

*"Olisihan se hienoa,
jos oppisi kuin itsestään!"*

FUTUREX – Future experts -projektin Delfoi-tutkimus

Anita Rubin

”Olisihan se hienoa, jos oppisi kuin itsestään!”

FUTUREX

– Future experts -projektin Delfoi-tutkimus

Anita Rubin

© kirjoittajat ja Turun yliopiston koulutus- ja kehittämiskeskus Brahea

Teos on suojattu tekijänoikeuslailla (404/61). Teoksen tai sen osan digitaalinen kopioiminen tai muuntelu on ehdottomasti kielletty.

Turun yliopiston koulutus- ja kehittämiskeskus Brahean julkaisuja B:9

Julkaisija: Turun yliopiston koulutus- ja kehittämiskeskus Brahea

University of Turku, Brahea Centre for Training and Development

Taitto: Keijo Viljakainen

Kannen kuva: Hanna Oksanen/Turun yliopiston viestintä

Julkaisuvuosi: 2012

ISSN 1798-8187 (painettu)

ISSN 1798-8195 (verkko)

ISBN 978-951-29-4937-3 (painettu)

ISBN 978-951-29-4938-0 (verkko)

Sisällysluettelo

Esipuhe: Tulevaisuus tehdään	4
1. Johdanto	6
1.1. Muuttuva oppiminen, muuttuva koulutus	6
1.2. Delfoi -tutkimuksen haasteet	7
2. Delfoi-menetelmä	8
2.1. Delfoin pääperiaatteet.....	8
2.2. Delfoi tutkimusprosessina	10
2.3. Asiantuntijoiden valinta.....	10
3. Tutkimuksen toteutus	12
3.1. Panelistien kutsuminen	12
3.2. Verkkoympäristö ja väittämien rakentaminen.....	13
3.3. Taustatiedot.....	14
3.4. Panelistien asiantuntijuus, sukupuoli- ja ikäjakauma	15
3.5. Teesien muodostaminen	17
4. Asenne työhön ja oppimiseen	18
4.1. Generalistit ja specialistit.....	18
4.2. Ammatti-identiteetit.....	19
4.3. Muuttuva sivistyskäsitte ja osaamisen haasteet	23
4.4. Tekijänoikeudet ja luova työ	29
4.5. Yhteenveto	30
5. Duaalimalli	32
5.1. Korkea-asteen oppilaitosten opetuksen tasot.....	32
5.2. Ammatillinen tohtorintutkinto	36
5.3. Koulutusvaiheen pituuden suhde työelämään.....	39
5.4. Yhteenveto	43
6. Korkeakoulun muuttuva luonne	44
6.1. Korkeakoulupolitiikan haasteet	44
6.2. Korkeakoulujen yksityistäminen	46
6.3. Yhteenveto	50
7. Rakenteellinen muutos yhteiskunnassa ja työelämässä	51
7.1. Työn ja työsuhteiden luonne	51
7.2. Muuttuvat työympäristöt, muuttuvat toimintatavat	57
7.3. Englannin kielen nouseminen akateemiseksi valtakieleksi.....	61
7.4. Verkko-oppiminen	64
7.5. Yhteenveto	65
8. Mitä PISAn jälkeen: Suomalaisen osaamisen haasteet	66
8.1. Suomalaisen koulutuksen tulevaisuus kiihtyvässä kilpailussa	66
8.2. Osaamisen kohdentuminen.....	73
8.3. Yhteenveto	75
9. Jaksaminen	76
9.1. Leppoistelu ja viipyileminen	76
9.2. Psyky ja työkyky	79
9.3. Yhteenveto	82
10. Johtopäätökset	83
Lähteet	85
Liite 1: Panelistien nimilista	88
Liite 2: 1. kierroksen teesit	89
Liite 3: 2. kierroksen teesit	96
Liite 4: 3. kierroksen teesit	99

Esipuhe: Tulevaisuus tehdään

Tulevaisuutta on vaikea ennustaa. Kun tutkijat ovat usein erimielisiä historiinkin tulkinnoista, niin miten ihmeessä löydetään yhteisiä näkökulmia tulevaisuuteen? Tulevaisuuteen luotaamisessa kyse ei kuitenkaan ole ensisijaisesti ”ennustamisesta”, vaan erilaisten kehityskulkujen toivottavuudesta ja mahdollisuuksista sekä niiden suuntaan orientoitumisesta: ”mitä jos” -kysymyksistä tai, kuten tulevaisuudentutkijat asian ilmaisevat, proaktiivisuudesta.

Tulevaisuuden tutkijoiden ohella eri alojen asiantuntijoita pyydetään usein arvioimaan, mitä lähitulevaisuudessa on tapahtumassa. Asiantuntijoiden yksi tärkeimpiä ominaisuuksia on juuri se, että heidän odotetaan pystyvän selittämään ja visioimaan monimutkaisessa ympäristössä olevien asioiden suhdetta toisiinsa sekä sitä, miten yksi asia johtaa toiseen. Kyse on silloinkin tarjolla olevien vaihtoehtojen arvottamisesta ja esille tuomisesta. Nykypäivän oraakkelit ovatkin korkeakoulutettuja ja työelämässä toimivia asiantuntijoita, jotka tietävät paljon ja pystyvät vertaamaan erilaisia konteksteja toisiinsa. Joskus tapahtuu odottamattomia ja ennakoimattomia asioita, eivätkä hyvienkään asiantuntijoiden arviot pidä paikkaansa. Toisaalta on kyse siitä, että tulevaisuus ei vain tipu jostain vaan se perustuu pitkälti tietoisesti tehtyihin päätöksiin ja siihen, minkälaisiin asioihin uskotaan ja mille vaihtoehdoille tarjotaan resursseja ja mitä suljetaan pois. Päätösten tekeminen tai voimavarojen jakaminen ei ole yksinkertaista. Usein uudistusten yhteydessä tapahtuu vähintään saman verran tarkoituksettomia seurauksia kuin niitä toivottuja vaikutuksia, joiden vuoksi uudistus on alun perin toteutettu. Vaikeata tulevaisuuteen suuntautuvassa työssä on nimenomaan se, että niin monet asiat vaikuttavat toisiinsa eikä maailmaa voi pysäyttää siksi aikaa, kun uudistusta ja siihen liittyviä toimenpiteitä toteutetaan, vaan kaikki on liikkeessä koko ajan.

Korkeakoulun ja työelämän risteyskohta on erityisen ongelmallinen. Korkeakoululaitoksen sisällä asiat tulee ottaa huomioon niin yliopiston kuin ammattikorkeakoulusektorinkin näkökulmasta. Tutkinnon jälkeistä koulutusta pitää tarkastella paitsi olemassa olevien koulutusten niin myös niitä edeltävien tutkintojen näkökulmasta. Tämän hetken tarkastelua vaikeuttaa myös se, että edellinen laaja korkeakoulu-uudistus on niin lähellä, etteivät sen vaikutukset kaikilta osin vielä näy. Tästä esimerkkinä on pohdinta siitä, miten itsenäiseksi, vahvaksi ja työmarkkinakelpoiseksi kandidaattitutkinto muotoutuu. Sen lisäksi viimeaikaiset työelämän muutokset ovat olleet valtavia eivätkä ole päätyneet mihinkään suvantomaiseen tilaan vieläkään. Erityisesti teknologian nopea muutos, globalisaation seurausten laajamittainen leviäminen miltei kaikille aloille, paineet ympäristön kestäväksi parantamiseksi ja väestön nopea ikääntyminen aiheuttavat korjaustoimia pienessä ja suuressa mittakaavassa, mikro-, väli- ja makrotasolla. Me emme myöskään kouluta asiantuntijoita enää pelkästään kansalliselle kentälle tai saa heitä vain omasta koulutusjärjestelmästä. Ammatti-identiteetit ovat monilla aloilla hämärtyneessä pirstaloituvien työurien ja uusien ammattien ja työtehtävien myötä. Englannin kieli valtaa tilaa ja monet alat ovat aidosti kansainvälisiä seuraten pikemminkin muutoksia maailman markkinoilla kuin kansallista päätöksentekoa. Tiedonvaihdon ja median muuttunut rooli näkyy äärimmäisen nopeana reagoitina monilla eri elämänoilla. Kaiken kaikkiaan moni asia tuntuu olevan murrosvaiheessa.

Nyt käsillä olevassa Futorex-hankkeen raportissa on kysytty ja jäsennetty koulutuksen ja työelämän asiantuntijoiden käsityksiä tulevaisuuden osaamistarpeista. Mitä meidän pitäisi osata 10–15 vuoden päästä? Raportin aineisto on kerätty kolmivaiheisen kyselyn avulla ja toteutettu Otavan Opiston kehittämällä ja ylläpitämällä eDelfoi-ohjelmalla. Perinteisen kyselyn lisäksi siihen on sisällytetty mahdollisuus käydä anonyymia keskustelua aiheesta esitettyjen väittämien johdattamina ja muiden asiantuntijoiden vastauksiin perustuen. Vaikka paneeliin kutsutut asiantuntijat saavat usein selville, keitä muita on kutsuttu mukaan, he eivät voi päätellä vastauksista, kuka on kirjoittanut mitä.

Paneelia koottaessa kuultiin monia ihmisiä ja pyrittiin siihen, että mukaan saataisiin moniääninen joukko erilaisten näkökulmien edustajia: työelämän toimijoita, koulutuksen asiantuntijoita,

virkamiehiä ja tutkijoita. Futurex-hankkeen sisällä tätä materiaalia on esitelty levitysseminaareissa ja työstetty edelleen tulevaisuusverstaissa, joihin on kutsuttu osallistujia eri korkeakouluista ja työelämästä. Tämän työskentelyn pohjalta on tarkoituksena laatia tulevaisuuden skenaarioita korkea-asteen täydennyskoulutuksen taustalle. Dosentti ja tulevaisuuden tutkija Anita Rubin toteutti Delfoi-analyysin kokeneesti, eleettömästi, tehokkaasti ja avoimesti, muita keskusteluun houkuttelemalla ja ilman, että olisi laittanut sanoja keskustelijoiden suuhun. Ilman hänen ponnastaan tätä monimutkaista analyysia ei olisi voitu toteuttaa eikä sitä olisi suunnitellulla tavalla saatu päätökseen. Kiitos Anitalle ammattitaitoisesta työstä! Kiitän myös professori Erno Lehtistä kyselylomakkeiden kommentoimisesta, muokkaamisesta ja hankkeen laadun valvonnasta sekä muusta avusta, jota saimme tutkimuksen aikana.

Tulevaisuutta on tietysti vaikea ennustaa, vaikka sitä oltaisiin tekemässä valistuneen joukon voimin. Mahdollisimman oikeaan osuneiden päätelmien sijaan huomio pitäisikin kohdistaa siihen, mikä tulevaisuudessa on toivottavaa ja mitkä seuraukset ovat milläkin päätöksellä. Ainakin eräiltä osin tulevaisuutta ei kuitenkaan tarvitse vain odottaa, vaan sen voi itse tehdä.

Toivon lukijoille antoisia ja avartavia hetkiä raportin parissa.

Turun yliopistossa 31.1.2012

Tuire Palonen

Erikoistutkija, Futurex-hanke

1. Johdanto

1.1. Muuttuva oppiminen, muuttuva koulutus

Tietoteknologinen kehitys tuo todellisuuteemme jatkuvasti uusia elementtejä ja mullistaa modernia maailmankuvaa. Samalla se kampeaa yhteiskuntia kohti uudenlaista todellisuuden mallia. Ihmisten ja organisaatioiden tarpeet muuttuvat muuttuvan todellisuuden ja arjen myötä. Sen seurauksena instituutiot murtuvat, koska ne eivät pysty muuttumaan, tai ne muuttuvat, koska niiden sisälle on muodostumassa uusia käytäntöjä. Hallinnon pirstaloitumista ja etääntymistä arjen toiminnasta ja toimijoista koetetaan vähentää puhumalla päätöksenteon läpinäkyvyydestä ja avoimuudesta, mutta kyse ei välttämättä olekaan näkyvyyden puutteesta tai asioiden tietoisesta, tahallisesta pimeyttämisestä. Ongelman ydin on pikemminkin siinä, että tietoyhteiskuntaprosessin syventyessä vallan perinteiset muodot käyvät yhä abstraktimmiksi, samalla kun päätöksiä vaativat asiat muuttuvat yhä monimutkaisemmiksi. Tietoa ei useinkaan ole asioista tarjolla liian vähän vaan pikemminkin liian paljon. On yhä vaikeampi muodostaa mielipiteitä yhteisistä asioista ja ottaa kantaa päätöstä vaativiin ilmiöihin, kun kokonaisuudet jäävät epämääräisiksi. Tämä johtuu siitä, että tietoa tulee reaaliaikaisesti tulvimalla joka suunnasta samalla, kun asioiden ja tapahtumien kompleksiset yhteisvaikutukset tekevät tulevaisuuden vaihtoehtojen hahmottamisesta yhä työläämpää.

Barth (1996, 183-191) jaottelee tapahtumisen kolmeen analyttiseen tasoon, makro-, väli- ja mikrotasoon (ks. myös Siivonen 2008). Yhteiskunnan makrotasolla muuttuneeseen muutokseen ja ikääntyneiden instituutioiden heikentymiseen liittyvät esimerkiksi niin globalisaation erilaiset ilmenemismuodot kuin paljon keskusteltu hyvinvointivaltion murentuminen ja perinteisten turvaverkkojen repeily. Organisaatioiden välitasolla esiin nousee verkostoitumisen, uudenlaisen johtajuuden ja joustavuuden muodot hierarkkisten ja vertikaalisten rakenteiden ja toimintamallien vanhentumisen ja haurastumisen vastapainona. Muutoksen muutos ei siten jätä yhtään instituutiota – ei koulua eikä koululaitostakaan – koskemattomaksi. Voidaan olettaa, että myös oppimisen jäyhät ja arvokkaat instituutiot joutuvat lähivuosina voimakkaasti uudistumaan tavalla, jonka muodot eivät meille vielä yksiselitteisesti avaudu.

Yksittäisen ihmisen elämässä eli mikrotasolla tietoyhteiskuntaistumiseen – sillä tälläkin nimellä muuttuvaa muutosta voidaan kutsua – liittyy teollisuusyhteiskunnassa vallalla olleen työvoiman uusintamisen perinteestä kumpuava oletus siitä, että yksilön on jatkuvasti uudistettava osaamistaan. Pysyäkseen kärryllä yksilön on opeteltava ja opittava elinikäisesti ja elämänlaajuisesti koko ajan uutta ja sitä myöten myös vanhasta pois, otettava elämyksellisesti osaa kaikkeen ja koko ajan ja oltava saatavilla vuorovaikutukseen 24/7/365-aika-avaruudessa. (Rubin & Hietanen 2004).

Tässä myllerryksessä yksittäisen toimijan on yhä hankalampi olla aidosti luova ja vaikuttaa asioihin ja tapahtumiin – tai ainakin kokea, että niihin voidaan vaikuttaa. Niinpä tutkimuksen mukaan koulutusorganisaatioiden strategioissa ja niissä työtään tekevien tulevaisuudenkuvissakin korostetaan reaktiivisesti enemmänkin sitä, miten sopeuduttaisiin muutokseen ja uusiin haasteisiin sen sijaan, että mietittäisiin proaktiivisesti, kuinka itse kehityksen suuntaan ja laatuun voitaisiin paremmin vaikuttaa. Tulevaisuus näyttäytyy voimana, joka tulee, ei päätösten ja valintojen yhteiseltä ja tavoitellulta lopputulemalta. (Linturi & Rubin 2004, Rubin 2006.) Kenelläkään ei silti ole yksinoikeutta tulevaisuuteen. Siinä missä aikaisemmat valinnat ja niiden seuraamukset ovat nykyisen todellisuutemme perusta, myös tulevaisuus rakentuu jo tapahtuneen päälle nyt tehtävien päätösten ja niiden seuraamusten yhteisvaikutuksista. Siispä pyrkimällä tekemään hyviä päätöksiä ja pohtimalla mahdollisia tulevaisuuksia niiden seuraamuksina voidaan toteutuvan tulevaisuuden laatuun vaikuttaa.

Jotta yhteiskunta olisi edes jollain tavalla käsitettävä ja hallittava kokonaisuus ja konkreettinen toimintaympäristö, eikä pelkästään jokin ihmisen ulottumattomissa oleva abstrakti voima, ihmisen on viime kädessä organisoitava käsityksensä myös yhteiskunnasta suhteessa omaan identiteettinsä. Psykologian tutkimuksissa on käynyt ilmi, että ihmisen aivot muuttuvat tekniikan myötä.

Uusia synapseja syntyy, kun tiedämme enemmän ja osaamme yhdistää asioita yhä uusilla tavoilla – luoda uutta. Vaikka luovuus hermosolujen uusien yhteyksien myötä lisääntyy, kuitenkin inhimillinen kykymme tehdä havaintoja ympäristöstämme ei ole juuri muuttunut eikä nopeutunut aikojen kuluessa (Nyman 1988). Asioiden prosessointi vaatii samat toimenpiteet ja jäsenämme todellisuutta edelleen samalla tavalla loogisina perättäisyyksinä kuin aina ennenkin, vaikka tietoyhteiskunta tuottaa reaaliaikaista tietoa aistiemme käsiteltäväksi jatkuvina rinnakkaisuuksina yhä monikaistaisemmalla tiedon valtatiellä.

Myös identiteetin rakentumisessa pysyvien piirteiden ja muuntuvien ja joustavien rooliominaisuuksien välinen suhde on muuttunut, ja niinpä identiteetin rakentuminen on päättymätön ja elinikäinen prosessi – emme siis onneksi ole koskaan lopullisesti valmiita. Identiteetti prosessi muodostaa tärkeän osan yhteiskunnan ja yhteisön kokonaisuutta, jota vasten peilaamme toiveitamme, odotuksiamme ja henkilökohtaisia ominaisuuksiamme. Vuorovaikutuksen avulla täsmennämme sitä, millä tavalla tässä prosessissa eroamme toisista ja mikä tässä eroavuudessa on todella merkityksellistä – mikä tekee minusta juuri minut. Sen vuoksi identiteetin vakaus ja kestävyys ovat riippuvaisia myös siitä, kuinka pysyviksi ymmärrämme ihmisten väliset eroavuudet. (Taylor 1991.)

1.2. Delfoi-tutkimuksen haasteet

Delfoi-tutkimuksen kelkkaan lähteminen vaatii omapäisyyttä eli kykyä toimia instituutioiden väleissä, reunoilla ja koloissa. Se vaatii kykyä astua tilaan, jota ei vielä ole olemassa. Se vaatii rohkeutta luoda oma tilansa ja paikkansa, uskallusta ajatella eri tavoin, vastoin totunnaista. Kun tulevaisuutta tutkitaan, valmiiseen maailmaan astuminen ei ole edes mahdollista.

Ensinnäkin, tulevaisuudentutkimuksessa käytetään käsitettä proaktiivisuus. Tällä tarkoitetaan tahtoa ja kykyä ottaa tulevaisuus omiin käsiin ja tehdä siitä paras mahdollinen. Usein tulevaisuudentutkimus mielletään arkipuheessa pelkästään ennakoimiseksi, valmistautumiseksi olemaan joustava ja oppimaan keinoja ja menetelmiä, joilla ottaa vastaan erilaisia tulevaisuuden tuomia tilanteita ja haasteita. Proaktiivisen ajattelun mukaan tämä ei riitä: vaaditaan myös aktiivista panosta tässä hetkessä, rohkeutta ja halua tehdä nykyhetkessä sellaisia valintoja ja päätöksiä, joiden seurauksena tulevaisuudesta voikin tulla erilainen kuin odotettiin – parempi. Siis ei vain sitä, että vahvistetaan haarniskoita ja hankitaan uusia osaamisia ja taitoja, vaan myös joskus sitä, että uskalletaan astua aivan uudelle tielle.

Toiseksi, tulevaisuudentutkimus sisältää jo lähtökohtaisesti ajatuksen hypystä tuntemattomaan. Tulevaisuutta ei voida ennustaa sanan perinteisessä merkityksessä eikä sitä voida tutkia suoraan samalla tavalla kuin esimerkiksi solun rakennetta, liito-oravan levinneisyyttä papanoiden perusteella tai vaikka energian kulutuslukemien vaihteluita erilaisissa sääolosuhteissa (ks. esim. Bell 1997, 174). Tulevaisuus ei ole olemassa tässä hetkessä samassa mielessä konkreettisenä kuin nykyhetki tai dokumentteina, muistoina ja esineinä, kuten menneisyys. Tulevaisuutta ei vielä ole fyysisessä maailmassa olemassa, vaan se on olemassa nykyisyydessä toisenlaisella tavalla (Kampinen & Malaska 2002; Niiniluoto 1993, 1999, 2009): vaihtoehtoina, jotka koostuvat intentioista, toiveista, peloista ja muutamista erityisesti luonnonlakeihin sidotuista säännönmukaisuuksista, joiden välisestä vuorovaikutuksesta muodostuvana siitä kerran tulee totta. Näistä vaihtoehtoista – monista mahdollisista maailmoista – voidaan saada tietoa tulevaisuudentutkimuksen parissa kehitettyjen menetelmien avulla.

Kolmanneksi, tulevaisuudentutkimus on luonteeltaan monitieteistä. Erilaisista ilmiöistä ja tapahtumisista voidaan saada syvällisempi ja mielenkiintoisempi, ehkä myös hyödyllisempi kuva, kun niitä tarkastellaan monitieteisesti ja laaja-alaisesti. Monitieteisyys vaatii tutkijalta rohkeutta astua oman turvallisuusalueensa ulkopuolelle. Kokemus monitieteelliseen ympäristöön astumisesta vastaa vieraaseen maahan matkustamista kielitaidottomana.

2. Delfoi-menetelmä

Delfoi-menetelmä on tulevaisuudentutkimuksen parissa alun perin jo 1960-luvulla kehitetty asiantuntijamenetelmä, jonka avulla saadaan esille sekä uutta tietoa että valistuneita arvioita, perusteltuja mielipiteitä ja hiljaista tietoa tarkasteltavan asian tulevaisuuden mahdollisuuksista, uhkista ja vaihtoehdoista. Delfoi-menetelmä ei kerro mitään suoraa ennustetta tulevaisuudesta vaan se tuottaa tietoa siitä, millainen tarkasteltavan ilmiön, asian tai kehityskulun tulevaisuus saattaisi asiantuntijoiden mielestä olla. Luonteeltaan Delfoi on laadullista tutkimusta, mutta erityisesti Internet-pohjainen tekniikka mahdollistaa myös laajat ennustetyyppiset kyselyt ja kvantitatiivisiin mittaustuloksiin pohjautuvat trendiennakoinnit.

Delfoita voidaan luonnehtia haastattelu- tai kyselymuotoiseksi tutkimusmenetelmäksi, jossa strukturoidun prosessin avulla pyritään saamaan esiin asiantuntijoista kootun ryhmän – eli paneelin – jäsenten tieto ja oletukset jostain tutkittavasta asiasta tai ilmiöstä (Kuusi 1999; Linturi 2007; Linturi ym. 2010; Linturi ja Rubin 2011; Rubin & Siivonen 2011; Turoff 1975; Turoff & Linstone 2002; Turoff & Starr 1996). Suomessa menetelmää on viime vuosina hyödynnetty paljon eri alojen tulevaisuussuuntautuneissa opinnäytetöissä sekä yliopisto- että ammattikorkeakoulutasolla. Samoin menetelmä on käytössä erilaisissa tutkimushankkeissa yliopistoissa ja sitä käytetään yhä enemmän käytännön työelämässä ja yritystasolla benchmarkkauksessa, kehitys- ja strategia-työn osana ja skenaarioprosessien taustaksi. Lisäksi itse menetelmän kehitystyössä Suomessa on oltu edelläkävijöitä (Tapio 2002). Muualla maailmassa Delfoita sovelletaan esimerkiksi laajoissa teknologian ennakoititutkimuksissa (mm. USA, Japani), Millennium-projektin globaalien ongelmien tilan kartoituksessa ja State of the Future -julkaisujen taustatiedon hankkimisessa (ks. Millennium project) sekä muissa tulevaisuussuuntautuneissa prosesseissa (ks. esim. EU:n tiede, teknologia- ja innovatiotutkimus iKnow 2011).

2.1. Delfoin pääperiaatteet

Pohjimmiltaan Delfoi on kommunikaatiomenetelmä, jonka käyttövoima on kohtaamisissa, dialogissa ja moniäänisessä tulevaisuustestissä. Delfoi on hyödyllinen tutkimusmenetelmä erityisesti silloin, kun tutkittava asia tai ilmiö on kompleksinen, maantieteellisesti tai ajallisesti laaja-alainen, abstrakti ja vaikeasti konkreettiseksi hahmottuva tai sellainen, että se käsittelee arkaluonteisia tai hankalasti määriteltäviä asiakokonaisuuksia ja sitä koskevat tulevaisuusmahdollisuudet ovat avoimia. Tyypillisesti Delfoi on vahvimmiltaan yhteiskunnallisten ja poliittisten kiistakysymysten käsittelyssä. Metodi soveltuu erityisesti sellaiseen asetelmaan, jossa halutaan tutkia ilmiötä, josta on eri syistä ongelmallista puhua avoimesti. (Kuusi 1999. Ks. myös Rubin & Siivonen 2011.)

Delfoilla voidaan katsoa olevan kuusi pääperiaatetta.

1. Anonymiteetti. Raadin asiantuntijat – eli panelistit – eivät missään vaiheessa pääse näkemään, kuka vastaa mitenkään mihinkin kysymykseen. Myöskään tutkimuksen tekijällä – eli managerilla – ei ole pääsyä siihen tietoon. Vastaukset ja vastaajat pysytetään täysin erillään toisistaan. Näin anonymiteetti takaa myös sen, että vastaajat voivat vastata vaikeisiin asioihin oman tietämyksensä ja kokemuksensa pohjalta, nojaten omiin mielipiteisiinsä ja tarvitsematta pelätä, että he joutuvat vastuuseen esimerkiksi poikkeamisesta oman taustaorganisaationsa tai työnantajansa ”virallisesta” mielipiteestä. Samalla anonymiteetti takaa sen, että kaikkien panelistien ajatukset ja mielipiteet ovat tasa-arvoisia. Tunnetut mielipidejohtajat ja auktoriteetit eivät pääse sanelemaan sitä, miten ko. asiasta pitäisi ajatella. Niinpä myös esimerkiksi nuoret tutkijat tai työntekijät, lähialueella työskentelevät ja ”maan hiljaiset” saavat kerrankin omat ajatuksensa kuuluville tasa-arvoisessa dialogissa ilman, että heidät ohitetaan keskustelussa roolin, ammatillisen pätevyyden, tieteenalan tai vallalla olevan paradigman tai muun syyn nojalla.

2. Iteraatio eli tiedon induktiivinen kerryttäminen. Tämä tarkoittaa sitä, että kyselykierroksia on useita, tavallisesti kolme. Kunkin kierroksen tulos on seuraavan lähtökohta ja uusi tieto karttuu jo kerätyn tiedon perustalle. Ensimmäisellä kierroksella kartoitetaan yleensä mielipiteitä tutkitavan asian, ilmiön tai kehityskulun yleisistä tulevaisuustiloista. Vastausten perusteella suunnitellaan toinen kyselykierros, jolloin päästään porautumaan eri ilmiöihin syvemmälle. Samalla tavalla voidaan edetä kolmannelle kierrokselle.

3. Kommunikatiivisuus. Tavallisesta survey-tutkimuksesta Delfoi siis eroaa siinä, että mukana olevat panelistit saatetaan vuorovaikutukseen keskenään. He voivat esimerkiksi muuttaa mielipidettään ja sitä myöten omia vastauksiaan sen mukaan, mitä uutta tietoa ja ideoita toisten kommentteista saadaan. Anonymiteetti takaa sen, että myös oman alansa auktoriteetteina tai mielipidejohtajina pidetyt panelistit voivat uutta tietoa saadessaan muuttaa mielipidettään ilman, että heidän arvovaltansa siitä kärsisi ja he ”menettäisivät kasvonsa”. Verkkopohjaisessa Delfoi-prosessissa on myös mahdollista keskusteluttaa panelisteja prosessin aikana eri teemoista ja sillä tavalla syventää ja laajentaa saatavaa tutkimusmateriaalia. (Linturi 2007; Linturi ym. 2010; Linturi & Rubin 2011)

4. Perusteltu palaute. Sen lisäksi, että jokainen rastittaa tilastollisesti käsiteltävästä, esimerkiksi Likert-tyyppisestä asteikosta sen vaihtoehdon, joka parhaiten kuvaa hänen mielipidettään, panelisteja pyydetään myös kertomaan, miksi he valitsivat juuri sen vaihtoehdon. Syyt ja perustelut ruksin laittamiseen samalle kohdalle asteikkoa saattavat olla hyvinkin erilaiset ja erityisesti näitä syitä Delfoissa pyritään tutkimaan. Jokainen joutuu siis sekä valitsemaan että perustelemaan valintansa.

5. Määritelty asiantuntijuus. Erikoistuminen on teollisen yhteiskuntavaiheen menestymisresepti, joka korostaa asiantuntijuuden merkitystä. Moderniin asiantuntijuuteen on sisäänkirjoitettu myös hierarkia, joka toistuu kaikissa sosiaalisissa rakenteissa kuten koulutusohjelmissa ja ammattinimikkeissä. Asiantuntijuudella on yhteys tieteen ideaaleihin ja etenkin tiedon objektiivisuuteen ja riippumattomuuteen. (Linturi 2007, 2009.) Asiantuntijuuden ymmärtäminen ja tutkimuksen kannalta oleellisten ja parhaiden asiantuntijoiden nimeäminen ja valinta ovat siten Delfoi-prosessin onnistumisen kannalta kriittinen tekijä.

Paneeliksi nimettyyn Delfoi-raatiin valitaan tarkastelun kohteena olevaa teema-alueetta eri suunnilta tuntevia ja hallitsevia henkilöitä (tai joskus muita toimijoita kuten ryhmiä tai organisaatioita). Valinta on systemaattinen prosessi, joka voidaan tehdä esimerkiksi taulukon avulla. Tutkijan (managerin) esitietämyksen hankkiminen tutkittavalta alueelta on elintärkeää, jotta hän osaa etsiä oikeat asiantuntijat. Myös jo löydetty asiantuntijat voivat nimetä muita tuntemiaan henkilöitä asiantuntijoiksi. Nämä asiantuntijat saatetaan vuorovaikutukseen sekä aiheen teemojen että toistensa kanssa sellaisella tavalla, jossa korostuvat asiaperustelut vastaajien aseman, kokemuksen tai auktoriteetin sijasta (Linturi 2007). Kuusen (1999) mukaan Delfoi-kelpoisen ekspertin tulee (1) olla oman tiedonalansa kärjessä, (2) olla kiinnostunut eri tiedonaloista, (3) pystyä näkemään yhteyksiä kansallisen ja kansainvälisen, nykyisen ja tulevan kehityksen välillä, (4) kyetä tarkastelemaan ongelmia myös epätavanomaisesta näkökulmasta, ja (5) olla kiinnostunut tekemään jotain uutta.

6. Oppiminen. Kuudes pääperiaate nousee viiden ensimmäisen perustalta. Onnistuessaan Delfoi-prosessi on syvälinen oppimis- ja kehitysprosessi Delfoihin osallistuneille panelisteille. Jokaisen panelistin ajattelutapa voi muuttua, kun toisaalta tietomäärä kasvaa Delfoin myötä ja toisaalta oma ajattelu ja osaaminen joutuu muun asiantuntijaryhmän kriittiseen puntariin. Usein osa omista taustaoletuksista on syvään juurtunutta, mutta aidosti analysoimatonta tietoa, jonka perustan aukaiseminen ja tuulettaminen on osa uutta oppimisprosessia. Samalla anonyymin asiantuntijajoukon ajatuksista ja tietämyksestä syntyy jotain enemmän kuin osiensa summa: systeeminen uuden tiedon, osaamisen, innovatiivisuuden ja innostuksen aalto, joka parhaimmillaan voi nostaa koko alan uudelle tasolle, koska paneeleihin pyritään aina hakemaan maan paras tutkittavan alan asiantuntemus. (Rubin & Siivonen 2011)

2.2. Delfoi tutkimusprosessina

Delfoi-prosessissa voidaan joko tavoitella asiantuntijapaneelin konsensusta – kuten perinteisessä Delfoissa 1960- ja 1970-luvuilla tehtiin – tai sitten päähuomio on siinä, että löydetään useita perusteltuja tulevaisuuden vaihtoehtoja. Tässä tapauksessa puhutaan argumentatiivisesta Delfoista (engl. Policy Delphi eli menettelytapa- tai toimintaperiaate-Delfoi). Tuloksista voidaan esimerkiksi rakentaa skenaarioita tai niitä ”ohuempia” tulevaisuuskuvia. Joskus Delfoin tarkoitus voi täytyä myös siten, että esiin nousee jokin aidosti uusi, ennen huomaamaton, konsensuksen rikkova tai yllättävä tulevaisuuskulun vaihtoehto tai mahdollisuus, jota voidaan sitten lähteä työstämään yhdessä eteenpäin. (Ks. lisää esim. Linstone & Turoff 2002; Kuusi 1996, 1999; Linturi 2007.)

Pääsääntöisesti Delfoi-tutkimuksella ei pyritä löytämään tilastollista tietoa vaan erilaisista intresiryhmistä nousevia argumentteja ja näkökulmia, jotka voivat olla toisistaan poikkeavia ja vuorovaikutuksellisesti uutta luovia. Sen vuoksi, jos asiantuntijat edustavat samaa tahoja ja ovat myös mielipiteiltään ja tieto- ja kokemuspohjaltaan kovin samankaltaisia, Delfoi ei ole oikea menetelmä tutkimukselle. Parhaimmillaan Delfoissa ei etsitä peittävää asiantuntijuutta vaan hajontaa. (Tapio 2009; Linturi 2009)

Alun perin Delfoit toteutettiin postin välityksellä. Prosessi oli hankala ja aikaa kului usein kuukausia. Panelistien kommentit toistensa esittämiin perusteluihin saatiin vasta viiveellä ja se vaikutti väistämättä tulosten laatuun. Nykyisin käytössä on useita tietoverkkopohjaisia Delfoi-työkaluja, joiden avulla mahdollistuu aito dialogi ja tulevaisuusajattelu.

Delfoi-prosessi käynnistyy asiantuntijoiden eli panelistien kutsumisesta. Delfoi-prosessin kuluista ja tulosten analyysistä vastaavaa tutkijaa kutsutaan manageriksi ja hän on myös vastuussa siitä, että valittu paneeli toimii niin kuin sen on tarkoitettu toimivan. Paneelin jäsenten valinta onkin hyvän Delfoin suurin haaste ja se vaatii managerilta ja tutkimusta mahdollisesti ohjaavalta työryhmältä sekä asiantuntemusta tutkittavalta alueelta että paneutumista. Panelistit kutsutaan mukaan tutkimukseen henkilökohtaisesti ja managerilta vaaditaan myös työtä siinä, että hän jaksaa pitää panelistit kiinnostuneina koko useampikierroksisen tutkimusprosessin ajan. Silti useimmiten käy niin, että osa panelisteista vetäytyy prosessista toisen tai viimeistään kolmannen kierroksen aikana.

Kyselylomake koostuu tulevaisuuteen kohdistuvista väitteistä, joiden toteutumisen todennäköisyyttä paneeli tarkastelee. Panelistit arvioivat tulevaisuusväitteitä ja perustelevat valintojaan anonyymisti. Verkkopohjaisissa Delfoi-tutkimusympäristöissä kyselylomake laaditaan useimmiten siten, että siitä saadaan sekä tilastollisesti käsiteltävää kvantitatiivista että vapaamuotoista kvalitatiivista dataa. Kvalitatiivisen tiedon avulla voidaan löytää syitä vastausvaihtoehtojen kvantitatiivisille jakaumille. Usein esimerkiksi viisi- tai seitsenportaisessa Likert-asteikossa syyt samojen vaihtoehtojen valinnoille saattavat olla hyvinkin erilaisia ja Delfoissa pyritään pureutumaan juuri näihin eroihin.

2.3. Asiantuntijoiden valinta

Osmo Kuusi (2004, ks. myös J. Linturi 2009) nimeää neljä kriteeriä asiantuntijoita valittaessa.

1. Panelistiksi valittavan henkilön **kokemus ja ammatilliset tiedot ja taidot**. Jotta paneeli päätyisi hyvään ja monipuoliseen tulokseen, siihen kannattaa valita asiantuntijoita siten, että saadaan kattavia tietoja ja taitoja mahdollisimman leveältä näkökulmalta.

2. **Ennustamiskyky** ja siihen liittyvät myös **mielikuvitus ja luovuus**. Mielikuvitus ja rohkeus nähdä tavanomaisen yli tuottaa hyviä argumentteja, jotka Kuusesta ovat Delfoi-tutkimuksen onnistumisen kannalta tärkeitä.

3. **Kyky nähdä malleja** siellä, missä muut näkevät vain satunnaisia elementtejä, hälyä. Asiantuntijalla tulee siis olla mahdollisimman laaja näkemys omasta alastaan, rohkeutta muodostaa uusia näkemyksiä ja myös rikkova vanhoja, jos todellisuus niin vaatii.

4. Muiden asiantuntijoiden mielipiteet asiantuntijasta. Ihminen voi kyllä itse määritellä itsensä asiantuntijaksi, mutta todellisuudessa hänestä tulee asiantuntija vasta sitten, kun muut hänet sellaiseksi ymmärtävät ja nimeävät. Yksi tapa kerätä paneeli onkin ns. lumipallotekniikka, jossa asiantuntijoita pyydetään suosittelemaan muita tuntemiaan asiantuntijoita paneeliin. Lumipallotekniikan ongelma on se, että palloa on vaikea kierittää sivuun reitiltä. Asiantuntijoilla itsellään saattaa usein kuitenkin olla hyvin kapea käsitys asiantuntijuudesta.

Taulukko 1: *Kriteerit asiantuntijan valinnassa*

Ulkoiset taidot ja ominaisuudet	Sisäiset taidot ja ominaisuudet
Asiantuntijuus: ammatilliset taidot	Luovuus, mielikuvitus, ennakkoinnin kyky, kyky muuttaa mielipidettä
Asiantuntijuus: arvostus	Rehellisyys, motivaatio

(J. Linturin (2009) mukaan)

Taulukossa on vedetty yhteen nelikentäksi hyvän asiantuntijuuden tärkeimmät kriteerit ulkoisten ja sisäisten ominaisuuksien ja taitojen mukaan.

3. Tutkimuksen toteutus

Koska pohjimmiltaan Delfoi on kommunikaatiomenetelmä, niin sen käyttövoima on kohtaamisissa, dialogissa ja moniäänisyydessä. Siksi paneelin kyky vuorovaikutukseen on oleellinen Delfoin onnistumisen kannalta. Toisaalta Delfoi on panelistille työläs ja edellyttää sitoutumista vastaamaan kaikkiin (useimmiten kolmeen) kierrokseen. Asiantuntijoiksi pitäisi valikoitua sellainen joukko, joka kattaa mahdollisimman hyvin koko tutkittavan alueen tai ilmiön tietämyksen. Lisäksi Delfoi-asiantuntijoiden pitäisi olla kiinnostuneita aiheesta, motivoituneita vastaamaan, perehtyneitä ja argumentoivia (Tapio 2009). Ajallisesti prosessi saattaa kestää useamman kuukauden ja panelistin pitää jo suostuessaan tietää, että hän on käytettävissä kaikilla kierroksilla. Delfoi-tutkimuksen panelistien valinta ja motivoiminen mukaan tutkimusprosessiin onkin sen vuoksi haastava tehtävä.

3.1. Panelistien kutsuminen

Kuusen (1999) ja Turoffin (1975) mukaan paras tapa hahmottaa tutkittavan asian tai ilmiön asiantuntijuuden kenttä on tehdä asiantuntijuudesta taulukkomatriisi. Matriisiin haetaan muuttujiksi toisaalta luontevimmat asiantuntijuuden kentät (vaakarivi) ja toisaalta ne kokonaisuudet, joissa valittavien asiantuntijoiden pitäisi olla osallisia eli esimerkiksi suorat työ- tai tehtäväkuvaukset (sarake). Näin saadaan taulukko, johon haetaan jokaiseen ruutuun soveltuva henkilö. Saman panelistin nimi voi luonnollisesti esiintyä useammassa taulukon ruudussa. Tärkeintä kuitenkin on, että kaikkiin ruutuihin löytyy nimi ja että taulukko ei painotu liikaa jonkin erityisen osa-alueen tai näkökulman suuntaan.

Tutkimuksen ohjausryhmä kartoitti Futurex-hankkeen teema-alueen asiantuntijoita ja verkostoa. Läpi käytiin myös ryhmän jäsenten omia kontakteja. Jotta paneelista saatiin mahdollisimman monipuolinen ja kattava ilman, että panelistien määrää nostettiin kovin suureksi, tutkija laati Kuusen (1999) ohjeiden mukaisen panelistitaulukon (ks. Taulukko 2). Taulukkoon valittiin ohjausryhmän keskustelujen pohjalta vaakariville tärkeimmät asiantuntijuuden osa-alueet ja sarakkeisiin ne osallisuuden alueet, jotka katsottiin oleellisimmiksi tämän tutkimuksen kannalta. Asiantuntijuuden kenttiä pohdittaessa mietittiin niitä mahdollisia toimialoja, osaamisen osa-alueita ja yhteiskunnan toimintoja, jotka olisivat oleellisimpia tämän tutkimuksen näkökulmasta. Osallisuutta pohdittaessa otettiin huomioon sekä potentiaalisten panelistien nykyinen työ ja tehtävä että heidän mahdollinen aikaisempi kokemuskenttensä. Riveillä siis kartoitetaan asiantuntijuutta oppimisen laaja-alaisesta näkökulmasta ja sarakkeissa korkea-asteen ja oppisopimustyyppisen koulutuksen konkreettisia tehtäviä mahdollisten panelistien ammattinimikkeiden ja henkilökohtaisen kokemuksen näkökulmasta.

Taulukko 2: Panelistien valintakriteerit asiantuntijuuden ja asianosaisuuden (osallisuuden) näkökulmista

Osallisuuden kentät	Opetustyö, opetuksen suunnittelu	päätöksenteko, johtaminen	opiskelu	terveys, hyvinvointi, eläkeasiat, jaksaminen	AY-toiminta, muu järjestötoiminta, poliittinen toiminta	tutkimus, tiedotus, markkinointi
Asiantuntijuuden kentät						
Yritykset, teollisuus, talouselämä						
järjestöt (esim. OAJ, opiskelija-järjestöt ym.)						
Korkeakoulut (yliopistot, AMK:t)						
OPH, OKM, TEM, muu ylin hallinto						
Kunnallisen tason päätöksentekijät						

Taulukkoon valittiin vaakarivin muuttujiksi asiantuntijuuteen liittyvät tärkeimmät tekijät kuten taustaorganisaatio ja työala. Sarakkeiden muuttujiksi valittiin ”asianosaisuutta” kuvaavia asioita, mikä tarkoittaa sitä, millä tavalla kukin asiantuntija on mukana oppimisen ja korkea-asteen opetuksen saralla. Keskustelun kautta lopulta päädyttiin nimilistaan, jossa kukin ehdokaspanelisti asetettiin taulukon hänen kohdallaan sopiville ruuduille. Kukin panelisti kuului useampaan kuin yhteen ruutuun, koska esimerkiksi korkeakoulun opettaja voi samalla kertaa olla myös tutkija, mukana AY-toiminnassa, jne.

Seuraavassa vaiheessa kuhunkin ehdokkaaseen otettiin henkilökohtaisesti yhteyttä joko puhelimitse tai tapaamalla hänet. Näissä yhteydenotoissa kerrottiin tutkimusprosessista ja pyydettiin häntä mukaan panelistiksi. Samalla kerrottiin myös Delfoi-prosessin pääperiaatteista anonymitteistä, iteraatiosta (temaattisesti kehittyvästä kolmekierroksisuudesta) ja kommunikatiivisuudesta. Vain muutama ehdokas kieltäytyi, useimmiten syynä olivat joko työkiireet tai ulkomaanmatka. Kaikilta pyydettiin sähköpostiosoite. Kaikkiin panelisteihin on myös oltu myöhemmin yhteydessä ja pyydetty heiltä lupaa nimen julkaisemiseksi osallistujalistassa tämän julkaisun liitteenä (Liite 1).

Lopulta päädyttiin listaan, jossa oli kaikkiaan 48 panelistia (Liite 1; liitteessä ovat mukana ne panelistit, jotka antoivat luvan julkaista nimensä). Missään tutkimuksen vaiheessa panelistit eivät tienneet, keitä muita paneeliin oli kutsuttu.

3.2. Verkkoympäristö ja väittämien rakentaminen

Futurex-tutkimuksessa käytettiin Internet-pohjaista eDelfoi-verkkoympäristöä, joka mahdollistaa panelistien anonyymien keskinäisen vuorovaikutuksen, iteraation ja kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen tutkimusaineiston hyödyntämisen. Väittämät eli teesit rakennettiin niin, että niissä kuvattu tulevaisuus kuvasi mahdollista tilannetta vuonna 2025 eli 14 vuoden kuluttua tästä päivästä. Kukin väittämän kohdalla panelisteja pyydettiin ruksaamaan seitsenportaisesta ns. Likert-asteikosta parhaiten hänen omaa mielipidettään vastaava ruutu ja sen jälkeen perustelemaan vapaamuotoisesti sitä, miksi hän ruksasi juuri sen vaihtoehdon. Jokaisen väittämän kohdalla kysyttiin sekä esitetyn asiantilan tai kehityskulun todennäköisyyttä että toivottavuutta. Muutaman väittämän

Likert-asteikon toinen osio käsitteli ilmiön merkityksellisyyttä (ei-merkityksellinen – merkityksellinen), koska ko. väittämien kohdalla toivottavuuden kysyminen olisi ollut mieletöntä.

Asteikko oli seuraava:

Taulukko 3: *Delfoi-vastausten seitsenportainen Likert-asteikko*

epätodennäköinen	☐ ---	☐ --	☐ -	☐ eos	☐ +	☐ ++	☐ +++	todennäköinen
ei-toivottava	☐ ---	☐ --	☐ -	☐ eos	☐ +	☐ ++	☐ +++	toivottava

Sekä jokaisen teesin kohdalla että saatteissa ja ohjelman etusivulla panelisteja pyydettiin myös kertomaan syy valintaansa. Useinhan tilastollisesti saman vaihtoehdon valinneilla syyt valintaan saattavat olla täysin erilaiset ja juuri näihin syihin Delfoilla pyrittiin pureutumaan. Siitä huolimatta kaikki eivät perustelleet valintaansa jokaisen teesin kohdalla.

Ensimmäisen kierroksen teesit rakennettiin ohjausryhmän tuella. Teesejä oli kaikkiaan 26 ja ne jakautuivat kolmeen osioon: Asenne työhön ja oppimiseen (10 teesiä), Rakenteellinen muutos yhteiskunnassa ja työelämässä (11 teesiä) ja Terveys, työterveys ja jaksaminen (5 teesiä). Temaattinen jako tehtiin siksi, että panelistien olisi helpompaa vastata. Ohjelma tekee mahdolliseksi sen, että oman vastaamisen voi jättää kesken ja toisaalta panelisti pääsee muuttamaan jo annettuja vastauksiaan ja kommenttejaan koko sen ajan, kun kysely on avoinna. Kun kysymyspatterit jaoteltiin kolmeen osaan, ajateltiin, että panelistit voivat vastata esimerkiksi osio kerrallaan. (1. kierroksen teesit liite 2)

Toisella kierroksella teesejä oli kaikkiaan 11 (liite 3) ja kolmannella kierroksella 9 (liite 4). Delfoi-menetelmän periaatteen mukaisesti toisen kierroksen teesien teemat nousivat 1. kierroksen vastausten analyysistä. Samalla tavalla kolmannelle kierrokselle valittiin sellaisia asioita, näkökulmia ja ilmiöitä 2. kierroksen kommentteista, jotka tulivat kokonaan uusina esille tai joiden sisältö kaipasi syventämistä.

3.3. Taustatiedot

Jokaiseen panelistiin otettiin siis aluksi henkilökohtaisesti yhteyttä tapaamalla tai puhelimitse ja kutsuttiin mukaan osallistumaan Delfoihin. Ennen ensimmäisen kierroksen alkua panelisteille lähetettiin kutsukirje, jossa kerrottiin tarkemmin Delfoin kulusta ja annettiin yleisiä ohjeita ja evästyksiä vastaamiseen, oman tunnuksen ja salasanan muuttamiseen jne. Samat tiedot olivat myös ohjelman etusivulla.

Koevastaajia oli kolme ja he vastasivat kyselyyn joulukuun alussa 2010. Koevastausten jälkeen teeseihin ei kuitenkaan tarvinnut tehdä enää kuin muutamia kielioppimuutoksia koepanelistien antaman palautteen pohjalta. Ensimmäinen kierros avautui 13.12.2010 ja se suljettiin sunnuntaina 19.12.2010 klo 24. Kaikille panelisteille lähetettiin viikonloppuna vielä muistutus. Vastaajia ensimmäisellä kierroksella osiossa 1 oli 29 vastaajaa (60 % alun perin lupautuneista), osiossa 2 oli 24 (50 % lupautuneista) vastaajaa ja osiossa 3 oli 23 vastaajaa (48 % lupautuneista). Muutama matti- ja maijamyöhänen otti ensimmäisen kierroksen jo sulkeuduttua tai joulunpyhien jälkeen yhteyttä ja pyysi, voisiko kyselyn vielä avata, koska he eivät olleet päässeet ajoissa vastaamaan. Tätä ei kuitenkaan tehty, vaan heidät ohjattiin vastaamaan toiselle kierrokselle.

Tämän tyyppisessä kyselyssä vastaajien prosenttiluku ei varsinaisesti kerro koko totuutta vastaajien lukumäärästä, koska kierros kierrokselta vastaajien määrä väheni. Ensimmäisen kierroksen vastausten analyysin jälkeen muodostettiin saadun aineiston pohjalta uusi kysymyspatterit. Delfoin 2. kierros avattiin maanantaina 24.1. ja suljettiin sunnuntaina 30.1.2011. Jälleen perjantaina lähetettiin vastaajille muistutus. Toisella kierroksella vastaajia oli 25 eli 52 % alun perin mukaan lupautuneista vastasi.

Kolmannella kierroksella 7.3.-13.3.2011 vastaajia oli 22 (46 %), joten katoa oli alkuperäisestä lupautuneiden joukosta 26 vastaajaa. On tavallista, että kierrosten edetessä vastaajien lukumäärä laskee. Kuitenkin tässä tutkimuksessa vastaajien määrä jäi kolmannella kierroksella kahteen kolmasosaan lupautuneiden joukosta. Yksi syy tähän on se, että ensimmäinen kierros toteutettiin lähellä joulua. Joulukiireiden ja koulujen ja oppilaitosten joulujuhlien vuoksi osa panelisteista ei ennättänyt mukaan ja todennäköisesti jäi sen takia pois myös seuraavilta kierroksilta. Kaikkia kuitenkin pyydettiin useaan kertaan mukaan vastaamaan, vaikka he eivät olisikaan vastanneet aiemmillä kierroksilla. Saattaa myös olla, että panelistit kokivat kyselyt pitkiksi ja hankaliksi vastata, vaikka heitä ohjattiinkin vastaamaan vain niihin teeseihin, joiden kohdalla he kokivat olevansa asiantuntijoita.

Keskustelu oli kuitenkin jokaisessa kolmessa vaiheessa mielenkiintoista ja uusia ideoita ja erilaisia näkökulmia nousi hyvin esiin.

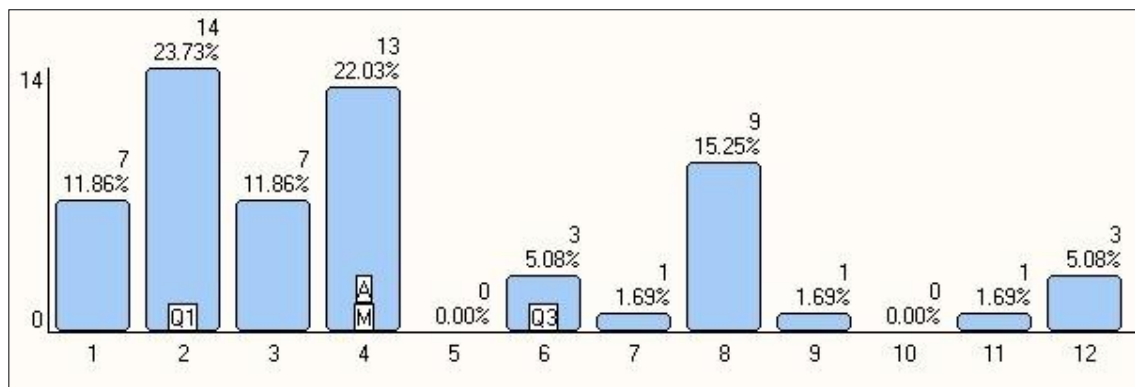
3.4. Panelistien asiantuntijuus, sukupuoli- ja ikäjakauma

Vastaajien sukupuolijakauma oli mukavasti lähes tasan – miehiä hiukan enemmän kuin naisia. 1. kierroksella miehiä vastaajista oli 55 % ja naisia 45 %, toisella kierroksella 52 % miehiä ja 48 % naisia, ja kolmannella kierroksella miehiä oli 59 % ja naisia 41 % panelisteista.

Panelistien itsensä ilmoittaman asiantuntijuuden jakauma oli 1. kierroksella kuvion 1. mukainen

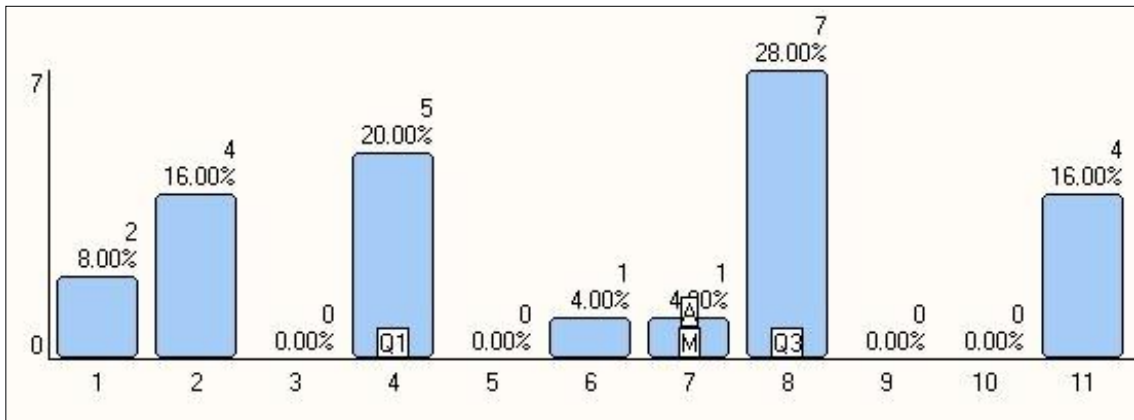
- 1 = Opiskelijan ohjaus
- 2 = Opetuksen suunnittelu
- 3 = Käytännön opetustyö
- 4 = Tutkimus
- 5 = Työterveys, hyvinvointi
- 6 = AY-toiminta
- 7 = Muu järjestötoiminta
- 8 = Opetusalan hallinto
- 9 = Muu hallinto
- 10 = Kunnallisen alan päätöksenteko
- 11 = Yritystoiminta
- 12 = Muu, mikä?

n=59, A=4.42, M=4.00, Q1=2.00, Q3=6.50

Kuvio 1. Panelistien itsensä ilmoittama ammatillinen/asiantuntijuutta koskeva jakauma ensimmäisellä kierroksella

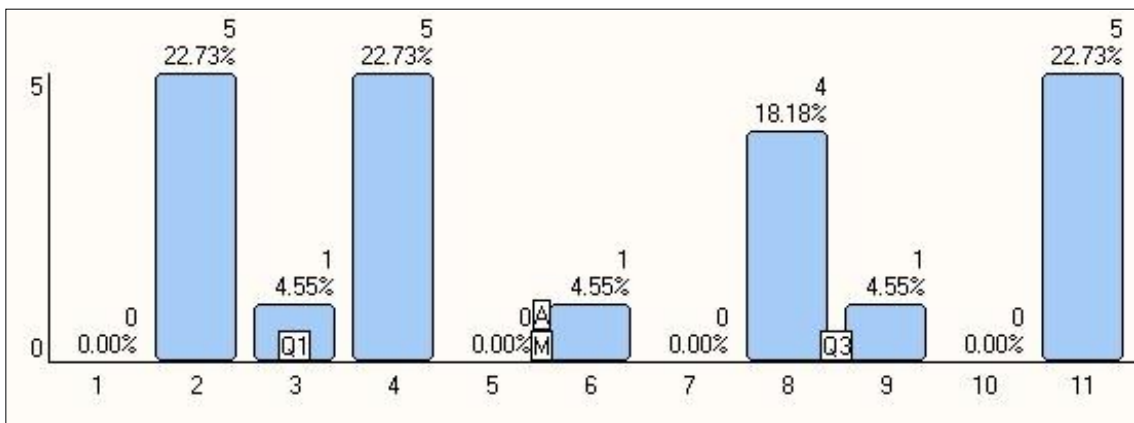
n=25, A=6.20, M=7.00, Q1=4.00, Q3=8.00

Kuvio 2. Panelistien itsensä ilmoittama ammatillinen/asiantuntijuutta koskeva jakauma toisella kierroksella

Kuviosta käy ilmi, että jostain syystä varsinaisissa opetustehtävissä olevien panelistien määrä oli tipahtanut nolnaan, kun 1. kierroksella tähän ryhmään itsensä laski kuuluvaksi seitsemän panelistia.

n=22, A=6.14, M=5.00, Q1=3.25, Q3=8.75

Kuvio 3. Panelistien itsensä ilmoittama ammatillinen/asiantuntijuutta koskeva jakauma kolmannella kierroksella

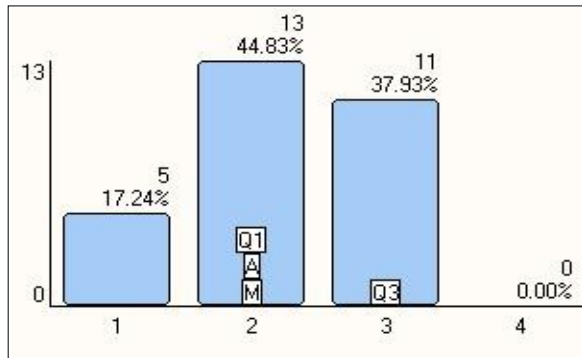
Kolmannella kierroksella vastaajien joukossa ei ollut yhtään ohjauksen asiantuntijaa. Opettajia oli mukana vain 1. kierroksella ja valitettavasti hyvinvoinnin ja terveyden asiantuntijoiksi itseään kutsuvia ei tullut mukaan yhtään. Opetusalan hallinnon edustajien osuus oli panelistien joukossa huomattava, samoin tutkijoiden. Opetuksen suunnittelussa mukana olevia asiantuntijoita oli myös kaikilla kierroksilla.

Ensimmäisellä kierroksella panelistien ammatillisen jakauman lukumäärä on suurempi kuin vastaajien kokonaismäärä, koska ohjeistuksessa pyydettiin ruksaamaan ammattien/asiantuntijuuksien listasta kaikki sopivat. Saattaa olla myös niin, että 2. ja 3. kierroksella vastaajat yhtä panelistia lukuunottamatta ovat ilmoittaneet vain yhden asiantuntijuuden alueen, kun 1. kierroksella heitä ohjattiin listaamaan kaikki soveltuvat. Sama huomautus ”Voit valita kaikki kohdallesi soveltuvat” oli toki käytössä myös 2. ja 3. kierroksilla, mutta jostain syystä vastaajat ilmoittivat vain tärkeimmän.

Vastaajien ikäjakauma noudatti kaikilla kolmella kierroksella aika selvästi normaalijakaumaa niin, että eniten panelisteja kuului ikäryhmään 36–50-vuotiaat.

- 1 = 20-36
- 2 = 36-50
- 3 = 51-63
- 4 = yli 64

n=29, A=2.21, M=2.00, Q1=2.00, Q3=3.00

Kuvio 4. Panelistien ikäjakauma 1. kierroksella

3.5. Teesien muodostaminen

Kaikkien kolmen kierroksen teesit on jaoteltu analyysin perusteella temaattisesti 1. kierroksen kolmen pääotsikon mukaisesti ja jokaista erillistä teesikokonaisuutta seurataan kaikkien kolmen kyselykierroksen läpi. Ensimmäisellä kierroksella käsiteltiin kutakin asiaa laajemmin, yleiseltä kannalta. Analyysin jälkeen jatkoon valittiin jokin erityisen mielenkiintoinen, tärkeä tai uutta tietoa ja ajatuksia esittävä kommentti. Tästä muodostettiin seuraavalle kierrokselle uusi teesi, johon panelisteja pyydettiin ottamaan kantaa.

Teesit esitettiin 1. kierroksella siten, että kunkin väittämän perässä oli lyhyt kuvaus sen sisältämästä asiasta. Usein kuvaukseen sisältyi myös linkki, jonka kautta panelisti pääsi halutessaan hakemaan lisätietoa teesin käsittelemästä asiasta tai ilmiöstä. 2. Ja 3. kierroksilla lisätietoa ja linkkejä teesien selitykseksi ei enää käytetty.

Koska ensimmäisellä kierroksella teesejä oli kaikkiaan 26, osa asioista tuli tavallaan loppuunkäsitellyksi jo ensimmäisen kierroksen jälkeen. Näiden teesien kohdalla tulokset esitellään siis yhden kierroksen tulosten ja kommenttien perusteella.

On myös huomattava, että teemat ovat sinänsä väljiä ja vain suuntaa antavia, niiden rajoja on vaikea tiukasti erottaa toisistaan. Monet teesit ja niiden kommentit voisivat kuulua useamman otsikon alle.

Panelistien kommentteja on tekstissä käsitelty siten, että niistä on korjattu pahimmat kirjoitusvirheet. Muutoin kommentit on kopioitu raportin tekstiin sellaisenaan tai lyhennettynä. Lainaukset esitetään kursiivilla. Lyhennetyissä kohdissa lyhentämisen syynä on ollut se, että samassa kommentissa on käsitelty useampia asioita ja analyysiin on valittu kulloinkin käsiteltävänä olevan teeman mukainen kohta. Lyhennetyt kohdat on merkitty kolmella pisteellä (...).

4. Asenne työhön ja oppimiseen

4.1. Generalistit ja specialistit

Niin Suomessa kuin muuallakin käydään jatkuvasti keskustelua opetuksen painotuksista siitä näkökulmasta, pitäisikö korkeammassa opetuksessa painottaa erityisasiantuntijuutta vai tuottaa laaja-alaisia asiantuntijoita, jotka pystyvät hahmottamaan kokonaisuuksia ja asioiden ja ilmiöiden välisiä yhteyksiä. Johanna Kohl löysi tutkimuksessaan (2008) tarvetta molemmille: siinä, missä specialistit tuottavat tarkkaa ja spesifiä tietoa ilmiöiden luonteesta, syistä ja seurauksista, generalistit ovat tulkkeja, joiden tehtävänä on liittää specialistien tuottama tieto laajempiin yhteyksiin ja konteksteihin.

Kohl (2008) sanoo, että generalistien vahvuutena on muuntautumiskyky ja joustavuus työelämään rekrytoinnin näkökulmasta. Toisin sanoen generalisti osaa esimerkiksi käyttää laadullisia ja määrällisiä menetelmiä toisiaan täydentävinä ja soveltaa tietojaan erilaisissa konteksteissa. Niinpä yleisosaajan koulutuksessa erittäin tärkeäksi nousevat sisällöllisten kysymysten lisäksi myös kommunikointi- ja vuorovaikutustaitojen oppiminen. Specialisti puolestaan erikoistuu tiettyyn alaan ja kykenee sen sisällä tavoittelemaan syvällistä ymmärrystä kyseessä olevasta ongelmasta tai ilmiöstä. Specialistin koulutuksessa pitäisi silloin korostua tieteellisten lähtökohtien ja tutkimusmenetelmien oppiminen käytännön kenttätöön kautta samalla, kun muita harjoitusjaksoja tulee olla paljon.

Tässä tutkimuksessa kysyttiin panelistien mielipiteitä generalisti-/spesialistipainotuksesta erityisesti verkostoasiantuntijuuden näkökulmasta.

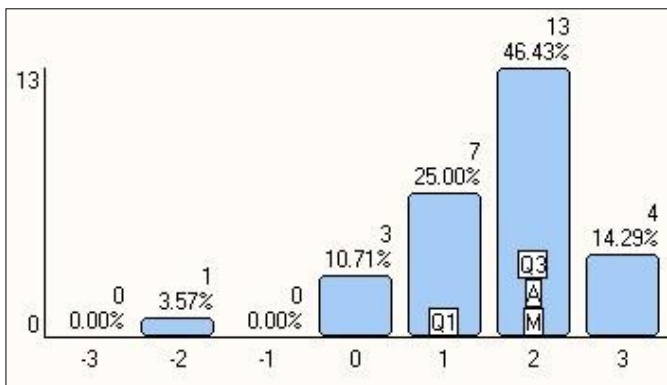
VERKOSTOASIAANTUNTIJUUS

Asiantuntijuus on vuonna 2025 yhä enemmän verkostojen ominaisuus.

Yleissivistys ja osaaminen työelämässä -tutkimusraportissa esitetään, että asiantuntijuuden merkitys yhteiskunnassa muuttuu tulevinä vuosina. Verkoston eri toimijoilla on erilaisia rooleja tiedon tuottamisessa, prosessoimisessa ja sen jakamisessa. Samalla ns. professio- tai tittelasiantuntijuuden merkitys vähenee. Specialistiasiantuntijuuden sijaan generalistiselle asiantuntijuudelle (kokonaisuutta osataan tarkastella useista näkökulmista) ja holistiselle asiantuntijuudelle (pystytään hahmottamaan asian koko kompleksinen luonne) on kasvava tarve.

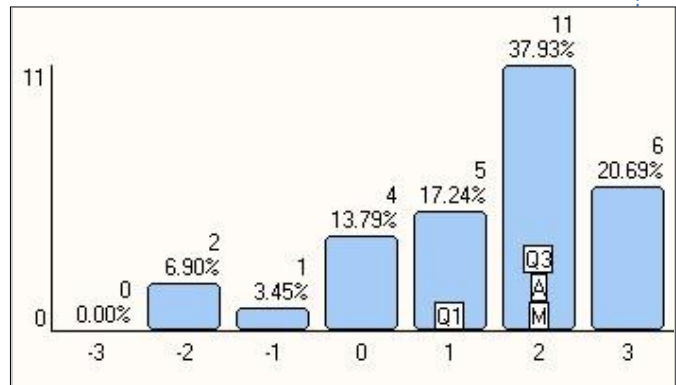
Todennäköisyys

n=28, A=1.54, M=2.00, Q1=1.00, Q3=2.00

Toivottavuus

n=29, A=1.38, M=2.00, Q1=1.00, Q3=2.00

Kuvio 5. Asiantuntijuus verkostojen ominaisuutena: panelistien käsitykset ilmiön todennäköisyydestä ja toivottavuudesta vuonna 2025

Kuten kuviosta 5 ilmenee, panelistien mielestä asiantuntijuuden muuttuminen verkostojen ominaisuudeksi vuoteen 2025 mennessä on sekä todennäköistä että toivottavaa. Vain muutama pitää ilmiötä hiukan ei-toivottavana. Kommenteista käy ilmi, että kokoavaa ja syntetisoivaa tietämystä tarvitaan tulevaisuudessa. Siinä verkostot ovat yksilöitä ja ryhmiä vahvempia. Haasteellisenä voidaan nähdä kuitenkin se, kehittykö vähitellen osaamisen jakamisen (tiimit ja verkostot) ja yksilön osaamisen merkityksen väliin jännite.

Silti pieniä epäilyjäkin on. Johdon tason asiantuntijuus esimerkiksi voi johtaa asiantuntijoiden vallankäyttöön. Yleisosaamisen ylikorostaminen voi johtaa viime kädessä jopa hyvinvoinnin kriisiytymiseen: *”Maailma, jota pyörittävät generalistit holistisella tasolla irtaantuu talouden perusteista. Taloudellinen lisäarvo, jota hyvinvointi tarvitsee, ei synny ilman alakohtaista osaamista.”*

Toivottavana nähdään se, että titteleiden (ja virallisten asemien) merkitys vähenee. Toisaalta Suomessa arvostetaan jo perinteisestikin muodollista koulutusta ja pätevyyttä. Tästä seuraa, että kapea-alainen pätevyys on aina ollut ja on ehkä myös tulevaisuudessa helpompaa osoittaa myös muodollisesti kuin laaja-alainen osaaminen.

Keskustelussa pohdittiin laajasti generalisti- ja spesialistiosaamisen välistä merkityseroa. Monet katsovat, että tulevaisuudessa generalistien merkitys kasvaa: *”Generalistiosaaminen ei poista vahvan spesialistiosaamisen tarvetta. Generalistiasiantuntijuus voidaan nähdä metataitona, joka mahdollistaa spesialistiosaamisen käytön kulloisessakin kontekstissa.”*

Toisaalta ”spesialistiasiantuntijuuden” luonne muuttuu verkostoissa. Silti professionaalinen ja generalistinen asiantuntijuus eivät ole vastakkaisia elementtejä: *”On väärin asettaa vastakkain professoasiantuntijuutta ja geneeristä asiantuntijuutta. Geneeriset taidot mahdollistavat syvällisemmän professionaalisen osaajan. Kukaan ei kirjoita kirjaa geneerisillä taidolla. Se vaatii myös valtavasti professionaalisia taitoja.”*

Myös holistinen asiantuntijuus toteutuu verkostoissa paremmin: *”Yhdessä jaettu osaaminen on vakaampaa kuin yksilöllinen osaaminen. Ryhmäharhat ovat epätodennäköisempiä verkostoissa kuin tiukoissa yhteisöissä.”* Professionaaliset/professionaaliset ja geneeriset taidot eivät silloin ole toistensa vastakohtia vaan toistensa sisällä. Oleellista on eri asiantuntijuuksien välinen jatkuva vuorovaikutuksellinen ja dialektinen prosessi, synteesi, jolloin ymmärretään, että kokonaisuus on enemmän kuin osiensa summa: *”Yksittäisen asiantuntijan mahdollisuus ratkaista monimutkaisia, ”kerroksellisia” ja alati muuttuvia ilmiöitä on rajallinen. Työelämä vaatii jatkuvaa ”keksimistä”, jolloin 1+1=3”.*

Kompleksisuuden lisääntyminen yhteiskunnassa johtaa myös asiantuntijuuden kollektivisoitumiseen. Samalla verkostot mahdollistavat eri näkökulmien huomioonottamisen päätöksenteossa ja siten myös uuden tiedon tuottamisen. Haasteeksi muodostuu taito työskennellä monikulttuurisessa tiimissä. Asiantuntijuus on parhaimmillaan kykyä nähdä olemassa olevan yli ja johtaa kokonaisuuksien parempaan ymmärtämiseen: *”Verkostojen hallinta ja verkostossa toimiminen ei ole pelkkää eri tasojen asiantuntijuutta vaan myös oma asiantuntijuuden lohkonsa.”*

4.2. Ammatti-identiteetit

Työn ja oppimisen muutoksen teemaan liittyen 1. kierroksella käsiteltiin toisessa osiossa teesissä 9 ammattikuvien muutosta. Teesin taustalla on ajatus siitä, että identiteetti – myös ammatti-identiteetti – on jatkuvasti muuttuva ilmiö tai ominaisuus tulevaisuuden yhteiskunnassa, koska onhan se sitä jo nyt.

Perinteisesti ammatti-identiteetin kehittyminen on alkanut jo siinä vaiheessa, kun nuori valitsee sen alan, jota hän lähtee opiskelemaan. Se on edelleen vahvistunut koulutukseen hakeutumisessa sekä koulutuksen aikana ja varmistunut työelämässä työkokemusten kautta ja ammattiyhdistystoiminnassa ja jatko- ja täydennyskoulutuksessa se on syventynyt entisestään. Vahvan ammatti-identiteetin merkitys on ollut siinä, että se luo pohjan työntekijän ammattitaidolle samalla kun se antaa voimaa oman, henkilökohtaisen ammatillisen osaamisen arvostamiselle sekä koko ammattikuvalla eli sille, millaisena työntekijänä hän itsensä näkee.

Tämä prosessi on kuitenkin muuttunut ja muuttuu edelleen, koska maailma, jossa elämme ei enää ole sama kuin ennen. Ammattiryhmien rajat tulevat hämärtyämään ja täsmällisesti määritellyt ammattikuvat katoavat. EK:n Tulevaisuusluotaimessa (2006) syynä tähän esitetään yleinen osaamistason nousu. Tämä puolestaan lisää henkilöstön valmiuksia hallita yhä laajempia kokonaisuuksia, varsinkin kun henkilöstöön kohdistuvat osaamisvaatimukset kasvavat ja monipuoliset. Työntekijöiltä odotetaan myönteistä asennoitumista ammatilliseen osaamisen jatkuvaan ylläpitämiseen, päivittämiseen ja kehittämiseen. Yhä tärkeämmäksi muodostuu myös kyky luoda uutta tietoa yhdessä työyhteisön muiden jäsenten kanssa tai laajemmassa verkostossa.

AMMATTIKUVIEN MUUTOS

Tarkasti määritellyistä ammattikuvista on luovuttu vuonna 2025.

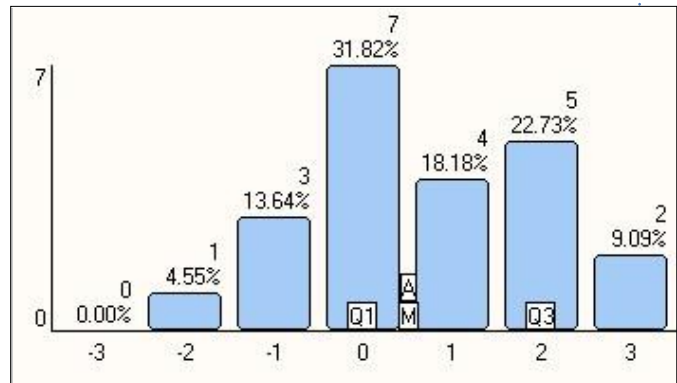
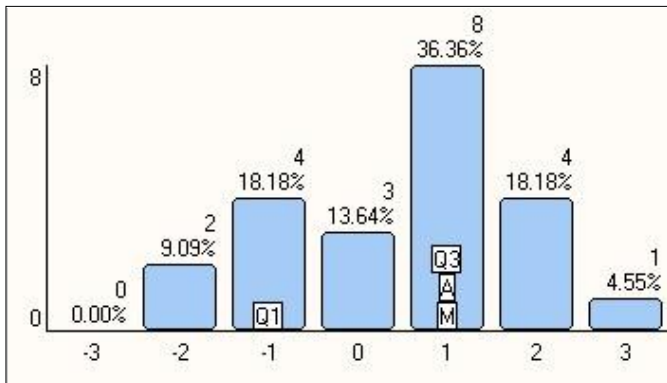
Tulevaisuudessa ihmisen identiteettiä saattaa määrittää jokin ihan muu kuin ammatti. Toisaalta ammatit itsessään ovat muutoksessa virtuaalisuuden, verkostomaisuuden ja globalisaation aiheuttamien uusien haasteiden edessä. (Anneli Eteläpelto: Aikuiskasvatustutkimuksen haasteet)

Todennäköisyys

n=22, A=0.50, M=1.00, Q1=-0.75, Q3=1.00

Toivottavuus

n=22, A=0.68, M=0.50, Q1=0.00, Q3=2.00

Kuvio 6. Tarkasti määrättyjen ammattikuvien muutos: panelistien käsitykset ilmiön todennäköisyydestä ja toivottavuudesta vuonna 2025

Ensimmäisellä kierroksella ammatti-identiteettiä koskevan teesin kohdalla vastaukset hajautuivat sekä todennäköisyyden että toivottavuuden kohdalla. Hiukan useampi kuin joka neljäs oli eri mieltä väittämän kanssa, vaikka lähes 70 % yhtyi ajatukseen. Samaten toivottavuuden kohdalla puolet piti ajatuksesta, mutta lähes joka viides ei. Lisäksi joka kolmas ei osannut sanoa tässä mielipidettään.

Kommenteissa painottui voimakkaasti ajatus siitä, että koska asiat ovat nyt näin, ei ole oletettavaa, että ne tulevaisuudessakaan kovasti muuttuisivat: *”Ammattien luoma status on Suomessa hyvin vahvassa. Näin lyhyessä ajassa on vaikea uskoa, että tämä asia muuttuisi kovinkaan radikaalisti.”* Samalla nykyiset järjestelmät itsessään lukitsevat käytäntöjä ja nimeämisiä paikoilleen: *”Jos miettii, miten laatujärjestelmät ovat (ainakin näennäisesti) standardoineet tekemistä, olisi melkoinen suunnanmuutos, jos näin kävisi. Myös erikoistuneet osaamisvaatimukset vetävät toiseen suuntaan.”*

Muutama panelisti korosti sitä, että tilanne ei ole yksiselitteisesti sama kaikkia ammatteja ajatellen. Mitä yleisemmällä tasolla työ ja tehtävät ovat, sitä vaikeampaa on nimetä sille erillistä ammattia tai kuvausta. *”Kuvaus väljenee kohti yleisempiä kompetensseja ja osaamisen laatuja.”*

Ennen kaikkea muuttuvat ja ei-pysyvät ammattikuvat luovat haasteita opettajuuteen: *”Aikuiskasvatus on tulevaisuudessa suurien haasteiden edessä. Koulutuksen tulee olla joustavaa ja työelämälähtöistä. Oppiminen voi tapahtua erilaisissa ja oppijalle suotuisissa ympäristöissä. Opettajuuden se haastaa aivan uusiin ulottuvuuksiin. On siirryttävä opettamisesta osaamiseen. Täydellinen paradigman muutos.”*

Koska 1. kierroksella vastaukset hajautuivat, teemaa jatkettiin toisella ja kolmannella kierroksella. Nyt teeseissä painotettiin erityisesti identiteetin kokemista ja määrittymistä.

KADONNEET AMMATTI-IDENTITEETIT

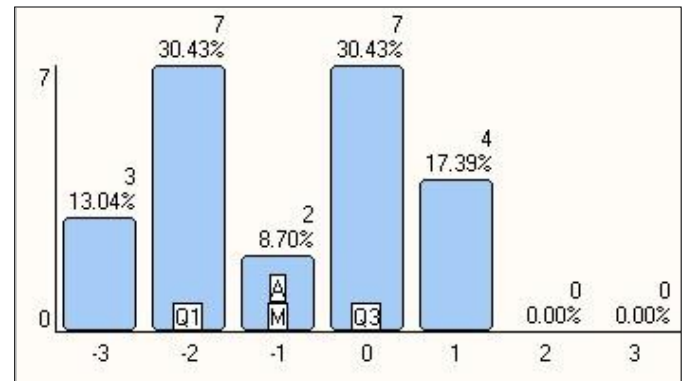
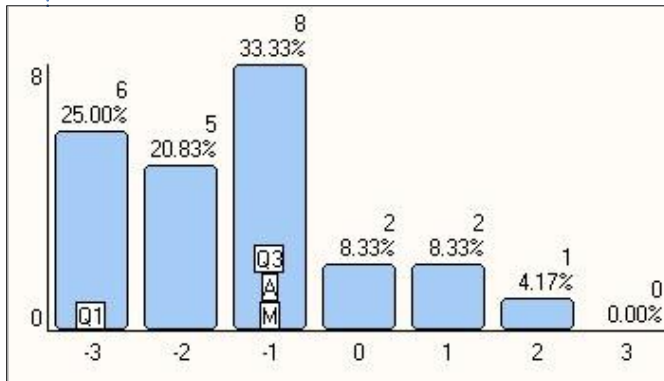
Pysyvät ammatti-identiteetit ja ammattinimikkeet ovat vuonna 2025 lähes kadonneet.

Todennäköisyys

n=24, A=-1.33, M=-1.00, Q1=-2.25, Q3=-1.00

Toivottavuus

n=23, A=-0.91, M=-1.00, Q1=-2.00, Q3=0.00

Kuvio 7. Pysyvien ammatti-identiteettien katoaminen: panelistien käsitykset ilmiön todennäköisyydestä ja toivottavuudesta vuonna 2025

Mielenkiintoista on, että kakkoskierroksella panelistien valintojen painotus on selvästi erilainen kuin ykkös kierroksella, jossa varsinaisessa teesissä puhuttiin ammattikuvista, vaikka selitysosassa painotettiin myös identiteettiä. Nyt kuvio osoittaa, että vaikka panelistien mielestä ammatti-identiteettiä ja -nimikkeitä tarvitaan todennäköisesti vielä tulevaisuudessakin, se ei ole yksiselitteisesti toivottavaa.

Teesiä pidettiin vähemmän todennäköisenä (lähes 80 %). Teesi oli myös yli puolen vastaajista mielestä ei-toivottava, vaikka lähes joka kolmas ei osannut tähän vastata. Neljä vastaajaa yllättäen kuitenkin piti ammatti-identiteettien häviämistä hiukan toivottavana.

Kommenttivastauksissa nousee esiin se, että osa vastaajista mieltää ammatti-identiteetin ja -nimikkeen yhteneväiseksi profession kanssa ja he puhuvatkin kommentteissaan professioista. Ammattinimikkeet ja -identiteetti nähdään tärkeinä mm. siksi, että ne ”tukevat vahvaa ammat-tiosaamista. Vain ihmiset niiden kantajina saattavat vaihtua”.

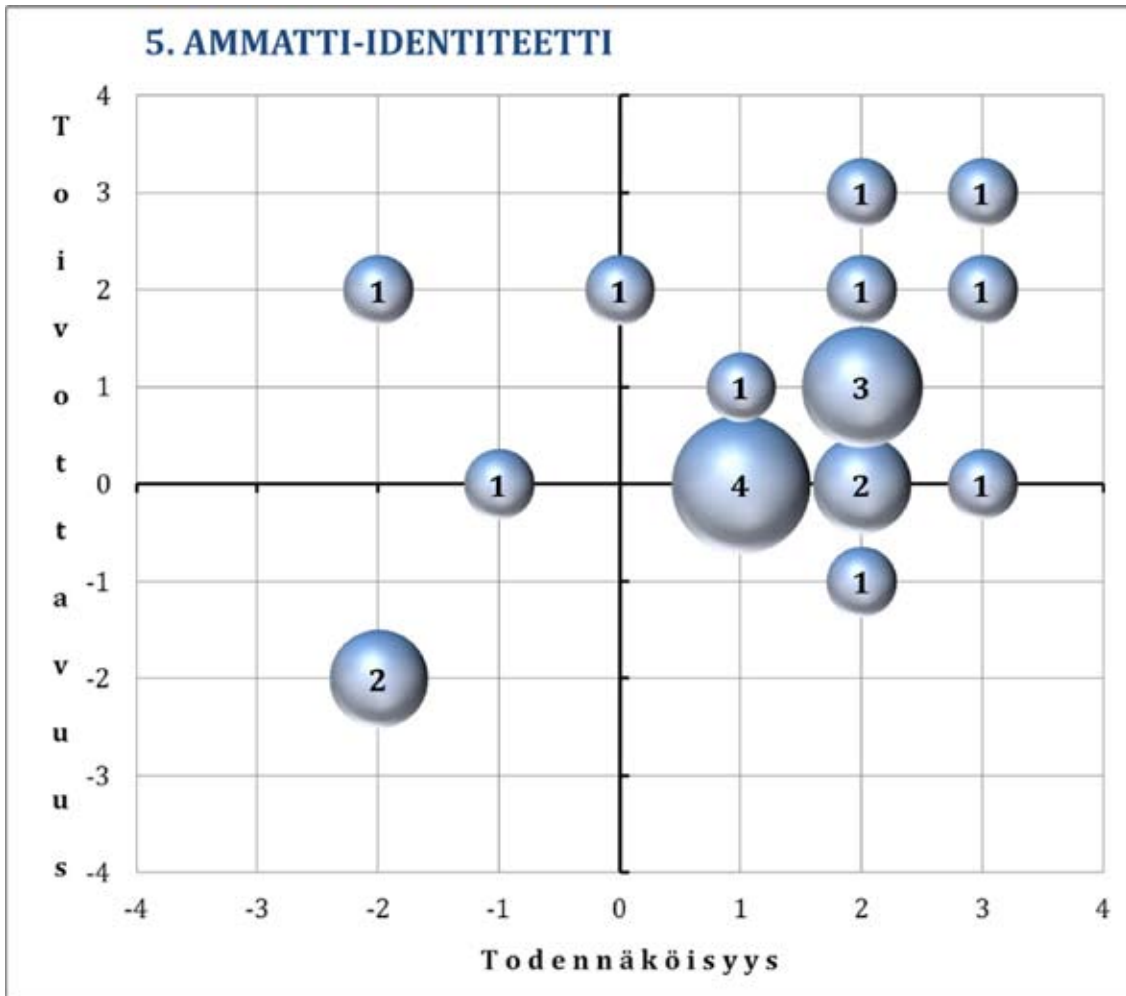
Panelistit näkivät myös selvästi ammatti-identiteetin osaamisen määrittelyn välineenä. Samaten jos ei olisi selkeitä ammattinimikkeitä, olisi esimerkiksi eri tehtävien vaativuustason määrittely todella vaikeaa: ”jos ei ole selkeää ammattinimikettä, ammatti-identiteettiä – saattaa myös osaamisen vaatimukset hämärtyä. Osaamisen määrittelyt, ja tehtävien määrittelyt tarvitaan – silloin tiedetään mitä edellytetään, mitä odotetaan, mikä on tehtävän vaativuustaso ja osaamisen alueet antaa hyvän pohjan myös arvioinnille ja kehittämiselle.”

Toisaalta ammatillisella identiteetillä on myös muuttuvassa todellisuudessa henkilökohtaisempi merkitys: ”Ammatti-identiteetti tuo turvaa ja auttaa oman osaamisen ylläpitämisessä silloin kun instituutioiden voima heikkenee ja työsuhteet pätkittyvät.”

Kolmannen kierroksen samaa teemaa käsittelevässä teesissä asia selvenee (ks. Kuvio 8). Teesissä painotetaan sitä, että ammatti-identiteetti on yhä enemmän ihmisen itsensä luoma ja kehittämä ominaisuus ja tätä pidetään sekä todennäköisenä että toivottavana.

AMMATTI-IDENTITEETTI

Vuonna 2025 yhä useampi joutuu luomaan oman ammatillisen identiteettinsä oman asiantuntemuksensa ja osaamisensa perustalle ilman että se kiinnittyisi enää johonkin tiettyyn nimettyyn ammattiin.

Kuvio 8. Ristiintaulukointi, ammatti-identiteettien pysyvyyden todennäköisyys ja toivottavuus

Kolmannella kierroksella ammatti-identiteettiteesiin suhtauduttiin optimistisemmin kuin kakkoskierroksella. 78 % panelisteista oli samaa mieltä teesissä esitetyn ilmiön kanssa. Toivottavuuden kohdalla lähes puolet piti ajatuksesta, vaikka 38 % ei osannut sanoa mielipidettään ilmiön todennäköisyydestä. Erot kakkoskierroksen tuloksiin johtuvat ehkä siitä, että kolmannella kierroksella teesissä painotus oli erilainen kuin aikaisemmissa ammatti-identiteettiä koskevissa teeseissä: nyt korostettiin ihmisen omaa vastuuta identiteetin luomisessa sekä sitä, ettei osaaminen enää automaattisesti ehkä liittyisikään selkeästi johonkin määriteltävään ammattinimikkeeseen.

Ristiintaulukoinnista näkyy, että ammatti-identiteetin omaehtoinen luominen nähdään sekä todennäköisenä että toivottavana.

Kuten verkostoasiantuntijuutta koskevan teesin kohdalla (ks. edellä), nytkin kommentteissa painotettiin sitä, että generalisteilla ammatti-identiteetit muodostuvat oman kokemuksen ja osaamisen pohjalle, mutta spesialisteilla vanhat identiteetit säilyvät. *”Tulevaisuudessa työelämän vaatimukset ovat vaikeammin ”paketoitavissa” ammattinimikkeiksi, koska ympäristön muuttuessa myös työtehtävien vaatimukset muuttuvat jatkuvasti.”* Silti siinä missä tarvitaan generalisteja, myös spesialisteilla on tärkeä tehtävä, koska *”Teknologinen kehitys muuttaa osaamisvaatimuksia ja siten ammattejakin. Ehkä oma asiantuntemus on liian rajallinen identiteetin perusta. Pikemminkin yhä useampi toimii jollakin tietyllä osaamisalueella ilman selkeää ammatillista identiteettiä. Toisaalta on ymmärrettävää, että kaikki ammatit ja alat eivät kehity samalla tavalla. Lääkäri, opettaja tai sosiaalityöntekijä on jatkossakin toivottavasti oman alansa edustaja eikä yleinen asiantuntija”*.

Muutos on joidenkin mielestä jo näkyvissä: *“Perinteisten ammattien murros on jo alkanut. Yksi osoitus tästä ovat englanninkieliset nimikkeet.”* Toinen panelisti on kuitenkin hiukan eri mieltä: *“Perusammatit ja nimikkeet tulevat jatkossakin säilymään, eli siivoojista ei tule ‘junior sanitary managereita’. Osaaminen taas on vain yksi ammatti-identiteetin ulottuvuus.”*

Sama näkökulma toistuu myös opintojen alueella ja on nähtävissä yliopistoissa: *“Jo tällä hetkellä monella alalla ihmisen identiteetti määräytyy ensisijaisesti oman erikoistumisalan kautta. Profiisit pitävät pintaansa enää muutamilla aloilla. Yliopisto-opinnoissa, joissa opinnot ovat pitkiä, sitoutuminen koulutusammattiin on vahvempaa kuin lyhyemmissä koulutuksissa. Kyse ei siis ole pelkästään siitä miten “ammattillinen” jokin koulutus on.”*

Lisäksi yksittäisen ihmisen tarpeetkin on otettava huomioon: *“Yksilön osaamisesta rakentuva ammatti-identiteetti on ‘haltijalleen’ mielekäs tapa kehittää omaa professiotaan.”*

4.3. Muuttuva sivistyskäsitte ja osaamisen haasteet

Sokrateen ajatuksena aikoinaan oli, että kaikki oppiminen lähtee kiinnostuneesta ihmettelystä eli avoimesta kysymystilasta, jossa ihminen alkaa kysyä uusia, hyviä kysymyksiä. Niinpä kaiken oppimisen alkutila onkin aito kiinnostus, ihmettely ja kysyminen. Voidaankin ajatella, että tässä on sivistyksen perusta. Sokrates itse sanoikin, että hänen väitetty viisautensa on vain sitä, että hän ei luullut tietävänsä vaan esitti sen sijaan eteenpäin vieviä kysymyksiä (Himanen 2007, 106).

Myös Oppimisen tulevaisuusbarometrit (Linturi & Rubin 2011; Linturi ym. 2011) ovat osoittaneet, että sivistyskäsitteestä on mietittävä uudestaan nopeasti muuttuvassa yhteiskunnassa ja maailmassa sekä yleiseltä kannalta että oppimisen ja koulun näkökulmasta. On ehkä aiheellista ajatella, että keskustelu- ja ajattelukyky muodostavat uuden yleissivistyksen kovan ytimen. Työelämä vaatii nykyistä enemmän yleissivistystä, kognitiivisia kykyjä ja sosiaalista osaamista. Toisaalta suoraan työelämän määrittelemistä tarpeista johdettava koulutus ei ehkä enää kykene reagoimaan toimintaympäristön nopeisiin muutoksiin, koska nämä tarpeet itsessään muuttuvat koko ajan. Lisäksi voidaan ajatella, että liiallinen erikoistuminen kaventaa mahdollisuuksia saavuttaa riittävä yleissivistyksellinen taso ja tässä sivistysteema liittyy selkeästi edellä jo pohdittuun generalisti/spesialisti -dilemmaan. Kumpaa siis olisi parempi tavoitella, laajaa yleissivistystä vai syvää erikoisosaamista? Yleissivistyksen uudelleenmäärittelyminen voi omalta osaltaan siten muodostua ratkaisevaksi tätä ongelmaa pohdittaessa.

UUSI TIETO vs. SYVÄOSAAMINEN

Vuonna 2025 oppiminen on enemmän uuden tiedon luomista kuin asioiden syvällistä osaamista.

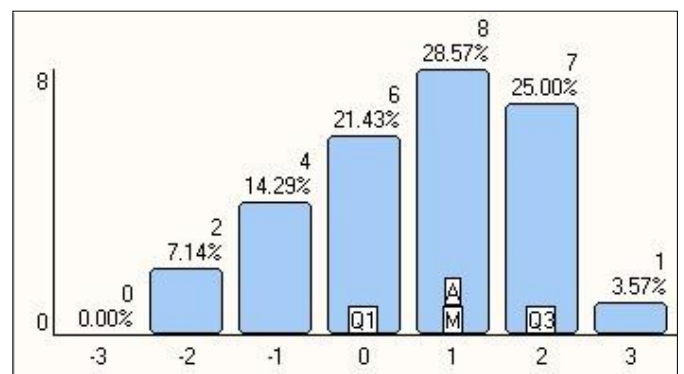
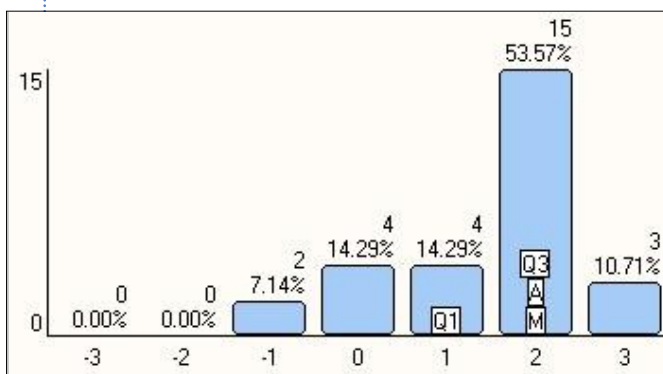
Tiedon määrä lisääntyy eksponentiaalisesti ja se tarkoittaa sitä, että tiedonhallinnasta tulee oleellinen osaamisen alue (<http://www.cisionwire.fi/euro-rscg/idc--digitaalisen-tiedon-maara-rajauttaa-vuoteen-2020-mennessa->) Mitä tämä voisi tarkoittaa syväosaamiselle?

Todennäköisyys

n=28, A=1.46, M=2.00, Q1=1.00, Q3=2.00

Toivottavuus

n=28, A=0.61, M=1.00, Q1=0.00, Q3=2.00

Kuvio 9. Oppiminen uuden tiedon luomisena: panelistien käsitykset ilmiön todennäköisyydestä ja toivottavuudesta vuonna 2025

Todennäköisyys ilmenee aika yksiselitteisenä ja vain muutama panelisti on eri mieltä teesin kansa. Ilmiön toivottavuus kuitenkin hajaantuu, vaikkakin painotus on toivottavuuden puolella. Joka viides on eri mieltä ja joka viides ei osaa sanoa mielipidettään.

Kommenteissa pohdittiin mm. sitä, mitä oikeastaan on syväosaaminen: *”...ei tarkoita kaiken ole-massa olevan tiedon hallitsemista vaan ”järjestyksen”, ”näkökulman” tai ”teorian” luomista ka-oottiseen todellisuuteen.”* Samaten ihmeteltiin, miksi teesissä nämä asiat on asetettu ilmiöinä vastakkaisiksi: *”Kulttuuritiedon integroituminen osaksi toimijan älyllistä arkkitehtuuria mahdol-listaa uuden luomisen.”*

Tiedon ja sen merkityksen suhde herätti mielenkiintoisen ajatuksen ja kommentin: *”Kun tiedon määrä lisääntyy, sen merkitys vähenee. ... Ehkäpä uuden oppiminen onkin ennen kaikkea tiedon-hallinnan ja arvioinnin opettelemista.”* Toisaalta tiedon merkityksen väheneminen voi tarkoittaa myös näköalojen kapenemista, vaikka tietoa sinänsä on tarjolla koko ajan enemmän: *”Informaa-tiotulva on kaventanut asiantuntijuuden etiikkaa. Asiat otetaan annettuina ja toiminnan arviointi rajoittuu nyt-hetkeen.”* Ongelmaksi nousee se, miten löytää olennainen tieto kaiken tiedon jou-kosta, ja miten arvottaa tietoa.

Valtavan tietomäärän käsillä oleminen voi toisaalta auttaa tekemään asioita paremmin ja siten parantaa palveluiden ja tuotteiden laatua. Toisaalta se voi *”johtaa turhaan ruudin keksimiseen yhä uudelleen”*, koska kukaan ei pysty yksin hallitsemaan kaikkea. Eli että samoja asioita tehdään turhaan monessa paikassa yhtäaikaan ja uudestaan. Tämä johtaa helposti siihen, että tehokkuus vähenee sen sijaan että se lisääntyisi: *”Sosiaalinen media on viihteellistänyt työn.”*

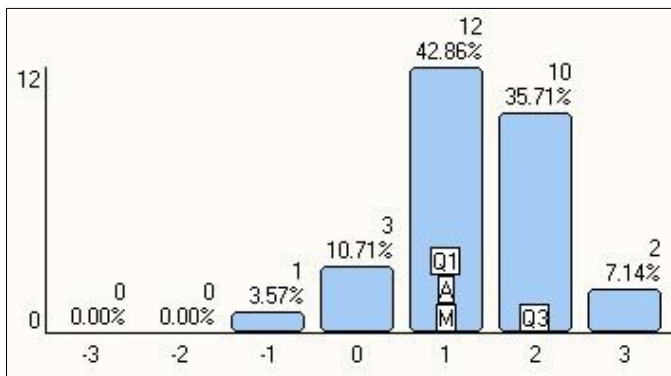
Ykköskierroksella myös toinen teesi käsitteli välillisesti sivistysteemaa:

KYVYT JA TAIDOT

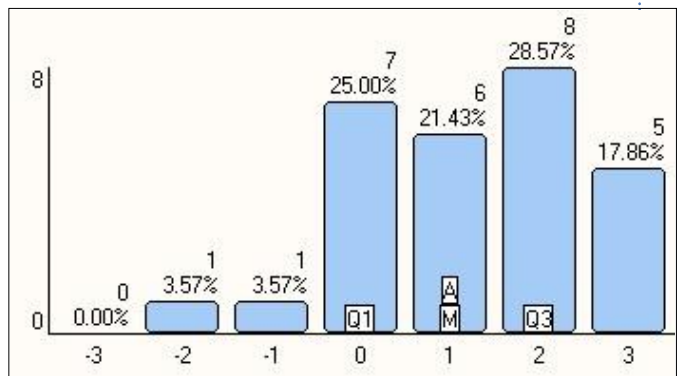
Henkilökohtaisten ominaisuuksien ja kulttuurisen osaamisen opettaminen on normaali osa korkeakouluopintoja vuonna 2025.

EK:n Tulevaisuusluotaimessa esitetään, että osajilta edellytetään luovuutta ja innovatiivisuutta, teknologista osaamista, liiketoimintaosaamista, verkosto-osaamista, palveluosaamista, muotoi-luosaamista, monikulttuurisuuden hallintaa ja kykyä ja halua vastuulliseen liiketoimintaan.
http://www.ek.fi/ek_suomeksi/tulevaisuusluotain/index.php

Todennäköisyys
 n=28, A=1.32, M=1.00, Q1=1.00, Q3=2.00

Toivottavuus
 n=28, A=1.21, M=1.00, Q1=0.00, Q3=2.00

Kuvio 10. Henkilökohtaisten ominaisuuksien ja kulttuurisen osaamisen opettaminen: panelistien käsitykset ilmiön todennäköisyydestä ja toivottavuudesta vuonna 2025

Tämän teesin kohdalla painotus oli selvästi sekä todennäköinen että toivottava, vaikka toivotta-vuuden kohdalla joka neljännelle panelistille tuotti vaikeuksia valita kantaansa.

Teesi herätti paljon keskustelua ja kommentteja. Ensinnäkään kaikille panelisteille ei ole ollen-kaan itsestään selvää, että henkilökohtaisia ominaisuuksia ylipäänsä voidaan opettaa. *”EK voi esittää toivomuksiaan ja tuoda esiin työelämän tarpeitaan, mutta luovuutta ei brändäämällä eikä prässäämällä kehitetä ja kyllä antaisin nuorten opiskelijoiden ihan rauhassa löytää itse omat*

persoonalliset vahvuutensa, omat arvonsa ja innovaationsa ilman työelämästä tulevaa painetta. Sopivassa määrin tiedonmurusia eri asioista voi tarjota, mutta prosessoinnille ja oman löytämiselle pitää olla kiireetöntä tilaa jos halutaan tulevaisuudessa todellisia innovaatioita.”

Toiseksi, vaikka sitten ominaisuuksia voitaisiinkin opettaa, kyse on toisten mielestä siitä, ettei korkeakouluissa ole tahtotilaa eikä resursseja näin pitkälle menevään HOPS-ajatteluun: “No sitten vaihdetaan yliopistojen henkilöstö. Epäilen yliopiston kykyä luoda koulutusohjelmia, jotka ottavat opiskelijan yksilönä ja keskittyvät hänen henkilökohtaisiin ominaisuuksiinsa. Tämähän tarkoittaisi luopumista perinteisestä tutkijakoulutuksen oppipoika-kisallimestari ajattelusta, joka yliopiston eetoksessa kuitenkin on.” Samansuuntaisia epäilyksiä oli toisillakin: “Epäilen vahvasti, että ns. henkilökohtaisten ominaisuuksien kehittämisen opetus (ja mitähän se olisikaan) vie ihan metsään eli ei kuulu korkeakoulujen opintotavoitteisiin. Kulttuurista tietämystä lisää nyt jo opiskelijavaihdot ja ulkomaiset opiskelijat ja opettajat. Rakentavaa palautetta tulisi jokaisen saada niin työelämässä kuin opintopalautteenakin. Se kehittää itsetuntemusta.”

Jotkut pohtivat sitä, mitä nämä opetettavat henkilökohtaiset ominaisuudet sitten voisivat olla: “Tieto sitoutuu kontekstiin. Kulttuurista osaamista pitää sen vuoksi lisätä. Henkilökohtainen osaaminen avaintaitojen muodossa on yksilöiden turva. Sen vuoksi sitä lisätään tulevaisuuden opetussuunnitelmiin.”

Toisaalta voidaan mennä ylilyönteihin ja maailma muuttuu entistäkin kovemmaksi japanilais-tyyppiseksi yhteiskunnaksi, jossa “Lasta aletaan “valmentaa” työelämään ihan pienestä asti niinkuin urheilijaa. Jokaista osa-aluetta on kehitettävä, jotta lapsesta tulee työelämäkelpoinen. Vanhempien on oltava aktiivisesti mukana tässä, jotta oikeat koulut ja harrastukset tukevat tätä kehitystä.”

Toinen sivistysteemaan liittyvä osa-alue on ns. hiljainen tieto, jonka siirtäminen on yksi haastavimmista opetustehtävistä. Tätäkin asiaa käsiteltiin ensimmäisellä kierroksella.

HILJAISEN TIEDON SIIRTÄMINEN

Hiljaisen tiedon siirtoprosessin merkitys on vähentynyt vuonna 2025.

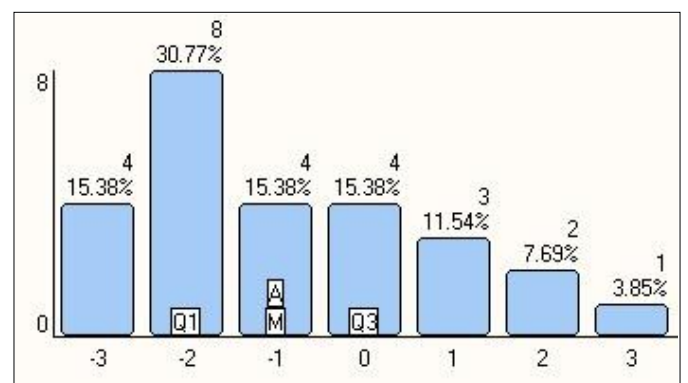
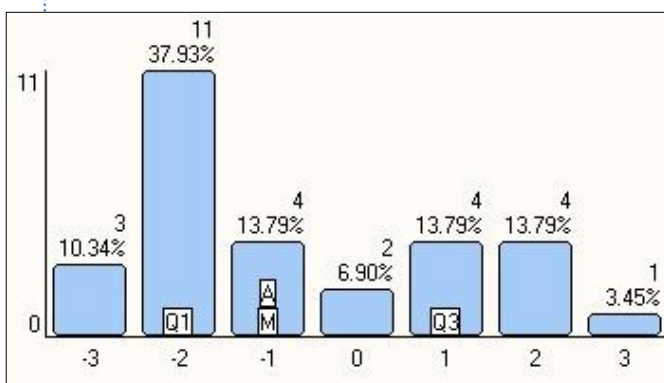
Hiljaisesta tiedosta on puhuttu paljon viime vuosina (ks. esim. Hiljainen tieto yhteiseksi hyödyksi). Muuttuuko tämä?

Todennäköisyys

n=29, A=-0.69, M=-1.00, Q1=-2.00, Q3=1.00

Toivottavuus

n=26, A=-0.85, M=-1.00, Q1=-2.00, Q3=0.00

Kuvio 11. Hiljaisen tiedon siirtäminen: panelistien käsitykset ilmiön todennäköisyydestä ja toivottavuudesta vuonna 2025

Vastauksissa todennäköisyys jakaantuu mielenkiintoisesti: noin 2/3 on eri mieltä ja 1/3 samaa mieltä teesin kanssa. Keskustelu on laajaa ja toivottavuudessakin on hajontaa: noin neljännes pitää tätä toivottavana.

Keskustelu jähmettyi paljolti sen ympärille, mitä ja millaista hiljainen tieto on. Kommentit ovat melko tunnepohjaisia.

Panelistit pohtivat sitä, mitä hiljainen tieto oikeastaan on. Yksi hyvä määritelmä on, että se sekä perustuu oleellisen ja epäoleellisen erottamiseen että kokemuksen tuomiin näkemyksiin ja tarkentuu koko ajan. Toinen vastaaja sanoo, että hiljainen tieto on myös tiedon arvottamista.

Toisaalta erilaisiakin näkemyksiä on: *"Koko hiljainen tieto on suuri kurpitsa ja mystifikaation perusvihannes. Jos on olemassa tietoa/osaamista, sen voi kuvata ja siitä voi huutaa. Aina se ei ole helppoa, mutta silti sitä voi sanoilla lähestyä. Toivottavasti vuonna 2025 olemme maailmassa, jossa puhutaan."*

Mielenkiintoinen oivallus oli se, että hiljainen tieto ei voi kadota yhteisöistä, koska se joka tapauksessa varastoituu kulttuurisiin konventioihin ja käytäntöihin. Toisaalta jos silloin hiljainen tieto menetetään, menetetään myös jotain oleellista kulttuuriin liittyvää.

Panelistit pohtivat myös sitä, miten hiljainen tieto kehittyy verkostoissa. Siihen tarvitaan dialogia ja viime kädessä sekin palautuu asiantuntijuuteen: *"Kysymys on siitä, miten ymmärrämme asiantuntijuuden ja sen kasvun. Voi olla, että hiljaisen tiedon merkitys on jopa kasvanut vuonna 2025."* Samaten toinen panelisti näkee, että hiljaisen tiedon merkitys vähenee samalla kun asiantuntijuus ja toimiminen verkostoissa kasvaa.

Organisaation uudistumisen ja hiljaisen tiedon suhde askarrutti panelisteja ja aika moni panelisti on sitä mieltä, että hiljaisen tiedon merkitys vain kasvaa ajan myötä, kun maailma muuttuu kompleksisemmäksi. Hiljaista tietoa arvotetaan kuitenkin myös sillä, että se on taloudellisesti hyödynnettävissä olevaa tietoa ja lisää tehokkuutta: *"Ei ole aikaa/rahaa tehdä kaikkea aina uudestaan."*

Toisella kierroksella kysyttiin suuremmin sivistyksen merkityksestä:

LAAJA YLEISSIVISTYS

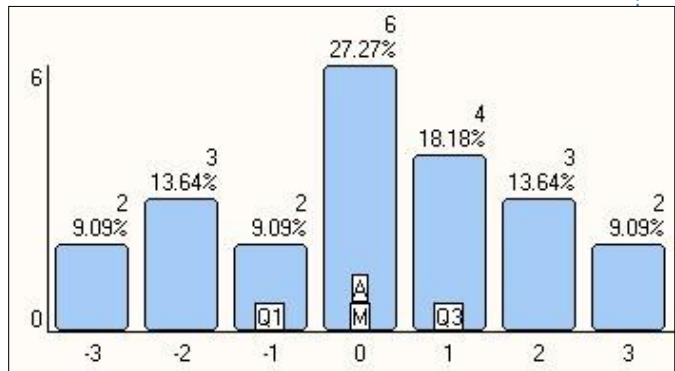
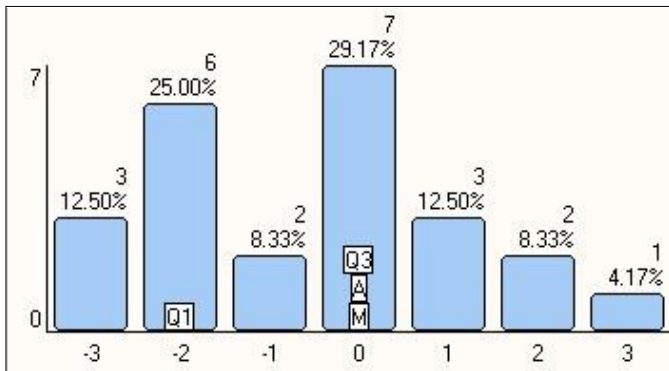
Vuonna 2025 laaja yleissivistys ohittaa merkityksessään kapea-alaisen erityisosaamisen työelämässä.

Todennäköisyys

n=24, A=-0.54, M=0.00, Q1=-2.00, Q3=0.25

Toivottavuus

n=22, A=0.09, M=0.00, Q1=-1.00, Q3=1.00

Kuvio 12. Laaja yleissivistys vs. kapea-alainen erityisosaaminen: panelistien käsitykset ilmiön todennäköisyydestä ja toivottavuudesta vuonna 2025

Yleissivistysteema askarrutti ja keskustelutti panelisteja. Vastausten hajonta sekä todennäköisyyden että toivottavuuden kohdalla oli mielenkiintoinen, vaikka toivottavuus oli hiukan vahvempi kuin ei-toivottavuus. Silti yli neljännes ei osannut sanoa mielipidettään todennäköisyydestä eikä toivottavuudesta.

Teema peilautuu selkeästi jo aikaisemmin alkaneeseen generalisti/spesialisti -keskusteluun. Eri-tyisosaamisen kannattajat ovat sitä mieltä, että *"Kilpailun kiristyessä tarvitaan yhä korkeatasoisempaa osaamista, huippuosaamista ja yhä suurempaa innovativisuutta. Asiat tulee pystyä tekemään yhä paremmin. Erityisesti erityisaloilla kilpailu tulee olemaan yhä tiukempaa ja globaalimpaa – hyvä ei enää riitä, yleissivistyksellä ei pärjätä, tulee kehittyä huippuosaajiksi. Vain huippuosaajat menestyvät tiukimmassa kansainvälisessä kilpailussa, tarvitaan erikoistumista."*

Kilpailu nostaa myös koko ajan vaatimustasoa. Jos tulevaisuudessa haluaa olla jossakin hyvä, tulee olla erinomainen.”

Kun teknologinen kehitys jatkuu, se väijäämättä myös muuttaa osaamisvaatimuksia: *“Useissa ammateissa ja työtehtävissä tarvitaan jatkossa aiempaa enemmän alakohtaista erikoisosaamista. Nämä tehtävät ovat paremmin palkattuja ja pysyvämpiä kuin yleissivistyksen varaan syntyvät projektityöt.”*

Toisaalta sivistysnäkökulman kannattajat katsovat, että *“Laajaa yleissivistystä tarvitaan edelleen se on Suomen vahvuus. Sen ylläpitämisessä sen sijaan riittää töitä. Nyt on jo rapautumisen merkkejä havaittavissa. Tarvitaan myös erikoisosaamista. Ne eivät ole toisiaan poissulkevia.”* Eli laaja yleissivistys ja erityisosaaminen eivät taaskaan välttämättä ole toisiaan poissulkevia asioita. *“Kyllä yleissivistyksen merkitys on ainakin perus-/toisen asteen koulutuksessa tärkeää ihan ammatinvalinnankin kannalta. Sillat pysyvät ehjänä.”*

Kuitenkin vaarana on näkemyksen puute ja se, että koulutetaan vain kouluttamisen vuoksi, ilman selkeää päämäärää ja, kuten edellisessä teesissä tuli esille, visiota siitä, mitä osaamista Suomessa tarvitaan tulevaisuudessa: *“Jos Suomi kouluttaa maistereita ilman näkemystä tulevasta ammatista, syntyy meille pysyvä akateeminen prekariaatti, joka on heikosti palkattu.”* Kuitenkin on huolestuttavaa se, miten laaja yleissivistys on mahdollista saada, kun tiedon määrä lisääntyy tiedon kulun nopeuden samalla kasvaessa. *“Enemmänkin olisin huolissani siitä, että miten saamme sen LAAJAN yleissivistyksen. Moni koulutuksellinen ratkaisu ei tue sellaiseen ja ehkä uusi sukupolvi elämäksellisine maailmoineen on globaalimpi, mutta yleissivistyneempi.”* Voidaanko ajatella, että globalisaatio jo itsessään tuottaa laajan yleissivistyksen? Pohjimmiltaan ongelma on siinä, miten yleissivistys määrittyy tulevaisuudessa: *“Jos osaaminen löytyy googlaamalla, ei se ole enää osaamista. Yleisten taitojen, vaikka olisivatkin maisteritasoa, varaan jättäytyminen merkitsee tuottavuuden ja lopulta myös elintason laskua.”*

Tässä teesissä puhutaan nyt myös Etelä-Euroopan yliopistojen tilanteesta kriittisesti: *“Etelä-Euroopan EU maat ovat hyviä esimerkkejä, että laaja yleissivistävä korkeakoulutus ei tuota työpaikkoja. Näissä maissa (Italia, Kreikka, Espanja) vastavalmistuneiden työllistyminen oli hankalaa jo ennen 2008 kriisiä.”* Kannattaa kuitenkin kysyä, missä syy tähän on. Onko tämänkaltainen korkeakoulutus aidosti yleissivistävää vai onko se vain tapa hankkia pakollinen loppututkintotodistus?

Ykköskierroksella panelistit pantiin pohtimaan myös opetuksen ja työelämän vaatimusten välistä suhdetta.

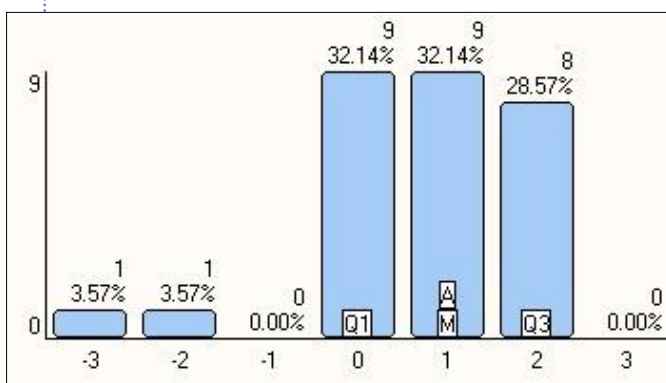
TYÖELÄMÄN VAATIMUKSET OPETUKSEN KUSTANNUKSELLA

Työelämän vaatimukseen vastaaminen on vahvistunut nykyisestä tieteeseen perustuvan opetuksen kustannuksella korkeakouluissa vuonna 2025.

“Tulkaa teknikot takaisin”, penätään Talouselämä-lehden artikkelissa, koska jo nyt insinööri-koulutus tuottaa asiantuntijoita, joilla ei enää ole ymmärrystä käytännön työelämästä ja arjen työstä.

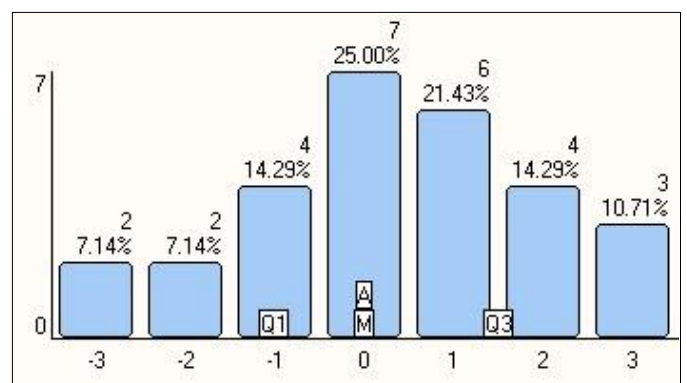
Todennäköisyys

n=28, A=0.71, M=1.00, Q1=0.00, Q3=2.00

Toivottavuus

n=28, A=0.32, M=0.00, Q1=-1.00, Q3=1.25

Kuvio 13. Työelämän vaatimukset opetuksen kustannuksella: panelistien käsitykset ilmiön todennäköisyydestä ja toivottavuudesta vuonna 2025

Tämän teesin kohdalla esiin nousi selvästi todennäköinen näkökulma. Toivottavuus kuitenkin ha-
joaa hiukan, vaikka joka neljäs ei osaa sanoa, haluaako työelämän osuuden kasvua opetuksen
suuntaamisessa vai ei.

*”Koulutusekspansio on tullut tiensä päähän. Ensin loppui valtiolta rahat, nyt sopeudutaan raken-
teellisen kehittämisen hengessä.”* Eli siis panelistin mielestä suomalainen koulutusjärjestelmä ei
enää laajene eikä syvene vaan pikemminkin sopeutuu. Toisaalta toivotaan opetuksessa painotusta
käytännönläheisempään suuntaan eli *”yksilöllisiä ja joustavia opintopolkuja, erilaista täydennys-
koulutusta ja osaamisen tunnistamista”*. Yritysten nähdään vaativan *”akuutteja kompetensseja”*.

Samalla nousee esiin ajatus, että ammatillisen koulutuksen ja korkea-asteen koulutuksen väliin
on syntymässä harmaa vyöhyke, kun niin moni ammatti on katoamassa tai kadonnut (esim. tek-
nikot). Silti *”Jokaiseen tehtävään vaaditaan koulutusta. Ilman formaalia koulutusta ei pärjää.”*
Toisaalta voi olla, että *”tähän väliin tulee osaajia ja työntekijöitä esimerkiksi Aasiasta, toisaalta
voi olla, että työn tekeminen katoaa kokonaan Kaukoitään suuriin teollisuuspajoihin”*.

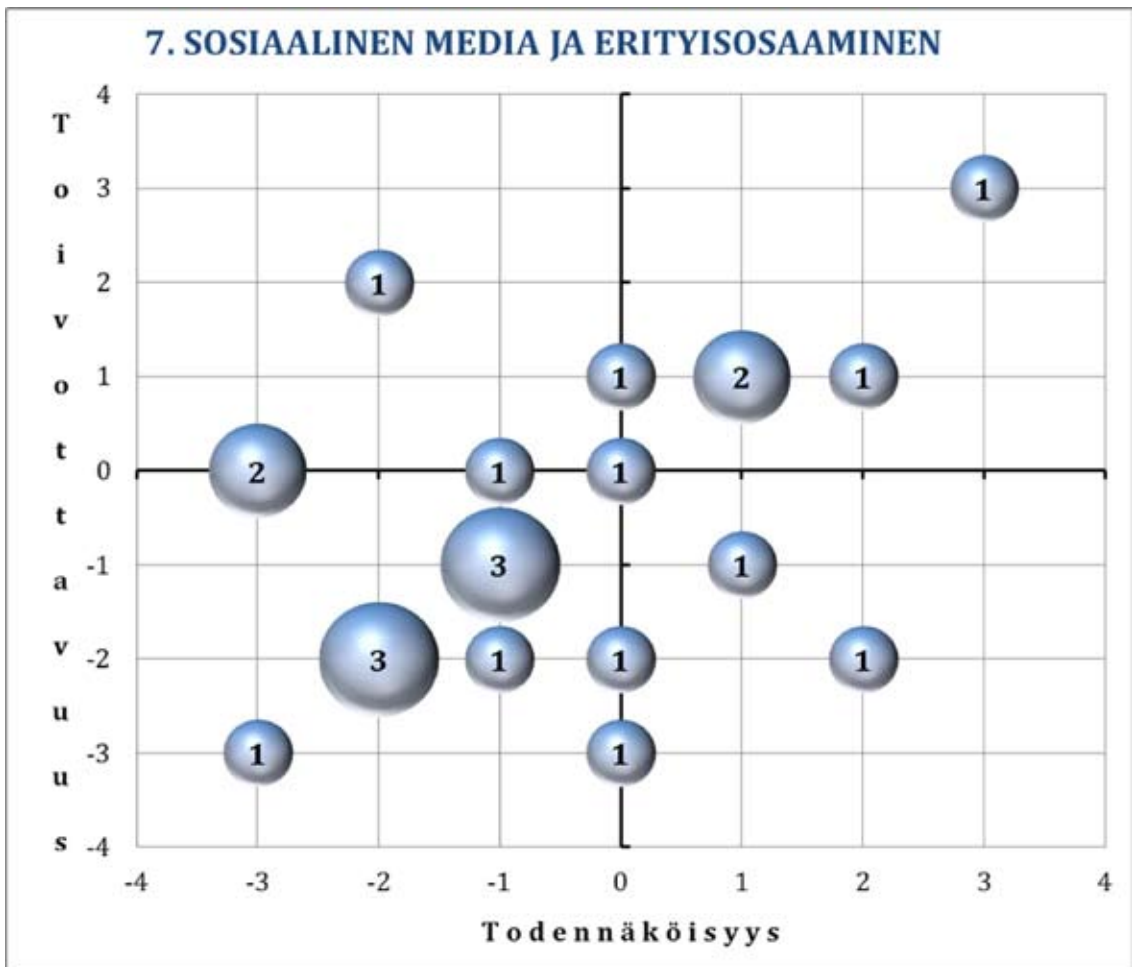
Kuitenkin vastakkaisiakin näkemyksiä löytyi: *”Yliopistot keskittyvät tieteen tekemiseen ja työelä-
mälähtöinen opetus on kokonaan 2. asteen koulutuksessa.”* Tai, kuten toinen panelisti asian
näkee, *”2. aste ja amk:t sulautuvat yhteen”*. Näissä kommentteissa on selkeä linkki myöhemmin
luvussa 5 esille nousevaan duaalimalliteesiin ja siitä käytyyn keskusteluun.

Haasteeksi nousee kommenttien pohjalta se, miten työelämäosaamiseen painottuva koulutus
edistää proaktiivista ja innovatiivista osaamista.

Kolmannella kierroksella sivistysteemaisten kommenttien sisältöjä vedettiin yhteen ja kysyttiin
panelistien mielipiteitä sivistyksen, sosiaalisen median ja korkeakoulutuksen suhteesta. Tulokset
esitetään seuraavassa ristiintaulukoimalla.

SOSIAALINEN MEDIA JA ERITYISOSAAMINEN

Vuonna 2025 kansainvälinen sosiaalinen media on tuottanut nuorille nykyistä laajemman
yleissivistyksen ja korkeakoulutuksen tehtäväksi jää erityisosaamisen opettaminen.

Kuvio 14. Ristiintaulukointi: Sosiaalisen median ja erityisosaamisen suhteen todennäköisyys ja toivottavuus

Kuten kuvio osoittaa, valtaosa panelisteista ei pitänyt sosiaalisen median vaikutusta yleissivistävänä toimintamuotona tulevaisuudessa todennäköisenä (55 %) eikä toivottavana (55 %). Lähes joka viides ei osannut sanoa mielipidettään todennäköisyydestä eikä toivottavuudesta. Samaa mieltä väittämän kanssa sekä sen todennäköisyyden että toivottavuuden osalta oli hiukan useampi kuin joka neljäs (27 %).

Kommenteissa sosiaalinen media nähdään elementtinä, joka sisältää *”ihmisten välistä viestintää eikä se sellaisenaan lisää yleissivistystä enempää kuin perinteinenkään viestintä”*. Samalla näillä medioilla *”...on taipumus ajan kanssa kehittyä iltalehtien kaltaisiksi juorupalstoiksi. Perusosaaminen vaatii työtä”*.

Yliopiston ja korkeakouluopetuksen merkitys korostuu sosiaalisen median käytön lisääntyessä: *”Sosiaalisen median mukanaan tuomasta maailman ilmiöiden nopeasta päivittämisestä huolimatta myös vastuu erityisosaamisen opettamisesta edelleen säilyy korkeakoulutuksella.”* Samalla *”Sosiaalinen media ennemminkin lohkoo todellisuutta ja yhteisöjä, jolloin yliopistolle jää myös merkittävä yleissivistystehtävä”*.

Tämä kaikki vaikuttaa yleissivistyksen käsitteeseen siten, että sen on pakko muuttua: *”Kun tiedon määrä kasvaa, tulee jatkuvasti uutta merkittävää yleissivistystä. Edessä voi olla sukupolvien välinen murros yleissivistyksen sisällöissä. Sosiaalinen media johtaa pikemminkin viihteellistymiseen kuin yleissivistyksen kasvuun. Yleisempien sosiaalisen median välineiden tai tuotteiden (facebookista youtubeen) käyttö ainakin nykyisin vaikuttaa olevan lähempänä ”Seiskaa” kuin maailman kulttuurihistoriaa.”*

Nekin panelistit, jotka uskovat sosiaalisen median sivistykselliseen vaikutukseen, ovat kommenteissaan epäileviä: *”Uskon, että sosiaalisen median kautta saa yleissivistystä, mutta ei välttämättä. Väite pohjaa siihen, että sosiaalisessa mediassa liikuttaisiin vain sivistävässä ympäristössä. Itse asiassa juuri tuosta aidosta yleissivistyksestä olisinkin huolissani.”*

Silti tärkeintä on, että korkeakoulussa ja oppilaitoksissa yleensäkin *”... opitaan relevantteja taitoja ja tietoja. Välineellä ei sinänsä väliä. Sosiaalinen media toki tuo uusia haasteita paitsi tiedon levittämiseen, myös sen luomiseen.”*

4.4. Tekijänoikeudet ja luova työ

Tekijänoikeus on luovan työn tekijälle kuuluva määräämisoikeus, josta säädetään tekijänoikeuslaissa ja tekijänoikeusasetuksessa. Suomessa tekijänoikeuden on ajateltu suojaavan luovan työn tuloksia ja luovan työn tekijän oikeuksia tuottamiinsa teoksiin.

Vähitellen kuitenkin päädytään siihen, että tekijänoikeuden suojaaminen taloudellisena oikeutena johtaa lopulta mahdottomaan tilanteeseen. Raja yksityisen ja julkisen kopioinnin välillä on jo nyt hämärä. Tekijän moraaliset oikeudet olisivat ehkä helpommin ymmärrettävissä ja hyväksyttävissäkin. Kysymys kuuluukin, tarvitseeko kulttuuri kehittyäkseen tekijänoikeutta?

TEKIJÄNOIKEUDET

Luovan työn tulosten vapaa lainaaminen, muuttaminen ja välittäminen ei ole enää luovan työn tekijän toimeentulon este vuonna 2025.

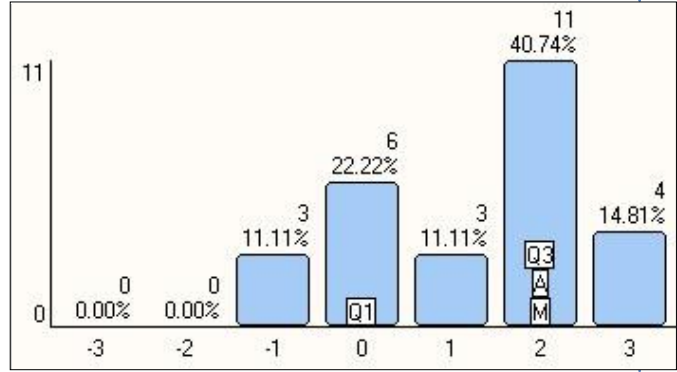
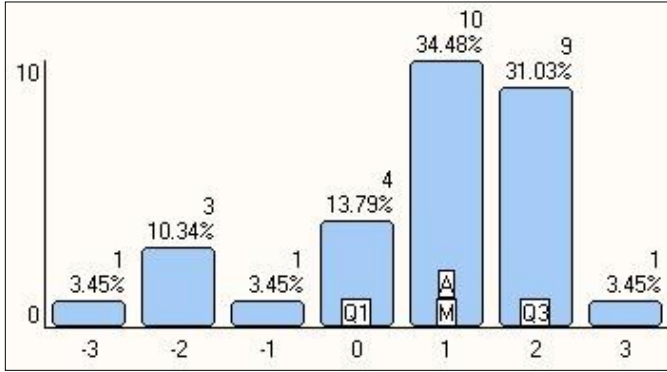
Jo nyt teollisessa yhteiskunnassa tärkeäksi instituutioksi muodostunut tekijänoikeusmalli lakeineen ja normeineen on osoittautumassa hankalaksi ja kehitystä estäväksi toimintamalliksi globaalien tiedonvälityksen ja vapaan yhteisöllisen median aikakaudella. Tekijänoikeusasiat puhuttavat yhä enemmän:

<http://pjarvinen.blogspot.com/2010/05/vihdoin-tekijanoikeuskeskustelua.html>

Todennäköisyys

n=29, A=0.72, M=1.00, Q1=0.00, Q3=2.00

Toivottavuus

Kuvio 15. Luovan työn tulosten tekijänoikeuksien vapautuminen:

panelistien käsitykset ilmiön todennäköisyydestä ja toivottavuudesta vuonna 2025

Todennäköisyys hajaantuu: vaikka painotus on selvästi todennäköisyydessä, niin silti 17 % paneleista on eri mieltä teesin kanssa. Toivottavuus on aika yksiselitteistä, vaikka joka viides ei osaa sanoa onko samaa mieltä vai ei.

Osa vastaajista heijastaa jonkinlaista kyllästymistä tai epäuskoa siihen, että asenteet tällä kohtaa voisivat muuttua. Syynä on eettinen vaikeus selvittää tätä asiaa kunnolla. Eettinen näkökulma toistuu useilla vastaajilla: *”Vapaan muuntelun kulttuurirevoluutio tuottaa sisältöjen runsautta mutta hämärtää vastuuta sekä tekee hankalaksi syvällisen osaamisen kultivoinnin.”* Tästä nousee yhteyks teesin syväosaamisesta (ks. edellä).

Toisaalta kyseenalaistetaan tekijänoikeus itsestään selvänä hyödyn tuottajana: *”Tässä on tapahtumassa muutosta ja syntyy uusia liiketoimintamalleja”*, ja samalla syntyy varmasti myös uudenlaisia ansaintamalleja. Muutos suhtautumisessa tekijänoikeuksiin voi siis tuoda positiivisia tuloksia, jos uskalletaan olla vapaamielisempiä. Kuitenkaan sitä, millaisia nämä uudet toimintajansaintalogiikat voisivat olla, ei osata kertoa.

4.5. Yhteenveto

Kun asiantuntijuutta pohdittiin verkostojen ominaisuutena, ilmiö nähtiin sekä todennäköisenä että toivottavana. Asiantuntijoita kuitenkin askarruttivat generalisti- ja spesialistiosaamisen välinen merkitysero, asiantuntijuuden muuttuva luonne ja toisaalta asiantuntijuuden toteutuminen verkostossa.

Tarkasti määritellyistä ammattikuvista luopuminen on vastaajien mukaan sekä todennäköistä että toivottavaa, mutta lähes kolmannes ei osannut sanoa toivottavuuden kohdalla mielipidettä. Pysyvät ammatti-identiteetit sen sijaan nähtiin sekä todennäköisenä että toivottavana. Ammatti-identiteetti on yhä enemmän ihmisen oma luomus ja sen kiinnittyminen ammattiin on vähemmän. Tässä kohdassa panelistit keskustelivat erityisesti laatujärjestelmien ja asenteiden ennallaanpysyvyydestä vaikutuksesta. Muuttuvien ammattikuvien haasteet aikuiskasvatukselle puhuttivat, samaten panelisteja mietitytti ammatti-identiteetin turvallisuutta tuova merkitys,

ammatti-identiteetin ja ammattiosaamisen välinen suhde sekä työelämän vaatimusten sovittaminen perinteisiin ammattinimikkeisiin, minkä nähtiin vaikeutuvan tulevaisuudessa.

Uuden tiedon luominen suhteessa syväosaamiseen nähtiin sekä todennäköisenä että pääosin toivottavana ilmiönä. Toisaalta laajan yleissivistyksen vs. kapean erityisosaamisen merkitystä pohtineen teesin kohdalla mielipiteet hajosivat. Tässä panelisteja askarrutti se, väheneekö tiedon merkitys samalla kun sen määrä lisääntyy. Samalla uuden oppiminen ymmärrettiin yhä enemmän tiedon hallinnan ja arvioinnin oppimisena, kun valtava tietomäärä on kaikkien ulottuvilla reaaliaikaisesti. Toisaalta nyt samoja asioita tehdään turhaan monessa paikassa yhtäaikaan ja uudestaan. Teknologinen kehitys muuttaa osaamisvaatimuksia. Yleissivistyksen rapautuminen on haaste koululle, varsinkin kun yleissivistyksen ja sosiaalisen median välinen suhde on vielä epäselvä. Niinpä kommentoitsissa kysyttiin, mitä on yleissivistys verkostomaisessa maailmassa ja mikä on sen merkitys.

Henkilökohtaiset ominaisuudet ja kulttuurinen osaaminen nähtiin sekä toivottavana että todennäköisenä tulevaisuudessa. Samalla kuitenkin mietittiin sitä, voidaanko henkilökohtaisia ominaisuuksia ylipäänsä opettaa. Tämän kautta nousee mietittäväksi, mitä ylipäänsä ovat tulevaisuuden avaintaidot. Korkeakoulujen tahtotila ja kyky muuttua joutuvat koetukselle.

Hiljaisen tiedon siirtoprosessin merkityksen nähtiin säilyvän tulevaisuudessa. Samalla ajateltiin, ettei sen merkityksen pitäisikään vähetä. Hiljaisen tiedon luonne kuitenkin puhutti: mietittiin sitä, miten oleellisen ja epäoleellisen erottaminen on mahdollista. Samaten pohdittiin kokemustietoa. Panelistien mielestä se ei voi kadota yhteisöstä, koska se varastoituu kulttuurisiin konventioihin ja käytäntöihin. Silti kokemustiedon taloudellinen hyödynnettävyys ei ole itsestäänselvyys.

Työelämän vaatimusten merkityksen kasvu tiedeopetuksen kustannuksella on panelistien mielestä vahvasti todennäköistä ja myös melko toivottavaa, vaikka joka neljäs ei osannut sanoa mielipidettään. Tässä osiossa puhutti se, että entä jos suomalainen koulutusjärjestelmä ei laajene ja syvene vaan sopeutuu. Samalla mietittiin sitä, että ammatillisen koulutuksen ja korkea-asteen koulutuksen väliin on syntymässä harmaa vyöhyke. Tuloksena saattaakin olla toisen asteen ja ammattikorkeakoulujen yhteensulautuminen.

Tekijänoikeuksien ja luovan työn merkityksestä kysyttäessä vapaa lainaaminen ja kopioiminen nähtiin tulevaisuudessa todennäköisenä ja toivottavana. Haasteita löytyykin erityisesti eettisestä puolesta ja siitä, miten tekijänoikeus tulevaisuudessa korvataan itsestään selvänä hyödyn tuottajana.

5. Duaalimalli

Keskustelu ammattikorkeakoulun omista tohtorintutkinnoista nousee vähitellen esiin, koska on yhä voimakkaampi tarve sille, että ylempään ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneet voisivat jatkaa yliopistojen tohtorikoulutusohjelmissa. Silti Suomessa duaalimalli halutaan säilyttää, vaikka Euroopassa ollaan Bolognan prosessin imussa vahvasti painottamassa korkeakoulujen tutkimomallien yhtenäistymistä. Sakari Ahola kirjoittaa verkkoartikkelissaan (2011), että uhkana meillä koetaan todennäköisesti se, että ammattikorkeakoulut muuntuisivat vähitellen yhä enemmän yliopistojen kaltaisiksi tutkintojen, virkanimitysten ja tutkimuksen luonteen näkökulmasta. Näin niiden omaleimainen profiili saattaisi murtua.

Kuitenkin ammattikorkeakoulun kehitystä voimistaa yhä selkeämmin akateemisuuden suuntaan myös niiden tutkimus- ja kehittämistoiminnan voimakas kasvu. Samalla yliopistot lähenevät ammattikorkeakouluja siinä, että ammattikorkeakoulujen menestyminen pakottaa ne kehittämään opetustaan ja luomaan tiiviimpiä suhteita työelämään. Yliopistoissa myös lisääntyy maksullinen palvelutoiminta ja sitä kautta soveltavan tutkimuksen osuus.

5.1. Korkea-asteen oppilaitosten opetuksen tasot

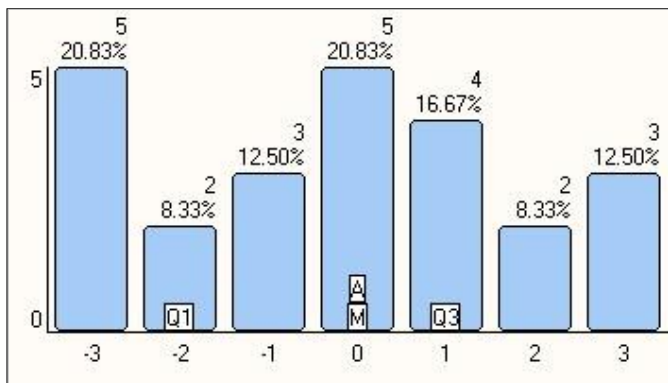
Kakkoskierroksella kysyttiin panelistien käsityksiä ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen työnjaon muutoksesta:

KANDIOPETUS AMMATTIKORKEAKOULUISSA

Vuonna 2025 nykyinen kandidaattitason opetus hoidetaan lähes kokonaan ammattikorkeakouluissa. Yliopistoissa on maisteri- ja tohtoritason opetus.

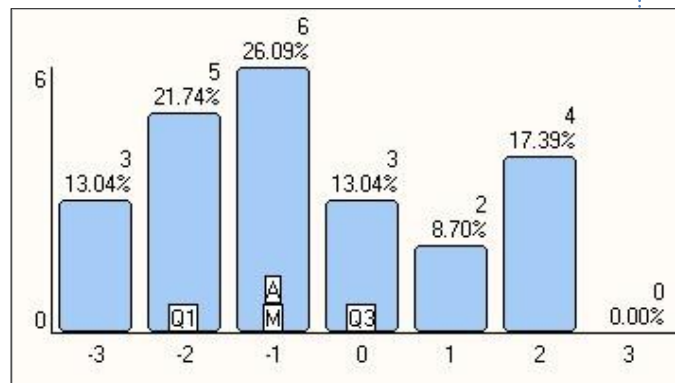
Todennäköisyys

n=23, A=-0.65, M=-1.00, Q1=-2.00, Q3=0.50

Toivottavuus

n=24, A=-0.21, M=0.00, Q1=-2.00, Q3=1.00

Kuvio 16. Kandidaattitason opetuksen hoitaminen ammattikorkeakouluissa: panelistien käsitykset ilmiön todennäköisyydestä ja toivottavuudesta vuonna 2025

Vastausten jakauma on erityisesti todennäköisyyden kohdalla vaikuttava, samoin toivottavuuden. Mielenpito selvästi hajaantuvat tässä: todennäköisenä väitettä pitää 26 % panelisteista ja epätodennäköisenä 61 %, lähes kaksi kolmannesta. Toivottavana teesiä pitää lähes yhtä moni (38 %) kuin ei-toivottavana (42 %), mutta tässä kohdassa myös joka viides ei tiedä miten vastaisi.

Vastaajat keskustelevat hiukan kehäpäätelmämäisesti siitä, että eri ammattialueilla on niin paljon eroja, ettei tällaista yhtenäistä muutosta ole oikeastaan mahdollista tehdä. Lääkäriin ammattiin opiskelu vaatii ihan erilaista opintojen ja osaamispolun rakennetta kuin vaikka humanistilla: "AMK ja yliopisto ovat erilaisia, koska ne kouluttavat eri ammatteihin. Esim. humanistiset tiedekunnat

valmistavat kandidaatteja, jotka maistereina valmistuvat aineenopettajiksi, joilla on pätevyys. Ei tällaista voi ammattikorkeakouluun siirtää. Toisaalta on työelämän ja ammattien vähättelyä yhdistellä ammattiin valmistavaa korkeakoulutusta ns. tieteellisesti orientoituneeseen koulutukseen.”

Tätä voidaan kuitenkin kyseenalaistaa sillä, että kyse on todellakin tiedekuntatason asiasta. Yliopistoissa on sellaisia tiedekuntia, joista valmistutaan suoraan ammatteihin kuten ammattikorkeakouluissakin tapahtuu – esim. psykologia, lääketiede, opettajankoulutuslaitokset tms. Tämä argumentti ei siis oikeastaan ole pitävä.

Yksi johtopäätös virinneestä keskustelusta on kysymys siitä, että entä jos ammattikorkeakoulu ja yliopistot yhdistyvät? Siis ei niin, että kandidatuksena olisi USA:n tavoin college-tyyppisillä oppilaitoksilla vaan että ”vuonna 2025 eri puolilla Suomea on korkeakouluja, joissa yhdistyy nykyisiä ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen koulutusohjelmia ja tutkintoja. Väestökehitys pakottaa tähän. Vaihtoehtona olisi korkeakoulutuksen keskittäminen Etelän suuriin kaupunkeihin.”

Toisaalta ”Kyllä jatkossakin tarvitaan sellaisia opintoputkia, jotka ovat selkeän akateemisia ja esimerkiksi tutkijan uraan tähtääviä alusta loppuun. Yliopisto kouluttaa moneen ammattiin paljon paremmin kuin ammattikorkeakoulu. Itse asiassa yliopisto kouluttaa kaikkein vahvimpien professioiden jäsenet alalle.”

Toisaalta osa vastaajista katsoo, että myöskään ammattikorkeakouluissa ei enää riitä pelkästään käytäntöön suuntautuva opetus, vaan niissäkin ”tulee satsata myös hyvään perustaitojen opettamiseen tutkimuksessa”. Eli johtopäätökseksi tulee, että tulevaisuudessa (tiede)yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen välinen erottelu muuttuu yhä keinotekoisemmaksi.

Toisella kierroksella kysyttiin mielipiteitä myös siitä, pääsevätkö kaikki halukkaat korkeakouluun tulevaisuudessa. Tämän kysymyksen esiin nostaminen juontui keskustelusta Professori Enric Basin kanssa (sosiologian ja tulevaisuudentutkimuksen professori Alicanten yliopistossa Espanjassa). Hän mainitsi kommentissaan vapaassa, yliopistojen tulevaisuutta koskevassa keskustelussa, kuinka Espanjan järjestelmä ei toimi. Siellä opiskelemaan korkeakouluun pääsevät kaikki toisen asteen suorittaneet opiskelijat. Tämä on johtanut Basin mukaan siihen, että opiskelijoiden opiskelumotivaatio on kärsinyt – tärkeintä on vain saada tutkintotodistus. Itse opintojen substanssi tai tutkimuksen tekeminen ei enää kiinnosta.

KAIKILLA KORKEAKOULUOPINTOJA

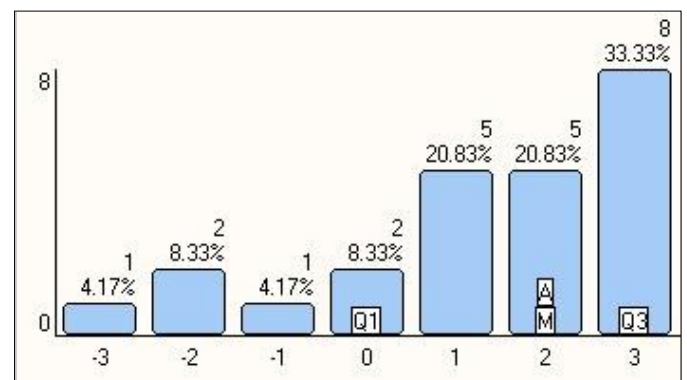
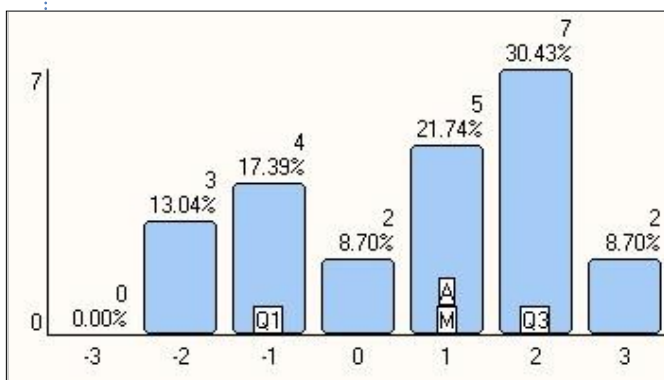
Vuonna 2025 lähes kaikki voivat suorittaa korkeakoulutasoisia opintoja joustavien koulutusratkaisujen ansiosta.

Todennäköisyys

n=23, A=0.65, M=1.00, Q1=-1.00, Q3=2.00

Toivottavuus

n=24, A=1.29, M=2.00, Q1=0.75, Q3=3.00

Kuvio 17. Korkeakoulutasoisten opintojen avautuminen kaikille: panelistien käsitykset ilmiön todennäköisyydestä ja toivottavuudesta vuonna 2025

Vastaukset jakautuvat hiukan ns. kaksikyttäiseksi kameliksi todennäköisyyden kohdalla, mutta korkeakouluopintojen mahdollistaminen kaikille nähdään kuitenkin aika selvästi todennäköisenä (61 %). Toivottavuuden kohdalla painotus on vielä selvemmin positiivisen puolella.

Osa vastaajista näkee, että aloituspaikkoja ei edelleenkään löydy 15 vuoden päästä kaikille. Toisaalta kaikki eivät edes halua saati kykene korkeakoulutasoiseen opiskeluun: *”Miksi kaikkien pitäisi päästä korkeakoulutasoisiin opintoihin? Ei kaikilla ole riittäviä tiedollisia (mm. kielet) tai teoreettisia valmiuksia. Työelämässä tarvitaan jatkossakin hyvin paljon käytännöllistä osaamista, joka voi olla yhtä vaativaa kuin korkeakoulutasoinen osaaminen. Kysymyksen taustalla on ajatus, että korkeakoulutuksen tuottama osaaminen on ammatillisen koulutuksen tuottaman osaamisen yläpuolella. Näinhän ei tosiasiasa ole.”* Mielenkiintoista, ettei kukaan ota esimerkkejä niistä maista, joissa korkeakouluopetus on tarjolla kaikille halukkaille.

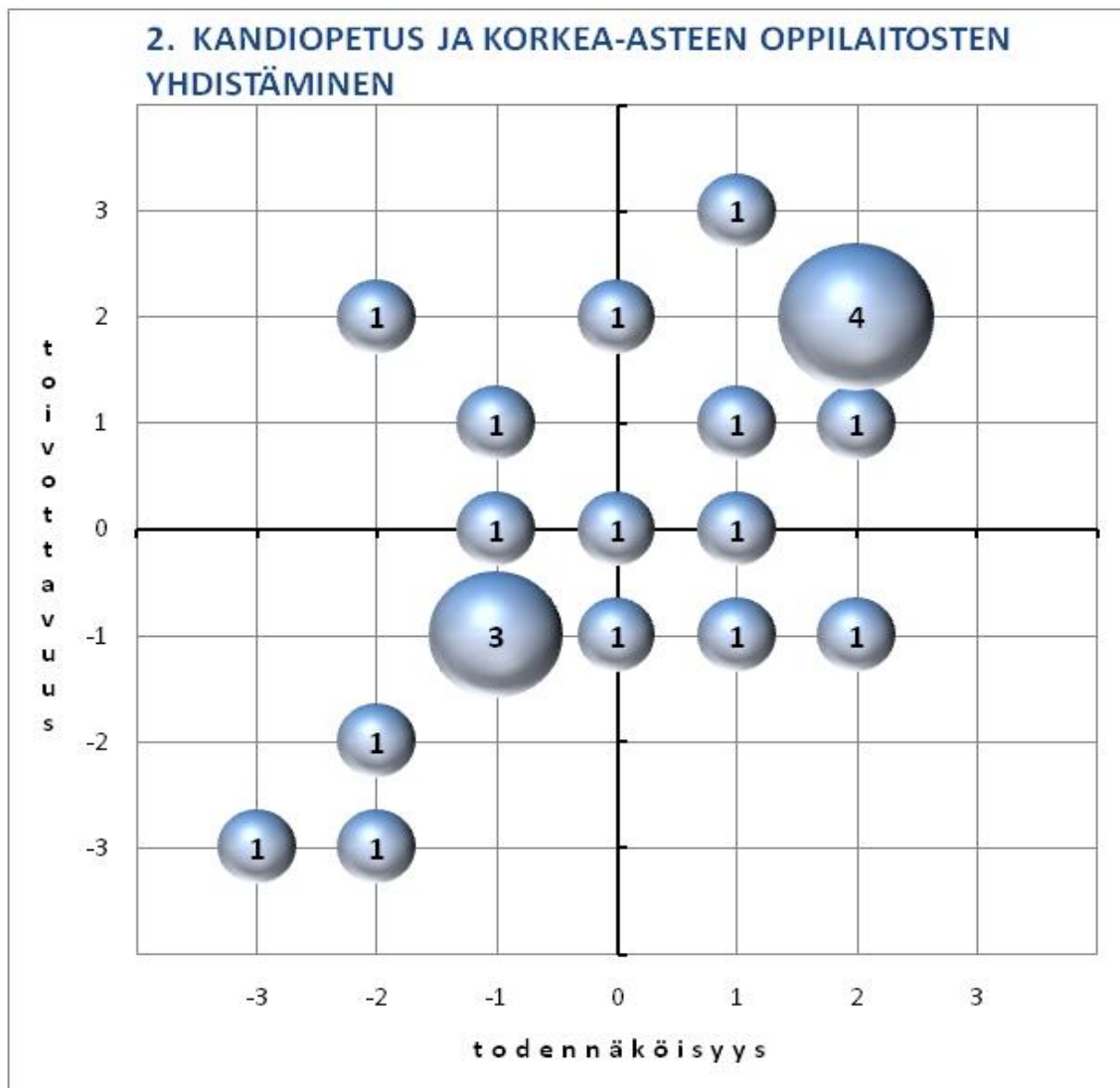
Toisaalta, jos kilpailu ei enää kohdistu korkeakouluopetukseen pääsemiseen, siirtykö se muualle, tohtoritasolle tms: *”Mielenkiinnolla mietin, mikä sitten on se juttu, joka nostaa jotkut opinnot korkeammalle ja arvostetummaksi kuin muut? Tuleeko lisää tohtoreita, jotta voitaisiin erottautua.”*

Keskustelussa tuli myös esiin se, että perinteinen tapa opiskella tutkinto ja sitten siirtyä työelämään ei ole tulevaisuudessa enää kovin realistinen: *”Kaikille tulee taata mahdollisuus opiskeluun ja nimenomaan niin, että opiskeluissa on joustavuutta. Nykyinen järjestelmä on jäykkä. Järjestelmän tulee muuttua vallitsevien olosuhteiden mukaan.”*

Kolmannella kierroksella kysyttiin suoraan käsityksiä korkeakoululaitoksen yhdistämisestä. Vastaukset näytetään ristiintaulukkona.

KANDIOPETUS JA KORKEA-ASTEEN OPPILAITOSTEN YHDISTÄMINEN

Vuonna 2025 ammattikorkeakoulut ja yliopistot ovat yhdistyneet laajemmiksi korkeamman opetuksen oppilaitoksiksi, joissa on sekä ammattiin valmistavia opintolinjoja että tiedepohjaisia linjoja.

Kuvio 18. Ristiintaulukointi, ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen yhdistämisen toivottavuus ja todennäköisyys

Panelistit jakautuivat määrällisesti samalla tavalla sekä todennäköisyyden että toivottavuuden osalta – samaa mieltä oli 45 % ja eri mieltä 41 % panelisteista. Todennäköisyyden kohdalla tosin täysin samaa mieltä ei ollut kukaan.

Täysin eri mieltä todennäköisyydestä ollut panelisti perustelee vastaustaan nykytilanteen pohjalta: *”Ongelma on perustuslain tarjoama autonomiatulkinta yliopistoille. On vaikea kuvitella työelämälähtöistä koulutusta joka toimii niin sisäsiittoisesti kuin nykyiset yliopistot. Yhdistymiset johtaisivat kehitykseen, jossa ammattikorkeakoulututkinnot muuttuisivat nykyisiä kandikoulutuksia muistuttaviksi kokonaisuuksiksi.”* Yhdistyminen on myös *”sikäli hiukan ei-toivottava, että samanlaista korkeakouluhöttöä ei tarvita lisää, vaan selkeästi profiloituvia - eikä vain huonoksi ja hyväksi profiloituvia (mikä käy helposti kv-esimerkkien mukaan), vaan nimenomaan eri tyyppisesti hyväksi profiloituvia”*.

Samalla myös oppilaitosten selvä erilaisuus nähdään yhdistymisen tai toimintojen samanlaistamisen esteenä: *”Vaikea kuvitella, että käytännönläheistä ammattikorkeakoulua (joka ei omasta mielestäni ole oikeastaan korkeakoulu) olisi yhdistetty korkeakouluihin. Tarpeet ovat aika lailla erilaiset, toinen on selkeästi ammattiin valmistava ja toinen akateeminen. Tällä olisi todennäköisesti negatiivisia vaikutuksia molempiin opintajoihin.”* Lisäksi taustalla vaikuttavat vahvasti koulutuspoliittiset tekijät: *”Vielä tämän hetken ajattelun mukaisesti tämä on poliittisesti ei-toivottava lopputulos, mutta väestökehitys pakottaa yhdistämään oppilaitoksia. Suurilla paikkakunnilla varmasti säilyy erillisiä ammattikorkeakouluja ja yliopistoja. Tuskin Helsingin tai Turun yliopisto yhdistyy ammattikorkeakoulunsa kanssa, mutta Lapissa, Pohjanmaalla tai Itä-Suomessa tämä voi olla väistämätöntä.”*

Toisaalta ajatellaan, että teesin kaltainen muutos *”Vaatii suurta rakennemuutosta nykyiseen”*. Silti toinen panelisti on sitä mieltä, että *”Joillakin aloilla ammattikorkeakoulujen ja tiedeyliopistojen liitto tai yhteensulautuminen on hyvin lähellä jo nyt. Osalla se on hyvin kaukainen ajatus. Osaamiskeskittymiä tarvitaan näin pienessä maassa ja minusta tämä on positiivinen suunta, vaikkei sovi kaikkialle.”* Silti muutos on jo monen panelistin mielestä tapahtumassa nyt: *”Rajaidat himmenevät ja ihmiset voivat tehdä tutkintoja, joissa on sekä että joko tain sijaan. Yritysten tarpeet muovaavat tutkintoja enemmän kuin ennen.”*

Keskittymistä kuitenkin vierastetaan: *”Mielestäni kaikkea korkeakoulutusta ei Suomessa pidä keskittää Helsinkiin, Turkuun, Tampereelle, Jyväskylään ja Ouluun. Jos yliopiston ja ammattikorkeakoulun nykyinen institutionaalinen raja rikotaan, tuetaan koulutuksen säilymistä maan eri osissa. Tämä on tärkeä elinkeinojen, (julkisten) palveluiden ja työllisyyden kannalta.”* Mutta muutos voidaan toteuttaa myös toisin, yhdistymättä, joustavin ja uudenslaisin ratkaisuin: *”Olisi mielekästä, jos olisi mahdollista rakentaa joustavia opintopolkuja amk:n ja yliopiston välille. Yhdistymistä pidän epätodennäköisenä, rajoja vartioidaan etenkin yliopiston puolelta. Kokonaisuuden ja voimavarojen hyödyntämisen kannalta, se olisi hieno suunta.”*

5.2. Ammatillinen tohtorintutkinto

1. kierroksella kartoitettiin panelistien käsityksiä myös ammatillisen tohtorintutkinnon vakiintumisesta tulevaisuuden Suomessa.

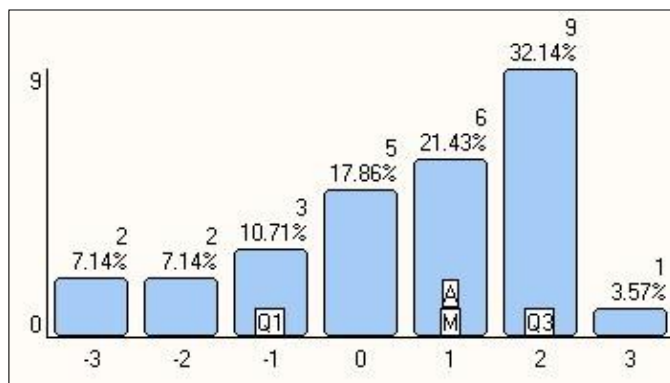
AMMATILLINEN TOHTORINTUTKINTO

Suomessa on ammatillinen (työelämälähtöinen) tohtorintutkinto vuonna 2025.

Ammattikorkeakoulun kehitystä akateemisuuden suuntaan ovat voimistaneet jatkotutkintojen lisäksi niiden tutkimus- ja kehittämistoiminnan voimakas kasvu. Toisaalta yliopistot lähenevät ammattikorkeakouluja siinä, että ammattikorkeakoulujen menestyminen pakottaa ne kehittämään opetustaan ja luomaan tiiviimpiä suhteita työelämään. Akateeminen imu siis vetää ammattikorkeakouluja tutkimuksen suuntaan ja markkinavetovoima puolestaan saa yliopistot tähyämään soveltavan tutkimuksen ja alueellisen kehittämistoiminnan suuntaan. (Sakari Ahola: ”Duaalimalli porskuttaa.pdf”)

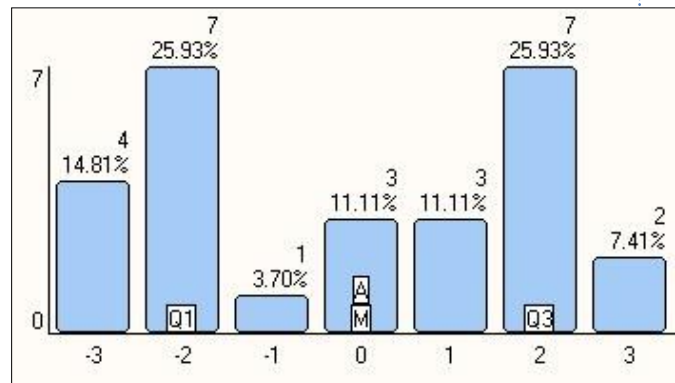
Todennäköisyys

n=28, A=0.50, M=1.00, Q1=-0.25, Q3=2.00

Toivottavuus

n=27, A=-0.15, M=0.00, Q1=-2.00, Q3=2.00

Kuvio 19. Ammatillisen tohtorintutkinnon toteutuminen: panelistien käsitykset ilmiön todennäköisyydestä ja toivottavuudesta vuonna 2025

Kuten kuvioista näkyy, yli puolet (57 %) panelisteista piti ammatillisen tohtorintutkinnon tuloa todennäköisenä. Toivottavuuden kohdalla suhtautuminen ilmiöön hajautui ja kuviosta muodostuu ikään kuin kaksikyttyräinen kameli: toivottavana ammatillista tohtorintutkintoa piti yhtä moni panelisti kuin ei-toivottavana (44 %). Todennäköisyyttä kartoittavassa osiossa useat panelistit vastasivat kommenttien mukaan samalla myös toivottavuuteen: ”Ajatus koulutustason nostamisesta on Suomessa niin vahva, että työelämän kuviteltiin tarvitsevan aina vain korkeampia teoreettisia tutkintoja. Nyt näitä tutkintoja yritetään reivata ammatillisiksi rakentamalla väitöskirjan eli tieteellisen prosessin ympärille koulutusohjelma muka työelämän tarpeisiin.” Ilmiö herättää voimakkaita tunnereaktioita eikä varmaankaan tule olemaan helppo asia päätöksenteolle. ”Korkeakoulupolitiikan suunnittelijoilta on jäänyt huomaamatta, että suomalainen työelämä tarvitsee pääsääntöisesti moniosaamista, mikä voi olla paljon vaativampaa asiantuntemusta kuin korkeamman teoreettisen tiedon tavoittelu. Toisaalta ammatillinen tohtoritutkinto yrittää syrjäyttää työelämässä karttuvan kokemuksen (hiljaisen tiedon) arvon.”

Toisaalta myös ohjauksen resurssipula askarruttaa: ”Tässä oppilaitosten kilpailutilanteessa ammattikorkeakouluilla ei ole eikä ehkä tulekaan sellaisia ohjausresursseja, jotta ammatillinen tohtoritutkinto olisi mahdollinen.”

Toivottavuuden kohdalla korostetaan ammattikorkeakoulujen omaa erityistä luonnetta ja paikkaa koulutuksen kentässä: ”Ammattikorkeakoulujen tulee vahvistaa omaa profiliaan työelämän suuntaan eikä lähteä yliopistojen akateemiselle linjalle.” Samalla ammattikorkeakoulujen toimintaa pitää kehittää omaan suuntaansa: ”Toivoisin, että ammatillisen tohtorintutkinnon sijasta on kehittynyt erityispätevyysjärjestelmä, jossa tohtorintutkintoon olennaisesti kuuluvan tiedontuotannon sijasta fokus on tieteellisen tiedon hyödyntämisessä ammatillisessa toiminnas-

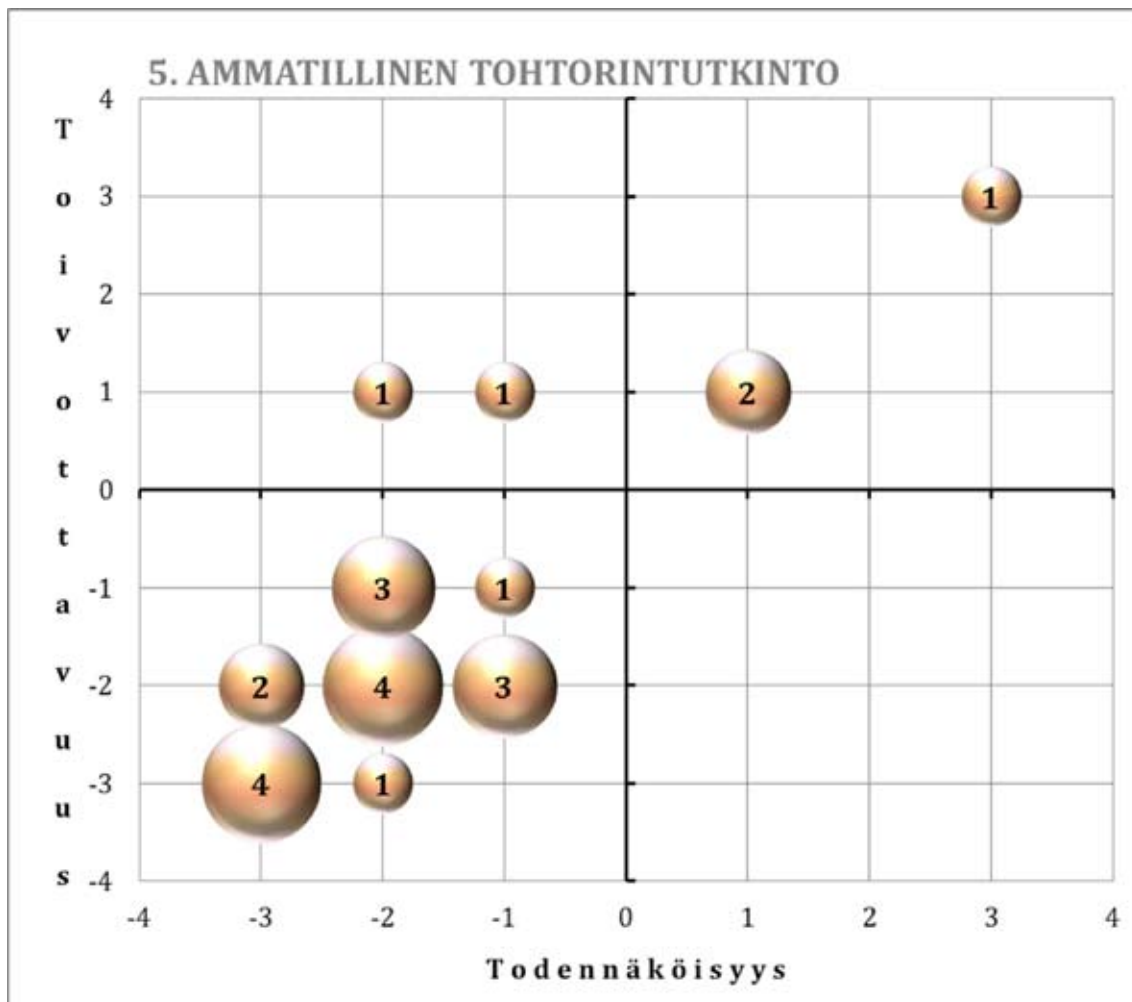
sa.” Ammattikorkeakouluilla on hoidettavanaan oma erityislaatunsa ja tehtävänsä siinä, missä yliopistoilla on omansa (ks. myös edellä luku 5.1): ”Tärkeää on tukea liikkuvuutta, jolloin vaihtoehtoja on paljon ja opiskelija voi luontevasti suorittaa opintoja eri oppilaitoksissa. Perusopetus voisi olla enemmänkin ammattikorkeakouluissa ja yliopistot hoitaisivat maisterikoulutusta ja siitä eteenpäin.”

Oli silti myös niitä, joille ammatillisen tohtorintutkinnon tuleminen on toivottavaa. ”Yliopiston ja työelämän lähentyminen on toivottavaa ja johtaa ainakin ihmistieteellisen tutkimuksen tason nousuun. Ammatillisen tohtorintutkinnon syntyminen monella alalla olisi hyvä ratkaisu.” Monet perustelivat tätä sillä, että jo nyt on olemassa – ja on ollut jo pitkään – aloja, jotka jo toteuttavat tätä: lääkärit, psykologit, opettajat...

Toisella kierroksella ammatillisen tohtorintutkinnon tuleminen liitettiin hiljaisen tiedon merkitykseen tulevaisuuden Suomessa ja nyt vastaukset ja kommentit muuttivat luonnettaan selvästi.

AMMATILLINEN TOHTORINTUTKINTO

Vuonna 2025 ammatillinen tohtorintutkinto on syrjäyttänyt työelämän kautta karttuneen kokemuksen ja hiljaisen tiedon merkityksen työmarkkinoilla.

Kuvio 20. Ristiintaulukointi, ammatillisen tohtorintutkinnon todennäköisyys ja toivottavuus

Nyt kysymyksenasettelusta johtuen tuloksissa näyttäytyy vahvasti ei-todennäköinen painotus, ei-toivottavuus ei aivan yhtä vahva ja toisenlaisiakin äänenpainoja löytyy. Teesi lähenee voimakkaasti 1. kierroksen hiljaista tietoa koskenutta teesiä (ks. edellä luku 4.3.). Vastajat ovat aika yksiselitteisesti sitä mieltä, että kokemuksen kautta syntyneitä tietoja ja osaamista ei voida korvata muodollisella tutkinnolla: ”Tohtorin tutkinto ei missään nimessä korvaa kokemuksellista tietoa. Enemmänkin haluaisin korostaa tässä kokemuksellisen tiedon tärkeyttä. Tohtorintutkinnolla sinänsä ei ole juurikaan merkitystä ellei sillä ole yhteyttä elämän realiteetteihin.”

Kokemuksellisen tiedon tärkeyttä ei voida korvata: ”Asiantuntijuus on vahvasti sidoksissa työelämän verkostoihin, tiedon muodostamiseen ja rikastamiseen käytännön ongelmanratkaisutilanteissa sekä työyhteisöjen tai tiimien työssä tapahtuvaan oppimiseen. Formaali koulutuksella on paikkansa, mutta se ei yksistään riitä.”

Tuloksista näkyy, että itsessään ammatillinen tohtorintutkinto on todennäköinen ja osin toivottavakin asia, mutta jos se toteutetaan hiljaisen tiedon kustannuksella, sitä ei pidetä todennäköisenä eikä lainkaan toivottavana.

Kolmannella kierroksella kysyttiin mielipiteitä siitä, että kandidaatintutkinnon merkitys kasvaa ja maisteriopintojen painotus muuttuu nykyistä ammattisuuntautuneemmaksi.

KANDITUTKINTO PERUSTUTKINNOKSI

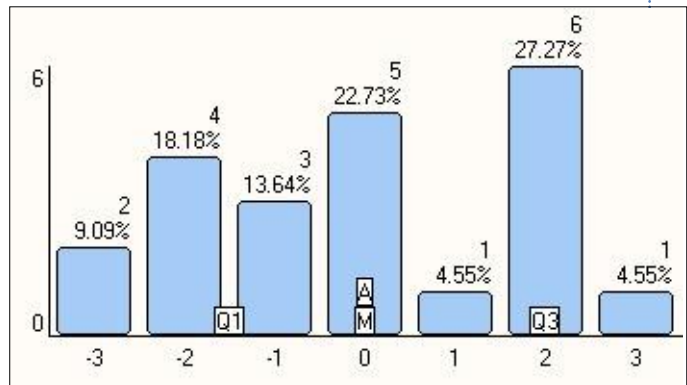
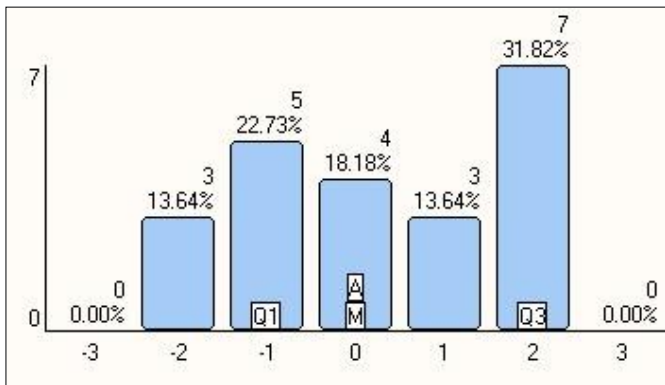
Vuonna 2025 kandidaatin tutkinnosta on usealla alalla tullut perustutkinto ja maisteriohjelmat ovat suurelta osin ammattisuuntautuneita jatko-opintoja.

Todennäköisyys

n=22, A=0.27, M=0.00, Q1=-1.00, Q3=2.00

Toivottavuus

n=22, A=-0.05, M=0.00, Q1=-1.75, Q3=2.00

Kuvio 21. Kandidatintutkinto perustutkinnoksi: panelistien käsitykset ilmiön todennäköisyydestä ja toivottavuudesta vuonna 2025

Kuvioissa vastaukset jakautuivat sekä todennäköisyyden että toivottavuuden osalta selvästi. Ei-todennäköisenä kandidatintutkinnon ja maisteritutkinnon luonteiden muuttumista piti hiukan yli kolmannes (36 %), mutta todennäköisenä lähes puolet (45 %). Mielenkiintoista on myös, että kumpaakaan ääripäätä ei tässä kohdassa valinnut yksikään vastaaja. Ei-toivottavana ilmiö näyttäytyi 41 prosentille ja toivottavana 36 prosentille. Silti lähes joka neljäs ei osannut sanoa, olisiko ilmiö toivottava vai ei.

Muutama panelisti mietti kandi- ja maisterintutkinnon muutosta Suomen kilpailukyvyyn kannalta: ”Kansainväliset osaamisvaatimukset jatkavat kasvuaan. Suomen menestymisen edellytys on yhä parempi osaaminen. On vaikea kuvitella miten osaaminen paranee kun väestön koulutustasoa laskettaisiin.” Lähtökohtana on yhteiskunnan kehittyminen ja osaaminen nähdään oleellisena osana tätä prosessia. Haasteeksi muodostuu silloin ennen kaikkea se, millä tavoin osaamista kansallisena haasteena voidaan tulevaisuudessa viedä eteenpäin ja miten oppimisesta muodostuu tehokkainta ja hyödyttävintä: ”Jos yliopistokoulutus tuottaa osaamista, joka on merkityksellistä työmarkkinoilla, ei sen tasoa pidä laskea. Yliopisto-opintojen merkittävimmät osat sijoittuvat opintojen loppuun tutkielmavaiheeseen. Vasta gradua tai diplomityötä tehtäessä useimmilla aloilla teoriassa opitusta joutuu tekemään käytäntöä. Miksi tästä pitäisi luopua?”

Maisterintutkinnon ammatillistaminen ei tunnu kuitenkaan kaikkien mielestä parhaalta mahdolliselta tieltä osaamisen kehittämiseksi. Muitakin keinoja on: ”Tulevaisuudessa on useita tutkinnon jälkeisiä osaamisen kehittämisen mahdollisuuksia eri aloilla maisteriohjelmien ohella. Ammatillista osaamista voidaan kehittää erilaisin keinoin, jossa yhdistyvät perustutkinto, työssä oppiminen (projektit, työnkierto, esimiestehtävät, kouluttaminen, julkaiseminen, tuotteen kehit-

täminen, ulkomaan”komennus” jne.), aikaisemman osaamisen tunnistaminen, henkilökohtaiset osaamispassit (sis. elinikäisen urasuunnittelun), erilaiset tutkinnon jälkeiset osaamiskokonaisuudet jne.”

Samalla ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen tutkintojen yhteensulauttaminen saa tässäkin kannatusta: *”Joillakin aloilla toivoisi kandidatkinnollekin vahvempaa identiteettiä ja ehkä ”yhteensulautumista” ammattikorkeakoulututkintoihin.”* Samalla nähdään, että *”Tutkinnonuudistuksella tulee totta tosiaan olemaan oleellisesti suurempi merkitys kuin mitä moni ehkä arvaakaan.”*

Perustutkinnon ammattipainotteisuuden lisääntyminen näyttäytyy tärkeänä myös yksittäisen ihmisen oman ammatti-identiteetin rakentumisen näkökulmasta. *”Perustutkinnon pitäisi tarjota nykyistä vahvemmin ammattisuuntautumisen näkymiä ja vaihtoehtoja rakentamalla työelämälähtöistä opetusta ja harjoittelua. Ammatillisen identiteetin luomisprosessin aloittaminen pitäisi olla osa perustutkinnon tavoitteita.”*

Liiallinen korkeakoulutasoinen koulutus saa sekin kritiikkiä: *”Moneen ammattiin kandin tutkinto on tarpeeton. Ei pidä nostaa koulutusvaatimuksia niiden itsensä vuoksi. ”Toisaalta college-tyyppinen ratkaisumalli ”Toisi lisää vaihtoehtoisia polkuja ja laajemman yhdistämismahdollisuuden, vrt. USA -malli. Toisaalta laskeeko kandin tutkinnon merkitys ja onko vain pelkkä kandi työelämässä.”*

5.3. Koulutusvaiheen pituuden suhde työelämään

KOULUTUS JÄYKISTÄÄ

Pitkästä koulutuksesta on tullut vuonna 2025 työelämän osaamisen jakamisen este.

Aila Paaso esitti väitöskirjassaan, että ammatillisen opettajan odotetaan tulevaisuudessa kehittävän omaa alaansa saumattomassa yhteistyössä työelämän kanssa.

http://www.oamk.fi/ajankohtaista/?kieli=fi&ak_osio=uutisjuttu&kid=1&id=9292

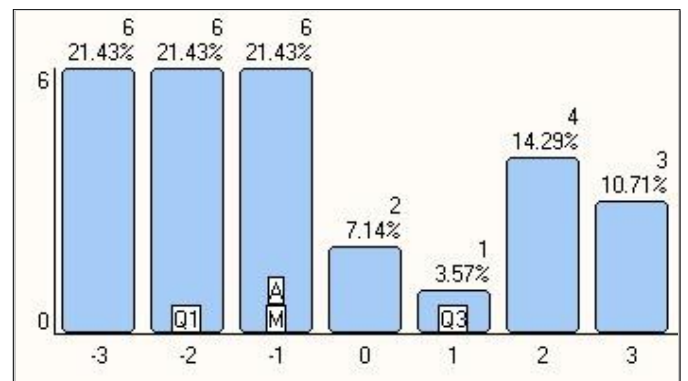
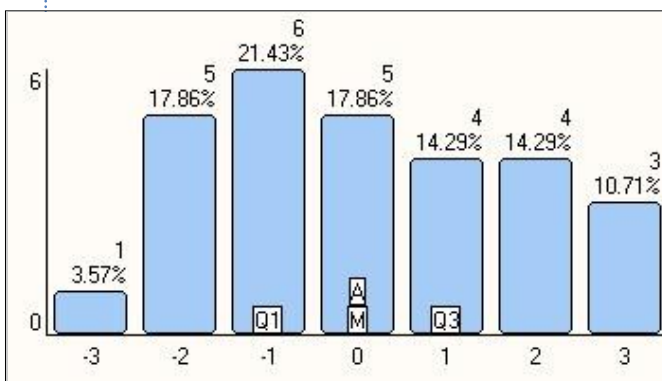
Haasteeksi nousee, miten tämä käytännössä toteutetaan, kun tiedon määrä lisääntyy.

Todennäköisyys

n=28, A=0.07, M=0.00, Q1=-1.00, Q3=1.25

Toivottavuus

n=28, A=-0.64, M=-1.00, Q1=-2.00, Q3=1.25

Kuvio 22. Pitkä koulutus osaamisen jakamisen esteenä: panelistien käsitykset ilmiön todennäköisyydestä ja toivottavuudesta vuonna 2025

Sekä todennäköisyys että toivottavuus ovat hyvin vahvasti jakaantuneita ja keskustelu on runsasta. Vastaajat ymmärsivät teesin suoraan opettajan (ammatillisen opettajan) koulutuksen näkökulman kautta, johtuen ehkä viitteenä olevasta Paason tutkimuksesta, joka oli linkkilähteenä. Vastauksissa nojattiinkin vahvasti tähän tutkimukseen. Niinpä osa kommenteista pyöri ammatillisen opettajan tilanteen ympärillä eikä läpäissyt laajempaan kontekstiin. *”Työelämän innovaatioita ja sovelluksia tehdään huomattavasti enemmän muualla kuin formaalin koulutuksen ja tutkimuksen laitoksissa.”*

Kommenteissa puhutaan siitä, miten varsinaisen koulutuksen ja työelämässä tapahtuvan kokemuspohjaisen koulutuksen suhde on oleellinen asia, jottei osaaminen jäisi teoreettiselle tasolle.

Tavallaan koulu ja työ sekoittuvat keskenään ja työelämälähtöisyydestä tulee normaali tilanne: *”Koulutus ja itseorganisoituvaa oppiminen skaalautuu tarpeisiin ja elämän tilanteisiin paljon joustavammin kuin nykyään.”*

Myös jatkotutkintojen määrän uskotaan edelleen kasvavan. Samalla yritykset pitäisi saada mukaan koulutuksen järjestämiseen.

Toisaalta osa panelisteista on sitä mieltä, että tulevaisuudessa tarvitaan niin monipuolista ja laajaa osaamista, ettei sitä ole mahdollista saavuttaa lyhyellä opiskeluaajalla vaan tarvitaan avoimempaa suhtautumista oppimisen uusiin näkökulmiin. *”Aikuisten koulutus elinikäisen oppimisen idean mukaan ja työn ohella tai vuorotellen voi parhaimmillaan olla työelämää ja myös muodollista koulutusta rikastuttavaa ja opettajien osaamista uudistavaa.”* Tässä nouseekin kysymyksiä elinikäinen oppiminen ja sen suhde varsinaisen koulu- ja opiskeluaajan pitenemiseen.

Avoimeksi jää pitkän formaalin koulutuksen suhde elinikäiseen oppimiseen ja siihen, miten tämä vaikuttaisi työelämäkoulutukseen. Lisäksi hiljaisen tiedon siirtäminen vaatii vielä oman huomionsa.

Ensimmäisen kierroksen tulokset johtivat siihen, että toisella ja kolmannella kierroksella pohdittiin koulutusvaiheen pituutta ja sen muutoksia.

KOULUTUSVAIHEEN PITUUS

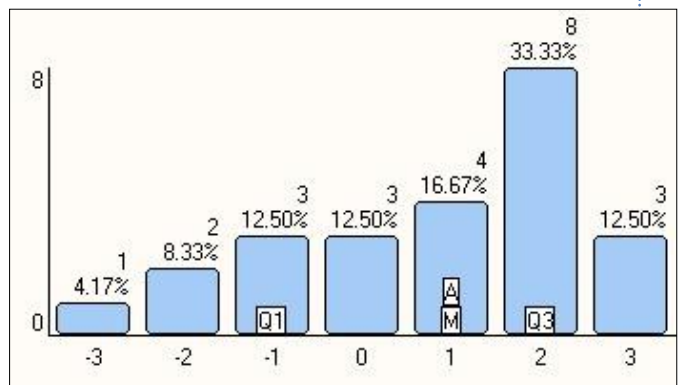
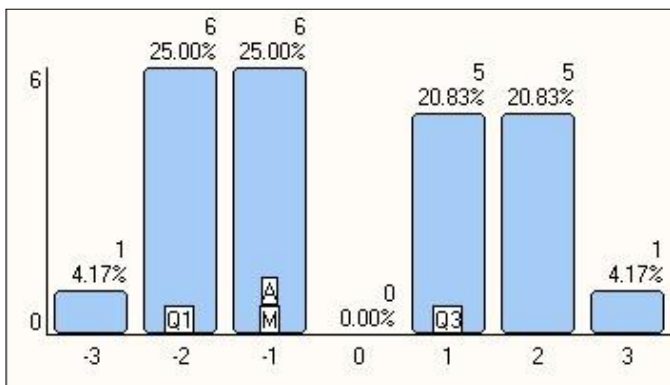
Vuonna 2025 ensimmäisen työelämään johtavan koulutusvaiheen keskimääräinen pituus on lyhentynyt 3-5 vuotta nykyisestä tehostuneen jatko- ja erikoistumiskoulutuksen ansiosta.

Todennäköisyys

n=24, A=-0.13, M=-1.00, Q1=-2.00, Q3=1.25

Toivottavuus

n=24, A=0.79, M=1.00, Q1=-0.25, Q3=2.00

Kuvio 23. Koulutusvaiheen pituuden lyhentyminen: panelistien käsitykset ilmiön todennäköisyydestä ja toivottavuudesta vuonna 2025

Vastauksissa näkyy mielenkiintoinen jakauma – todennäköisyyden kohdalla on ns. kaksikyttyräinen kameli, vaikka vastaajien määrä oli pieni (24). Epätodennäköisenä koulutusvaiheen lyhenemistä piti 54 % ja 46 % piti sitä todennäköisenä. Toivottavuus oli yksiselitteisempää: joka neljäs piti ilmiötä ei-toivottavana ja lähes kaksi kolmesta toivottavana.

Tärkein opintojen pituuteen vaikuttava tekijä eli opiskelijoiden työssäkäynti toimeentulon takia nousi esiin vain yhdellä vastaajalla. Toisaalta liian tiukkoja opiskelu- ja työssäkäynnin sanktioimistakin opintojen kustannuksella väläyteltiin: *”Suomesta ei löydy poliittista tahtoa ”pakottaa” opiskelijat opiskelemaan. Toisaalta ei löydy rahoitusta opintotukijärjestelmään, joka mahdollistaisi työssäkäynnin sanktioinnin.”*

”...riittävän laadukkaan peruskoulutuksen käyminen ja kypsyminen edellyttää riittävän hyvää perustason koulutusta.”

Vastaajat ottivat myös kantaa työurien pidentämiseen, kuitenkin niin, että sellainen onnistuisi paremmin alku- kuin loppupäässä. Monen koulutusura on muutaman vastaajan mielestä jo nyt liian pitkä.

Toisaalta opintoajan lyhentäminen nähtiin tavoiteltavana kaikkien osapuolten kannalta: *”Sekä*

työnantajat, yliopisto että opiskelijat hyötyisivät siitä että opintoaikoja saataisiin alas.”

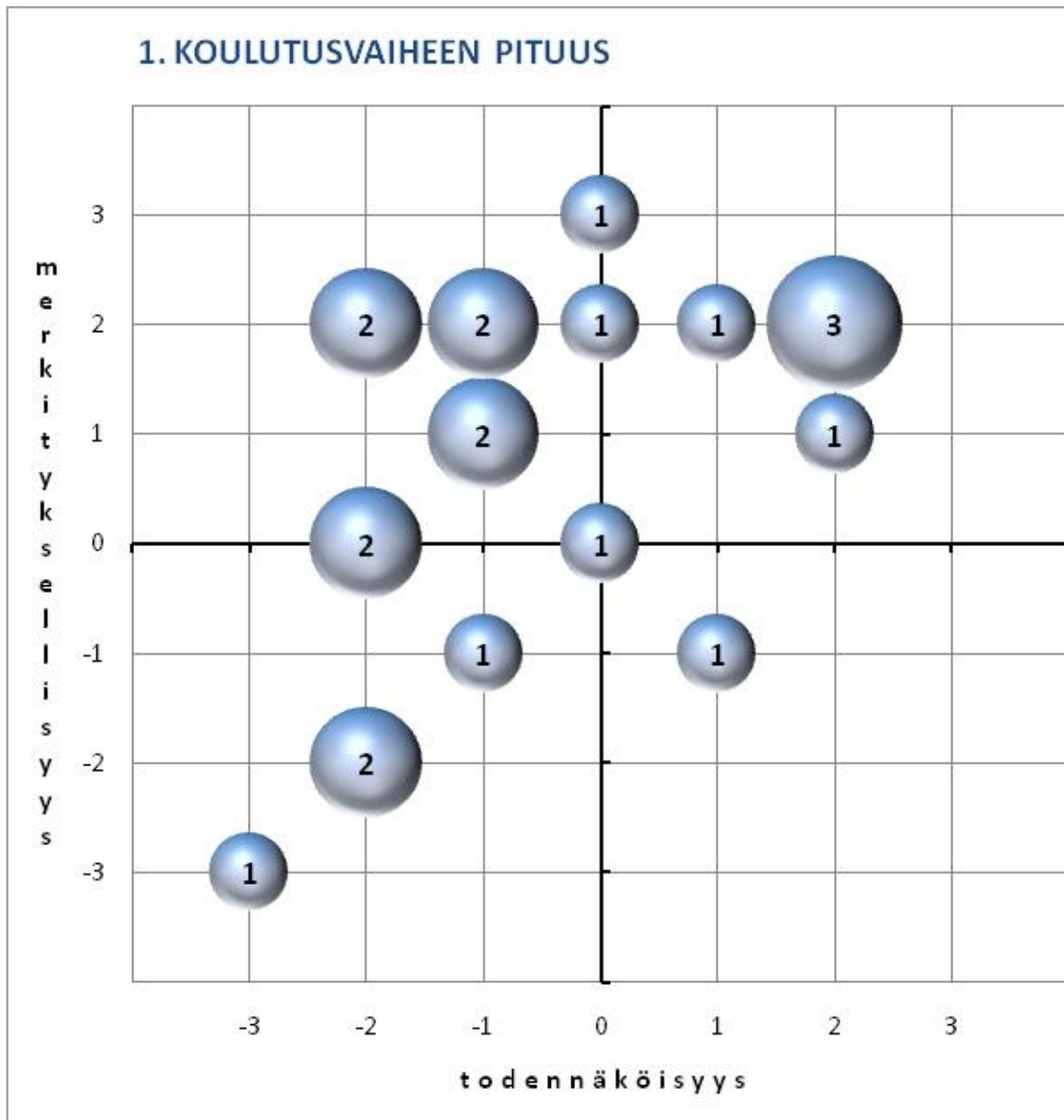
Silti opintoaikojen lyheneminen nähdään myös haasteellisena, ristiriitoja sisältävänä ja osin epätoivottavana, koska “lyheneminen tarkoittaa pahimmillaan sitä, että ajattelurakenne ja oppimisprosessi eivät ehdi mukaan tehokkuusajatteluun. Parhaimmillaan se tarkoittanee koulutuksen ja työelämän vuoropuhelun lisääntymistä ja tiedon soveltamista käytäntöön.”

Kommentit herättävät avoimia kysymyksiä: mikä on toimeentulon ja työuran aikana tapahtuvan koulutusjaksojen ja työssäolojaksojen vaihtelun suhde? Johtaako lisäkoulutus väistämättä toimeentulon paranemiseen ja jos näin on, niin edellyttäisikö tämä sitä, että työnantajat/yritykset tulisivat koulutettavan toimeentulon takaamiseen tavalla tai toisella mukaan? Miten koulutus- ja työelämäjaksojen vaihtelu vaikuttaa työntekijän sitoutumiseen työnantajaan ja päinvastoin?

Kolmannella kierroksella koulutusvaiheen pituus suhteutettiin keskeyttäneiden määrään: Kolmannella kierroksella koulutusvaiheen pituutta koskevassa teesissä panelisteilta kysyttiin ilmiön todennäköisyyttä ja merkittävyyttä, ei toivottavuutta.

KOULUTUSVAIHEEN PITUUUS

Vuonna 2025 opintojen tehostaminen opintoaikoja lyhentämällä on aikaansaanut sen, että keskeyttäneiden määrä on noussut. Syynä on se, että opiskelijoilla on suuria toimeentulo-ongelmia, koska työssäkäynti ei enää onnistu opintojen ohessa.

Kuvio 24. Ristiintaulukointi, koulutusvaiheen pituuden merkitys keskeyttäneiden määrään, todennäköisyys ja merkityksellisyys

Vastaukset hajaantuivat, vaikka painotus on selvästi ei-todennäköisen puolella. Merkityksellisenä tätä ilmiötä pidettiin selvästi.

Osa panelisteista koki teesin logiikan ongelmalliseksi: *”Opintojen tehostamistoimet edellyttävät tavalla tai toisella opintososiaalisten kysymysten ja osapäivä/kokopäiväopiskelun kysymysten ratkaisemista. Eli väitteen esittämä syy-seuraus-suhde ei voi kovin todennäköisesti toteutua.”*

Keskeyttämisiin saattaa myös olla muita syitä: *”Uskon, että keskeyttäneitä on, mutta ehkei tehostamisen vuoksi vaan siksi, että tutkinnot kerätään eri oppilaitoksista ja yliopistoista ja kokonaisuuden muodostaminen on opiskelijoiden vastuulla.”*

Keskeyttämiseen on jo nyt puututtu ja joidenkin panelistien mielestä tämä riittää myös vuonna 2025: *”Opintojen keskeyttämisen ehkäisemiseksi on kehitetty monipuolisia henkilökohtaisia ja ryhmämuotoisia ohjaus- ja neuvontapalveluja. Samaan aikaan opetuksen laatuun on satsattu rakentamalla uudenlaisia, joustavia ja työelämälähtöisiä malleja sekä tarjoamalla opettajille ja opetuksesta vastaaville täydennyskoulutusta. Opiskelijat toimivat aidoissa työelämän projekteissa, jotka lisäävät motivaatiota opintojen loppuunsaattamiseen.”*

Toisaalta, jos keskeyttämisproblematiikka unohdetaan, osalle panelisteja teesin kuvaama kehitys sinällään on johdonmukainen: *”Uskoakseni alemman korkeakoulututkinnon merkitys tulee huomattavasti muuttumaan lähitulevaisuudessa. Tässä ei tarvitse odottaa vuoteen 2025 asti. Kun alemmalle tutkinnolle löytyy työmarkkinoita ja erityisesti myös kun kahden vuoden maisteriohjelmia aletaan rakentaa, alemman tutkinnon merkitys itsenäisenä tutkintona lisääntyy ja myös sen arvostus kasvaa sitä mukaa. Tämä kehitys muuttaa myös maisteriohjelmien profiileja siten, että niistä tulee enemmän erikoistumisopintoja kuin mitä ne ovat nyt. Tämä kehitys taas puolestaan johtaa siihen että niistä tulee ’ammattillisempia’.”*

Myös koko tutkintojärjestelmä on nyt haasteen edessä: *”Jos näin käy on syynä se, että korkeakoulut eivät ole kyenneet uudistamaan omia ohjelmiaan. Toisaalta osaamisen tunnustaminen ei ole edennyt. Ja kolmanneksi kaksiportainen tutkintojärjestelmä on epäonnistunut, jos opiskelijat katoavat ennen kandidaatintutkinnon suorittamista.”*

5.4. Yhteenveto

Mielipiteet hajosivat lähes tasan sekä todennäköisyyden että toivottavuuden kohdalla, kun kytyttiin korkea-asteen oppilaitosten yhdistämisestä ja kandiopetuksen järjestämisestä tulevaisuudessa ammattikorkeakouluissa. Panelistien mielestä kuitenkin oleellista on ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen erilainen tehtävä ja luonne. Vaikka yliopistoissa on jo nyt myös ammattiin valmistavia oppiaineita, silti tutkimuksen tuleminen myös amk-tutkintojen osaksi ei ole itsestään selvää eikä välttämättä toivottavaa. Oppilaitosten profiloituminen muodostuu uudenlaiseksi haasteeksi. Samalla keskittäminen tuntuu vääraltä ratkaisulta: jo nyt suuret saisivat edelleen lisäetuja pienempiin verrattuna. Tämä voisi vähentää oppimismahdollisuuksien tasa-arvoista saavuutta eri puolilla maata.

Joustavat koulutusratkaisut nähtiin sekä pääsääntöisesti todennäköisinä että toivottavina. Silti panelisteja askarrutti aloituspaikkojen määrän mahdollinen väheneminen korkea-asteen oppilaitosten ja oppiaineiden karsimisen ja yhdistämisten tuloksena.

Ammatillista tohtorintutkintoa tulevaisuudessa pidettiin todennäköisenä, mutta toivottavuuden kohdalla mielipiteet hajoavat. Ammattikorkeakouluissa ohjauksen resurssipula ei ainakaan helppota tilannetta. Toisaalta ammatillisen tohtorintutkinnon merkitys saattaa nousta hiljaisen tiedon ja osaamisen kustannuksella.

Koulutusvaiheen pituuden suhde työelämäosaamiseen ja sen jakaminen herättivät ristiriitaisia mielipiteitä. Koulutusten keskeyttämisten lisääntyminen nähtiin merkityksellisenä vaikkakaan ei kovin todennäköisenä. Tässä kohdassa mielipiteitä herätti sekä varsinaisen koulutuksen ja työelämässä tapahtuvan kokemuspohjaisen koulutuksen suhde että elinikäisen oppimisen suhde varsinaisen koulu- ja opiskeluajan pitenemiseen. Panelistit keskustelivat myös opiskelijoiden toimeentulovaikeuksista ja pakosta opiskeluaikaiseen työssäkäyntiin ja sen aiheuttamasta opiskeluajan pitkittymisestä. Työurien pidentäminen alkupäästä nähtiinkin ongelmallisena. Sen sijaan koulutus- ja työelämäjaksojen vaihtelua työntekijän sitoutumisen kannalta pidettiin hyvänä tapana elinikäisen oppimisen näkökulmasta. Tämä tietenkin tuo vielä lisää haasteita ohjaukselle.

6. Korkeakoulun muuttuva luonne

Suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan ymmärretään tulevan näkyväksi arjen innovatiivisuudessa, osaamisen laaja-alaisuudessa ja kansalaisten yhdenvertaisuudessa ja tasa-arvossa. Näiden tekijöiden merkitys näkyy vahvasti myös koulutuksen kehittämisen painopistealueissa. Koulutuksen strateginen tehtävä on yhteiskunnan näkökulmasta sekä tukea uuden osaamisen syntyä että vaikiinnuttaa ja helpottaa yhteiskunnan ja elinkeinoelämän sopeutumista muuttuvaan maailmaan.

Strategisen huippuosaamisen kehittäminen on se alue, jossa korkeakoulutuksen merkitys ja luonne näkyvät ensimmäisenä. Keinoina julkisuudessa esitetään mm. osaavan työvoiman saatavuuden turvaaminen, koulutus- ja osaamistason nostaminen, valmistumisen nopeuttaminen, työn ja koulutuksen vastaavuuden parantaminen, ilman ammatillista koulutusta jäävien määrän vähentäminen, työurien pidentäminen, aikuiskoulutus sekä korkeakoulutuksen laadun parantaminen. Tarkastelussaan suomalaisen osaamisen haasteista Himanen (2007, 130-134) korostaa bisnesluovuutta ja strategista huippuosaamista. Jotta nämä voisivat toteutua, hänen mukaansa Suomessa pitäisi korkeakouluihin panostaa niin rahallisesti kuin lisäämällä opettajaresursseja suhteessa opiskelijamäärään. *“Jos Suomi haluaa menestyä myös tulevaisuuden kovenevassa globaalissa kilpailussa, sen on lisättävä entisestään tutkimus- ja kehityspanostusta. Tämä innovaatioresurssien lisääminen on meille ensimmäinen käytännön johtopäätös. Päämääränä täytyy olla, että innovaatioinvestointi suhteessa bkt:hen nousee nykyisestä. ... Yliopistotasolla raken- teiden yhdistäminen on tärkeää, mutta vieläkin tärkeämpää on edistää sitä, että yhdistävien aiheiden ympärille muodostuu rikastavan vuorovaikutuksen kriittisen massan ylittäviä tutkimus-yhteisöjä, jotka voivat päästä aihekohtaisesti aivan maailman kärkitasolle. Näiden luomisessa on ylitettävä myös perinteisiä tieteenalojen ja -instituutioiden rajoja.”*

Silti osaamisen tarkastelussa yksittäisen ihmisen tarpeet jäävät usein sivuun. Yksilön näkökulmasta korkeakoulutus valmistaa osaamistasoltaan vahvempia, motivoituneita ja vaikutuskykyisempiä ihmisiä, joilla on sekä mahdollisuuksia että osaamista vastata muuttuvan yhteiskunnan tarpeisiin ja haasteisiin.

6.1. Korkeakoulupolitiikan haasteet

Ensimmäisellä kierroksella kysyttiin panelistien mielipiteitä Himasenkin painottamista luovuuden ja innovatiivisuuden verkostojen roolista korkeakoulutuksessa. Teesin luonteesta johtuen tällä kertaa ei kysytty toivottavuutta vaan merkityksellisyyttä todennäköisyyden lisäksi.

LUOVAT VERKOSTOT

Vuonna 2025 korkeakoulut ovat luovia ja innovatiivisia verkostoja.

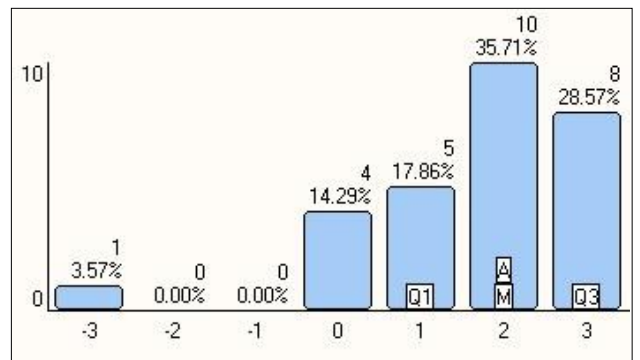
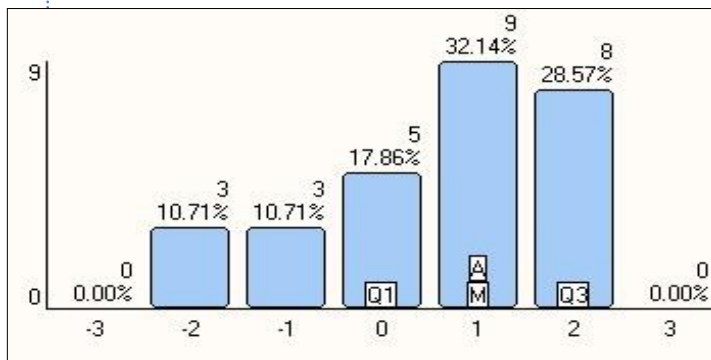
Korkeakoulupolitiikka on murroksessa parhaillaan. Oppilaitoksia on yhdistetty ja erilaisten toimintakulttuurien ja käytäntöjen yhteenhittautuminen tuntuu vievän paljon aikaa ja on kivuliasta. Onko tilanne helpottunut 15 vuoden kuluttua?
http://www.aalto.fi/fi/about/strategy/university_reform/
<http://www.mtv3.fi/uutiset/talous.shtml/2010/05/1117251/esko-aho-yliopistouudistus-tarkea-nokialle>

Todennäköisyys

n=28, A=0.57, M=1.00, Q1=0.00, Q3=2.00

Merkityksellisyys

n=28, A=1.64, M=2.00, Q1=1.00, Q3=3.00

Kuvio 25. Korkeakoulut luovina ja innovatiivisina verkostoina: panelistien käsitykset ilmiön todennäköisyydestä ja toivottavuudesta vuonna 2025

Vastausten analyysissä käsitykset ilmiön todennäköisyydestä hajautuvat, mutta painotus on selvästi todennäköisyyden puolella. Luovuuden ja innovatiivisuuden verkostot nähdään myös vahvasti merkityksellisinä.

Jotkut panelistit ajattelevat, että suuruuden ekonomia johtaa siihen, että korkeakoulujen välillä kilpailu kasvaa ja opiskelijoista tulee pulaa. Samalla kilpailu eri oppilaitosten välillä kovenee: *”Fuusioiden ja voimien kokoamisen jälkeen on odotettavissa pudotuspeli. Kotimaisista tai eurooppalaisista opiskelijoista tulee pulaa syrjäseutujen korkeakuluissa.”* Tämä johtaa korkeakoulujen lukumäärän vähentämiseen.

Toisaalta yhden panelistin mielestä *”luovuus ja verkostot elävät valtarakenteiden reunoilla”*. Jos näin onkin, on mielenkiintoista miettiä, miten tämä suhteutuu hallinto edellä kulkevaan kehittämiseen, joka hehkuttaa juuri näitä ominaisuuksia. Nähdään kuitenkin myös, että ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen välinen tehtävä- ja toimintaraja hämärtyy ja erilaisten toimintakulttuurien vuoropuhelu synnyttää uusia innovaatioita.

Toisaalta koska eri oppilaitosten on pakko yhdistää voimia, se vaatii vuoropuhelua eri koulutusalojen kesken. Haasteeksi silloin nousee koulutusalojen ja toimintakulttuurien yhteen saattaminen; yhteiset kampusalueet, toimintakulttuurien pakkoavioliitot?

Korkeakoulujen pelätään jähmettyvän ja muuttuvan/reagoivan muutokseen liian hitaasti. Organisaatiokulttuurin muutos on aina hidasta, mutta nykyinen byrokraattinen ja hallinto edellä kulkeva toimintakulttuuri eivät riitä nopeasti muuttuvassa todellisuudessa. Nykyinen rakenteellinen kehittäminen ei lähde yhteiskunnan tarpeista vaan hallinnon tarpeista. Mikä sitten on tilanne vuonna 2025 – sanelevatko hallinnon tarpeet silloinkin muutoksen suunnan?

Verkostoituminen nähdään kuitenkin ehtona sille, että opiskelija *”saa parhaan mahdollisen opintotarjottimen niin peruskoulutuksessa kuin täydennyskoulutuksessakin”*. Samalla kuitenkin tarvitaan valtion tiukempaa ja selkeämpää ohjausta tavoitteista ja resurssien jakamisessa. Tarkoittaisiko tämä sitten sitä, että tiukempi valtion ohjaus tulisi korkeakouluissa takaisin?

6.2. Korkeakoulujen yksityistäminen

Maailmalla yksityiset yliopistot ja korkeakoulut ovat useammin sääntö kuin poikkeus. Muutama vuosi sitten puhuttiin mm. Nokia-yliopistosta ja Suomessa on ollut joitain yrityksiä tuoda jonkin ulkomaisen yksityisen yliopiston kurssitarjontaa tarjolle myös suomalaisille opiskelijoille (mm. Estonian Business Schoolin IntBBA Bachelor of International Business Administration kandidaattiohjelma), mutta tähän mennessä tulokset ovat olleet vaatimattomia. Suomalaisessa koulutusjärjestelmässä on perinteisesti korostettu tasa-arvoa ja se on ollut ilmaisen koulutuksen vahva perusta.

Siitä huolimatta panelisteilta kysyttiin mielipiteitä siitä, josko aika olisi vuoteen 2025 mennessä kypsä yksityisten yritysten perustamille yliopistoille.

YKSITYISET KORKEAKOULUT

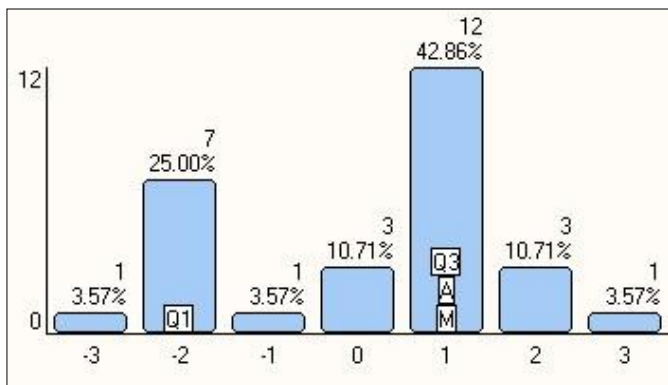
Myös yrityksillä voi olla omia korkeakouluja vuonna 2025.

Tämä käytäntö on voimassa esimerkiksi Baltiassa:

http://www.huippuvalmennus.fi/yrityksillejaoppilaitoksille/EBS/fi_FI/EBSinfo/Yliopistojen/korkeakoulujen_yritysyhteistyolle voi olla monta eri muotoa: <http://www.cie.fi/whats-up/intel-ja-nokia-perustavat-ensimmaisen-yhteisen-tutkimuslaboratorion-oulun-yliopistoon.html>

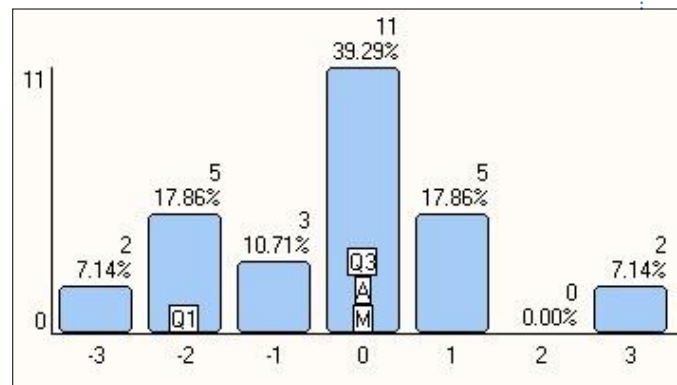
Todennäköisyys

n=28, A=0.11, M=1.00, Q1=-2.00, Q3=1.00

Toivottavuus

n=28, A=-0.29, M=0.00, Q1=-1.25, Q3=0.25

Kuvio 26. Yritysten korkeakoulut: panelistien käsitykset ilmiön todennäköisyydestä ja toivottavuudesta vuonna 2025

Jakauma näyttää, että tämän teesin kohdalla oli paljon vähän todennäköistä ja paljon melko epä-todennäköistä -vastauksia. Joka kolmas oli eri mieltä teesin kanssa ja 57 % samaa mieltä, vaikkakin vain vähän. Toivottavuus myös hajoaa, kuitenkin niin, että yksityisiä korkeakouluja pidetään useammin ei-toivottavina. Toivottavuuden kohdalla niiden määrä on yllättävän korkea, jotka eivät osaa tai halua ottaa kantaa yrityskorkeakoulujen tuloon.

Muutama panelisti ihmettelee, miksi yritykset perustaisivat omia korkeakoulujaan, jos ne jo nykyiselläänkin saavat paremmin vastinetta panostamalla jo olemassa oleviin? ”Jos Nokia olisi tarvinnut oman yliopiston, se olisi perustanut sen jo jonnekin.” Lisäksi nykyinen järjestelmä takaa vapauden yrityksille sponsoroida aina sitä oppilaitosta/oppiainetta tms., mikä kulloinkin vastaa parhaiten niiden tarpeisiin. Yritykset pääsevät näin helpommalla.

Ajatellaan myös, että tulevaisuudessa ehkä myös yliopistoja myydään, ostetaan ja vaihdetaan ja ne voivat listautua pörssiin. Samalla kuitenkin ”Yliopistot etäännyvät humboldtilaisista lähtökohdistaan” ja brändäytyvät. Siitä seuraa, että ”yliopiston hyvä brändi on myyntivaltti kv. markkinoilla”.

Työmarkkinoiden edustajien ja kouluttajien keskustelu hyödyttää opetuksen suunnittelussa. Tämä tuottaa paineita täydennyskoulutukselle. Tutkimus ja sitä kautta opetus painottuu yhä

enemmän soveltavaan suuntaan. Perustutkimuksen tarve katoaa – miten silloin käy nyky-yliopistojen korkeatasoiselle tutkimukselle? *”Vuonna 2025 Suomessa on yksityisiä yliopistoja, jotka ovat tutkimuksessa jopa pidemmällä kuin ns. normaalit yliopistot.”* Tässä avainasemassa ovat kuitenkin amk:t, joissa *”koulutusta räätälöidään yhä enemmän vastaamaan työmarkkinoiden ja yritysten suoriin tarpeisiin.”*

Moni panelisti kuitenkin pelkää, että opetuksen ja tutkimuksen autonomia häviää. Esille kommenteissa nousevat myös yritysten yhteiset koulutusohjelmat ja yliopistoyksiköt sekä kustannetut professuurit.

Keskustelua käydään myös jännitteestä huippuosaamisen ja erikoisosaamisen eriytymisen ja kapenemisen vs. laaja-alaisen osaamisen välillä.

Osittain samaa teemaa käsitteli myös 2. kierroksen teesi

YKSITYISTYNEET KORKEA-ASTEEN OPINNOT

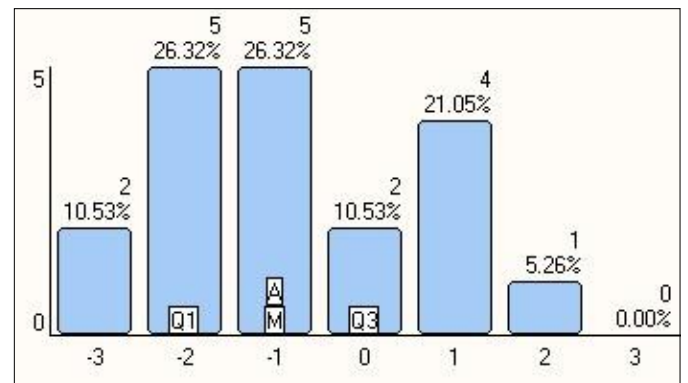
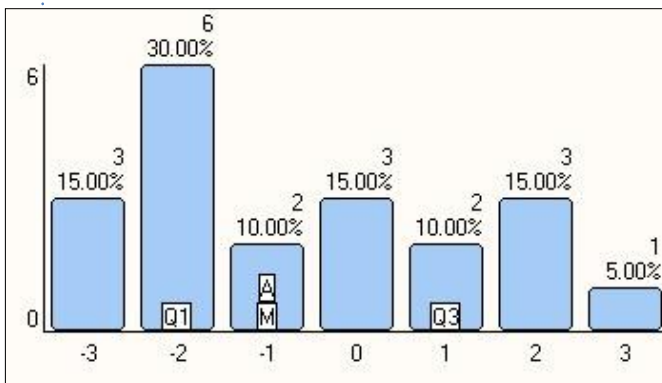
Vuonna 2025 täysipäiväisen opiskelun merkitys yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa on vähentynyt ja korkeampia opintoja suoritetaan enenevässä määrin suurten yritysten omista koulutuskeskuksissa tai yritysten ja korkeakoulujen yhteistyönä.

Todennäköisyys

n=20, A=-0.60, M=-1.00, Q1=-2.00, Q3=1.00

Toivottavuus

n=19, A=-0.79, M=-1.00, Q1=-2.00, Q3=0.50

Kuvio 27. Korkeammat opinnot suoritetaan yritysten omista oppilaitoksissa: panelistien käsitykset ilmiön todennäköisyydestä ja toivottavuudesta vuonna 2025

55 % panelisteista on sitä mieltä, että yritysten korkea-asteen opetus ei ole todennäköistä vuonna 2025, mutta peräti 30 % uskoo tähän. Suurin osa pitää ilmiötä myös epätoivottavana, mutta joka neljäs toivoo tätä.

Panelistit eivät usko, että yrityksille olisi kannattavaa omien oppilaitosten perustaminen, kun ne voivat nykyisessä järjestelmässä sponsoroida olemassa olevia korkeakouluja suoraan. *”Yritykset ovat investoineet nyt esim. Aaltoon, miksi ne investoisivat voimakkaasti omaan koulutustarjontaansa?”*

Samalla kyse on talouden sanelemista toiminnan ehdoista: *”Jos tutkinnon anto-oikeus säilyy nykyisillä korkeakouluilla, pysyy myös niiden markkina-asema. Perustutkinnot säilyvät pääsylippuna työelämään, mutta kysymys itse asiassa kyseenalaistaa täydennyskoulutuksen korkeakouluissa. Tuleeko julkisesti rahoitetuista korkeakouluista julkisen sektorin (opetus-, sosiaali- ja terveystoimi) täydennyskouluttajia, kun tekniikan ja kaupan alalla jyllää markkinatalous yli rajojen?”*

Yliopistojen ja korkeakoulujen sekä yritysten ja muiden työnantajien yhteistyö nähdään merkitykseltään kasvavana tulevaisuudessa. Silti yliopistoilla on muitakin tehtäviä kuin kansantalouden kasvattaminen: *”Kaiken yliopisto-opetuksen ei tarvitse olla yritysvetoista- yrityslähtöistä. Ihmiskunnan suurimmat innovaatiot ja keksinnöt eivät ole syntyneet yritysten tilauksena! Jos kaikki koulutus, tutkimus ja kehittämien tehtäisiin vain työn ohessa, huippuosaaminen, huip-*

puinnovaatiot, tutkimus ja kehittämistyö rapautuisi. molempia tarvitaan – täysipainoista yliopisto-opiskelua ja yhdistelmää, jossa yliopistot ja työelämä ovat yhteistyössä.”

Liiallinen yrityspainotus kuitenkin koetaan uhkaavaksi: *”Jos korkeakoulutuksen yksi merkitys on ajattelurakenteen muuttuminen ja analyttisyyden lisääntyminen, niin arvelen, että tavoitteet tulevat muuttumaan. Onko tuolloin entistä tärkeämpää se, missä tekee töitä ja miten potentiaalisiksi on tullut rankatuksi jo nuorena?”*

Kakkoskierröksellä painotettiin yksityisten ja nykyisten yliopistojen opetuksen ja tutkimuksen laatua.

YKSITYISTEN YLIOPISTOJEN TASO

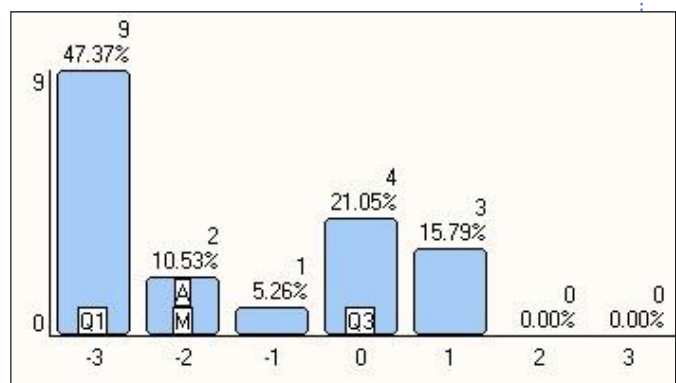
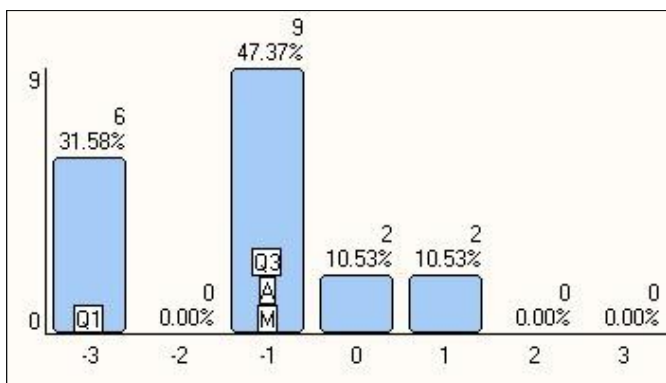
Vuonna 2025 yksityisten yliopistojen tarjoama koulutus on Suomessa tehokkaampaa ja korkeammalla tasolla kuin ns. normaaleissa yliopistoissa.

Todennäköisyys

n=19, A=-1.32, M=-1.00, Q1=-3.00, Q3=-1.00

Toivottavuus

n=19, A=-1.53, M=-2.00, Q1=-3.00, Q3=0.00

Kuvio 28. Yksityisten yliopistojen parempi taso: panelistien käsitykset ilmiön todennäköisyydestä ja toivottavuudesta vuonna 2025

Monivalintavastausten painotus on selvästi ei-todennäköisen puolella, mutta samalla ei ole yhtään keskitason ei-vastausta (-2). Yksityisten yliopistojen korkea koulutuksen taso ei myöskään näyttäydä toivottavana.

Tällä kakkoskierröksellä yksityistä yliopistoa koskevat keskustelut liittyivät valtionapuihin ja siihen, olisiko yksityisen mahdollista toimia ilman valtion avustusta Suomen kaltaisessa pienessä maassa: *” Ei yliopistoja niin vain rakenneta. Asenneilmasto on kuitenkin varovainen.”*

Toisaalta keskusteltiin suomalaisen (korkea)koulutuksen tasavertaisuudesta vahvuutenamme. Jopa suomalaisen koulun kokonaisuuden nähtiin tämän korkea-asteen koulutuksen demokraattisen saatavuuden seurauksena: *”Suomen vahvuus on mahdollisimman demokraattinen yliopistokoulutuksen tarjoaminen. Siihen perustuu se suomalainen koulutusihme – mitä laajemmalla pohjalla koulutetaan, sitä paremmin löytyy myös huippuja, kirkkaimpia tähtiä, uusia innovaatioita, luovuutta, hyvää perusosaamista ja erinomaista huippuosaamista.”*

Samalla kuitenkin todennäköisyysvastauksiin hiipii myös pelkoja ja yksityisten yliopistojen tuleminen nähdään uhkana, joka voi muuttaa koko korkeakoulutuksen opiskelija-aineksen: *”Jos yliopistot yksityistetään, aivot vuotaa ulkomaisiin yliopistoihin ja suomalaisiin jää heikoin aines.”* Toinen vastaaja kirjoittaa, että yksityisten yliopistojen korkealaatuinen koulutus *”Rapauttaisi kokonaan nykyisen koulujärjestelmän”*. Näissä kommentoissa nousee esille kysymys siitä, millaisia pelkoja korkea-asteen opetuksen yksityistäminen nostattaa.

Toisaalta joidenkin panelistien mielestä kilpailu sinänsä saattaa olla hyväksi: *”Korkeakoulujen välisen kilpailun pitäisi johtaa laadun parantumiseen.”* Mutta samalla voisi tietenkin ihmetellä, miksi korkeakoulujen välisen kilpailun edellytyksenä pitäisi olla yksityistäminen. Nykyisin kilpailu

perustuu laatuun, jota mittaavat esimerkiksi kansainväliset rankkaukset ja tieteellisten tuotos-ten, kansainvälisissä julkaisuissa julkaistujen artikkelien sekä viittausten määrä. Tätä puolta ei kuitenkaan kommentoissa käsitellä.

Lisäksi lisääntyvä byrokratia ja hallinnon paisuminen nähdään riesana, joka voi jo vaikuttaa tie-teelliseen laatuun. Olisiko ulkoinen rahoitus siis näppärä vastaus tähän ongelmaan? *”Normaalit yliopistot ovat tällä hetkellä aikamoisessa ikeessä kasvaneen hallinnon kanssa. Parhaiten kilpailukykyisiä yksityisten yliopistojen kanssa voisivat olla ne tiedekunnat, joissa on ulkoista ra-hoitusta ja kansainvälistä laadukasta tutkimusta.”*

Kakkoskierroksella kysyttiin mielipiteitä siitä, että työnantajat valitsevat ja korkeakouluttavat itse omat avainosaajansa.

AVAINOSAAJIA TUETAAN

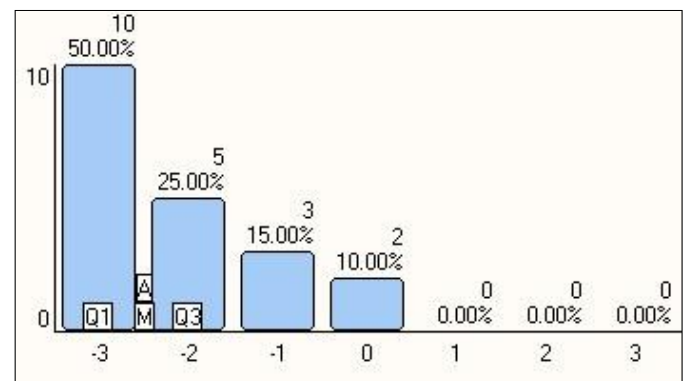
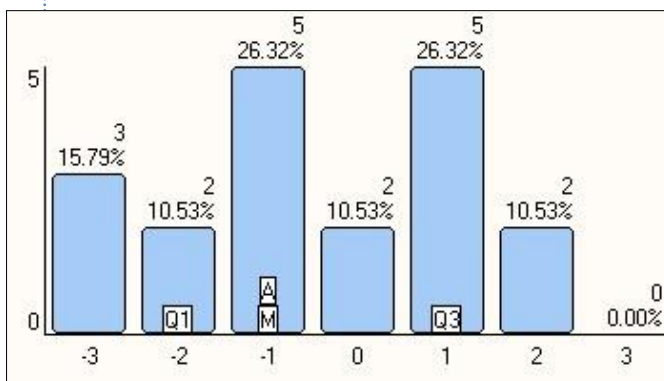
Työnantajat investoivat vuonna 2025 vain muutamiin avainosaajiin varmistaen heille korkeatasoisen koulutuksen.

Todennäköisyys

n=19, A=-0.47, M=-1.00, Q1=-1.50, Q3=1.00

Toivottavuus

n=20, A=-2.15, M=-2.50, Q1=-3.00, Q3=-1.75

Kuvio 29. Työnantajat tukevat vain avainosaajia: panelistien käsitykset ilmiön todennäköisyydestä ja toivottavuudesta vuonna 2025

Todennäköisyys jakautuu aika mukavasti kaikkien vaihtoehtojen kesken. Ei-todennäköisenä sitä piti hiukan yli puolet (53 %) ja todennäköisenä hiukan useampi kuin joka kolmas (36 %), mutta toivottavuus on yksiselitteinen: tällaista asennetta työnantajilta ei haluta. Tulos on reaktiivinen niiden osalta, jotka näkevät ilmiön todennäköisenä mutta ei-toivottavana: asia, joka näyttäytyy ei-toivottavana, on samalla myös todennäköinen toteutumaan.

Osa vastaajista on sitä mieltä, että tämä tilanne on totta jo nyt. Mielenkiintoista, että tämä ei niinkään näy todennäköisyyspylväikössä yhtä yksiselitteisesti. Ei-todennäköisenä ilmiötä piti yli puolet (53 %) vastaajista, kun todennäköisenä sitä piti vähän useampi kuin joka kolmas (37 %).

Vastaajat näkivät kuitenkin, että *”Työnantajan kannattaa satsata koko työyhteisöön, sen jokaiseen jäseneseen. Näin saadaan koko työyhteisö toimimaan ja kehittymään. Työnantajille ei ole varaa unohtaa ja jättää ketään työyhteisössä vaille lisäkoulutusta. Työnantajan menestys perustuu siihen, miten hyvin se onnistuu kannustamaan koko työyhteisöä ja kaikkia sen jäseniä oppimaan ja kehittymään – parhaimmillaan vielä yhdessä. Oppien toisiltaan, sparraten toisiaan –tällaista henkeä ja asennetta työyhteisöön luomalla työyhteisö menestyy ja voi hyvin. Hyvinvoiva ja innoittunut työyhteisö tekee parasta tulosta.*

Toisaalta yksi vastaaja näkee, että jyvien erottaminen akanoista johtaa työnantajan kannalta suuriin riskeihin: *”Jos työnantaja valitsee parhaat päältä, ei se pysty varmistamaan, että avainpelaajat pysyvät yrityksen palveluksessa.”*

Myös muita arvoja onkin vain yrityksen ja omistajien puhdas hyötynäkökulma: *“Tiettyyn rajaan asti investointi huippuihin on perusteltua sekä työnantajan että työntekijöiden näkökulmasta. Toinen puoli asiasta on, että huipputulos ei synny yksittäisten ihmisten osaamisella. Moraalinenkin näkökulma asiaan on relevantti.”*

6.3. Yhteenveto

Tulevaisuuden korkeakouluja pidettiin sekä toivottavasti että todennäköisesti luovina ja innovatiivisina verkostoina. Toisaalta panelisteja puhutti nykyinen suuruuden ekonomia, joka johtaa väistämättömään pudotuspeliin oppilaitosten kesken. Tärkeää olisi lisätä vuoropuhelua eri koulutusalojen ja erilaisten toimintakulttuurien kesken. Tämä parantaisi liian hidasta reagoimista maailman ja yhteiskunnan muutokseen.

Yksityisten korkeakoulujen tulo ja yritysten omien koulutuskeskusten perustaminen hajottivat mielipiteitä eikä moni osannut ottaa asiaan lainkaan kantaa. Nykyjärjestelmä jo sellaisenaan antaa joidenkin mielestä yrityksille paljon vapauksia ja mahdollisuuksia. Samalla kuitenkin nähtiin, että perustutkimuksen resurssit pienenevät, jos yritykset ja talouselämä saavat entistä enemmän sijaa korkeakoulujen päätöksenteossa. Tämä lisää paineita myös täydennyskoulutukselle. Pelkona on, että opetuksen ja tutkimuksen perinteinen autonomia kriisiytyy. Keskustelua herätti myös se, kuka saa tutkintojen anto-oikeuden.

Sitä, ylittääkö yksityisten yliopistojen taso ja tehokkuus nyky-yliopistot tulevaisuudessa, ei pidetty toivottavana eikä kovin todennäköisenäkään. Tämän teesin kohdalla puhutti erityisesti suomalaisen korkeakoulutuksen demokratiakehitys ja koulutuksen perinteinen tasa-arvoideaali. Toisaalta joidenkin mielestä kilpailu johtaa siihen, että opetuksen ja tutkimuksen laatu paranee. Nykybyrokratia kuitenkin sellaisenaan ei anna paljon mahdollisuuksia tähän kehitykseen.

Tukea vain avainosaajille -teesin kohdalla panelistien mielipiteissä todennäköisyys hajoaa, vaikka silti ilmiö nähdään enemmän ei-todennäköisenä ja ei-toivottavana. Tässä kohdassa keskusteltiin siitä, ohjaako päätöksentekoa koko työyhteisön menestys vaiko raaka hyötyajattelu. Joidenkin mielestä tämä on totta jo nyt – avainosaajat ovat erityisasemassa muiden kustannuksella.

7. Rakenteellinen muutos yhteiskunnassa ja työelämässä

Muuttuvassa yhteiskunnassa arki on murroksessa ja sen vuoksi myös niin vapaa-aikaan kuin työhön liittyvät odotukset ja oletukset kaipaavat päivitystä. Suoraviivaiset elämänkulut, kuten pitkät työurat saman työnantajan palveluksessa, ovat yhä harvinaisempia samalla, kun niin työympäristöt kuin työtehtävät sirpaloituvat, kansainvälistyvät ja verkottuvat. Työelämän muutos näkyy esimerkiksi siinä, että osa-aikaisuus, määräaikaisuus ja erityisesti nuorten ikäluokkien epävarma kiinnittyminen työmarkkinoille tuovat haasteita päätöksentekoon, niin hallinnon kuin yksityisen kansalaisekin näkökulmasta (ks. esim. Koulutus ja tutkimus vuosina 2007–2012).

Toisaalta elämme paradoksien aikaa. Kun yhteiskunta muuttuu moniarvoiseksi, niin rinnakkaiset, samanaikaisesti eri tavalla todellisuutta tulkitsevat totuudet yleistyvät. Kulttuuriset, etniset ja eri uskonnoista oman maailmanselityksensä löytävät katsomukset ja suuntauksukset ovat keskenään yhä tiiviimmässä vuorovaikutuksessa, vaikka ne saattavat sisältää toisistaan poikkeavia ja ristiriitaisia tulkintoja ja vaatimuksia.

Elinkeinoelämän raportit syytävät uhkakuvia siitä, kuinka teknologisen kehityksen myötä ja vain vähän osaamista edellyttävän tuotannon siirtyessä halvempien tuotantokustannusten maihin työtehtävät muuttuvat yhä vaativammiksi, laaja-alaisemmiksi ja itsenäisemmiksi. Työntekijältä edellytetään jo työhönottotilanteessa yhä useammin sekä aikaisempaa työkokemusta, nuoruuden paloa että kykyä dialogiin, loogisesti pätevään argumentointiin ja väittelytaitoja. Haetaan sekä syvälle menevää yhden osaamisalueen hallintaa että samalla syvällistä ja näkemyksellistä osaamista joiltain muilta alueilta. (Oivallus-hankkeen esiselvitys 2008.) Toisaalta työtehtävien monimutkaistuksessa ja verkostoyhteistyön lisääntyessä tarvitaan yhä enemmän yhteistyötä muiden kanssa eli hyviä vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja. ”Tulevaisuuden yrityksissä työskentelee osaajia, joiden työtehtävät painottuvat joko ratkaisujen toteuttamiseen (tekijät), osaamisen soveltamiseen asiakkaan tarpeiden mukaisesti (soveltajat) tai kehittämiseen ja uuden luomiseen (näkiäjät)”. (Tulevaisuusluotain 2006)

7.1. Työn ja työsuhteiden luonne

Työn ansaintaluonteen muuttuminen ja erityisesti projektiluonteisen työn kasvaminen otettiin tutkimuksessa teema-alueena mukaan, koska niihin liittyvät kysymykset askarruttavat opetushenkilökuntaa jo nyt. Työsuhteet ovat yhä useammin lyhytkestoisia ja projektiluonteisia ja työsuhteen varmuuden, pitkäaikaisuuden ja sen tuottaman varman elannon suhde on väkisinkin muuttumassa. Lisäksi korkeastikoulutettujen ja myös tohtoritason koulutuksen hankkineiden työttömyydestä on tullut yhä tavallisempaa jo nykyisin.

PROJEKTITYÖ

Korkeastikoulutettujen työsuhteet ovat muuttuneet projektiluonteisiksi vuonna 2025.

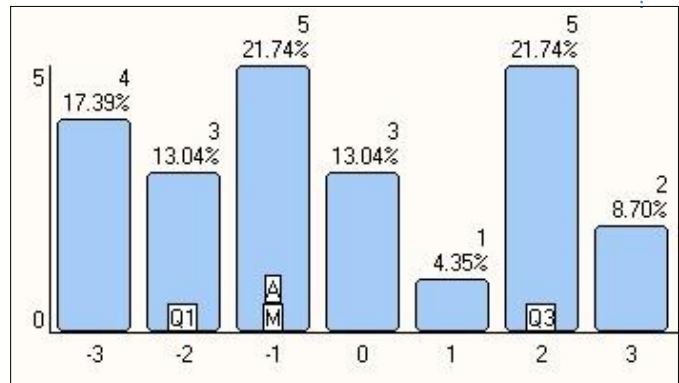
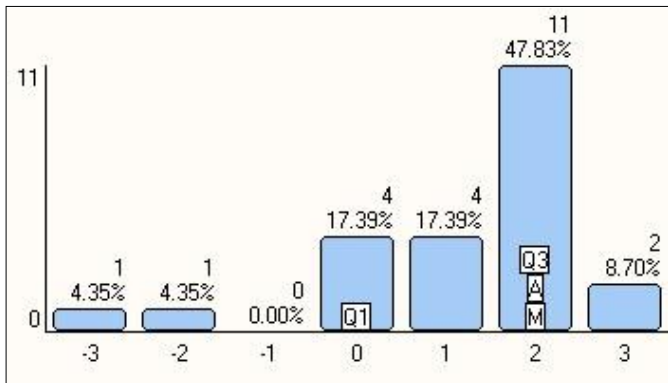
Opetusministeriön Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa sanotaan, että yhteen työpaikkaan tai edes työtehtävään sidottu osaaminen ei jatkossa tule riittämään. Ammatillisesti suuntautuneen peruskoulutuksen toisella tai korkea-asteella tuleekin perusammattitaidon lisäksi tarjota opiskelijalle niin laaja osaaminen, että se mahdollistaa työskentelyn vaihtelevissa työtehtävissä, on siirrettävissä työpaikasta toiseen, ja että se tarjoaa pohjan opiskelulle myöhemmällä iällä.

Todennäköisyys

n=23, A=1.17, M=2.00, Q1=0.50, Q3=2.00

Toivottavuus

n=23, A=-0.26, M=-1.00, Q1=-2.00, Q3=2.00

Kuvio 30. Työsuhteiden muuttuminen projektiluonteisiksi: panelistien käsitykset ilmiön todennäköisyydestä ja toivottavuudesta vuonna 2025

Tuloksista voidaan nähdä, että projektiluonteisen työn kasvaminen on panelistien mielestä suurimmaksi osaksi todennäköistä vuonna 2025, mutta sen toivottavuudesta mielipiteet jakaantuvat selvästi. 52 % vastaajista ei pidä tätä toivottavana, mutta hiukan yllättäen joka kolmas (35 %) pitää.

Teesi itsessään herätti keskustelua sekä tilanteen ristiriitaisuudesta *”Erilaiset pätkä- ja silpputyöt sekä jopa siirtyminen alalta toiselle on yhä tyyppisempää. Tarvitaan monipuolista perusosaamista ja kykyä soveltaa sitä eri toimintaympäristöissä”* että työn olemuksen ja työsuhteen laadun välisistä eroista: *”Tässä kysymyksessä menee nyt kaksi asiaa sekaisin: työsuhteen laatu ja työn olemus. Työn olemus voi olla hajallinen, niin kuin se jo onkin esimerkiksi ammattikorkeakouluissa. Sen sijaan työsuhte voi olla yhden työnantajan palveluksessa, siihen rahoitus tulee monia kanavia. Kyseessä ei siis ole pienistä projekteista koostuva työoleminen, vaan työsuhteen näkökulmasta kokonaisuus, joka pirstaloituu moniksi palasiksi, joista muodostuu usein myös merkityskokonaisuus.”* Samalla jo työnhaku muuttuu yhä haasteellisemmaksi: *”Siirtyminen ja vaihtaminen edellyttävät, että ammattitaitoon kuuluvat työnhaun valmiudet, rahoituskanavien tunnistaminen, kyky sitoutua työhön työyhteisön sijaan ja itsensä tunteminen.”*

Kommenteista näkyy, että korkeakoulutettujen työn projektiluonteisuus on totta jo nyt. Työn luonne on jo muuttunut sellaiseksi, että tämänsuuntainen kehitys jatkuu edelleen eikä se ole välttämättä negatiivinen asia. *”Osalle ihmisistä tämä ei varmaankaan ole ongelma, sillä heillä on koulutuksen kautta vahvat teoreettiset välineet oppia uutta. Lisäksi on tärkeää, että ihminen kehittää itseään työn ohella.”* Tilanne on kuitenkin ristiriitainen: *”Yhtäältä työelämän projektiluonteisuus ajaa tähän suuntaan. Toisaalta erinomaisista työntekijöistä kiinnipitäminen edellyttää työntekijöille suojeempaa henkilöstöpolitiikkaa.”*

Toivottavuuden kohdalla panelisteja ahdistaa työn ja työssä olemisen muuttuminen yhä vaativammaksi. Selvitäkseen on koko ajan juostava yhä kovempaa: *”Tämän kaltainen kehitys tuntuu ahdistavalta, jotta koko ajan pitää olla varuillaan ja koittaa pysyä menossa mukana. Heikommat varmasti tulevat tippumaan tästä kelkasta. Tuntuu myös, että tämän kaltaisilla julkilausumoilta ”aivopestään” ihmisiä ajattelemaan siten, että tämä on normaalia työelämää. Välillä ollaan töissä ja välillä työttömänä.”* Samalla turvallisuudentunne joutuu koetukselle, vaikka turvallisuus on itsessään yhä merkittävämpi tekijä päätöksenteossa: *”Työsuhteen laadulla on perustaltaan*

yhteys perusturvallisuuteen, joka taas on inhimillisen olemisen iän myötä lisääntyvä tarve. Toisaalta ihmiset myös lisääntyvät, heidän oletetaan perustavan perheitä ja elättävän lapsia ja niin edelleen. On hankala nähdä projektimaisen elämän ja perhe-elämän luontevaa yhteyttä; lapsi ei ole projekti, vaan elinikäinen sitoumus. Jos kysymys tarkoittaa, että projektiluonteisella on auttamatta yhteys työsuhteen laatuun, tämä ei ole toivottavaa kehitystä. Sen sijaan projektiluonteisuuden yhteys työn kokonaiskuvaan on täysin toivottavaa.”

Osaamisen ja luovuuden näkökulmasta projektiluonteisuus näyttäytyy positiivisena ilmiönä: ”Osa tehtävistä käytännössä toki pysyy ”entisellään”, mutta lisää kiertoa toivoisi tehtäviin varsinkin niissä organisaatioissa, joissa ollaan perinteisesti koko ikä (virastot, ministeriöt jne.). Tämä tietoyhteiskuntahomma, joka on menossa, tarvisi sitä, että ihmiset katsoo samojakin asioita verkoston eri osasten näkökulmasta. Tämä toivottavuus ei ole työmarkkinapoliittinen ajatus eikä liity esim. ”pätkätöihin”, vaan osaamisen kannalta ja verkostomaisen toimintatavan kannalta tämä olisi erittäin positiivista.”

Loppujen lopuksi on myös kysymys tiedon ja osaamisen syventämisen ja laajentamisen välisestä suhteesta: ”Projektiluonteisuus sopii parhaiten työuraa aloitteleville, mutta ei liene optimaalinen työuran loppusuoralla, jolloin olisi valmiuksia käyttää osaamistaan yhden työpaikan tai projektin tietämyskulttuurin syventämiseen.” Toinen näkökulma samaan asiaan: ”Ainoastaan laaja-alainen osaaminen varmistaa työmarkkinoilla pysymisen. Kansainvälisyys tulee huomioida koulutuksen joka vaiheessa. Ammattikorkeakouluissa työelämäläheisyys.”

Toinenkin ensimmäisen kierroksen teesi käsitteli työelämän haasteita:

TEHOKKUUSAJATTELU

Välitön taloudellinen tuotos on työsuhteen jatkumisen ainoa edellytys vuonna 2025.

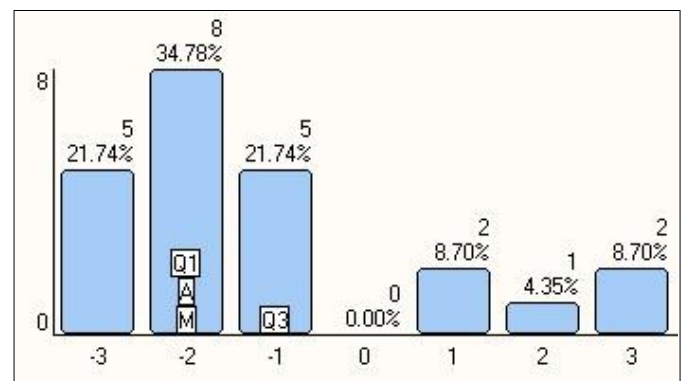
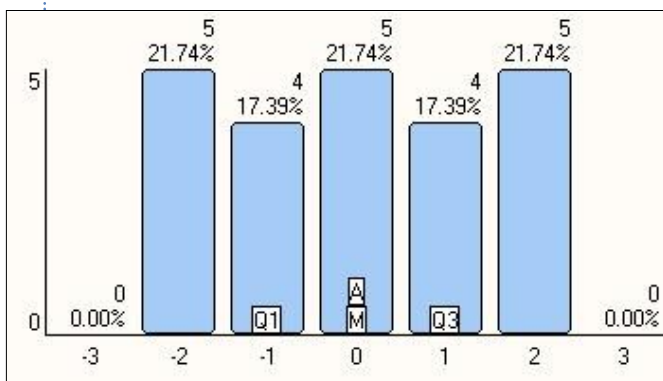
Howard Gardner kyseenalaistaa työn ulkoiset motivaatiotekijät kuten tulokseen perustuvan palkkauksen parhaan tuloksen takaavana järjestelmänä. <http://www.eva.fi/julkaisut/eva-analyysi-hyva-tyo-paha-tyo/2728/> Kuitenkin tällä hetkellä tulostavoitteisuus ja erityisesti taloudellisesti mitattava tulos on yhä useammalla alalla tärkein arvo: http://www.vantaanlauri.fi/arkisto/2007/2007-09-13/ajankohtaista/Riittavan_hyva_tyontekija

Todennäköisyys

n=23, A=0.00, M=0.00, Q1=-1.00, Q3=1.00

Toivottavuus

n=23, A=-1.13, M=-2.00, Q1=-2.00, Q3=-1.00

Kuvio 31. Taloudellinen tuotos työsuhteen edellytyksenä: panelistien käsitykset ilmiön todennäköisyydestä ja toivottavuudesta vuonna 2025

Tämän teesin kohdalla todennäköisyys jakautui, mutta toivottavuuden kohdalla mielipiteet olivat selkeästi negatiivisia. Sekä todennäköisenä että epätodennäköisenä ilmiötä piti 39 % vastaajista, mutta kumpaakaan ääripäätä ei valinnut kukaan panelisti. Nähtävissä on taas reaktiivisuutta eli sitä, että monelle ilmiö on todennäköinen mutta samalla ei-toivottava.

Eriarvoisuuden lisääntyminen työelämässä näkyi panelistien kommentissa: ”Voi olla, että tulee kahden kerroksen väkeä: arvokkaat avainihmiset nähdään investointeina; projektityöläiset kulu-tushyödykkeinä.” Silti taloudellinen näkökulma ei kata kaikkea työtä tulevaisuudessakaan: ”On paljon töitä, jossa on muitakin arvoja kuin tuotos ja monia aloja, missä on vieläkin vaikeampaa

mitata ns. tuotosta. Vaikuttavuus on paljon kiinnostavampaa ja se on sidoksissa alaan ja prosesseihin ja siten vaikeaa mitata.”

Myös usko asennemuutokseen näkyy joissain kommentteissa. Tulevaisuus ei ehkä olekaan samanlainen kuin nykyhetki, koska ihmiset muuttuvat: ”Sisäiset motivaatiotekijät tulevat kasvamaan entisestään. Uudet sukupolvet arvostavat elämänlaatua, eikä jatkuva palkkatyö ole enää niin suuri motivaation lähde kuin nyt. Pitkällä juoksulla tuottavuuden korostaminen johtaa hyvinvoinnin laskuun, ennenaikaisiin eläkkeisiin sekä lopulta tuottavuuden laskuun.” Toisaalta kyse voi olla myös siitä, että tapa laskea tuottavuutta on muuttumassa eikä raha ole enää väistämättä ainoa määräävä tekijä tässä suhteessa: ”Tämä jatkunee niin kauan, kun tuottavuutta, tehokkuutta jne. tarkastellaan liiketaloudellisin käsittein. Kun on alettava tarkastella ympäristökustannuksia vakavasti, siirrytään kansantaloudelliseen kokonaiskustannusajatteluun, joka tuottaa aivan erilaisia tuloksia.” Silti kaikki eivät tähän pehmeämmän ja/tai ekologisemman ajattelun lisääntymiseen usko: ”Pörssiyhtiöiden vuoksi tämä kehitys on varsin todennäköistä. Tulos tai ulos ajattelu vahvistuu koko ajan. Edes hyvätkään tekijät eivät välttämättä ole turvassa YT:iden alla. Kansainvälisen kilpailun kireydellä perustellaan näitä tehokkuustoimia. Kysymyksessä taitaa kuitenkin olla miten iso on kate ja osingot.”

Ilmiötä toivottavana pitävät näkevät asian toisin: ”Taloudellinen tuotos työn mittarina on puolu-eeton, samaan tapaan kuin kustannus/hyöty -arviointi. Haasteena on parempien mittarien kehittämisen.”

Tämä panelisti piti ilmiötä hyvin toivottavana, mutta kommentti ei tue tätä ajatusta: ”Uskon, että työn ja koulutuksen raja häilyy tulevaisuudessa ja se merkitsee, että työn tulee kaikin tavoin tukea henkilöstön hyvinvointia. Työtä voidaan tehdä erilaisissa ympäristöissä ja nyt vallitsevat rakenteet eivät jatkossa ole toimivia esim. opettajien työaikasunnitelmat. Työaikasunnitelmat ovat jo nyt näennäisiä.”

”No, luulisi että järki voittaa. Taloudellinen tulos on aika hankala saavutettava, jos pelkästään haetaan tässä ja nyt taloudellista tulosta. Lyhyet sijoitukset ovat tyypillisesti myös riskisijoituksia.”

Kolmas 1. kierroksen työelämää koskeva teesi kosketteli korkeastikoulutettujen kilpailuasemaa työmarkkinoilla.

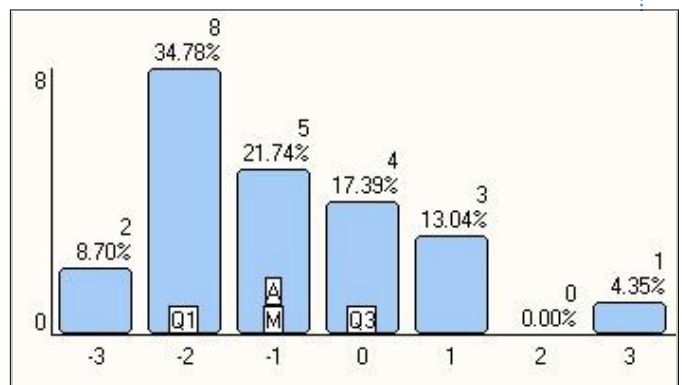
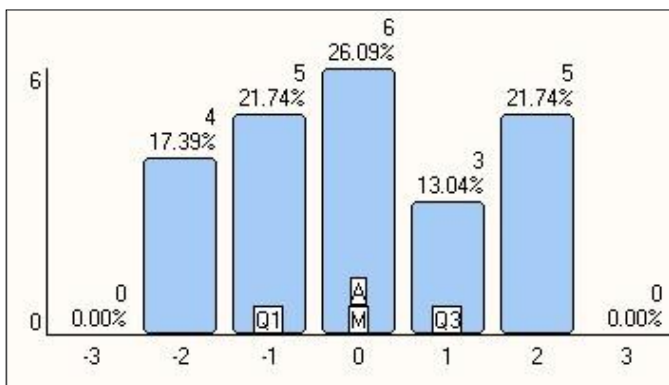
KORKEASTIKOULUTETTUJEN ASEMA

Korkeakoulutettujen asema vuoden 2025 työmarkkinoilla on heikentynyt nykyisestä.

Kasvatustieteen professori Kai Hakkarainen pohtii kirjoituksessaan sitä, pysyykö ihminen asiantuntijana muuttuvassa maailmassa pelkästään rutiinitietämyksen varassa. Tarjoaako rutiiniasiantuntijuus, joka perustuu kerran hankittuun osaamiseen, riittävän perustan selviytymiselle muuttuvassa työympäristössä ja todellisuudessa?

Todennäköisyys
n=23, A=0.00, M=0.00, Q1=-1.00, Q3=1.00

Toivottavuus
n=23, A=-0.91, M=-1.00, Q1=-2.00, Q3=0.00

Kuvio 32. Korkeastikoulutettujen aseman heikentyminen: panelistien käsitykset ilmiön todennäköisyydestä ja toivottavuudesta vuonna 2025

Tämän teesin todennäköisyyden kohdalla ei myöskään valittu ääri vaihtoehtoja. Ei-todennäköisyyden puolella oli 39 % panelisteista ja todennäköisenä sitä piti 35 %, mutta joka neljäs ei osannut sanoa mielipidettään. Toisaalta ilmiö oli selkeästi epätoivottava (65 %).

Korkeakoulutus ei ole enää automaattinen tie hyvään elintasoon tai edes varmaan työpaikkaan – eihän se ole ollut sitä pitkään aikaan ja tämä kehityskulku vain vahvistuu tulevaisuudessa: *”Korkeakoulutetuista tulee entistä enemmän ns. normaalia työväestöä. Korkeakoulututkinto ei enää todellakaan merkitse sitä, että olisit esimiesasemassa tai jollain muulla tapaa erityisasemassa. Kilpailu näistä esimiestehtävistä kovenee ja silloin kaikki eivät pääse näihin tehtäviin. Koulutusinflaatio tavallaan pitää siitä huolen, että moniin työtehtäviin on korkeastikoulutetuja hakijoita. Korkeakoulutettuja on niin paljon työmarkkinoilla, että siinä ei enää ole mitään erityistä. SAK saattaisi olla monellekin oikea ammattiliitto.”* Tämä tuottaa haasteita täydennys- ja jatkokoulutukselle: *”Rutiiniasiantuntijuus ei kannu nytkään. Asiantuntijuuden ylläpito edellyttää jatkuvaa osaamisen päivittämistä.”*

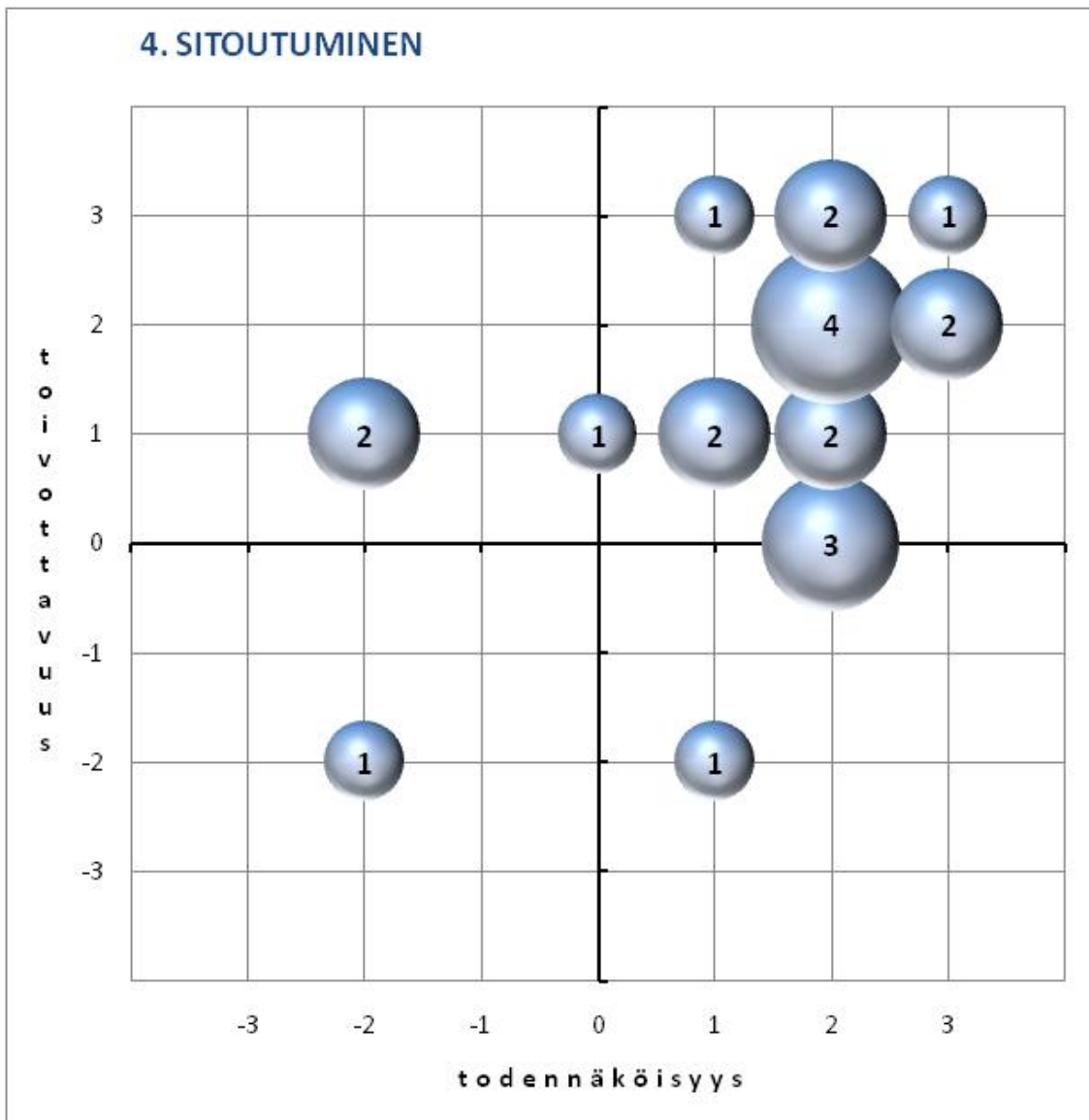
Tulevaisuudessa työpaikoista kilpaillaan yhä kovemmin eikä korkeakoulututkinnon opiskellut ole enää kilpailemassa pelkästään saman koulutustason hankkineiden kanssa: *”Tämän kaltainen kehitys tuo tasa-arvoa työmarkkinoille, mutta koventaa ilmapiiriä. Ilman korkeakoulututkintoa on vaikea päästä mukaan työelämään, sillä korkeastikoulutetut saattavat viedä myös muiden työpaikat.”* Pallo on heitettävä myös ammatillisen koulutuksen ja sen organisaatioiden sisään: *”Ihminen tarvitsee kehittyäkseen haasteita. Työyhteisöjen tulee tulevaisuudessa rakentaa organisaatiot niin, että ne mahdollistavat asiantuntijuuden kehittymisen niissä. Niiden tulee mahdollistaa elinikäinen oppiminen (esim. terveysala).”*

Kommenteissa löytyi kuitenkin uskoa siihen, että kehityskulkuihin voidaan myös vaikuttaa. Kommenteissa näkyy proaktiivinen tulevaisuusnäkökulma: *”Jos ajatellaan, että kertarakotus riittää, eikä muutoksen dynamiikkaan vaikutettaisi, näin voisi käydä. Korkeakoulutetut ovat kuitenkin asiantuntija-asemissa vaikuttamassa muutokseen, minkä vuoksi asema säilynee kohtuullisen vahvana. Kuitenkin eriytymistä tasoittain ja aloittain.”* Kysymys on pitkälti tahtotilasta ja uskosta siihen, että asiat voivat mennä toisin kuin pinnalta katsoen oletetaan: *”Korkeastikoulutettujen asiantuntijataitoja voidaan kehittää koko työuran aikana. Oleellista on tarjota sellaisia oppimiskokemuksia, jotka tarjoavat mahdollisuuden ’äärirajoilla toimiseen’. Mikäli työ tai täydennyskoulutus antavat mahdollisuuksia kehittää mm. ongelmaratkaisutaitoja erilaisissa projekteissa tai verkostomaisissa yhteisöissä, asiantuntijuus kehittyy ja syventyy.”*

Kolmannella kierroksella työelämäkysymyksiin palattiin ja kysyttiin sitoutumisen ongelmasta:

SITOUTUMINEN

Työnantajan suurin haaste vuonna 2025 on kyetä luomaan sellaiset työolosuhteet, jossa sekä avainosaajat että tavalliset työntekijät haluavat sitoutua oman osaamisensa kehittämiseen saman työnantajan palveluksessa.

Kuvio 33. Ristiintaulukointi, työnantajan haasteena sitoutuminen, toivottavuus ja todennäköisyys

Yksi panelisti on sitä mieltä, että työvoimasta ei tulevaisuudessa ole pula: *”Työvoimaa tulee kuitenkin olemaan yli tarpeen muutamia poikkeusaloja lukuun ottamatta.”* Työnantajan intressit eivät kuitenkaan juuri näytä panelistien mielestä muuttuvan: *”Eiköhän se perushaaste ole kannattavan liiketoiminnan tai kestävän julkisen palvelun tuottaminen.”*

Sitoutumisen merkitys näyttäytyy kommentteissa suurena, vaikka joillekin tämä keskustelu on osa nykyhetkeä ja tavallaan jo ikäänkuin ohitettu asia. *”Väite on peräisin menneestä maailmasta. Tosin se varmasti pitää paikkansa. Kvartaalitalouden myötä työelämän ongelmaksi on tullut työnantajien sitoutumisen puute. Se puolestaan on johtanut siihen, että kaikki työntekijät eivät halua luoda uraansa saman työnantajan palveluksessa.”* Silti myös tulevaisuudessa *”sitoutuminen on a ja o, paitsi omaan profession myös organisaatioon. Johtaminen on ongelmallista, mikäli sitoudutaan vain profession.”*

Sitoutumisen ongelma on osa laajempaa työelämän murrosta, jossa koko työssä oleva sukupolvi on uudenlaisten haasteiden edessä. *”Eläköitymisen myötä on siirtynyt paljon työvoimaa pois työelämästä. Jotta nykyiset tuotannolliset tavoitteet voidaan saavuttaa, on mietittävä mm. työ-*

elämän ja perheen yhdistämisen uusia vaihtoehtoja, etätöiden mahdollisuuksia, systemaattista osaamisen kehittämistä työelämän organisaatioissa, uusia työssä oppimisen menetelmiä, joustoja jne. Arvojen muuttumisen myötä työ ei enää välttämättä muodosta niin isoa palaa ihmisen elämästä kuin nyt. Uskon, että työntekijät joutuvat miettimään uudenlaisia ratkaisuja, jotka hyödyntävät sekä työnantajaa että työntekijää.”

Toisaalta mielenkiintoinen kysymys on, haluavatko nuoret ylipäänsä enää tulevaisuudessa samanlaista työkeskeistä elämää kuin mihin nyt on totuttu? ”Ehkä suurempi haaste voi olla nuorten ikäluokkien sitominen ns. ’palkkatyön orjuuteen’, missä rahaa vastaan myydään paitsi osaamista ja taitoja ennen kaikkea omaa aikaa. Kun työ ei ole enää elämän keskeinen sisältö, miksi työntekijöiden arvomaailman ja toiminnan pitäisi keskittyä yhden työnantajan tarpeiden ympärille.” Samalla kuitenkin tulevaisuudessa ”epävarmuuden ja kilpailun kasvaessa yhteiskunnassa ja työelämässä tietäntyyppinen turvallisuushakuisuus ja asiantuntijuuden ’ankkurointi’ lisääntyy”.

7.2. Muuttuvat työympäristöt, muuttuvat toimintatavat

Muutos tuo myös uudenlaisia toimintamalleja niin koulutukseen kuin työelämäänkin. Ilmiöpohjaisen oppimisen ja PBL:n myötä ryhmissä tekeminen on jo koulun arkea. Työelämässä ryhmien vastuut ovat samoin jo yhä useamman arkea.

RYHMÄT YHDESSÄ TYÖHÖN

Työnantaja hakee useammin työtehtäviin kokonaisia ryhmiä kuin yksittäisiä työntekijöitä vuonna 2025.

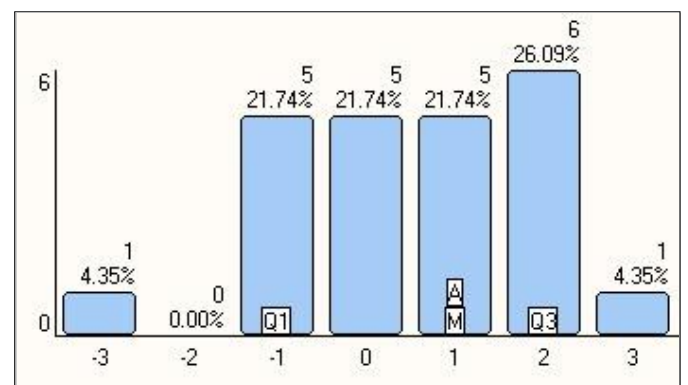
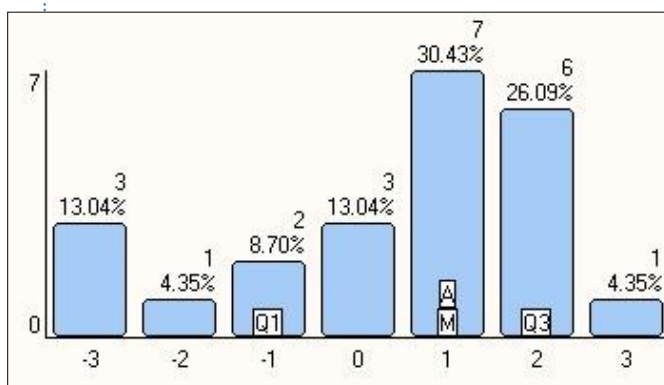
Oppimisen tulevaisuusbarometrissä 2030 yksi tuloksista on, että kollektiivisesta älykkyydestä ja sitä kautta yhteisöllisestä tietämyksestä tulee yksi tulevaisuuden oppimisen avaintekijöistä. Ihmiset täydentävät toistensa tietoa, kuten sukupolvet tieteessä täydentävät ja jatkavat toistensa työtä. Ajatukseen tulee lisäulottuvuus, kun vapaudutaan siitä ajatuksesta, että kollektiivinen älynmuodostus edellyttää yksilön vapaasta tahdosta luopumista. (s. 109–112)

Todennäköisyys

n=23, A=0.39, M=1.00, Q1=-0.50, Q3=2.00

Toivottavuus

n=23, A=0.52, M=1.00, Q1=-0.50, Q3=2.00

Kuvio 34. Työnantaja palkkaa työryhmiä: panelistien käsitykset ilmiön todennäköisyydestä ja toivottavuudesta vuonna 2025

Ryhmiä merkityksen kasvun todennäköisyydestä tulevaisuuden työelämässä 61 % vastaajista oli samaa mieltä vaikka joka neljäs oli eri mieltä. Toivottavuuden kohdalla mielipiteet hajosivat, mutta vaikka joka viides ei osannut tai halunnut valita kantaansa, hiukan yli puolet panelisteista piti kehityskulkua toivottavana.

Yksi panelisti on sitä mieltä, että ”Jos tällaista osaamista halutaan, se ostetaan alihankintana”. Silti teesissä ei puhuttu siitä, että työryhmät ovat automaattisesti suoraan työnantajan omaa henkilökuntaa, joten sellaisenaan tämä argumentti vain vahvistaa teesiä, vaikka panelisti on eri mieltä väittämän kanssa. Perustellumpi argumentti väittämää vastaan löytyy kuitenkin tässä:

”Psykokulttuuri, johon kuuluu henkilöarviointi ja suoritusten arviointi, on syvällä tässä ajassa. Ei ole mitään merkkejä siitä, että tämä usko yksilöiden mittaukseen horjuisi ja että yksilöiden rekrytoinnista siirryttäisiin ryhmärekrutointiin.”

Silti yksilön tarpeista lähtevä näkökulma on sekin tärkeä, koska ryhmäkin muodostuu yksittäisistä jäsenistä: *”Joka tapauksessa yksilöiden on sovittava ryhmään/tiimiin. Näinhän jossakin tapauksessa tapahtuu jo nyt. On mahdollista, että kokonaiset ryhmätkin liikkuvat. Jos ryhmät kuitenkin pysyvät pitkään muuttumattomina, voi olla, että oppimista ei tapahdu riittävästi.”*

Tiimin merkitys työelämässä on nähtävissä jo nyt ja kehitys vain vahvistuu, vaikka ei haasteita: *”Ongelmia pohtivat tiimit/ryhmät jotka koostuvat eri alojen ihmisistä. Näin saadaan teknistä osaamista, sisältöjä, käyttäjäystävällisyyttä ja segmentoimista luotua samaan aikaan. Tuotteet ja palvelut muuttuvat niin kokonaisvaltaiseksi tekemiseksi, että yhden tai kahden osa-alueen ihminen ei pysty sellaista luomaan. Tämän johdosta on tärkeää, että tiimin jäsenet tulevat toimeen keskenään ja pystyvät asettaman yhteiset tavoitteet.”*

Kaikille tiimityö ei kuitenkaan sovi: *”Kaikille yksilöille ei välttämättä ryhmässä työskentely vain sovi tai he eivät ole sinut sen kanssa. Ääriesimerkkeinä voin mainita esim. Asperger tai muut vastaavanlaiset poikkeamat. Psykologiset testaukset ovat ottaneet aika ison merkityksen rekrytoinnissa. Ajavatko ne ihan oikeasti paikkansa.”*

Koulutus on tässäkin ison haasteen edessä: *”Yhteisöllisen tietämyksen kautta päästään aivan uudenlaisiin ulottuvuuksiin uuden tiedon ja innovaatioiden tuottamisessa. Miten koulutus tukee tätä? Mitä se edellyttää opettajilta?”*

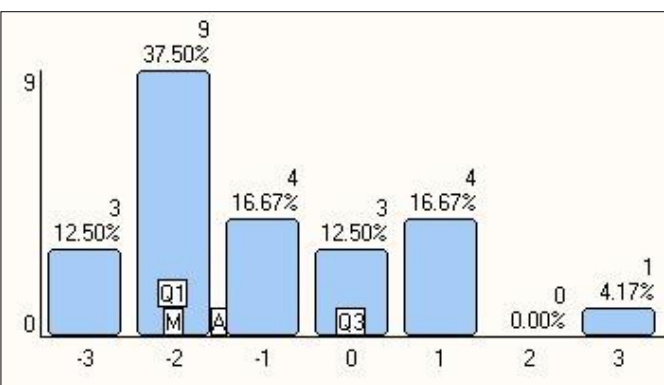
Ykköskierroksella pyydettiin panelistien mielipiteitä myös suoraan työympäristön muutoksesta:

MUUTTAVA TYÖYMPÄRISTÖ

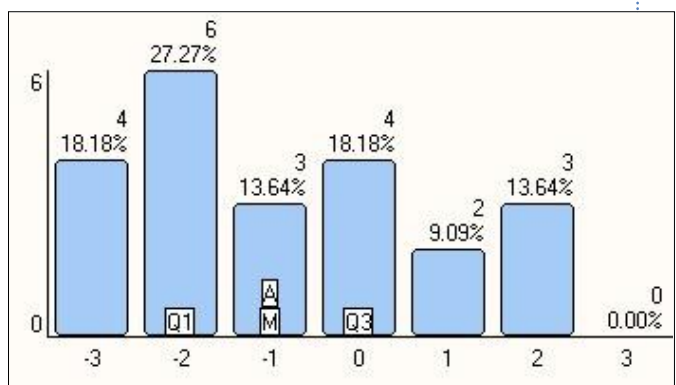
Tutkinnon jälkeinen pätevä koulutus on hyödytöntä työelämän nopeasti muuttuvien ympäristöjen yhteydessä vuonna 2025.

Akateemiseen professioniin kohdistuu nyt ristiriitaisia odotuksia, joissa korkeakoulusektoreilla toimivilta asiantuntijoilta odotetaan kasvavaa kykyä tiedontuotantoon ja tiedon siirtämiseen samalla, kun monet keskeiset työn edellytykset ovat muuttuneet ja muuttuvat edelleen. Muuttuva akateeminen professio

Todennäköisyys
n=24, A=-1.00, M=-1.50, Q1=-2.00, Q3=0.00

Toivottavuus
n=22, A=-0.86, M=-1.00, Q1=-2.00, Q3=0.00

Kuvio 35. Tutkinnon jälkeisen koulutuksen hyödyttömyys: panelistien käsitykset ilmiön todennäköisyydestä ja toivottavuudesta vuonna 2025

Panelistit näkivät tutkinnon jälkeisen koulutuksen merkityksen vähenemisen suurimmalta osin sekä epätodennäköisenä (57 %) että ei-toivottavana (60 %) kehityskulkuna. Toisinajattelijoita oli todennäköisyyden osalta joka viides ja toivottavuuden osalta lähes joka neljäs (24 %).

Joidenkin panelistien mielestä tilanne säilyy entisellään, koska näin on aina ennenkin ollut. Muutos ei ole todennäköinen, sen sijaan asioiden pysyminen on: *”Tutkinnon jälkeinen koulutus on*

hyödyllistä oman ammatillisen osaamisen kannalta. Tämä on äärimmäisen tärkeää ”kelkassa” pysymisen kannalta.”

Toisaalta ammattipätevyysylläpito on väistämätön vaade, tapahtui ympäröivässä yhteiskunnassa mitä tahansa. On pakko pysyä kärryillä omassa osaamisessaan: *”Tabula rasaan perustuva joustavuus on illuusio. Ellei tutkinnon jälkeen kasaannu koherenttia lisäekspertiisiä, ennuste uran jatkuvasta edistymisestä on epätodennäköinen. Koulutus on yksi osa sellaista pätevytyksen kokonaisuutta, jossa asiantuntija fokusoi riittävästi tiettyyn tehtäväalueeseen/ilmiökokonaisuuteen.”* Ammattien pätevyysvaatimukset muuttuvat kehityksen myötä ja ammatillisen osaamisen takia on jatkuva koulutus tarpeen: *”Yhteiskunnassa on paljon professioita, joihin täytyy pätevyistyä ja jotka esim. ovat luvanvaraisia ja joiden toimintaa valvotaan.”* Olisi mielenkiintoista nähdä, miten nyt paljastuneet ”valelääkärit” ja muut vastaavat ilmiöt olisivat vaikuttaneet panelistien kommentteihin: *”Me kaikki haluamme, että meitä hoitava lääkäri, opettaja, juristi jne. ovat myös muodollisesti päteviä ja joiden käsiin voimme lapsemme ja henkemme ja omaisuutemme antaa. Ja jos vahinkoja sattuu joku niistä myös vastaa.”*

Korkeakoulutus ei välttämättä ole työelämälähtöistä tulevaisuudessakaan, vaan *”Tutkinnot harvemmin valmistavat suoraan työelämään. Näkisin mieluummin koulutuksen elämänlaajuisena oppimisena, jolloin opitaan sekä työstä että välillä tietopuolisesta koulutuksesta.”*

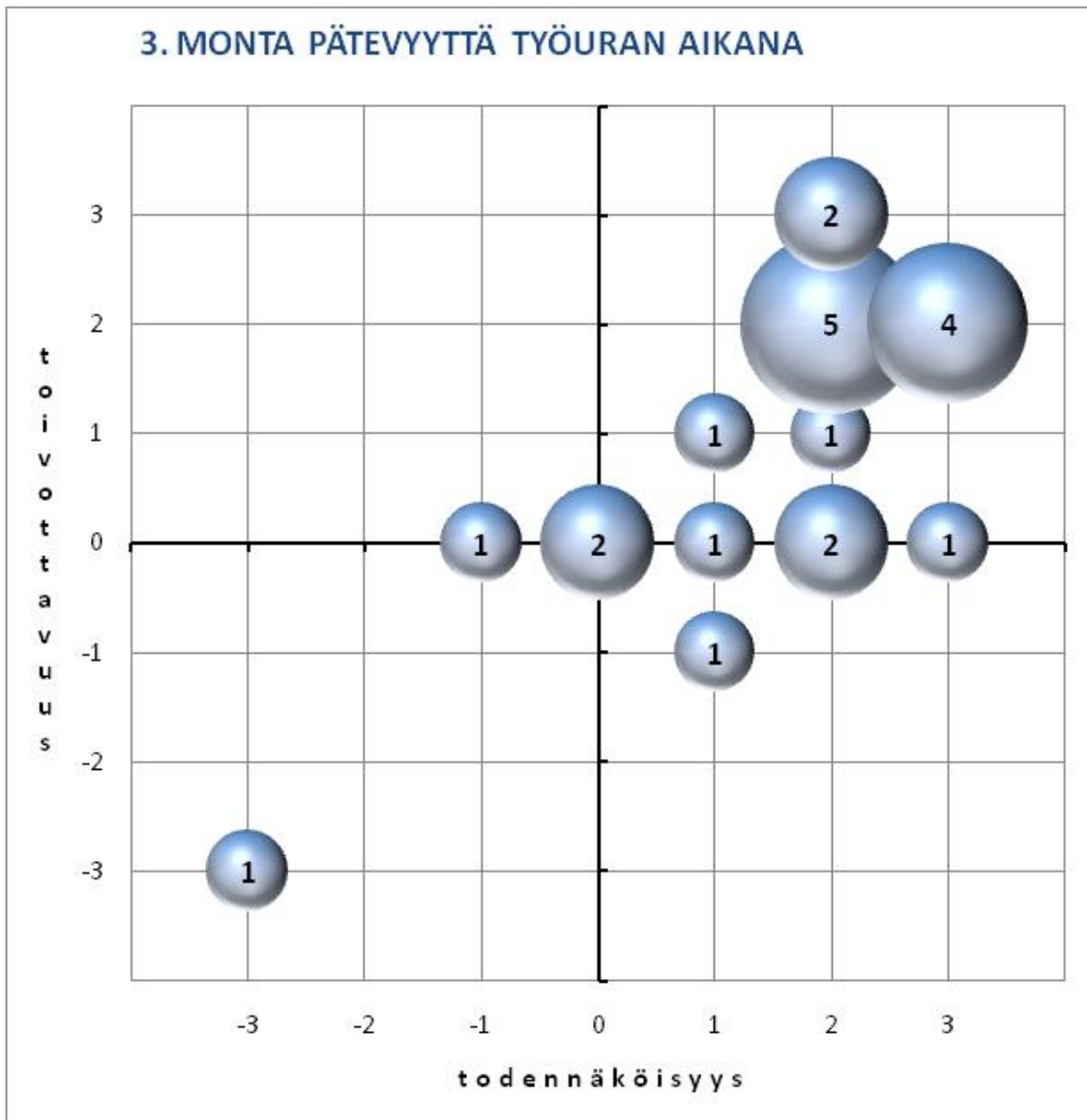
Koulutuksen ja koulutusorganisaatioiden on myös reagoitava nopeasti muuttuneisiin tehtäväkuviiin ja työelämän vaatimuksiin: *”Tutkinnon jälkeisen koulutuksen asema tulee riippumaan vahvasti siitä, kykenevätkö korkeakoulut tarjoamaan tunnettuja ja arvostettuja koulutustuotteita, jotka vastaavat työelämän tarpeisiin, mutta uniikista, korkeakoulun osaamisesta käsin. Liukuvat ja muuttuvat ammatti-identiteetit (ja ammattijärjestöt) voivat yhtä lailla vaatia tuekseen erilaisia koulutustuotteita, joilla työntekijät ja alan professio erottuvat työmarkkinoilla. Tämä kuitenkin edellyttää sitä, että korkeakoulut suuntaavat tutkimus- ja tuotekehitystoimintaansa työelämän ongelmien ratkaisuun ja löytävät roolin, jossa ne voivat kehittää työelämää, mutta kriittisesti, akateemisen vapauden säilyttäen. Geneeriset taidot, mm. muutoksen hallinta, tulevat korostumaan koulutuksissa ja niistä voi tulla ammatillisten tohtorintutkintojen osia tai niitä korvaavia tuotteita. Tiukat pätevyys(kelpoisuusvaatimukset) tulevat vähenemään, mutta tutkinnon jälkeisillä koulutuksilla hyödynnetään edelleen rekrytointiprosessissa.*

Tämä kaikki siis *”Asettaa haasteita koulutuksen suunnittelijoille (tarvitaan ennakointiosaamista) sekä kouluttajille (tarvitaan kykyä tehdä yleistyksiä ja yhteenvetoja, luoda uusia toimintatapoja ym.)”.*

Kolmannella kierroksella kysyttiin pätevyyksistä:

MONTA PÄTEVYYTTÄ TYÖURAN AIKANA

Vuonna 2025 on tavallista, että ihminen joutuu opiskelemaan 2–3 erilaista pätevyyttä työuransa aikana.

Kuvio 36. Ristiintaulukointi, 2–3 pätevyyttä työuran aikana, toivottavuus ja todennäköisyys

Panelistit pitivät teesiä monista pätevyysistä sekä todennäköisenä (82 %) että toivottavana (59 %).

Vaikka monivalintavastausten tulos on aika yksiselitteinen, kommentoissa mielipiteet hajaantuivat huomattavasti enemmän ja esille nousee mielenkiintoisia ja toisistaan poikkeavia näkemyksiä. Toisinajattelijoista yksi oli sitä mieltä, että *”Yksi tutkinto riittää työelämässä pärjäämiseen useimmille. Loppu on kiinni muista asioista.”* Toisen mielestä *”Tämä on edelleen pieni myytti, jonka paikkansapitävyys on epäselvä. Koskee joka tapauksessa aika pientä osaa työväestä.”*

Kannattaa myös miettiä sitä, että kysymyksessä voi olla valtava yhteiskunnan ja yksittäisen ihmisen resurssien hukka, jos koulutetaan yhteen ammattiin ja osaamisalueelle ja sama prosessi käydään uudelleen läpi useamman kerran työiän aikana: *”Täysin erilliset pätevyysalueet tavatonta inhimillisten ja kokonaistalouden resurssien tuhlausta. Aikaisemman päälle rakentuvat erikoistumis- ja laajentavat pätevydet mitä toivottavimpia.”*

Yksi ratkaisu resurssien tuhlaamiselle voisi olla joustava elinikäinen oppiminen: *”Kouluttautumisen pitäisi olla jatkuvaa ja yhteiskunnan tarpeet sanelevat osaamistarpeiden kehittymisen työelämässä. Koulutusjärjestelmän pitäisi kehittyä tukemaan tätä. Nyt on aika kankeata.”* Toisaalta

kannattaa myös miettiä syrjäytymisuhkaa tässäkin kohdassa: *”Uskon jatkuvaan kehittymiseen, joten tämä ei ole paha ajatus ollenkaan. Mutta, ketä se karsii matkasta?”*

Jatkuva uudelleen kouluttautuminen on myös riippuvainen siitä alasta, mille ihminen alun perin kouluttautuu. Yhden panelistin mielestä on myös sellaisia aloja, joilla yksi peruskoulutus riittää: *”On aloja, joissa näin käy, kuten teknologia-alat. Toisaalta hyvä filosofin peruskoulutus ei kaipaa muita ajattelun työvälaineitä vaikka maailma muuttuu.”*

Muutamaa panelistia myös askarruttaa se, että jatkuva uudelleen kouluttautuminen nähdään itsestään selvyytenä eikä sitä kyseenalaisteta tarpeeksi. *”Opiskelemisen sijasta on syytä ajatella ammatillista kehittymistä, jota oppilaitokset osaltaan voivat tukea ja ehkä jopa ohjata.”* Kyse on pikemminkin siitä, mitä asiantuntijuudella periaatteessa ymmärretään ja mihin sitä yhteiskunnassa käytetään: *”Miksi ihmisen pitää opiskella uusia pätevyksiä, kun valtaosa ammatillisesta kehittämisestä tapahtuu työssä ja työtä tehden, ei suinkaan koulutuksessa? Suurin ammattitaitoon kohdistuva paine on ammattien ja työtehtävien sisällä. Se kohdistuu sekä tekniseen että asiantuntijaosaamiseen.”*

Toinen panelisti kyseenalaistaa myös sen uskomuksen, että osaamisen lisääminen on itsestään selvä tulevaisuuden trendi: *”Jos suomalainen valkokaulustyö joutuu kovaan turbulenssiin, on edessä pikemminkin osaamisvaatimuksien aleneminen kuin kohoaminen. Tämänkaltaisesta työmarkkinoiden muutoksesta on jo merkkejä läntisissä teollisuusmaissa. Tämänkaltaiset työtehtävät eivät vaadi opiskelemista tai kouluttautumista, koska ne vastaavat töitä joita useat ovat jo opintojensa aikana tehneet.”*

Silti toisille teesissä näyttäytyvä kehityskulku on selvä: *”Ilmeinen kehitys; lisäksi ’pätevänä’ yhdessä hommassa pärjää myös paremmin, kun on muutakin näkövinkkeliä yhteiskuntaan. Tämä pitäisi saada pakolliseksi... Tällä hetkellä keskeinen ongelma on, että joissain suljetuissa ympäristöissä eletään täysin ’osaan yhtä asiaa ja teen sitä koko ikäni’ -maailmassa. Tämä syventää kyllä eri sektoreiden välillä ja vaikeuttaa yhteiskunnallista keskustelua ja kehitystä monella tapaa. Esim. ministeriöiden ja muiden virastojen – samoin kuin yliopistojen – virkamiesten olisi todella terveellistä välillä olla töissä yrityksessä, jotta tietävät, mistä puhutaan, kun puhutaan esim. innovatiivisuudesta. Yksien urien aika on ohi niin hyvässä kuin pahassakin.”*

7.3. Englannin kielen nouseminen akateemiseksi valtakieleksi

Teeseissä kysyttiin myös panelistien käsityksiä akateemisen elämän englanninkielistymisestä. 1. kierroksella painotettiin työelämää, 2. kierroksella englannin kielen mahdollista dominoivaa asemaa korkea-asteen opetuksessa vuonna 2025.

ENGLANNINKIELISYYS

Akateemisen työelämän arkikielenä on englantia vuonna 2025.

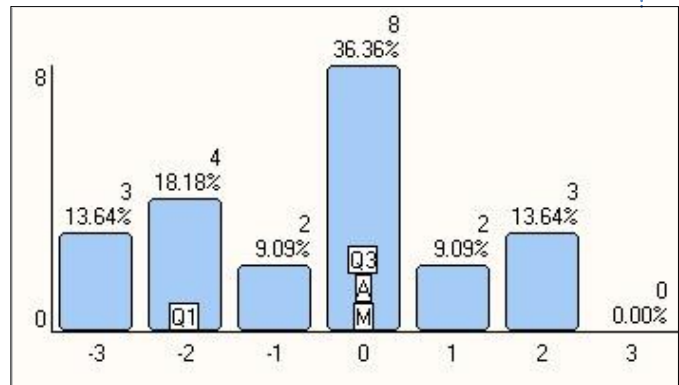
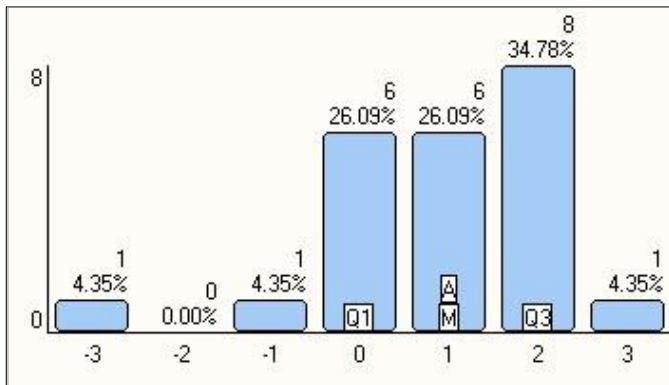
Oppimisen tulevaisuusbarometrissä 2030 (s. 132–136) suomalaisen koulun englanninkielistymistä pidettiin todennäköisenä, mutta ei niinkään toivottavana kehityskulkuna. Kommentteissa englantia nähtiin yhä kansainvälisemmäksi muodostuvan työelämän arkikielenä, jonka osaaminen on työelämässä menestymisen välttämätön edellytys.

Todennäköisyys

n=23, A=0.91, M=1.00, Q1=0.00, Q3=2.00

Toivottavuus

n=22, A=-0.50, M=0.00, Q1=-2.00, Q3=0.00

Kuvio 37. Englanti akateemisen työelämän kieleksi: panelistien käsitykset ilmiön todennäköisyydestä ja toivottavuudesta vuonna 2025

Englanninkielinen työelämä nähtiin todennäköisenä, vaikkakin joka neljäs panelisti ei osannut tai halunnut ottaa tähän kantaa. Toivottavuuden kohdalla mielipiteet jakoutuivat enemmän: siinä missä 41 % näki kehityskulun ei-toivottavana, lähes joka neljäs näki sen toivottavana, mutta 36 % ei sanonut kantaansa.

Usein englanninkielistyminen nähdään itsestäänselvyytenä, mutta toisaalta kannattaa muistaa, että ”On tietysti työyhteisöjä ja yrityksiä(kansainvälisiä), joissa näin voi olla laita, mutta ei suomalaisia asiakkaita palvelevien kieli voi olla muu kuin suomi”.

Samalla oma kieli on ymmärtämisen ja tiedonmuodostuksen kannalta elintärkeä: ”Pärjäämme amatillisesti, ehkä tieteellisestikin vieraalla kielellä, mutta äidinkieli on vahvin työkalu syvälliseen ja ’herkkään’ tiedonmuodostukseen ja käsittelyyn. Sitä paitsi suomenkieli on loisteliaa työkalu.” Vaarana nähdään, että ”Suomen käyttö tieteen kielenä saattaa hävitä, mikä on huono asia. Toisaalta englannin käyttö laajasti parantaa suomalaisten julkaisumahdollisuuksia kv-foorumilla.”

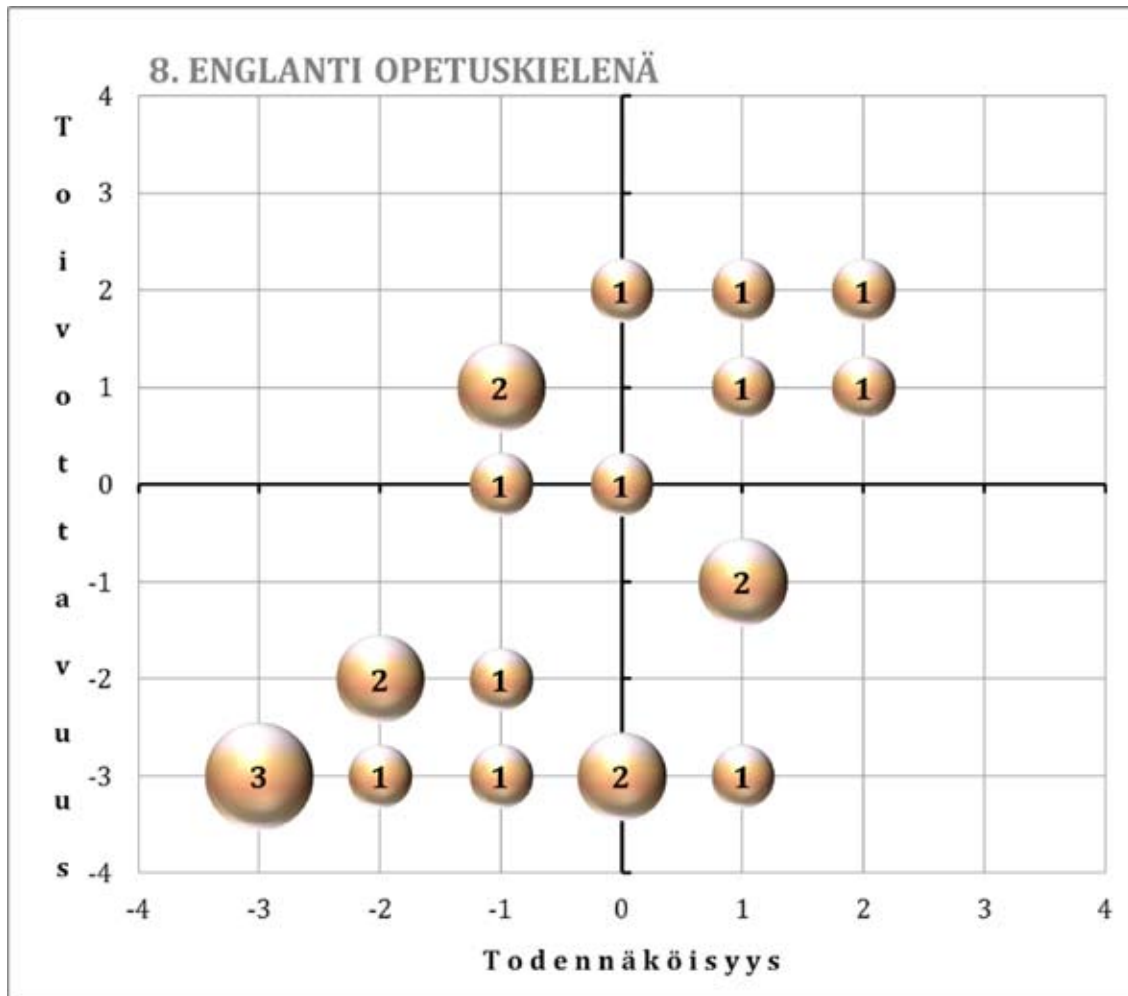
Globalisaatio on niin tieteen teossa, korkeakoulujen opetuksessa kuin työelämässäkin jo nyt tosiasia: ”Tämä tarkoittasi sitä, että Suomessa olisi huomattava määrä ulkomaalaisia työntekijöitä, jolloin englannin kieli olisi perusteltua. Englanninkielinen tutkimuksen määrä lisääntyy. Englanninkielinen merkitys tulee lisääntymään yleisesti työelämässä.” Senpä vuoksi ”Alkaa olla kohta kiire saada automaattiset lennosta kääntävät robotit valmiiksi”.

Englanti ei kuitenkaan ole ainoa maailmankieli, jota suomalaisten kannattaa osata. Kielitaito on ylipäänsä globalisoituvassa maailmassa oleellinen menestystekijä: ”Englannin lisäksi venäjän kielen merkitys on kasvanut. Lisäksi yritysmaailmassa esim. kiinan kielen merkitys on kasvanut. Syynä on, että tulevaisuudessa EU:n ja Yhdysvaltojen merkitys kansainvälisen talouden vetureina on vähentynyt. Aasian ihmeiden merkitys on siis kasvanut. Edellytyksenä on, että työn tekeminen on halvempaa ja osaavasta työvoimasta ei ko. maissa (Intia ja Kiina) ole kyllä puutetta.” Myös koulutuksen ja opetuksen alueella ”Ainoastaan englannin kielen osaamisen kautta olemme mukana globaalissa koulujärjestelmässä ja sen kehittämisessä. Englannin kieli mahdollistaa monia hyviä asioita.”

Toisella kierroksella painotus kielikysymyksessä oli opetuksessa.

ENGLANTI OPETUSKIELENÄ

Korkea-asteen opetus on vuonna 2025 lähes kokonaan englanninkielistä.

Kuvio 38. Ristiintaulukointi, englanti opetuskielenä – ilmiön todennäköisyys ja toivottavuus

Puolet vastaajista ei näe englanninkielisen opetuksen valtaannousua todennäköisenä, mutta joka viides ei osaa vastata tähän. Samalla 30 % pitää opetuskielen muuttumista todennäköisenä, mutta suurin osa panelisteista ei kuitenkaan haluaisi näin tapahtuvan.

Osa vastaajista on sitä mieltä, että *”englanti on jo arkikieli”*, kun taas toisen panelistin mielestä *”Se tuntuisi aika teennäiseltä jos suomalaiset keskenään puhuvat englantia. Ulkomaalaisia opiskelijoita/-opettajia pitäisi olla huomattavasti enemmän.”* Toisaalta jo nyt Suomessa on useita työpaikkoja, joissa työkielenä on kokonaan englanti (esim. Nokia).

Panelistien mielestä kieli on niin tärkeä osa identiteettiä, että sen suojeleminen on tärkeää, koska *”Jollei äidinkieltä käytetä korkeakoulutuksessa on hyväksytty, että sillä ei ole merkitystä ja sen voidaan antaa kadota. Pidän tätä äärimmäisen epätoivottava, äidinkieli ja mahdollisuus sen käyttämiseen on mahdottoman tärkeä oikeus.”*

Toisaalta yksi vastaaja korostaa sitä, että opetuksen englanninkielistyminen toisi yliopistoihin enemmän kansainvälisiä huippuopettajia.

7.4. Verkko-oppiminen

Yllättäen verkko-oppiminen ei ollutkaan panelisteista itsestäänselvyys vuonna 2025:

VERKKO-OPPIMINEN

Opinnoista suoritetaan verkossa yli 90 prosenttia vuonna 2025.

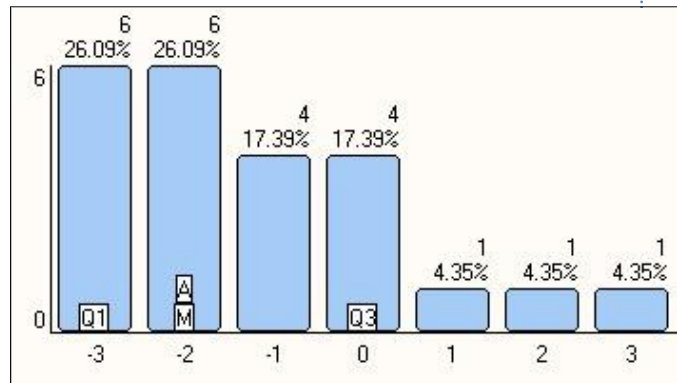
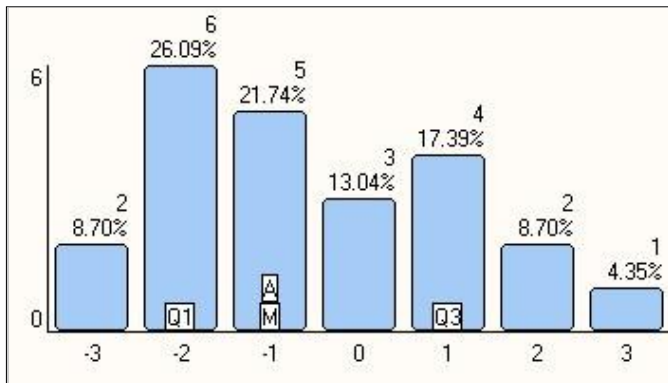
Oppimisen tulevaisuusbarometrissä 2030 asiantuntijat olivat sitä mieltä, että tulevaisuudessa lähiopetus on maksukykyisten opiskelijoiden etuoikeus. Verkko-oppimisen merkityksestä on viime vuosina puhuttu hyvin paljon (ks. esim. FinnSight2015 , Verkko-oppiminen ja ohjaus).

Todennäköisyys

n=23, A=-0.52, M=-1.00, Q1=-2.00, Q3=1.00

Toivottavuus

n=23, A=-1.22, M=-2.00, Q1=-2.50, Q3=0.00

Kuvio 39. Yli 90 % opinnoista suoritetaan verkossa: panelistien käsitykset ilmiön todennäköisyydestä ja toivottavuudesta vuonna 2025.

Monivalintavastausten tulos muodostaa taas kaksi pylvästä, joista kuitenkin ei-todennäköinen näkökulma on selvästi voimakkaampi (57 %) kuin todennäköinen (30,44). Toivottavuuden osalta ei-toivottavana verkko-oppimisen kasvua pitää liki 70 % panelisteista, kun asian kannalla on 13 %.

”Vetäkää töpseli seinästä!”, toteaa yksi panelisti. Tämän teesin kohdalla myös todennäköisyysvastauksissa kommentteissa heijastui usein toive tai pelko. Syynä on huoli sekä opetuksen luonteesta että koulutuksen ja oppimismahdollisuuksien tasa-arvosta, koska *”Tämän kaltainen kehitys tappaa opetustyön, joka kuitenkin perustuu ihmisen kohtaamiseen. Tuntuu uskomattomalta toimia näin. Miten hoidetaan pudokkaat? Miten varmistetaan etteivät opinnot viivästy vielä enempää kuin tänä päivänä?”*

Vaikka teesissä puhutaan korkeista verkko-oppimismääristä, toisille panelisteille tämä kehityskulku on totta jo nyt: *”Kaikki viittaa siihen, että varmasti olennaisesti enemmän kuin nyt. Ei kuitenkaan lähellekään noin paljon.”* Se mikä huolettaa eniten on kuitenkin oppimisen ja opetuksen laatu. *”Oppimisessa on kysymys myös paljon muusta kuin tiedollisesta oppimisesta. Verkon kautta näitä kaikkia tavoitteita ei varmasti saavuteta. Verkko-oppiminen kyllä tulee laajenemaan ja sen kautta on mahdollista opiskella vaihtoehtoisesti.”* Panelistien mielestä verkko-oppiminen ei parhaimmillaankaan voi täyttää kuin osan opetuksen tarpeesta, koska on asioita, joita on mahdollista opettaa ja oppia vain lähivilanteissa: *”Monimutkaisia asioita ja sellaista tietoa jota pitää reflektoida pitää jatkossakin opettaa muualla(kin) kuin verkossa.”* Samalla *”Verkko-oppimisen lisäksi tarvitaan edelleen kasvokkain tapahtuvaa oppimista, sillä monet opiskeltavat asiat tapahtuvat dialogisessa vuorovaikutuksessa, jossa ilmeillä ja eleillä on keskeinen merkitys. Verkko ei pysty kokonaan korvaamaan läsnäoloa!”*

Myös toisenlaisella suoralla vuorovaikutuksella on merkitystä: *”Tiedonrakentelu ei onnistu olemalla vain verkossa. Kevyt facebook-seurustelu onnistuu. Tiedeyhteisön olemukseen kuuluvat konferenssit, seminaarit ym. face to face kohtaamiset.”*

Jotkut panelisti esittävät vankkoja käsityksiä siitä, mitä opiskelijat ajattelevat vuonna 2025 ja millaista opetus sen vuoksi silloin on: *”Todennäköistä on hybridiopetus, jossa läsnä- ja verkko-opetus täydentävät toisiaan. Opiskelijat eivät hyväksy silkkaa verkko-opetusta.”*

Silti on niitäkin, joiden mielestä 90 % verkko-opetus on hyvä asia, koska ”*Oppiminen on oppijan ominaisuus, jolle tarvitaan kannustava oppimisympäristö. Verkko ja verkon kehittyvät palvelut vapauttavat resursseja loppuun 10 prosenttiin. 90 prosenttiin kuuluu sitä paitsi tavaton määrä ei-maksullista vertais- ja asiantuntijatukea, jota saa toimiessa ja kohdatessa.*”

7.5. Yhteenveto

Työsuhteiden projektiluonteisuus tulevaisuuden Suomessa on panelistien mielestä todennäköistä vaan ei toivottavaa. Tässä askarrutti erityisesti projektiluonteisen työn olemuksen ja työsuhteen laadun suhde. Panelistit pohtivat mm. sitä, miten ylläpitää työntekijöiden turvallisuudentunnetta ja turvata samalla vakaa toimeentulo. Haasteena nähtiin projektimaisen elämän ja perhe-elämän nivominen toisiinsa koventuvassa yhteiskunnassa ja taloustilanteessa.

Työntekijän tuottamaa taloudellista tulosta työsuhteen edellytyksenä ei pidetty itsestään selvästi todennäköisenä tulevaisuudessa, mutta vastausten kirjo hajosi tässä kohdassa. Samalla kuitenkin ilmiötä pidettiin ei-toivottavana. Rahaa ei haluttu nähdä ainoana tuottavuuden mittarina. Panelisteja pohdituttivat myös työelämän eriarvoisuuden lisääntyminen ja erityisesti elämänlaatuun liittyvät kysymykset.

Korkeasti koulutettujen aseman heikentyminen työmarkkinoilla hajotti mielipiteitä todennäköisyyden kohdalla. Kommenteissa esitettiin, että sellaisenaan korkeakoulututkinto ei enää tuo turvallisuutta tai asemaa tulevaisuudessa. Työilmapiiri kovenee ja kilpailu työpaikoista lisääntyy ja tämä tuo lisää haasteita täydennys- ja jatkokoulutukselle.

Työntekijöiden halu sitoutua sekä oman osaamisensa kehittämiseen että työnantajaan nähtiin toivottavana ja todennäköisenä, jos työolosuhteet ovat sellaiset, että sitoutuminen on mielekästä. Silti pohdittiin sitä, mihin sitoudutaan – todella sen oman osaamisen kehittämiseen vai työnantajaan. Jos työnantaja lähteekin siitä, että työtehtävän toteuttamista varten palkataan tulevaisuudessa yksittäisen työntekijän asemesta kokonaisia ryhmiä, niin tämäkin kehitys näyttäytyi panelisteille todennäköisenä, vaikka toivottavuus hiukan hajosi. Tässä kohdassa panelisteja askarrutti toisaalta yksilön ja ryhmän suhde, toisaalta tiimityö.

Tutkinnon jälkeistä koulutusta ei pidetty tulevaisuudessakaan hyödyttömänä. Sen lähtökohtana on panelistien mielestä ammattipätevyuden ylläpito muuttuvassa maailmassa. Haasteena on se, miten kehittää koulutuksen ja koulutusorganisaatioiden kykyä reagoida nopeasti ja tehokkaasti työelämämuutoksiin.

Panelistien mukaan on sekä todennäköistä että toivottavaa, että työntekijällä on tulevaisuudessa monta pätevyyttä työuran aikana. Haasteeksi muodostuu kuitenkin mahdollinen resurssien tuhlauus ja valkokaulustyön turbulenssi talouden tuulten heitellessä.

Englannin kieli tulevaisuuden työkielenä nähtiin tulevaisuudessa todennäköisenä, vaikka toivottavuuden suhteen mielipiteet hajosivat. Silti oli paljon ei-osaa-sanoa -vastauksia. Toisaalta silloin, kun kysyttiin englannin käyttöä opetuskielenä, sekä todennäköisyys että toivottavuus hajosivat. Katoaako suomi sitten tieteen kielenä? Ja mikä on muiden maailmankielten osuus tulevaisuuden työ- ja opetusprosesseissa?

Se, että 90 % opinnoista tapahtuisi tulevaisuudessa verkossa ei ollut panelistien mielestä todennäköistä eikä toivottavaa. Keskustelussa esille nousi huoli opetuksen luonteesta ja koulutuksen ja oppimismahdollisuuksien tasa-arvosta. Samalla kysyttiin, miten syväoppiminen ja tiedonrakentaminen voivat toteutua verkossa.

8. Mitä PISAn jälkeen: Suomalaisen osaamisen haasteet

Suomalainen arvostaa edelleen työtä – elämme yhä suorittamisen kulttuurissa, jossa työn ja toimeentulon välinen suhde on kyseenalaistamaton arvo. EVA:n tutkimuksen mukaan yhdeksän kymmenestä suomalaisesta (88 %) allekirjoittaa nyt teesin, jonka mukaan työpaikkojen pitäminen Suomessa on maamme lähitulevaisuuden suurin haaste (Haavisto 2010).

Suomalaisen peruskoulutuksen menestystarinaa PISA-tutkimuksissa viimeisten kymmenen vuoden aikana on hehketetty ympäri maailmaa. Yksittäisten koulujen edustajia – opettajia ja rehtoreita – haastatellaan kansainvälisessä lehdistössä ja OKM:n ja Opetushallituksen virkamiehet lentävät ympäri maailmaa konsultoimassa eri maiden koulutusjärjestelmien uudistushankkeita. Olemme ylpeitä koulutuksemme tasosta, eikä suotta. Silti samaan aikaan tutkimusten mukaan oppilaat voivat huonosti ja tämä heijastuu suoraan myös opettajiin: kun oppilailla on paha olla, myös opettaja voi huonosti ja työyhteisö sairastuu. Kouluyhteisöissä ei pystytä keskustelemaan avoimesti työhön liittyvistä asioista. Samoin joka kolmas opettaja kokee, etteivät työtovereiden keskinäiset suhteet ole työpaikalla kunnossa. Opettajien keskinäinen kiusaaminen näyttää olevan yleistä (Onnismaa 2010).

Myös korkea-asteella on korjattavaa. Michelsen kirjoitti yliopistojen tulevaisuutta tarkastelevasa puheenvuorossaan (2004, 79), että suomalainen koulutus kaipaa järjestystä ja sääntöjä. Sen vuoksi tutkinnot ja arvosanat ovat tärkeämpiä kuin todellinen tieto, kokemus ja osaaminen. Hänen mukaansa Suomessa on kyseenalaistamatta tapana kouluttaa ”kaikki yliopisto-opiskelijat vähintään maistereiksi, vaikka tutkintojen valmistuminen vie kansainvälisesti katsottuna aivan liian kauan”. Hänen mukaansa ongelma ei kuitenkaan ole opiskelijoissa vaan yliopistojärjestelmässä, joka tavoittelee liian korkeita mitattavia tuloksia ilman riittäviä taloudellisia ja organisatorisia resursseja. Samalla selviytyäkseen arjesta opiskelijoiden on hankittava toimeentulo muualta ja se viivästyttää opintoja.

Silti maksullisissa täydennyskoulutuksissa (kuten esimerkiksi MBA-ohjelmat) valmistuminen ei viivästy, koska niissä sekä opetuskustannukset että opiskelijan käytännön toimeentulo hoituvat toisella tavalla (Michelsen 2004, 82).

Olemme tehneet menneinä vuosina jotain oikein, mutta voimmeko jäädä sen takia nyt tyytyväisinä katsomaan päältä, miten muualla maailmassa koulutusta ja oppilaitoksia kehitetään vai pitäisikö meidänkin tehdä uusia asioita? Ja jos, niin mitä?

8.1. Suomalaisen koulutuksen tulevaisuus kiihtyvässä kilpailussa

Opettajuuden merkitys ja sen mahdolliset muutokset tulevaisuuden Suomessa herättivät paljon kommentteja panelisteissa. Ensimmäisellä kierroksella kysyttiin sitä, mitä huippuosaaminen merkitsee korkea-asteen opettajan näkökulmasta:

HUIPPUOPETTAJISTA KILPAILLAAN

Yliopistot kilpailevat maailmanlaajuisesti parhaista opettajista ja opiskelijoista vuonna 2025.

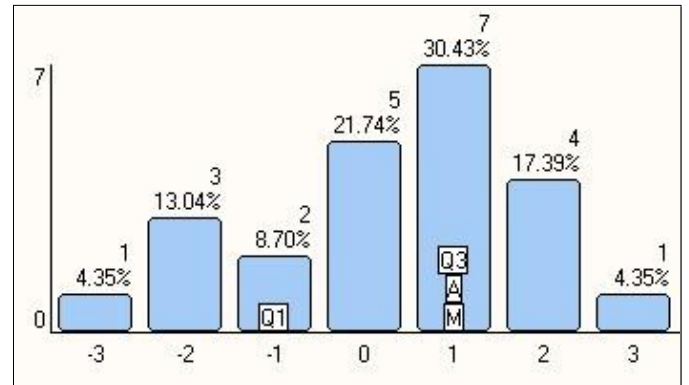
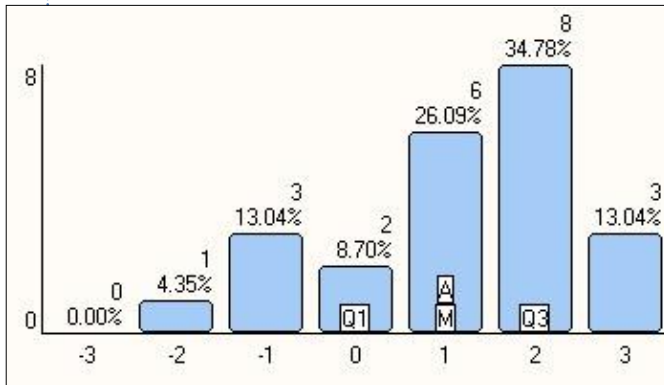
Euroopan komission julkaisussa muutaman vuoden takaa pohditaan eurooppalaisten yliopistojen ongelmia kansainvälisessä kilpailussa: esimerkiksi taloudellisten resurssien jaossa ne eivät ole yhtä hyvässä asemassa kuin yliopistot muissa teollisuusmaissa, etenkin Yhdysvalloissa. Haasteeksi nousevatkin niiden edellytykset kilpailua maailman parhaiden yliopistojen kanssa ja vastata kestävästä huippuosaamisen tasosta. Yliopistot joutuvat muuttumaan maailman mukana ja siitä on esimerkkinä viime vuosien voimakas yhdistymisbuumi. Isommalla organisaatiolla kun on enemmän resursseja kovenevassa kilpailutilanteessa.

Todennäköisyys

n=23, A=1.13, M=1.00, Q1=0.50, Q3=2.00

Toivottavuus

n=23, A=0.30, M=1.00, Q1=-0.50, Q3=1.00

Kuvio 40. Huippuopettajista ja -opiskelijoista kilpaillaan: panelistien käsitykset ilmiön todennäköisyydestä ja toivottavuudesta vuonna 2025

Tämän teesin kohdalla painotus oli selvästi siinä, että kilpailu todennäköisesti lisääntyy. Toivottavuuden kohdalla mielipiteet jakautuivat, vaikkakin painotus oli toivottavuudessa (52 %). Joka neljäs piti ilmiötä ei-toivottavana ja joka viides ei osannut sanoa mielipidettään.

Tämän väittämän kohdalla panelisteja askarrutti ennen muuta tasa-arvokysymys: onko mahdollista säilyttää oppimisen tasa-arvo, jos oppilaitokset joutuvat kilpailemaan keskenään? Ne joilla on resursseja saavat parhaat opettajat ja oppilaat, niin kansainvälisesti kuin maan sisällä: "Kilpailu ei ole aidosti globaalia, vaan vauraimmat maat ja yliopistot vievät huiput. Suomen korkeakoulut eivät pärjää tässä edes profiloitumalla. Joku Aalto-yliopisto voi hyvällä laiteinfraalla houkuttaa muutaman huipun, mutta tämä on pieni sivupolku. Suomi jää kakkos- tai kolmosdivariin missä se on nytkin."

Toisen panelistin mielestä kuitenkin perusopiskelija on se sama kuin aina ennenkin: "Suurin osa on kuitenkin massaa. Tervetuloa todellisuuteen, huippujen hakijat! Ikään kuin oleminen voisi olla täyttä orgasmia kaiken aikaa. Nyt alkaa kyllästyttää." Toisaalta korkea-asteen perustehtävä on yhä edelleenkin sama: "Varmaan jotkut alat ja yliopistot kilpailevatkin myös Suomessa. Kuitenkin suurin osa Suomen yliopistoista tekee sitä kunnon perustyötä lähellä opiskelijaa eikä siellä tarvita mitään maailmanguruja vaan välittäviä ja opiskelijoiden ongelmista ja työstä kiinnostuneita opettajia ja ihmisiä."

Yksi panelisti kyseenalaistaa koko ajatuskulun: "Kilpailua on mutta sen merkitys enemmän vähenee kuin kasvaa tähän hetkeen verrattuna. Oppimisen resurssit ovat todelliseen elämään hajautuneita niin että riippuvuus auktoriteeteistä vähenee."

Mikä sitten voisi olla Suomen strategia, siitä ei ehkä ole tarpeeksi vielä keskusteltu: "Ehkä pitäisi ennemminkin jo keskustella miten näitä huippuosaajia saadaan Suomeen. Palkkauksessa tuleme aina häviämään USA:lle, Venäjälle, Japanille jne."

Lisäksi kysyttiin sitä, mitä mieltä panelistit ovat aasialaisten akateemisten osaajien tulosta koulutusmarkkinoille vuonna 2025.

AASIALAISET AKATEEMISET OSAAJAT

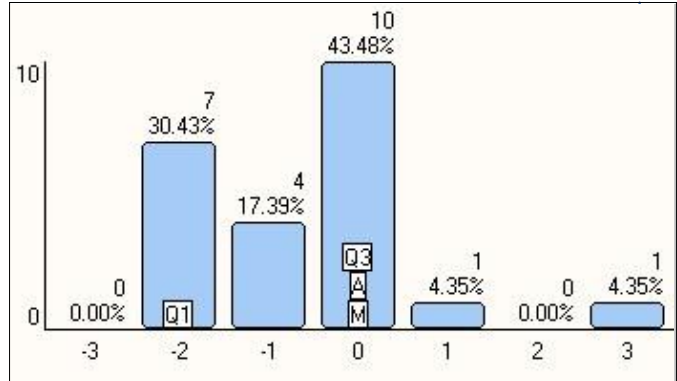
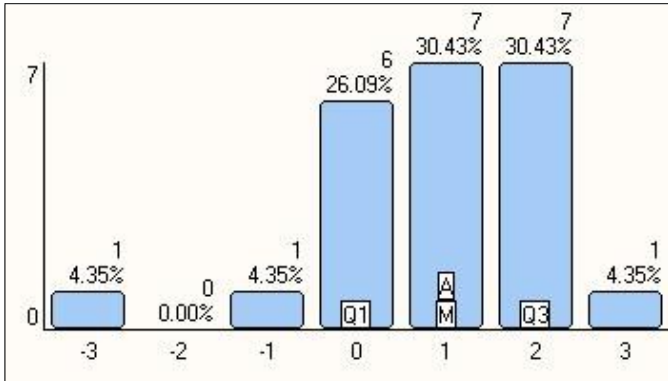
Aasian akateeminen osaaminen hallitsee koulutusmarkkinoita vuonna 2025.
 Aivovuoto Aasian maista on jo alkanut, ensin Yhdysvaltoihin ja vähitellen myös Eurooppaan: <http://www.taloussanomat.fi/ajatukset/2008/07/13/muuttoliike-ravistaa-eurooppaa/200818225/145>

Todennäköisyys

n=23, A=0.87, M=1.00, Q1=0.00, Q3=2.00

Toivottavuus

n=23, A=-0.61, M=0.00, Q1=-2.00, Q3=0.00

Kuvio 41. Aasialaiset akateemiset osaajat valtaavat alaa, panelistien käsitykset ilmiön todennäköisyydestä ja toivottavuudesta vuonna 2025

Ajatus aasialaisten osaajien tulosta oli vahvasti todennäköinen (65 %), mutta joka neljännelle tuotti vaikeuksia sanoa mielipidettään puoleen tai toiseen. Toivottavuus hajaantui enemmän ja painotus on selvästi ei-toivottavuuden puolella, vaikka lähes puolet ei ota kantaa.

Tämän väittämän kohdalla oli ilmeisesti hiukan vaikea sanoa mielipidettä suoraan, jottei tulisi leimatuksi rasistiseksi. Kommenttien sisällöissä painottuivat kulttuuriset tekijät. On kuitenkin jo nyt tosiasia, että ”Maailmalla tehdystä tekniikan alan huippututkimuksesta suurin osa on aasialaisten tekemää, vaikka yliopisto on amerikkalainen. Tämä kehitys jatkuu ja voimistuu.” Toisaalta toivotettiin ”Tervetuloa vain kaikki fikset ulkomaalaisetkin rikastuttamaan kulttuuriamme, jos palkkamme on riittävä”.

Erilainen kulttuurinen todellisuus voi olla maallemme rikastuttava tekijä: ”Ei välttämättä ole paha asia, että länsimaiset oletukset ja käytännöt haastetaan. Suomen kannalta haasteita kilpailukyvyllle.” Samalla kuitenkin idän ajattelussa on piirteitä, joita länsimaiseen demokraattiseen ja tasa-arvoiseen koulutuskäytäntöön tottuneiden voisi olla vaikea niellä ja konfliktejakin voi siis nousta: ”Kiinan ja Japanin filosofiset traditiot perustuvat auktoriteettien kunnioittamiselle ja ne kaihtavat vääreksi osoittamista. Menneiden ratkaisujen kyseenalaistaminen on puolestaan tunnusomaista länsimaiselle tieteelle ja filosofialle. Näin ollen Aasia-ekspansio muilla kuin teknisillä ja luonnontieteellisillä aloilla on ei-toivottavaa.”

Muitakin näkökulmia toki löytyy: ”Aasia voi olla kehityksen driver mutten näe sitä osaamis- vaan resurssikysymyksenä. Kiina ja kumppanit imevät aivoresurssia samaan tapaan kuin USA nyt. Toisaalta paikkariippuvuus vähenee huomasti 15 vuodessa.”

Toisella kierroksella kysyttäessä Suomen tilannetta painotus oli oppilaitosten laadussa ja kilpailussa parhaista opiskelijoista ja opettajista. Todennäköisyyden lisäksi tässä kysyttiin panelistien näkemystä ilmiön merkityksellisyydestä vuoden 2025 näkökulmasta:

SUOMI KESKIKASTISSA

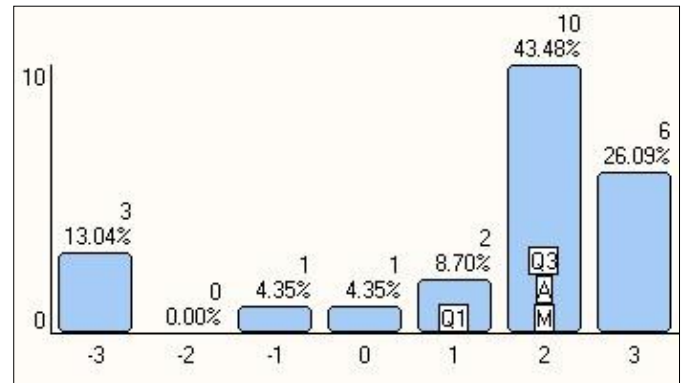
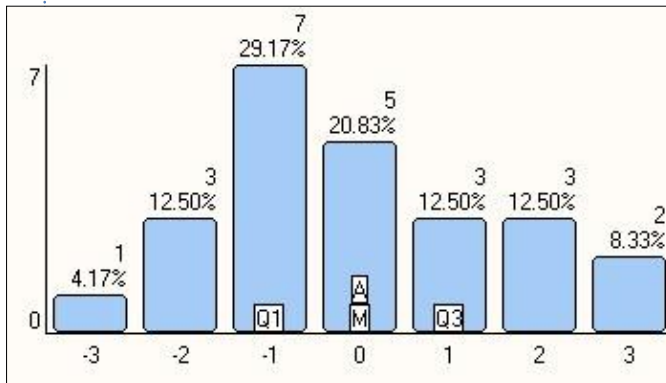
Suomi on vuonna 2025 jäänyt osaamisessa ja innovaatiokehityksessä keskikastiin, koska emme kykene kilpailemaan kansainvälisellä tasolla huippuopettajista ja -opiskelijoista.

Todennäköisyys

n=24, A=-0.04, M=0.00, Q1=-1.00, Q3=1.00

Merkityksellisyys

n=23, A=1.30, M=2.00, Q1=1.00, Q3=2.50

Kuvio 42. Suomi jää osaamisessa keskikastiin: panelistien käsitykset ilmiön todennäköisyydestä ja merkityksellisyydestä vuonna 2025

Suomen jäämistä opetuksen keskikastiin pidettiin useammin epätodennäköisenä (46 % eli lähes puolet) kuin todennäköisenä (tarkalleen joka kolmas). 79 % oli sitä mieltä, että ilmiö on merkittävä.

Suomalaisen korkeakoulutuksen vahvuutena pidetään sen ilmaisuutta ja sitä kautta demokrati-aa, tasavertaisuutta: *”Suomalaisten huippuopettajien ja opiskelijoiden tulee olla jatkossakin suomalaisia, sillä Suomeen on vaikea houkutella ulkomaalaisia. Suomi panostaa entistä enemmän omaan koulutusjärjestelmään, jotta pysytään mukana innovaatiokehityksessä. Ulkomaalaiset opiskelijat itse kertovat, että ilmainen koulutus on pääsyy Suomeen tuloon.”*

Toisaalta: onko meillä varaa ylläpitää näin korkeatasoista opetusta tulevaisuudessa? Kysymys on kuitenkin muustakin kuin vain rahasta – toisaalta oikealla asenteella ja toisaalta vahvalla traditiolla on suuri osuus tässä: *”Jossain näen analogian tieteen huippujen ja asevarustelun välillä. Viimeisen päälle varusteltuun armeijaan on varaa vain suurvalloilla. Silti tietyllä alueella kansallisen puolustuksen piirissä perinteisemmät ratkaisut tuottavat parempia tuloksia. Huippututkimusta syntyy myös muualla kuin kaikkein kalleimmissa laboratorioissa.”*

Uudet toimijat muuttavat tilannetta tulevina vuosina: *”Aasia nousee lujaa ja muuttaa kenttää rajusti seuraavan vuosikymmenen kuluessa.”*

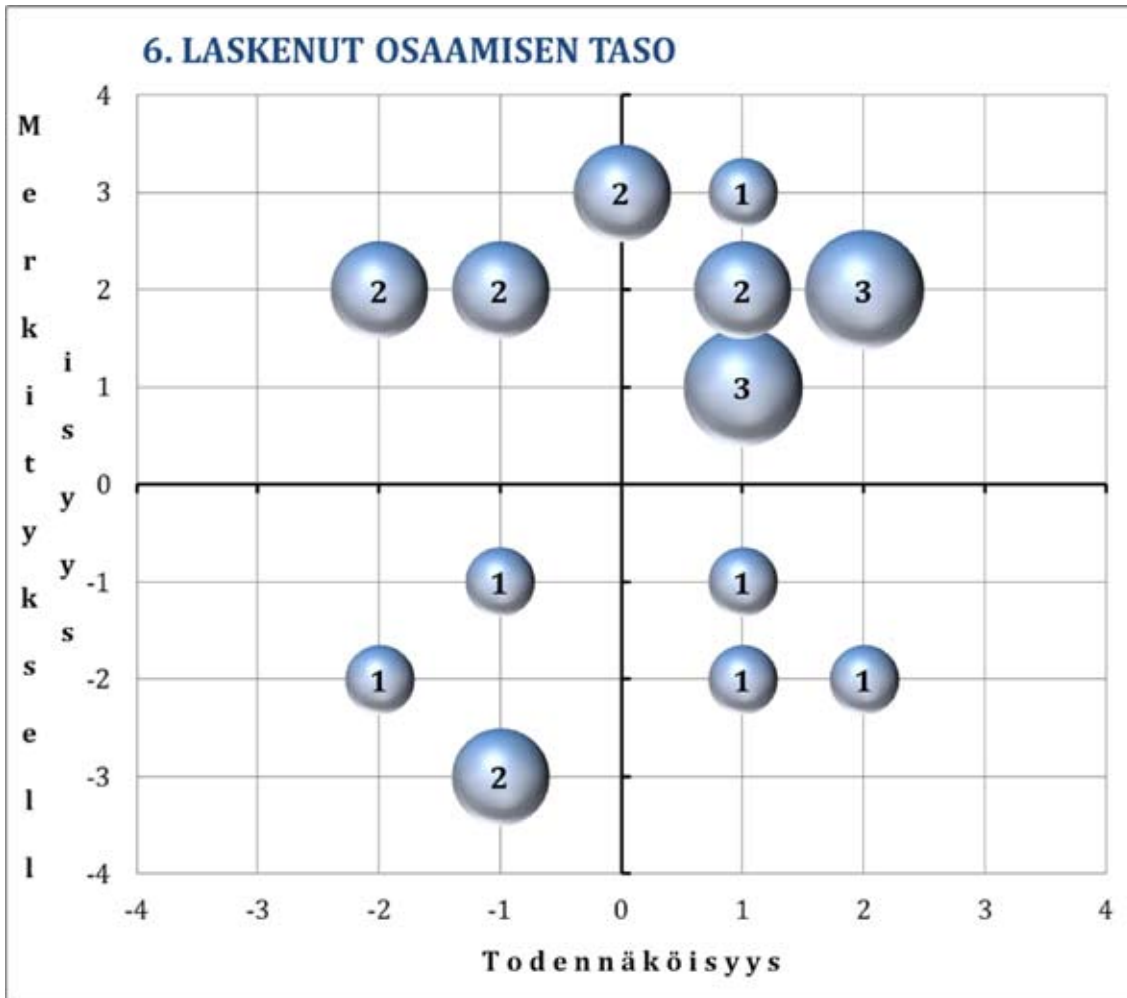
Kysymys liittyy myös yritysmaailman ja korkeakoulutuksen suhteeseen: *”Hyvin paljon riippuu korkean teknologian yritysten (teollisuus, kauppa, pankit) tulevaisuudesta Suomessa. Niiden ja korkeakoulujen välinen suhde on kriittinen. Valtion kyky rahoittaa innovaatiotoimintaa ei varmasti parane. Aluepolitiikka yms. ehkäisevät vielä 2010-luvun voimavarojen käytön järkiperäistämisen.”*

Mutta meiltä puuttuu hyvä ja selkeä oppimisen visio tuleville vuosille. *”Tämä on suomalaisen tulevaisuuden kohtalonkysymys! Jos ei pian luoda vahvaa visiota suomalaisen koulutuksen laadun ja sisällön kehittämiseksi – luoda suomalaisen koulutuksen unelmaa ja toteuteta se – on hyvin suuri vaara pudota keskikastiin. Suomeen halutaan tulla opiskelemaan vain, jos täältä saa huippuopetusta.”*

Kolmannella kierroksella näkökulma oli Suomen korkeiden PISA-tulosten mahdollisissa negatiivisissa seuraamuksissa, jos jäämme hyvään nykytilanteeseen tyytyväisinä paikoillemme emmekä jatka kehitystyötä koulutuksen saralla. Tässäkin kysyttiin toivottavuuden asemesta merkityksellisyyttä.

LASKENUT OSAAMISEN TASO

2010-luvulla PISA-tutkimuksen jälkimainingeissa ei osattu luoda Suomelle sellaista oppimisen visiota, joka olisi kantanut vuoteen 2025. Niinpä osaamisen taso on laskenut.

Kuvio 43. Ristiintaulukointi, osaamisen laskenut taso, merkityksellisyys ja todennäköisyys

Monivalintavastaukset hajaantuivat, mutta painotus on kuitenkin ilmiön merkityksellisyydessä ja todennäköisyydessä.

Tämä teesi herätti paljon keskustelua ja kommentteja. Kommenteissa korostui se, että PISA mittaa vain perusopetuksen tasoa: *”PISA-tutkimus kattaa vain pohjakoulutuksen eikä sen ajatella-kaan automaattisesti suuntaavan ammatillista tai muita koulutuksen tavoitteita.”* Samalla on eri asia, mitä koululle tapahtuu ja mikä on opetuksen taso, vaikka ne vaikuttavatkin toisiinsa: *”Jos Pisa-kriteerit eivät merkittävästi muutu, tuskin laskua perusasioissa. Muuttuuko koulu silti riittävästi on toinen kysymys.”* Silti pienellä maalla ei ole juuri vaihtoehtoja: *”Uskon osaamiseen panostettavan, koska se on lähes kaikki mitä meillä on.”*

Tähän asti asiat on tehty oikein. On haasteellista, että tämä oikeiden päätösten ja valintojen tekeminen jatkuu myös tästä eteenpäin: *”Nyt olen optimisti ja totean, että Suomen erottaa monista Euroopan maista se, että edes menestyksen aikoina emme olleet tyytyväisiä koulutusjärjestelmämme vaan halusimme korjata havaittuja ongelmia. Pessimistinä epäilen, että koulu ei kykene vastaamaan muuttuvan yhteiskunnan vaatimuksiin. Väestö keskittyy suuriin kaupunkeihin, joissa alueet erilaistuvat sosiaalisesti. Perheiden hajoaminen, päihteet ja juurettomuus voivat olla merkityksellisempiä asioita koulun menestyksen kannalta kuin opetussuunnitelmat. Viime kädessä kyse on myös julkisten varojen käytöstä ja kouluille annettavista resursseista.”*

Pessimistejä oli myös muita. Peruskoulun oppimistulokset ovat hyviä, mutta oppilaat voivat huonosti. Tämä yhtälö on pakko ratkaista, jos halutaan, että tulokset säilyvät korkeina: *”Nyt on nähtävissä pieniä hiljaisia signaaleja siitä, että näin voisi käydä. Suomalainen koulutusjärjestelmä on*

edelleen yksi maailman parhaimmista, mutta esim. suomalaislasten ja nuorten hyvinvointi sen sijaan tarvitsee nopeasti tukitoimia. Oppiminen ei mahdollistu, jos merkittävä osa oppilaista kärsii mielenterveyden ongelmista, motivaation puutteesta tai oppimiseen liittyvistä muista ongelmista. Korostamme opetuksessa edelleen faktatietojen pänttäämistä kokonaisvaltaisen oppimisen sijaan. Suorittamisen kulttuurista pitäisi päästä eroon – kohti oppimisen kulttuuria!” Miten tuoda oppimisen ilo kouluun – se on ehkä oleellisempi kysymys kuin hyvien mekaanisten tulosten hehkus: ”Toivottavasti elämänhallinnan ja -ilon kokonaisuus tulee korostumaan koulumenestystä enemmän. Jo nyt koululaisilta vaaditaan kaikki mahdollinen, mutta saamme nuoria ihmisiä jotka ovat arkoja ja hukassa.”

Panelistit myös näkevät, että ”...on merkittävä riski, miten pysyä osaamisessa maailman huipulla. Tällä hetkellä kustannusten ristipaineessa on suuri riski leikata väärin. Pitäisi miettiä rakenteellisia uudistuksia enemmän kuin juustohöyläleikkaamista.” Silti tietenkään ”Pelkkä visio ei riitä, tarvitaan myös tekoja oppimisen tason ylläpitämiseksi”.

Oli myös sellainen kommentoija, joka näkee maahanmuuttajat syypäiksi tuleviin tasonlaskuihin: ”Laskee, kun maahanmuuttopolitiikka väljenee.”

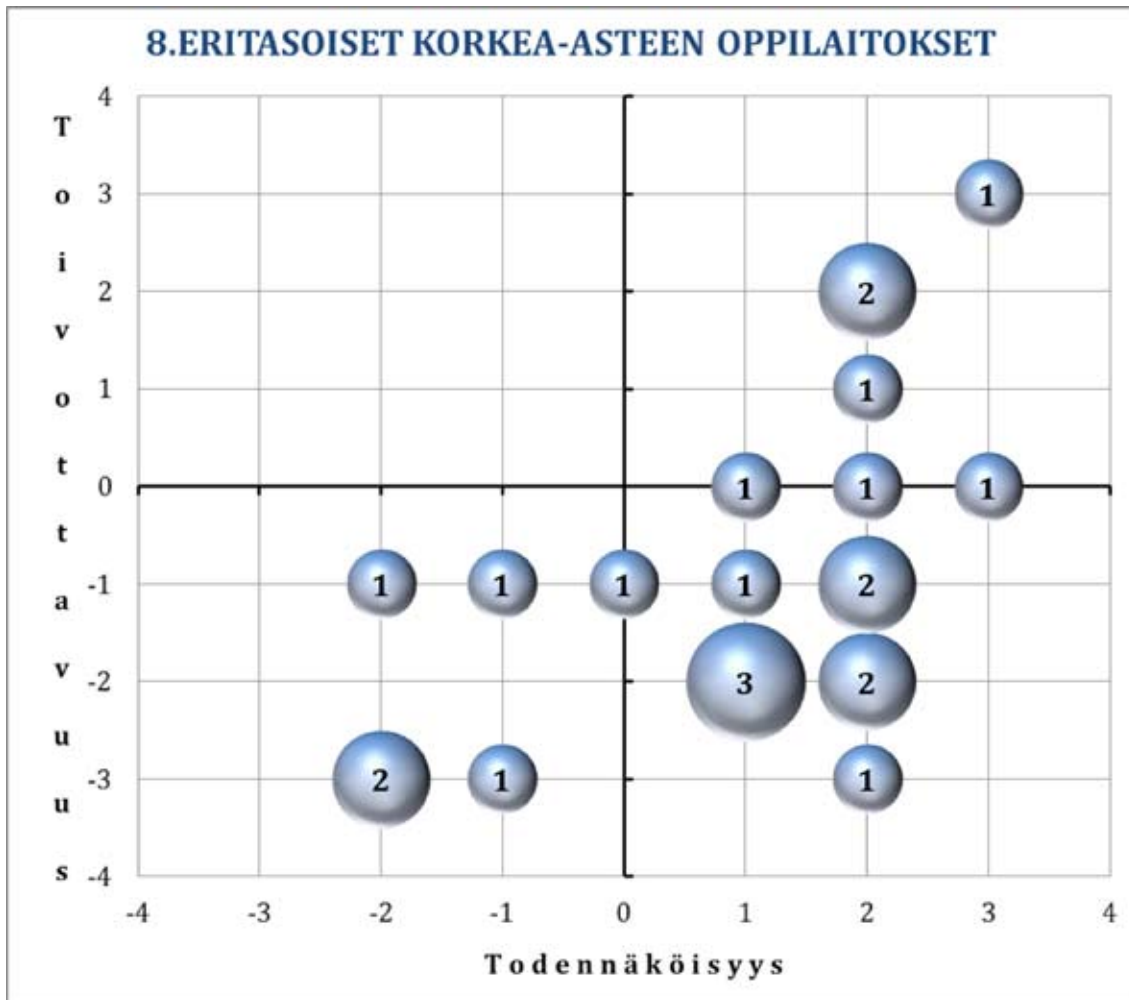
Ehkä pohjimmiltaan kuitenkin koko tasokeskustelussa tärkeintä on huomata, että ”Osaamisen tason sijasta ongelmana on liian kapea osaamisen määrittely. Erilaisen kulttuuriosaamisen arvoa ei Suomessa tunnisteta. Luovuus liittyy insinööriajatteluun ja teknologisiin innovaatioihin. Juuri tämä on työtä ja osaamista, jota globalisaatio uhkaa viedä Suomesta pois.”

Hyvä on myös kysyä, ”Kuinka kauan kantaa sotien jälkeen syntynyt koko kansaa yhdistänyt usko koulutuksen ja osaamisen merkitykseen”?

Entä sitten korkea-asteen opilaitosten rankkaus? Siinä emme ole pärjänneet huipulle asti vielä – muuttuuko tilanne panelistien mielestä tulevaisuudessa?

ERITASOISET KORKEA-ASTEEN OPPILAITOKSET

Vuonna 2025 suomalaiset korkea-asteen oppilaitokset rankataan kansainvälisissä arvioissa hyvin eri tasoiksi ja tulevan työuran kannalta on oleellisen tärkeää, että tutkintopaperi on saatu korkealle arvioidusta oppilaitoksesta.

Kuvio 44. Ristiintaulukointi, korkea-asteen oppilaitosten rankkaaminen, todennäköisyys ja toivottavuus

Korkea-asteen oppilaitosten jakautuminen eri kasteihin nähdään tulevaisuudessa ei-toivottavana (68 %), mutta todennäköisenä (73 %) ilmiönä – tulos on reaktiivinen.

Eriarvoisuuden kasvu puhutti panelisteja. Jos ranking-listoille annetaan painava merkitys, niin ”Yhteiskunnallinen, alueellinen, sosiaalinen eriarvoisuus kasvaa. Toisaalta koulutusaloitteiset erot korkeakoulutuksen sisällä voivat suurentua.” Mielenkiintoista on, että valtio nähdään kuitenkin pelastajana tulevaisuudessakin: ”Jos yliopistokoulutus jatkuu valtion ylläpitämänä, suuria tasoeroja tuskin pääsee syntymään.”

Kuitenkaan koulutuksen tason ei haluta erilaistuvan: ”On sääli, jos osa oppilaitoksista vajoaa alempaan kastiin. Se tarkoittaa myös että niiden koulutuksen taso tulee alenemaan. Kuka haluaa ”b-luokan” insinöörin tai opettajan palveluja muuta kuin pakosta?”

Prosessi on kuitenkin jo käynnissä. ”Kyllä jo nyt on havaittavissa, että tiettyillä oppilaitoksilla on enemmän vetoa kuin muilla. Nyt on käynnissä selvästikin kilpailutilanne, sillä mm. opiskelijamäärät ovat vähentyneet. Tämä näkyy mm. oppilaitosten (erityisesti amk) markkinoinnin kasvuna. Myös yliopistot ovat havahtuneet, että opiskelijoista tulee vielä pula (Turussa on käynnistetty mm. Lasten yliopisto). Ranking-lista vaikuttaa myös oppilaitokseen hakeutumiseen, jos se osataan oikein markkinoida. Oppilaitokset hakevat nähdäkseni nyt vahvaa imago/brändiä ja valmistuvat huolellisesti arviointeihin.”

Korkea-asteen oppilaitokset brändäytyvät ja markkinoivat itseään entistä aggressiivisemmin: ”Tasoerot ovat olemassa jo nyt. Ainakin erot arvostuksissa, jotka perustuvat paljolti mielikuviin ja

rekrytoijan tms. henkilökohtaisiin mieltymyksiin tai kokemuksiin. Kyse on enemmän psykologias-
ta kuin logiikasta. Huippuyliopistopolitiikka tarkoittaa, että nämä erot varmasti vahvistuvat. Toi-
vottavasti korkeakoulut eivät ensisijaisesti vastaa tähän markkinoinnilla ja mainonnalla.”

Silti suuri merkitys on myös sillä, miten valmistuneita rekrytoivat työnantajat reagoivat korkea-
koulujen rankkauksiin ja tasoeroihin: ”Voisin kuvitella, että sellaisilla aloilla, jossa tutkimukset ovat
samankaltaisia ja rankkaukset tunnettuja rekrytoivissa organisaatioissa, näin olisi. Uskon, että
suuri osa yrityksistä ei edelleenkään ole kiinnostunut arvosanoista ja korkeakoulutuksen erityis-
tasosta.”

Optimistejakin löytyy: ”Kyllä suomalaiset oppilaitokset säilyvät edelleen suomalaisina ja niiden
antamalla todistuksilla on edelleen lähinnä kansallinen oman maan työelämän ja osamisen tar-
peita palveleva merkitys.

8.2. Osaamisen kohdentuminen

AMMATTIOSAAJISTA PULA

Korkeastikoulutettuja on liikaa, mutta käytännön ammattiosaajista on huutava pula vuonna 2025.

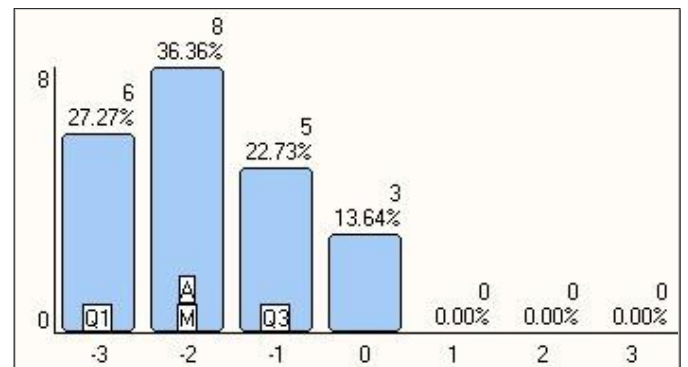
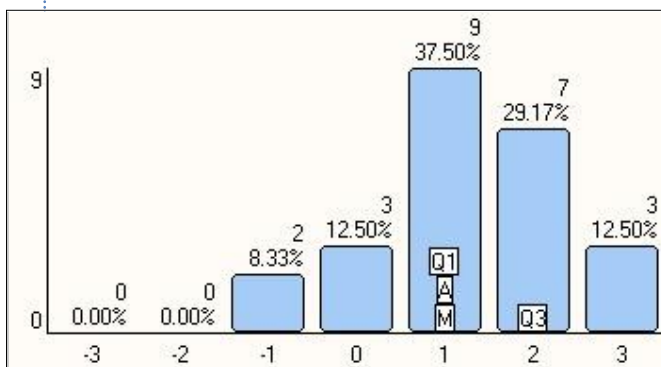
Yleissivistys ja osaaminen työelämässä 2030 -raportissa esitettiin mm., että parinkymmenen
vuoden kuluttua Suomessakin voi olla tilanne, jossa osaamisen painopiste on nyrjähtänyt.
Akateemisesti koulutettuja on tarpeeksi tai jopa liikaa, mutta puutetta on niistä, jotka tekisivät
käytännön töitä: putkimiehistä, hoitohenkilökunnasta, poliiseista jne.

Todennäköisyys

n=24, A=1.25, M=1.00, Q1=1.00, Q3=2.00

Toivottavuus

n=22, A=-1.77, M=-2.00, Q1=-2.75, Q3=-1.00

Kuvio 45. Korkeastikoulutettuja liikaa, ammattiosaajia liian vähän:
panelistien käsitykset ilmiön todennäköisyydestä ja toivottavuudesta vuonna 2025

Tämän teesin kohdalla todennäköisesti olisi ollut järkevämpää kysyä toivottavuuden asemesta
merkittävyyttä. Nyt toivottavuuden kohdalla tuli itsestään selvä tulos – eihän kukaan toivo sitä,
että työvoimaan ja koulutuksen tarpeen kohtaaminen epäonnistuu. Joka tapauksessa ilmiötä pi-
dettiin samalla selvästi todennäköisenä ja tulos on sekä reaktiivinen että tulevaisuuden odotus-
ten kannalta hyvin hälyttävä.

Kommentit noudattelivat monivalintavastausten linjaa: ilmiö nähtiin todennäköisenä. Ratkaisui-
vaihtoehtojakin haravoitiin – maahanmuuttajista saadaan tämän panelistin mukaan käytännön
työn tekijäresurssi: ”Nyt näyttäisi vahvasti siltä, että näin tulee käymään ainakin jollain aloilla.
Tosin jos ihminen on valmis muuttamaan työn perässä, niin silloin tilanne ei varmasti ole niin
paha. Kehitys Suomessa on menossa myös siihen, että suomalaisia ei enää kiinnosta nämä ’käy-
tännön’ työt. Linja-auton kuljettajat alkavat olla jo muita kuin suomalaisia.” Toinenkin panelisti
näkee maahanmuuttajat ratkaisuna – lainkaan huomaamatta ajatuksensa epätasa-arvoisia läh-
tökohtia. Hyvin moni panelisti myös näki tämän vastaajan tavoin, että väittämän kuvaama tilan-
ne on arkea jo tänään: ”Toivottavaa olisi, että koulutuspaikkoja voitaisiin ohjata oikeille paikoille.
Maahanmuuttajia tulee varmaan lisää ei-niin-haluttuihin töihin, mutta tämä on totta jo nyt.”

Toinen ratkaisu löytyy joustavuutta lisäämällä. Tämä ratkaisu kuitenkin vaatisi esimerkiksi ammattiyhdistysliikkeeltä uudenlaisia asenteita: *”Ammattikorkeakoulututkinnot puolestaan ovat varsin hyviä moneen käytännön työhönkin. Esim. insinöörin koulutuksella pystyy tekemään käytännön töitäkin.”*

Asennemaailma on kova ja teknologiaa ihmistyön kustannuksella suosiva: *”70-lukulaisen koulutusajattelun ja arvomaailman tuloksena ns. tavalliset ammatit on alennettu ja kuviteltu että ne voidaan korvata tekniikalla.”*

Myös hiukan optimistisempia äänenpainoja löytyy, vaikka tämä tilanne vaatisi isoja muutoksia asenneilmapiirissä ja kipeitäkin käytännön päätöksiä: *”Vuonna 2025 2. aste ja amk:t on yhdistetty, jonka seurauksena kädentaitajia löytyy.”* Toisaalta asenteet näyttäisivät olevan muutoksessa: *”Jo nyt nähtävissä että käsityötaidoista ja tekijöistä on pulaa. Toisaalta nuortenkin arvostukset muuttuvat nopeasti, akateemisuus ei välttämättä olekaan tavoiteltavaa.”*

Todellisuus on kuitenkin raadollista: *”Akateemisesti koulutetut ovat valtion ja kuntien hallinnon, siis hallinnon ja hallitsemisen orjia myös tulevaisuudessa. Huipputieto ja huippuosaaminen on jossakin muualla. Onneksi.”*

Seuraavassa väittämässä kartoitetaan ihmisen ja koneen samankaltaisuutta ja osaamisen päivittävyyttä.

OSAAMISEN PÄIVITTÄMINEN

Osaaminen ja tietäminen voidaan päivittää kuin tietokoneohjelmat vuonna 2025.

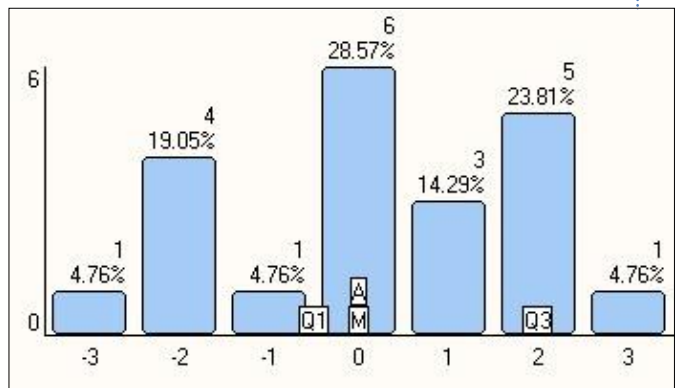
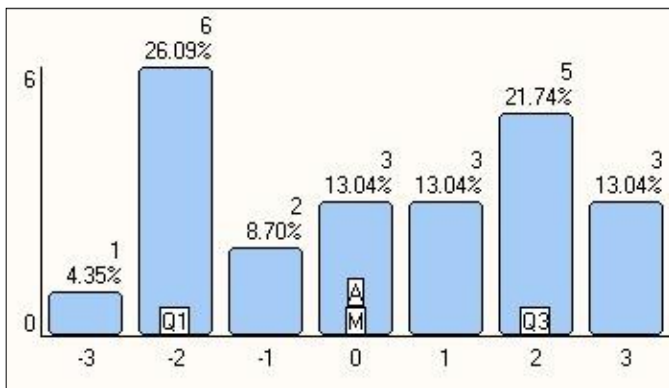
Vaatus jatkuvaan uudelleen koulutautumiseen ja oman osaamisen päivittämiseen nähtiin Oppimisen tulevaisuusbarometrissä 2030 sekä toivottavana että todennäköisenä tulevaisuutena <http://www.scribd.com/doc/32783236/Oppimisen-tulevaisuus-2030> (ss. 165–169)

Todennäköisyys

n=23, A=0.22, M=0.00, Q1=-2.00, Q3=2.00

Toivottavuus

n=21, A=0.19, M=0.00, Q1=-1.00, Q3=2.00

Kuvio 46. Osaamisen päivittäminen koneiden tavoin: panelistien käsitykset ilmiön todennäköisyydestä ja toivottavuudesta vuonna 2025

Monivalintavastausten mielipiteet jakoutuivat tässä teesissä selvästi. Ei-todennäköisenä osaamisen päivittämistä koneen tavoin piti 39 % panelisteista samalla kun lähes puolet eli 48 % piti sitä todennäköisenä. Toivottavana sitä piti 43 % ja ei-toivottavana 29 %, mutta useampi kuin joka neljäs ei osannut tai halunnut ottaa kantaa ilmiön toivottavuuteen.

Teesi koettiin hiukan vaikeaksi hahmottaa – osaamisen päivittäminen katsotaan normaaliksi ja luonnolliseksi osaksi ihmisen oppimista ja arjen toimintaa. Vertaus tietokoneeseen tuntui vaikealta ja kommentit jäivät lyhyiksi. *”Osaamisen päivittäminen on edellytys kehityksen mukana pysymisessä.”*

Tietokoneeseen ja ohjelmointiin vertautuminen tuntui vieraalta ja ehkä hiukan pelottavaltakin

– mieleen nousevat kyborgit ja robotit: *”No ei vaikka sellaisiakin kybortistisia osia ihmisen elämässä voi tuolloin olla. Oppimista ei voi ulkoistaa missään kehittyneessä oppimismielessä edes 2025.”* Oppimisen prosessi vaatii panelistien mielestä kuitenkin jotain muuta kuin tietokoneohjelman päivitystä: *”Ihmisen ajattelun ja toimintamallien muuttaminen vaatii pitkäkestoisempaa prosessia kuten tietokoneohjelman lataaminen.”* Samalla tämä toimintamalli *”Viittaa tietynlaiseen helppouteen ja automaattisuuteen. Tuskin niin, jos asiantuntijoiden käsitys osaamisen dynamiikasta ja kontekstisidonnaisuudesta pitää ollenkaan paikkansa.”*

Toisaalta osaamisen päivittäminen vertautuu myös uudelleen kouluttautumiseen ja tästä näkökulmasta ilmiöön tulee uusia ulottuvuuksia. Motivaatio on niistä tärkein: *”Uudelleen kouluttautuminen voi tarkoittaa eri asioita. Uuden ohjelman tai laitteen opettelu luonnistuu työn tekemisen ohella aivan hyvin ilman mitään sen ihmeempää koulutustapahtumaa. Sitä tapahtuu koko ajan eri työtehtävissä olevilla. Uudelleen kouluttautumiseen tarvitaan jokin syy/ärsyke. Halu uusiin tehtäviin tai nykyiseen työtehtävään liittyvä uusi tehtävä. Tällainen voi olla vaikka uusi kieli tai kulttuuri sekä esimiestaitoihin kouluttautuminen. Oman alan kehittymisen seuranta on tärkeää, jotta pysytään kehityksessä mukana.”* Toinen panelisti on samoilla linjoilla: *”Itsensä kehittäminen on hyvä asia oman vireydentilan kannalta. Tähän koulutukseen pitää motivaatio löytyä itseltä, sillä muuten tilanne saattaa olla ahdistavakin.”*

8.3. Yhteenveto

Panelistit pitivät sekä todennäköisenä että hiukan yllättäen myös toivottavana sitä, että huippuopettajista kilpaillaan tulevaisuudessa, vaikka en osaa sanoa -vastauksiakin oli tämän teesin kohdalla useita. Kysymyksiä heräsi siitä, miten silloin säilytetään oppimisen perinteinen tasa-arvo. Samaten ei ole itsestään selvää, että huippuosaaajat haluavat tulla juuri Suomeen – miten siis heidät parhaiten houkuteltaisiin tänne? Jos nämä huippuosaaajat ovatkin pääsääntöisesti aasialaista alkuperää, toivottavuus hiukan väheni. Kommenteissa pohdittiin sitä, kuinka erilainen kulttuuri rikastaa mutta voi myös lisätä konflikteja. Toisaalta esiin nousi myös tietoteknologian aikaansaama paikkariippuvuuden väheneminen.

Entä sitten, jos Suomi jää osaamisen keskikastiin ja osaamisen taso laskee? Tätä pidettiin epätodennäköisenä tulevaisuuden kehityssuuntana, vaikka kuitenkin tämän teesin kohdalla oli paljon myös eos-vastauksia. Samalla ilmiö oli merkityksellinen.

Suomalaisen koulutuksen vahvuutena on panelistien mukaan aina ollut sen ilmaisuus. Säilyykö tämä tulevaisuudessa, ja jos ei säily, niin miten se vaikuttaa tasa-arvoon? Toisaalta on myös kysyttävä, onko meillä tulevaisuudessa edelleen varaa korkealaatuiseen koulutukseen.

PISAn nähtiin mittaavaan vain peruskoulutuksen tasoa – millaisia kansainvälisiä tuloksia saisimme korkea-asteelta? Entä miksi tutkimusten mukaan suomalaiset oppilaat voivat huonosti? Pidettiin todennäköisenä mutta ei-toivottavana, että korkea-asteen oppilaitosten tasoerot kasvavat. Ranking-listojen eriarvoistava vaikutus askarrutti panelisteja, samoin korkeakoulujen pyrkimys brändäytyä ja markkinoida omaa erinomaisuuttaan. Palautteen saaminen työnantajilta opiskelijoiden osaamisesta ei sekään ole itsestään selvää.

Panelistit pohtivat myös sitä, onko meillä vallalla liian kapea osaamisen määrittely. Toisaalta ei nähty, että meillä olisi nykyisinkään selkeää oppimisen visiota.

Panelistien mielestä on todennäköistä mutta ei-toivottavaa, että tulevaisuuden Suomessa on ammattiosaaajista pula. Olisiko maahanmuuttajista apua? Toisaalta ilmiö nähtiin suurena haasteena ammattiyhdistysliikkeelle.

Kun pohdittiin osaamisen päivittämistä tietokoneohjelmien tavoin, ilmiön todennäköisyys ja toivottavuus hajaantuivat. Paljon oli myös en osaa sanoa -vastauksia. Tässä kohdassa nähtiin myös oppimisen prosessin kokonaisvaltainen ymmärtäminen haasteena.

9. Jaksaminen

Työssäjaksamisesta on viime aikoina puhuttu sekä julkisuudessa että siitä on tehty useita tutkimuksia (ks. esim. <http://www.mol.fi/jaksamisohjelma/esitteet/index.htm>, jonne on koottu työssä jaksamisen tutkimusraportteja). Näistä tutkimuksista käy ilmi, että nykytyöelämä on muuttunut vaativuudessaan sellaiseksi, että yhä useampi kärsii työperäisistä oireista, mielenterveyden ongelmista, väsymisestä ja työuupumuksesta. Työelämän kasvavat tehokkuusvaatimukset ovat aikaansaaneet sen, että samoja työtehtäviä tehdään pienemmällä työntekijämäärällä, jolloin paine ja kiire yksittäisen yksittäisen työntekijän kohdalla on kasvanut. Toisaalta osa-aikaisuuden ja määräaikaisten työsuhteiden määrä kasvaa jatkuvasti (ks. esim. Tilastokeskus 2010).

Samanaikaisesti suunnitellaan eläkeiän nostoa ja eläkeputken keinoja on jo kavennettu.

9.1. Leppoistelu ja viipyileminen

LEPPOISTELU

Leppoistelusta ja viipyilemisestä (slow life) on tullut vuonna 2025 vallitseva arjen toimintamalli.

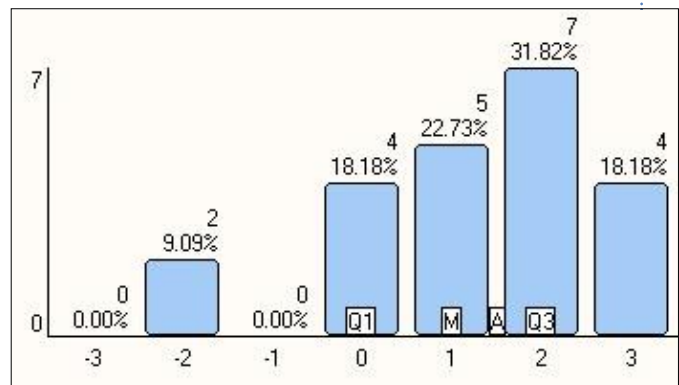
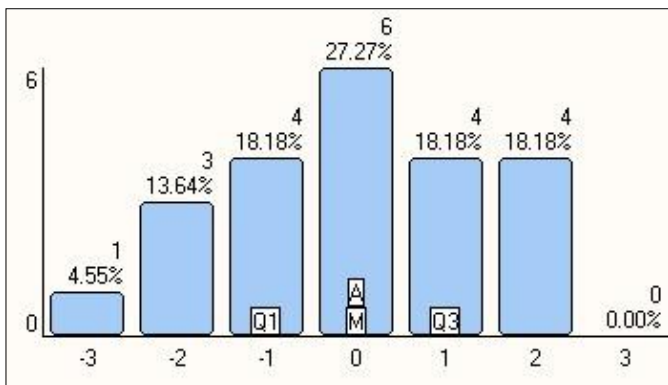
Eryityisesti professori Sirkka Heinonen Tulevaisuuden tutkimuskeskuksesta on omissa kirjoituksissaan puhunut leppoistelusta (englanniksi slow life). http://yle.fi/alueet/turku/2010/02/raskas_tyo_vaatii_runsaat_tauot_1462101.html

Todennäköisyys

n=22, A=-0.05, M=0.00, Q1=-1.00, Q3=1.00

Toivottavuus

n=22, A=1.23, M=1.50, Q1=0.25, Q3=2.00

Kuvio 47. *Slow life on vallitseva toimintamalli: panelistien käsitykset ilmiön todennäköisyydestä ja toivottavuudesta vuonna 2025*

Viipyileminen ei ole panelisteille itsestään selvä tulevaisuuden ilmiö: todennäköisyyden kohdalla suurin osa vastaajista ei osannut sanoa miten käy. Puolesta äänesti yhtä moni kuin vastaan: 36 % panelisteista. Toivottavana hitaan elämän tuloa piti 43 % panelisteista ja 29 %:lle se ei ollut tavoiteltava tulevaisuuden tila.

Hitaan elämän ajatus herätti paljon keskustelua. Osalle panelisteista se kuitenkin näyttäytyy vain muotitrendinä, joka päättyy pian: *”Kyllä tämä on enemmän muoti-ilmiö eikä kovin pitkäaikainen. Työelämä pysyy aika kovana jo demograafisista selityksistä johtuen.”* Toisaalta kaikille leppoistelu ja downshifting ei ole mahdollista. Se käy toimintamalliksi vain niille, joilla on siihen rohkeutta: *”Ei ole vallitseva arjen toimintamalli, vaan koskee vain niitä jotka uskaltavat hypätä oravanpyörästä. Informaatioähky ja viihteellistyminen vahvistuvat koko ajan.”* Tai niitä, joilla on siihen varaa: *”Varmasti joissakin ihmisryhmissä, mutta kyllä duunarit raataa senkin edestä.”*

Myös arjen kovuus ja talouden saneleman todellisuuden faktat tekevät hitaammasta elämästä ja vähempään tyytymisestä mahdottoman: *”Ajatus on todella hyvä, mutta tuntuu mahdottomalta pörssiyhtiöiden toimintakulttuuriin. Jossain määrin varmaankin toteutuu sellaisissa työtehtävissä, joissa työaika on joustava ja työntekijä voi itse hyvinkin vahvasti suunnitella missä ja miten työtehtävänsä hoitaa.”*

Silti jotkut näkevät ilmiön vahvistuvana ja hyvänä asiana: *”Ei varmaankaan vallitseva, mutta vahvistuva trendi kuitenkin. Lavenee nykyisistä etuoikeutetuista laajempiin kansanosiin. Edellyttäen, että talouden perusta pysyy kunnossa.”*

Vaikka leppoistelu sinänsä ei olisikaan vallitseva trendi, niin arjen helpottaminen ja työn uudelleen järjestäminen ihmisen voimille sopivammaksi voisivat olla keinoja tehdä työelämästä siedettävämpää: *”Asiantuntijuus on työnä erittäin kuluttavaa ja tähän työnantajatkin ovat havahvuneet. En ehkä puhuisi leppoistelusta vaan oman työn vapaammasta suunnittelusta, jolloin työn tekemisen saa itse suunnitella vapaammin. Työn tulos ja aikatauluissa pysyminen on ratkaisevampaa kuin työaika ja sen käyttö.”*

Hitaan elämän kuvaus tuottaa myös kriittisiä huomioita: *”Suomalaiselle suorittajakansalle slow life tekee ihan hyvää, mutta liitteestä poimittu väite ’on löydettävä mittaustavaksi sille, että miten kukin hitauden ilmentymä tuottaa tulosta’, on hieman ristiriidassa leppoistelun kanssa. Toki jos slow lifen on tarkoitus tuottaa jotain (ehkä sitten uusintaa työvoimaa/työkykyä), väite on perusteltu. Tosin olisi aika ihanaa, että slow life olisi itsetarkoitus.”* Samalla pallo heitetään työnantajapuolelle: *”Työnantajat voisivat entistä enemmän luoda tähän mahdollisuuksia asennetaan muuttamalla. Hyvä henkinen työyhteisö auttaa jaksamaan ja tuo varmasti enemmän tulosta kuin tiukka valvottu yhteisö. Sairaspoissaolot tulevat vähentymään huomattavasti, jos välillä on mahdollisuus ottaa rennommin. Miksei töissä voi olla hauskaa? Miksi töihin ei voisi olla hauska mennä?”*

Panelistin mielestä myös tässä nuorten asenne on muuttumassa: *”Nuorisolla onkin tulevaisuudessa erilainen suhtautuminen työhön: he eivät ole valmiita uhraamaan koko elämänsä työlle.”*

Leppoistelun ja hitaamman elämän mahdollistaminen vaatii poliittisia päätöksiä. Vastuu kustannusten kasvusta pitäisi kuitenkin ohjata niille, jotka tätä mahdollisuutta käyttävät: *”Olennaista yhteiskunnan kannalta ei ole tuottaa paljon taikka ylhäältä ohjata ihmisiä esim. tekemään paljon töitä (taikka korkeaan eläkeikään tms.). Markkinataloudessa ei oikeasti kuulu erikseen ohjata ihmisiä heidän kannaltaan hyviin ratkaisuihin – tämä on suuri väärinkäsitys. Sen sijaan tulee luoda systeemi, joka mahdollistaa sen, että tuottamisen lasku kohdistuu niille, jotka tekevät vähemmän – eikä se ole toisilta pois (mukaanlukien julkiset palvelut ynnä muut jutut). Jos osa jengistä haluaa tehdä vähemmän, sille pitää luoda puitteet, jos ollaan hyvä yhteiskunta – eikä leimata heitä systeemin väärinkäyttäjiksi ja yhteisen tuottavuusaatteen vastustajiksi. Poliitikoilla on tässä ongelma, kun eivät osaa puhua tuota kieltä ollenkaan tai tunnistaa tämän leppoisteluargumentoinnin yhteyttä ’normaaliin’ politiikkaan.”*

Osa-aikaisuuden ja lyhyiden, projektiluonteisten työsuhteiden taustalla saattaa olla myös uudenlainen asenneympäristö ja elämäntapa:

RAKENTEELLINEN OSA-AIKAISUUS

Merkittävä osa suomalaisista elää siten, että he tekevät ansiotyötä vain osan vuodesta ja elävät siitä saamallaan tuloilla loppuvuoden vuonna 2025.

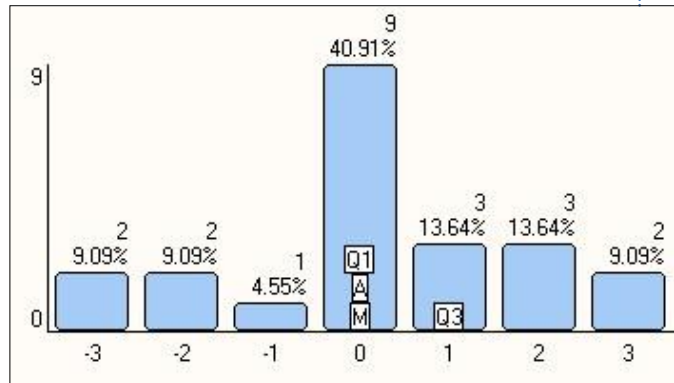
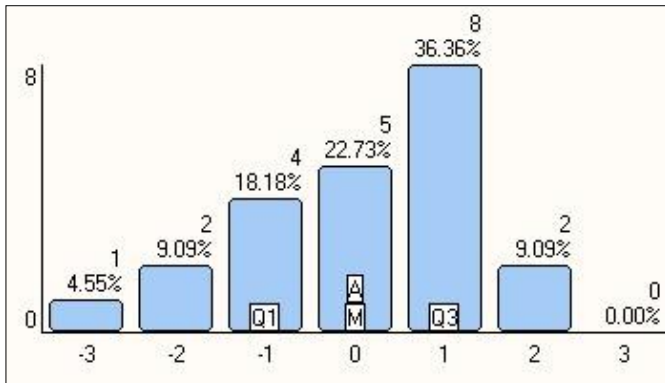
Hitaamman elämän lisäksi myös kulutuksen vähentämisestä ja pyrkimyksestä yksinkertaisempaan elämään on nousemassa yhä merkittävämpi ilmiö nuorten parissa. Kuluttaminen ei enää ole oleellinen asia vaan elämänsisältö haetaan muusta, hyvästä luontosuhteesta, yhdessäolosta, henkisyudesta ja kulttuurista, luovasta tekemisestä ilman ansiotarkoitusta jne. http://yle.fi/uutiset/kotimaa/2010/03/downshifting_kiinnostaa_nuoria_aikuisia_1531710.html

Todennäköisyys

n=22, A=0.05, M=0.00, Q1=-1.00, Q3=1.00

Toivottavuus

n=22, A=0.18, M=0.00, Q1=0.00, Q3=1.00

Kuvio 48. *Ansiotyössä ollaan vain osa vuotta: panelistien käsitykset ilmiön todennäköisyydestä ja toivottavuudesta vuonna 2025*

Itse valitun lyhyemmän työajan todennäköisyys jakautuu lähes puoliksi: ei-todennäköisenä sitä pitää 32 % ja todennäköisenä 45 % panelisteista. Toivottavuuden kohdalla yllättävän moni ei kerro mielipidettään (4 %), kannattajia on 36 % ja vastustajia 23 %.

Kommenteissa palataan raadolliseen todellisuuteen: *”Oli mikä tahansa elämänsisältö, se yleensä vaatii enemmän resursseja kuin köyhyysrajaan yltävät tuet. Vanhempiensa tuella nuoret voivat johonkin mittaamaan näin toimia. Työmarkkinoilla ei tosiasiasa suvaita katkoksia. Ns. huonojen töiden tekeminen yleensä ehkäisee hyvän elämän tehokkaasti (vuorotyö, jatkuva varuillaolo jne).”* Ajatellaan, että *”Tämän tyyppinen kuvio on kuitenkin marginaaliryhmien elämäntapa. Mahdollisuuksia siihen ei ole kaikilla. Joillekin se saattaa olla ihan pakon sanelema juttu esim. kausityöhön liittyvänä. Työstä irrottautuminen on kuitenkin sellainen riski, jota harva uskaltaa ottaa. Uuden työn löytäminen saattaa olla vaikeaa.”*

Toisaalta itse valittu osa-aikaisuus ja pätkätyöläisyys on jo nyt osin totta: *”Nykyäänkin jotkut sinut elävät (ovat eläneet jo kauan) noin Euroopassa tietystä elämän vaiheessa. Ei mitään uutta. En yleistäisi koko väestöön.”* Samalla se toteutuessaan ohjaa työn tekemistä sellaisiin ammatteihin, joissa se on mahdollista: *”Voi hyvin päteä palveluammatteihin ja sesonkityöntekijöihin. Nämä työt lisääntyvät. Ei koske akateemisia ym. professioita.”*

Kaikille ajatus ei maistu vaan tuntuu vastuun pakoilulta: *”Kuka sitten ylläpitää sosiaali-, terveyspalveluja, koulutusta ja koko yhteiskuntaa, jos ei kaikki tee 100 %:sti ansiotyötä. Varsinkin vastavalmistuneitten kohdalla tilanne johtaa mahdottomaan yhtälöön: ”Itse en henkilökohtaisesti ymmärrä tätä koko slow-living ajattelua. Etenkin jos puhutaan vastavalmistuneista – luulisi olevan sen verran kunnianhimoa, että tehdään ensin uraa, joka sitten mahdollistaa tämän koko homman. Katsoisinkin, että tämä slow-living on tulossa lähinnä keski-ikäisten keskuuteen. Tämä voi olla hyväksi niin työssä jaksamisen kuin työurien pidentämisenkin kannalta.”* Sellaisenaan se voi myös lisätä eriarvoisuutta: *”Saattaa olla että eri väestöosat ovat eri asemassa työn teon suhteen. Voi olla että osan väestöstä on mahdollista tehdä vähemmän töitä, mutta en silti usko että tehtävän työn määrä voi laskea.”*

9.2. Psyyke ja työkyky

Kysyimme myös sitä, kuinka ihmiset jaksavat työelämän ja jatkuvan koulutautumisen todellisuudessa.

PSYYKEN KESTÄMINEN

Jatkuva uudelleen koulutautuminen on aiheuttanut merkittävästi psyykkisiä ongelmia vuonna 2025.

Tulevaisuudentutkija Elina Hiltunen peräänkuuluttaa kolumnissaan uudenlaista työkuultuuria, jossa työnantajan täytyy panostaa enemmän inhimilliseen johtajuuteen, organisaation arvoihin ja joustavuuteen. Hän sanoo, että samalla kun osa tämän päivän ammateista poistuu, kuten on käynyt esimerkiksi konekirjoittajalle, ratikan rahastajalle tai puhelunvälittäjälle, uusia ammatteja syntyy seuraavien 15 vuoden aikana.

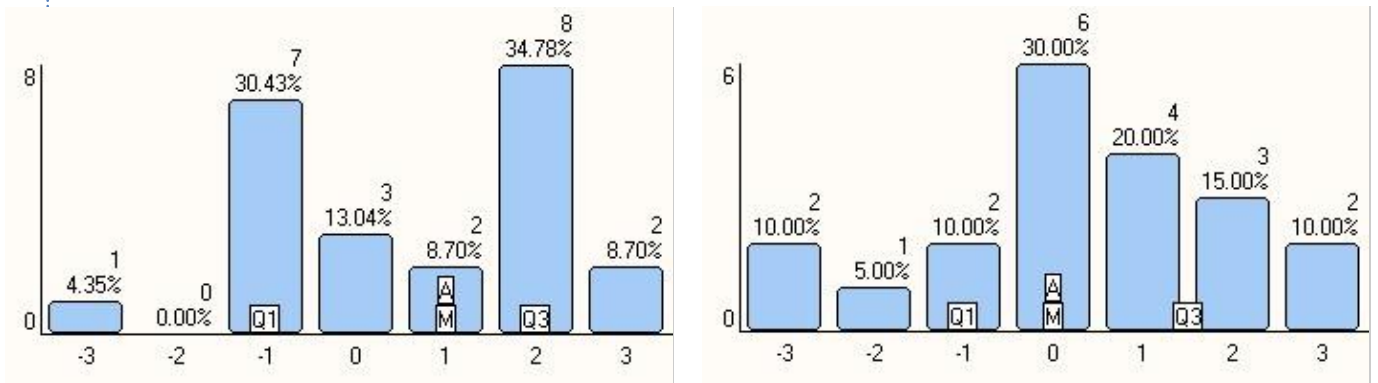
<http://www.talouselama.fi/kolumni/article390669.ece> Mutta mitä tämä tarkoittaa sille ihmiselle, joka on yhtäkkiä työtön ja jonka kaikki osaaminen on täysin vanhentunutta?

Todennäköisyys

n=23, A=0.61, M=1.00, Q1=-1.00, Q3=2.00

Merkittävyys

n=20, A=0.30, M=0.00, Q1=-0.25, Q3=1.25

Kuvio 49. Uudelleen koulutautuminen aiheuttaa psyykkisiä ongelmia: panelistien käsitykset ilmiön todennäköisyydestä ja merkittävyydestä vuonna 2025

Tämän ilmiön kohdalla ei kysytty toivottavuutta vaan merkittävyyttä sen asemesta. Mielen terveyden ongelmien lisääntyminen uudelleen koulutautumisen vaatimusten takia tuntuu todennäköiseltä yli puolesta panelisteista (52,18 %), kun kolmannes (35 %) on eri mieltä. Merkittävänä ilmiön näkee 45 % ja ei-merkittävänä joka neljäs, mutta 30 % ei osannut sanoa mielipidettään.

Kommenteissa tuli esille monta mielenkiintoista ja tärkeää näkökohtaa – tämä teesi herättikin paljon keskustelua. Ensinnäkin on niitä, joiden mielestä aina mennään kuitenkin väistämättä parempaan suuntaan: ”Vuonna 2025 työiässä oleva sukupolvi on jo niin tottunut patkätömaailmaan, että eiköhän ole jo aika luontaista vaihtaa työtä, ammattia tai alaa.” Toisaalta optimisti ajattelee, että ”Eikö koulutautuminen ja uuden oppiminen parhaimmillaan ole vapauttavaa ja virkistävää pikemminkin kuin stressaavaa?”

Toisaalta nykyajan yhä raskaammaksi käyvän työelämän ongelmat voivat myös johtua siitä, että yhteiskunnan toimintalogiikassa on ristiriitaisuuksia: ”Eiköhän psyyket ennemminkin eheydy kun ei enää ajeta järkevästi teollisuusyhteiskunnan logiikkoihin.”

Sinänsä nyt nähtävissä oleva kehityskulku tuntuu todennäköiseltä myös tulevaisuudessa: ”Tämän kaltainen kehitys tulee jatkumaan. Teollisuusyöpaikkoja lopetetaan ja ihmisten on hankittava uusi ammatti, sillä vastaavaa ei välttämättä ole tarjolla ainakaan samalla paikkakunnalla. Uskon kuitenkin, että konekirjoittajakin pystyy tekemään monia muita työtehtäviä ilman uutta tutkintoa/ammattia. Kyseessä on persoonalliset tekijät ja työntajan antama mahdollisuus. Tuntuu aika byrokrattiselta, jos aina tarvitaan aikuiselle ihmiselle uusi monivuotinen koulutus toisiin työte-

täviin. Kyllä työtä tekemällä oppii monenlaisia taitoja ja ns. hiljaista tietoa.”

Toisille tilanne näyttäytyy aika lohduttomana, mutta haluttaessa keinojakin löytyy: ”Jatkuva kouluttautuminen syö henkisiä resursseja. Epävarmuus uudesta työstä koulutuksesta huolimatta ei välttämättä lisää motivaatioita opiskeluun ja jos tällaisia kokemuksia on useampia. Oman työn ohella kouluttautuminen voisi olla järkevämpää ja itselle psyykkisesti helpompaa. Samalla olisi koko ajan valmis nopeisiin muutoksiin. Työpaikan altameno ei tällöin yllätä housut kintuissa.” Lisäksi syy voi olla myös omassa asenteissa: ”On todennäköistä että jonkinlainen osaamisen kilpailu kiristyy ja osalle tunne oman ammattitaidon häviämisestä voi johtaa psyykkisiin ongelmiin.”

Osaamista ja sen päivittämistä voidaan katsoa myös toiselta kannalta. Tulevaisuuden työelämätilanne edellyttää automaattisesti elinikäisen oppimisen näkökulmaa: ”Kenenkään osaaminen ei voi olla kaikilla osiltaan täysin vanhentunutta. Vuonna 2025 suurin osa työvoimasta on elänyt maailmassa, jossa osaamisen päivittäminen on itsestäänselvyys. Pidän epätodennäköisenä, että kouluttautuminen tapahtuu silloinkaan täysin uusiin ammatteihin, vaan oma osaaminen päivitetään silloinkin lähialoille, esim. palveluammattista toiseen.”

Vastuu voidaan heittää myös niille, jotka työntekijöitä palkkaavat: ”Työnantajat ovat ottaneet enemmän vastuuta työntekijöidensä osaamisen päivittämisessä. Hyödynnetään esim. AHOTia, jos työntekijä haluaa edetä urallaan.”

”Parasta on se, että ihmiseltä palaa käämit, ihan samalla tavalla kuin koneelta, kun se ylikuormittuu. Koneen ja ihmisen ero tässä on se, että kone on korjattavissa, käämit voi vaihtaa. Toivotaan siis, että lääketiede kehittyä käämitystieteen suuntaan.”

Nyt puhutaan paljon siitä, että työaika pitäisi lisätä ja eläkkeelle lähtöä myöhentää, jotta yhteiskunnan kantokyky säilyy:

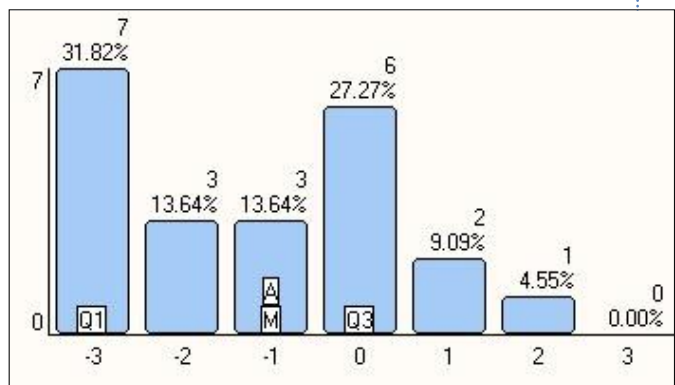
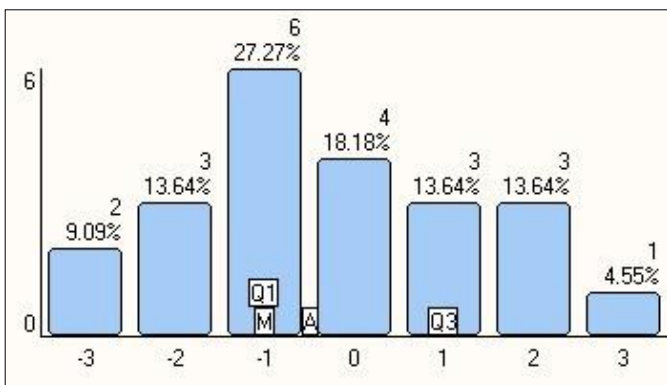
ELINIKÄ JA TYÖKYKY

Vuonna 2025 lähdetään eläkeelle keskimäärin 75-vuotiaana.

Amerikkalainen teknologia-asiantuntija Raymond Kurzweil uskoo, että olemme aivan sen teknologisen innovaation kynnyksellä, jolla ihmisen elinikää saadaan pidennettyä loputtomiin. http://www.ted.com/talks/ray_kurzweil_on_how_technology_will_transform_us.html. Toisaalta vähentyvä työvoima ja toisaalta jatkuva osaavien työntekijöiden tarve aiheuttavat paineita eläkeiän nostamiseen ja maahanmuuton lisäämiseen. Työelämän tulevaisuutta koskeneessa seminaarissa esitetty EK:n johtaja Eeva-Liisa Inkeröisen kalvosarja http://www.ek.fi/www/fi/2010Tapahtumat/Tulevaisuus_tyoeelamassa_24032010/Inkeroinen_-_Tulevaisuus_tyoeelaemassa_24_3_2010_2.pdf

Todennäköisyys
n=22, A=-0.27, M=-0.50, Q1=-1.00, Q3=1.00

Toivottavuus
n=22, A=-1.18, M=-1.00, Q1=-3.00, Q3=0.00

Kuvio 50. Eläkeiäksi 75 vuotta: panelistien käsitykset ilmiön todennäköisyydestä ja toivottavuudesta vuonna 2025

Tämän teesin kohdalla vastaukset hajaantuivat. Epätodennäköisenä eläkeiän nousua piti puolet vastaajista ja todennäköisenä kolmannes (32 %). Toivottavana sitä piti vain 14 % ja ei-toivottavana 59 %, mutta 27 % ei osannut sanoa mielipidettään.

Teesi herätti paljon kommentteja ja tällä kertaa todennäköisyydenkin kohdalla esiin nousivat toiveet ja pelot. Tämä on sellainen teema, joka herättää paljon intohimoja ja ahdistustakin yhteiskunnassa. *”Toivottavasti ei! Akateemisena, siistiä sisätyötä tekevänä valkokaulustyöläisenä en usko enää jaksavani tuossa iässä työssä. Toisekseen, en ainakaan näe nykyisenlaisesta työstäni saavan moista intoa työuran pidentämiseen.”*

Toinen henkilökohtainen kannanotto: *”Onneksi kukaan ei luultavasti pakota minua pidentämään elämäni loputtomiin. Tähänkin kun tässä kirjoittelen, niin jos en osaisi vetää tätä huumorin puolelle, vetäisin jo itseäni hirteen. On aivan se ja sama, missä iässä eläkkeelle lähdetään, kun hutaan mennään kuitenkin, ennemmin tai myöhemmin. ’Amerikkalainen teknologia-asiantuntija’, tämä on täyttä paradoksia suhteessa sitä seuraavaan – ai niin, sehän tässä niin absurdia onkin, että se ei kai sittenkään ole paradokseiksi tarkoitettu.”*

Kysymys on ennen kaikkea jaksamisesta: *”Työelämän tarvitsee paljon muuttua, että viitsisimme ja pystyisimme tekemään töitä 75 v.”* Myös kansanterveydellinen näkökulma nousi esiin: *”Eläkeikä riippuu terveydestä. Suomalaisten huono terveys (juoppous, ylipaino, verenpainetaudit jne) estää työnteon jatkamisen useimmilla.”*

Kun asiaa pohditaan kansantalouden ja yhteiskunnan muutoksen kannalta, siihen tulee toisenlaista syvyyttä. Asia ei ole niin yksinkertainen että sitä voitaisiin lähteä selvittämään vain henkilökohtaisen edun tai toiveen kannalta: *”Työntekijöiden pulasta voidaan olla montaa mieltä. Poliitiikan merkitys näissä väitteissä saattaa olla huomattava, sillä työttömyys on korkealla tasolla ja tilanne muuttuu hyvinkin nopeasti taloudellisten tilanteiden vaihtuessa kuten esim. 2008 syksyllä nähtiin. Työpaikkoja myös loppuu huomattavan paljon, vaikka uusia syntyykin. Näin ollen työvoimapulaa ei tilastollisesti ole. Työvoiman kohtaavuudessa on sen sijaan ongelmia. Elämme eräänlaista murroskautta, mutta sen jälkeen tilanne tulee korjaantumaan. Nuoria koulutetaan näihin työtehtäviin ja vanhemmat ikäluokat eläköityvät. Eliniän nousu toki nostaa paineita eläkeiän nostamiseen. Toisaalta onko näin? Osaako joku tutkimuksen kautta osoittaa, että eläkkeitä ei pysyvä maksamaan niihin varatuilla rahoilla? Tuntuu, että tämä asia on hyvinkin poliittinen ja yhtä totuutta asiasta ei ole.”*

Yksi ratkaisu voisi olla toisenlainen maahanmuuttopolitiikka: *”Eläkeiän nostaminen ei ratkaise asiaa. Mutta maahanmuuttajien lisääminen on hyvä asia.”*

Vaikka puhutaan eläkeiän nostamisesta nykyisestä, jo tuossa 63 ikävuodessa pysyminen tuottaa vaikeuksia. Ihmiset eivät yksinkertaisesti panelistin mielestä jaksanut edes siihen tai työnantaja ei voi heitä pitää: *”Tilanne on hankala ja näen, että ihmisten pitäminen työssä siihen 63 vuoteen asti on avainkysymys. Nyt kaikki kikkailu eläkeputkilla ja ym. toimenpiteillä on nostanut kustannuksia. Työnantajat ovat liian helposti saaneet siivota työntekijöitä pois. Samalla työstä on tullut niin raskasta, että kaikki eivät sitä kestä. Tämä tulee olemaan vastaus näihin työelämäongelmiin ja ihmisten jaksamiseen.”*

Toisaalta asenne työhön voi olla toisenlainen, jos lainsäädäntö sallisi esimerkiksi paremmin eläkeläisten osa-aikaiset työt: *”Kyllä eläkeläisetkin haluavat ja tekevätkin mielenkiintoisia asioita, miksei siis työtäkään. Sopivia työtehtäviä ei vain ole näköpiirissä ollut. Esim. entisessä Neuvostoliitossa näkee mummoja jotka päivystävät museoissa, valvovat että esineitä ei varasteta tai tuhota. Itsekin voisin kuvitella eläkeläisenä olevani valvomassa kauniissa ympäristössä ihmisiä katsellen, mutta Suomi suosii valvontakameraa mieluummin kuin mummoa.”*

9.3. Yhteenveto

Leppoistelu arjen toimintamallina pidettiin toivottavana, mutta vastaukset hajautuivat todennäköisyyden kohdalla. Asiantuntijoita askarrutti se, onko viipyileminen muoti-ilmiö. Samalla mietittiin, miten arki voitaisiin järjestää uudelleen ja riittääkö siihen tarvittava poliittinen tahto.

Rakenteellisen osa-aikaisuuden kohdalla todennäköisyys hajosi, mutta ilmiön toivottavuuteen oli ilmeisen vaikea vastata. Panelisteja jäi askarruttamaan se, onko rakenteellinen osa-aikaisuus väistämätön pakko vai toivottava tilanne. Samalla mietittiin sitä, miten paljon ilmiöön liittyy vastuun pakoilua.

Psyykkisten ongelmien lisääntymistä tulevaisuudessa pidettiin sekä todennäköisenä että merkittävänä, vaikka vastauksissa löytyi paljon paljon en osaa sanoa -vaihtoehdon valinnoita. Tämän kysymyksen kohdalla asiantuntijoita keskusteluttivat yhteiskunnan toimintalogiikan ristiriitaisuudet, epävarmuuden lisääntyminen ja jaksaminen.

Eläkkeelle siirtymistä vasta 75-vuotiaana pidettiin epätodennäköisenä ja ei-toivottavana. Tässäkin kohtaa panelisteja askarrutti ihmisten jaksaminen. Keskustelussa nousivat esille myös yhtäältä maahanmuutto ja toisaalta eläkeikäisten osa-aikaiset työt.

10. Johtopäätökset

Asiantuntijuus kollektivisoituu ja verkostoituu samalla, kun ammatti-identiteetti ymmärretään osaamisen määrittelyn välineenä. Se ei enää tulevaisuudessa tunnu kiinnittävän nimikkeisiin vaan on riippuvainen yksittäisen ihmisen omasta valinnasta, osaamisesta ja taidoista. Tulosten perusteella asiantuntijuuden muuttuminen vähitellen verkostojen ominaisuudeksi on sekä todennäköistä että toivottavaa. Samalla mitä yleisemmällä tasolla työ ja tehtävät ovat, sitä vaikeampaa on osaamisen kokonaisuudelle nimetä erillistä ammattia, ammattinimikettä tai kuvausta.

Niinpä tulevaisuuden ammatti-identiteetti on yhä enemmän ihmisen itsensä luoma ja kehittämä ominaisuus, ei enää niinkään ulkoapäin määriteltävä toimintamalli.

Panelistit pohtivat sekä sitä, mitä on sivistys tulevaisuudessa että sitä, mikä on generalistisen eli laaja-alaisen yleisosaamisen ja specialistisen erityis- ja syväosaamisen välinen suhde. Kuten niin monesti aiemminkin, myöskään tässä tutkimuksessa ei asiaan löytynyt yksiselitteistä ratkaisua tai edes mielipidettä. Hiljaisen tiedon merkitys ja haaste osaamisen jakamisessa vain tuntuu kasvavan ajan myötä, kun maailma muuttuu kompleksisemmaksi. Mielenkiintoinen kysymys sinänsä on se, mikä on hiljaisen tiedon ja yleissivistyksen suhde. Kun erityisesti erityisalioilla kilpailu koveenee ja globalisoituu, yleissivistys sellaisenaan ei enää riitä, vaan yhä useampi kokee, että hänen täytyy kehittää itsensä huippuosaajaksi. Mikä silloin on sivistystä maailmassa?

Generalisteilla ammatti-identiteetit muodostuvat oman kokemuksen ja osaamisen pohjalle, mutta spesialisteilla vanhat identiteetit säilyvät pitkään ja vakaina. Silti samalla erilaisten asiantuntijuuksien – niin yleisen tason kuin erityisasiantuntijuuksienkin – välillä on jatkuva vuorovaikutuksellinen ja dialektinen prosessi, synteesi, jolloin lopulta se, mitä asiantuntijuudella ymmärretään, on kokonaisuutena enemmän kuin sen eri osa-alueiden summa. Tämä johtaa siihen johtopäätökseen, että tulevaisuuden työpaikoilla tarvitaan edelleen molemmanlaisia asiantuntijoita, erillisiä ihmisiä, joiden osaamisen yhdistämisestä voi lopulta muodostua uutta ja innovatiivista toimintaa.

Korkea-asteen opetuksen kehittäminen siihen suuntaan, että kandiopetus siirtyisi kokonaan ammattikorkeakouluihin ja yliopistoilla säilyisi maisteritason opetus, aiheuttaa tulosten mukaan vaikeuksia erityisesti sen vuoksi, että eri tiedekunnat ovat luonteeltaan niin erilaisia. Muutos olisi haaste erityisesti sellaisille oppiaineille ja tiedekunnille, joista jo nyt valmistuu ammattilaisia – esimerkiksi hammaslääkärit, lääkärit, psykologit, opettajat. Toisaalta erityisesti humanististen oppiaineiden ja tiedekuntien jo nyt herkkä asema vaikeutuisi ehkä entisestään, mutta ainakaan tämän tutkimuksen tulosten valossa Suomeen ei haluta amerikkalaistyylistä college-mallia.

Uudenlaisia lähestymistapoja ja toimintamalleja kaivataan. Ehkä ratkaisu voisikin olla itse opetusmenetelmien ja muotojen kehittämisessä, ei niinkään instituutioiden rakenteellisiin muotoihin puuttumisessa. Esimerkiksi jo nyt on Otavan Opistossa saatu mainioita tuloksia ilmiöpohjaisesta oppimisesta: samat oppimisen teemat ja kokonaisuudet avataan eri tason oppilaitoksissa opiskeleville oppilaille ja opiskelijoille siten, että he voivat oppia yhdessä. Ideana on laatia projekteja, kirjoittaa esseitä ja tehdä muita opintosuorituksia ryhmissä, joissa on opiskelijoita eri oppilaitoksista – esimerkiksi lukiolaisia, aikuisopiskelijoita, kandi- ja maisteriopiskelijoita yliopistosta, opettajaopiskelijoita, maahanmuuttajaoppilaita, ehkä myös yläastelaisia.

Vapaa pääsy yliopistoihin ja korkeakouluihin opiskelemaan on haasteellista, vaikka tämän tutkimuksen tulosten mukaan pääasiassa toivottavaa. Tilanne on kuitenkin erityisen haasteellinen opettajan näkökulmasta – miten taata ja ylläpitää hyvää ja tuloksellista oppimisen laatua, jos opiskelijat eivät lähtökohtaisesti ole samalla osaamisen ja motivaatiotasolla? Ei ole lainkaan selvää, että korkea-asteen ovien avaaminen vapaammin kaikille sellaisenaan nostaisi osaamisen tasoa maassa. Samalla osaamisen yhä laajempi akateemistaminen esimerkiksi tohtorintutkintoja lisäämällä ei voi olla se itsestäänselvä ihmelääke, jolla suomalainen osaaminen nostetaan maailman huipulle. Suomessa on jo nyt korkea koulutusaste, mutta samalla varsinaisen instituutiopoh-

jaisen koulutusvaiheen kesto yksittäisen ihmisen kohdalla on myös maailman huippuluokkaa.

Yksi panelisti esitti kommentissaan, että *”luovuus ja verkostot elävät valtarakenteiden reunoilla”*. Nyt on esitetty suunnitelmia ja ehdotuksia ammattikorkeakouluverkon karsimisesta ja oppiaineiden vähentämisestä. Selviytyäkseen oppilaitosten olisi siinä tapauksessa yhdistettävä voimansa ja ruvettava uudenlaiseen yhteistyöhön. Se kuitenkin vaatii uudenlaista keskinäistä luottamusta ja vuoropuhelua eri oppilaitosten ja koulutusalojen kesken. Haasteeksi nousee koulutusalojen ja toimintakulttuurien yhteen saattaminen. Rakentuuko Suomeen vähitellen suuria korkea-asteen kampusalueita ja miten erilaiset toimintakulttuurit ja osaamisen tavat saatetaan kivuttomasti yhteen?

Suomessa on perinteisesti pidetty arvokkaana sitä, että korkea-asteen koulutus on vapaata ja tasa-arvoista. Yksityisiin yliopistoihin suhtaudutaan tässä tutkimuksessa – ja on suhtauduttu aikaisemminkin – epäluulolla. Silti korkeakouluista on tulossa hyvää vauhtia itsestään liiketaloudellisin perustein toimivia organisaatioita, jotka brändäytyvät, kilpailevat keskenään, kansainvälistyvät, markkinoivat itseään yhä kaupallisemmin keinoin ja termein ja hankkivat yhä enemmän tukea, rahoitusta ja tutkimusprojekteja yksityiseltä sektorilta ja liike-elämältä. Olisikin mielenkiintoista miettiä, josko korkea-asteen yksityistyminen onkin tapahtumassa vähitellen tätä kautta?

Työsuhteiden luonne on muuttumassa yhä selvemmin projektityyppiseksi. Yhä harvemmin on tarjolla pitkäaikaisia työsuhteita korkeastikoulutetuille ja Suomessa myös tohtorintutkinnon suorittaneiden työttömyysluvut ovat kasvussa. Samalla tämä kuvastaa koko työelämää laajemminkin koskettavaa muutosta. Työntekijän suhde omaan osaamiseensa on erilainen kuin ennen, koska sitä on päivitettävä jatkuvasti, eikä vähiten koko ajan muuttuvan (tieto)teknologian vuoksi. Työntekijän suhde työnantajaan on sekin toinen: nyt työntekijä yhä useammin markkinoi osaamistaan juuri jotain määrättyä projektia tai prosessia varten, ei enää välttämättä kokonaisvaltaista uraa tai pitkäaikaista palkkatyöpaikkaa varten. Toisaalta hyvistä ja osaavista työntekijöistä kiinni pitäminen edellyttää työnantajalta haastavaa ja innostavaa työilmapiiriä ja pitkäjänteistä henkilöstöpolitiikkaa.

Pelkkä kylmä tehokkuusajattelu ja tuottavuuden korostaminen johtaa viime kädessä lopulta tuottavuuden heikkenemiseen innovatiivisuuden ja luovuuden rapautuessa kovan markkina-ajattelun alle. Panelistit katsovatkin, että samalla muuttuneen maailman osaajat arvostavat elämänlaatua ja ovat tottuneet jatkuvaan muutokseen. Perinteinen jatkuva palkkatyö ei ehkä tulevaisuudessa ole enää selkeä tavoite ja turvallisuuden tuoja kuten ennen, ja osin vielä nykyisinkin.

Suomesta puuttuu selkeä osaamisen visio. Kansallisen tason strategiapuheissa painotetaan innovatiivisuutta ja luovuutta kansantalouden voimatekijöinä ja ainoana varmana tienä tulevaisuuden menestykseen niin yhteiskunnan kansantalouden kuin yksittäisten ihmisten hyvinvoinnin kannalta. Silti keinoja innovatiivisuuden ja luovuuden toteuttamiseksi ei ole pohdittu ja monet jo nyt tehdyt tai suunnitteilla olevat koulutuspoliittiset muutokset eivät ainakaan sellaisenaan tunnu vahvistavan niitä – ainakaan tämän tutkimuksen antamien tulosten valossa.

Lähteet

- Aalto, H.-K., Ahoka, I. & Kuosa, T. 2008. Yleissivistys ja osaaminen työelämässä 2030 – Menestyksen eväät tulevaisuudessa. Hankkeen loppuraportti. Tutu-julkaisuja 1/2008, Tulevaisuuden tutkimuskeskus, Turku.
- Aarrevaara, T. & Pekkola, E. 2010. Muuttuva akateeminen professio Suomessa. Tampereen yliopistopaino, Tampere.
<http://www.edelphi.fi/fi/groups/futurex/documents/muuttuvaakateeminenprofessio.pdf>
- Ahola, S. 2011. Duaalimalli porskuttaa – näkökulmia korkeakoulutuksen sektorikeskusteluun. www.uasjournal.fi/index.php/kever/article/viewFile/126/221 pdf
- Barth, F. 1996. Manifestasjon og prosess. Universitetsforlaget, Oslo
- Bas, E. 2010. Suullinen kommentti keskustelussa Espanjan korkeamman opetuksen opetusjärjestelmän ongelmista ja toimimattomuudesta, joka on johtanut opiskelijoiden opiskelumotivaation puutteeseen (Sosiologian ja tulevaisuudentutkimuksen professori, Alicanten yliopisto)
- Bell, W. 2007. Foundations of Futures Studies, Vols. I ja II. Transaction Publishers, New Jersey
- Center for Internet Excellence: Intel ja Nokia perustavat ensimmäisen yhteisen laboratorion Oulun yliopistoon. <http://www.cie.fi/whats-up/intel-ja-nokia-perustavat-ensimmaisen-yhteisen-tutkimuslaboratorion-oulun-yliopistoon.html>
- Elinkeinoelämän keskusliitto 2006. Tulevaisuusluotain. Verkostoitumisesta voimaa osaamiseen. Loppuraportti. http://www.hpl.fi/ek_suomeksi/tulevaisuusluotain/verkosto/index.php
- Elinkeinoelämän valtuuskunta EVA 2010. EVA-analyysi Hyvä työ, paha työ 15.6.2010 <http://www.eva.fi/julkaisut/eva-analyysi-hyva-tyo-paha-tyo/2728/>
- Erola, M. 2004. Tulkkaa teknikot takaisin. Talouselämä 26.8.2004 <http://www.talouselama.fi/uutiset/tulkkaa+teknikot+takaisin/a2056758>
- Eteläpelto, A. Aikuiskasvatustutkimuksen haasteet ammatillisen identiteetin tukemisessa ja oppimisyhteisöjen rakentamisessa. Virkaanastujaisesityelmä.
<https://staff.jyu.fi/Members/etelapel/julkaisut/Virkaanast99.doc>
- EU:n tiede-, teknologia- ja innovaatiotutkimus iKnow <http://www.iknowfutures.eu>.
- Haavisto, I. 2010. Työelämän kulttuurivallankumous. EVA:n arvo- ja asennetutkimus 2010. www.eva.fi/wp-content/.../tyoelaman_kulttuurivallankumous1.pdf
- Hakkarainen, K. 2005. Asiantuntijuus ja oppiminen työelämässä – psykologisia näkökulmia. http://utu.academia.edu/KaiHakkarainen/Talks/26797/Asiantuntijuus_ja_oppiminen_tyoelamassa_-_psykologisia_nakokulmia
- Heikkilä, A.-S. 2010. Downshifting kiinnostaa nuoria aikuisia. Yle 23.3.2010 http://yle.fi/uutiset/kotimaa/2010/03/downshifting_kiinnostaa_nuoria_aikuisia_1531710.html
- Hiltunen, E. 2010. Eipä tullut karjalanpiirakanrypyttäjää. Talouselämä 30.10.2010. <http://www.talouselama.fi/kolumni/eipa+tullut+karjalanpiirakanrypyttajaa/a2071093>
- Himanan, P. 2007. Suomalainen unelma. Innovaatioreportti. Teknologiateollisuuden 100-vuotissäätiö, Helsinki.
- Järvinen, P. 2010. Vihdoin tekijänoikeuskeskustelua. Blogikirjoitus <http://pjarvinen.blogspot.com/2010/05/vihdoin-tekijanoikeuskeskustelua.html>
- Kamppinen, M. & Malaska, P. 2002. Mahdolliset maailmat ja niistä tietäminen. Kirjassa Kamppinen, M., Kuusi, O. & Söderlund, S. (toim.) Tulevaisuudentutkimus. Perusteet ja sovellukset. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 896, Helsinki, ss. 53-114.
- Kauppakorkeakouluun ilman päsykokeita? Estonian Business School http://www.huippuvalmennus.fi/yrityksillejaoppilaitoksille/EBS/fi_FI/EBSinfo/

- Kohl, J. 2008. Ympäristöalan koulutuksen tulevaisuustarpeet. www.smts.fi/mpol2008/index_tiedostot/Esitelmat/es093.pdf
- Koulutus ja tutkimus vuosina 2007-2012. Kehittämissuunnitelma, Opetusministeriö 2007. Julkaistu 5.12.2007. (pdf) http://www.oph.fi/tietopalvelut/ennakointi/ennakoinnin_sahkoinen_tietopalvelu_ensti/hankkeet_ja_raportointi/koulutuksen_ennakointi/useita_koulutusaloja_koskevat_valtakunnalliset_ennakointihankkeet
- Ray Kurzweil on how technology will transform us. http://www.ted.com/talks/ray_kurzweil_on_how_technology_will_transform_us.html
- Kuusi, O. 1996. Asiantuntijatiedon jalostaminen tulevaisuudentutkimuksessa. Futura. Vsk. 15, No. 4, 8-16.
- Kuusi, O. 1999. Expertise in the Future Use of Generic Technologies. Epistemic and Methodological Considerations Concerning Delphi Studies. Helsinki School of Economics and Business Administration, Acta Universitatis Oeconomicae Helsingiensis A-159, Helsinki. Julkaistu myös VATT Research Reports 59, 1999, Helsinki
- Kuusi, O. 2004. Delfoi-metodi. Metodix-menetelmäverkkoympäristö <http://www.metodix.com>.
- Linstone, H. A., & Turoff, M. (toim.) 2002. The Delphi Method: Techniques and Applications. <http://is.njit.edu/pubs/delphibook/> Julkaistu 1. kerran 1975 Adison-Wesley, Massachusetts.
- Linturi, H. 2007. Delfoin metamorfooseja. Futura Vol. 26, no. 1.
- Linturi, J. 2009. Paneelin valinta Delfoi-tutkimuksessa. <http://edelfoi.ning.com/profiles/blogs/paneelin-valinta>
- Linturi, H, Linturi, J. & Rubin, A. 2010. Delfoi siltaa rajanylityksiä. Kirjassa Laitinen, S. (toim.) Uudistuva aikuiskoulutus. Eurooppalaisia kokemuksia ja suomalaisia mahdollisuuksia. Tutkimuksia ja raportteja 49, Mikkelin ammattikorkeakoulu, ss. 115-135.
- Linturi, H. & Rubin, A. 2011. Toinen koulu, toinen maailma. TUTU-julkaisuja 1, Tulevaisuuden tutkimuskeskus.
- Linturi, H., Rubin, A. & Airaksinen, T. 2011. Toinen koulu, toinen maailma. Lukion tulevaisuus 2030. Otavan Opiston Osuuskunta, Publications Tulevaisuus, Pedagogia. <http://www.otavanopisto.fi/julkaisut/lukion-tulevaisuus-2030>
- Michelsen, K-E. 2004. Kansainvälistyvä yliopisto. Suomalaisen yliopistojärjestelmän haasteet. Edita, Helsinki.
- Millennium-projekti. <http://www.millennium-project.org/>
- Niiniluoto, I. 2009. Futures Studies: Science or Art? Futura Vol. 28, No. 1, ss. 59-64.
- Niiniluoto, I. 1993. Tulevaisuudentutkimus – tiedettä vai taidetta? Kirjassa Vapaavuori, M. (toim.) Miten tutkimme tulevaisuutta. Acta Futura fennica No. 5. Painatuskeskus, Helsinki, ss. 13-18.
- Nyman, G. 1988. Tietotekniikka ja havaitsemisen psykologia. Psykologia 6/1988, ss. 425-431.
- Oivallus-hankkeen esiselvitys 2008. Elinkeinoelämän Keskusliitto, raportti 52A11037, http://www.ek.multiedition.fi/.../raportti_oivallus_esiselvitys191208_finale.pdf
- Onnismaa, J. 2010. Opettajien työhyvinvointi.katsaus opettajien työhyvinvointitutkimuksiin 2002004-2009. Raportit ja selvitykset 1/2010, Opetushallitus, Helsinki. www.oph.fi/julkaisut/2010/opettajien_tyohyvinvointi
- Paaso, A. 2010. Osaava ammatillinen opettaja 2020. Tutkimus ammatillisen opettajan tulevaisuuden työnkuvasta. Väitöskirja, Lapin yliopisto. Rovaniemi.
- Raskas työ vaatii runsaat tauot. http://yle.fi/alueet/turku/2010/02/raskas_työ_vaatii_runsaat_tauot_1462101.html
- Rubin, A 2006. Muuttuva korkeakoulu. Turun kauppakorkeakoulun opettajien tulevaisuudenkuvat. Turun kauppakorkeakoulun julkaisuja, Sarja Keskusteluja ja raportteja 4, Turku.

Rubin, A. & Hietanen, O. 2004. Opettamisen, oppimisen ja oppimisympäristöjen tutkimisen tulevaisuus. Luku 9 julkaisussa Hietanen, O. & Rubin, A. Oppimisympäristöjen tutkimus ja alan tutkimuksen edistäminen Suomessa. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004:38, Helsingin yliopistopaino, ss. 29-3

Rubin, A. & Linturi, H. 2004. Muutoksen tuulissa. Pienten lukioiden tulevaisuudenkuvat. Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen julkaisusarja 3/2004, Turku.

Rubin, A. & Siivonen, K. 2011. Kärjet tekevät aina reikiä seiniin, muuten ilma ummehtuu. Osallisuuden luova voima. Tutu-keskuksen raportteja 3/2011.
http://ffrc.utu.fi/julkaisut/e-julkaisuja/eTutu_2011_3.pdf

Siivonen, K. 2008. Saaristoidentiteetit merkkien virtoina. Varsinaissuomalainen arki ja aluekehitys- työglobalisaation murroksessa. Kansatieteellinen Arkisto 51. Väitöskirja. Helsinki: Suomen Muinaismuistoyhdistys 2008.

Sinn, H.-W. 2008. Muuttoliike ravistaa Eurooppaa. Taloussanommat 13.7.2008. <http://www.taloussanommat.fi/ajatukset/2008/07/13/muuttoliike-ravistaa-eurooppaa/200818225/145>

Tapio, P. 2002. The Limits to Traffic Volume Growth: The content and procedure of administrative futures studies on Finnish transport CO2 policy, Acta Futura Fennica 8, Finnish Society for Futures Studies & Finland Futures Research Centre, Turku

Tapio, P. 2009. Asiantuntijuus ja paneelin valinta. Esitelmä Otavan Opiston Delfoi-pajassa 15.5.2009 (ei julkaistu)

Taylor, C. 1991 The Ethics of Authenticity. Harvard University Press, Cambridge and London.

Tulevaisuusluotain. Verkostoitumisesta voimaa osaamiseen. Loppuraportti. Elinkeinoelämän Keskusliitto 2006. www.teknologiategollisuus.fi/file/.../Tulevaisuusluotankuvat.pdf.html

Tilastokeskus 2010. Työmarkkinat, työvoimatutkimus 2010. Liitetaulukko 16: Palkansaajat työsuhteen tyyppin ja sukupuolen mukaan vuosina 2001 - 2010, 15-74-vuotiaat.
http://www.stat.fi/til/tyti/2010/16/tyti_2010_16_2011-11-01_tau_016_fi.html

Turoff, M. 1975. The Policy Delphi. Kirjassa Linstone, H.A. & Turoff, M. (toim.) The Delphi Method. Adison-Wesley, Massachusetts. <http://is.njit.edu/pubs/delphibook/>

Turoff, M. & Starr, R. H. 1996 Computer Based Delphi Processes. Kirjassa Adler and Ziglio, (toim.) Gazing Into the Oracle: The Delphi Method and Its Application to Social Policy and Public Health, London, Kingsley Publishers.

Työssä jaksamisen ohjelma. <http://www.mol.fi/jaksamisohjelma/esitteet/index.htm>

Yliopistojen rooli tietojen ja taitojen Euroopassa.
http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/lifelong_learning/c11067_fi.htm

Yliopistouudistuksen keskeiset dokumentit. Aalto-yliopisto
http://www.aalto.fi/fi/about/strategy/university_reform/

Liite 1: Panelistien nimilista

Ahola, Sakari
Ahtinen, Janne
Ahvenainen, Marko
Alvesalo, Piia
Autio, Kerttu
Hakkarainen, Kai
Haltia, Petri
Hannus, Kari
Harju, Juhana
Hartonen, Rami
Heinonen, Jarna
Heiskanen, Sonja
Hirsivaara, Sanna
Jaakkola, Raimo
Jalava, Johanna
Junnila, Kalle
Juote-Pesonen, Mari
Kahra, Heljä
Kamppinen, Matti
Kantola, Ismo
Kaskinen, Juha
Keva, Tero
Kuru, Pekka
Kylä-Tuomola, Kirsti
Lehtinen, Erno
Lempinen, Petri
Mannila, Marjo
Nokso-Koivisto, Aleksis
Ollila, Johanna
Orrellana, Tarja
Palonen, Tuire
Pekkilä, Sirke
Pöyhönen, Simo
Rintala, Hanna
Rosendahl, Simo
Ruusumo, Sari
Salve, Kristiina
Saranpää, Mika
Seppälä, Kari
Sirén, Hannu
Storm, Jyrki
Trapp, Heli
Tuominen, Tarja
Tuomola, Tarita
Tynjälä, Päivi
Urho, Rami
Utriainen, Arto
Varjokorpi, Kirsi-Marja

Liite 2: 1. kierroksen teesit

TEEMA 1: Asenne työhön ja oppimiseen

Taustatiedot

Sukupuoli: mies nainen

Ikäryhmä

20-35

36-50

51-63

yli 64

Tehtävä (voit valita kaikki kohdallasi soveltuvat)

Opiskelijan ohjaus

Opetuksen suunnittelu

Käytännön opetustyö

Tutkimus

Työterveys, hyvinvointi

AY-toiminta

Muu järjestötoiminta

Opetusalan hallinto

Muu hallinto

Kunnallisen alan päätöksenteko

Yritystoiminta

Muu, mikä? _____

VÄITTÄMÄT

1. VERKOSTOASiantuntijuus

Asiantuntijuus on vuonna 2025 yhä enemmän verkostojen ominaisuus.

[Yleissivistys ja osaaminen työelämässä.pdf](#) -tutkimusraportissa esitetään, että asiantuntijuuden merkitys yhteiskunnassaa muuttuu tulevina vuosina. Verkoston eri toimijoilla on erilaisia rooleja tiedon tuottamisessa, prosessoimisessa ja sen jakamisessa. Samalla ns. professio- tai titteliasiantuntijuuden merkitys vähenee. Spesialistiasiantuntijuuden sijaan generalistiselle asiantuntijuudelle (kokonaisuutta osataan tarkastella useista näkökulmista) ja holistiselle asiantuntijuudelle (pystytään hahmottamaan asian koko kompleksinen luonne) on kasva tarve.

vuonna 2025

epätodennäköinen	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	todennäköinen
ei-toivottava	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	toivottava

2. UUSI TIETO vs. SYVÄOSAAMINEN

Vuonna 2025 oppiminen on enemmän uuden tiedon luomista kuin asioiden syvällistä osaamista.

Tiedon määrä lisääntyy eksponentiaalisesti ja se tarkoittaa sitä, että tiedonhallinnasta tulee oleellinen osaamisen alue (<http://www.cisionwire.fi/euro-rscg/idc--digitaalisen-tiedon-maara-rajahaa-vuoteen-2020-mennessa->) Mitä tämä voisi tarkoittaa syväosaamiselle?

vuonna 2025

epätodennäköinen	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	todennäköinen
ei-toivottava	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	toivottava

3. TEKIJÄNOIKEUDET

Luovan työn tulosten vapaa lainaaminen, muuttaminen ja välittäminen ei ole enää luovan työn tekijän toimeentulon este vuonna 2025.

Jo nyt teollisessa yhteiskunnassa tärkeäksi instituutioksi muodostunut tekijänoikeusmalli lakeineen ja normeineen on osoittautumassa hankalaksi ja kehitystä estäväksi toimintamalliksi globaalin tiedonvälityksen ja vapaan yhteisöllisen median aikakaudella. Tekijänoikeusasiat puhuttavat yhä enemmän: <http://pjarvinen.blogspot.com/2010/05/vihdoin-tekijanoikeuskeskustelua.html>

vuonna 2025

epätodennäköinen	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	todennäköinen
ei-toivottava	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	toivottava

4. HILJAISEN TIEDON SIIRTÄMINEN

Hiljaisen tiedon siirtoprosessin merkitys on vähentynyt vuonna 2025.

Hiljaisesta tiedosta on puhuttu paljon viime vuosina (ks. esim. [Hiljainen tieto yhteiseksi hyödyksi](#)). Muuttuuko tämä?

vuonna 2025

epätodennäköinen	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	todennäköinen
ei-toivottava	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	toivottava

5. KOULUTUS JÄYKISTÄÄ

Pitkästä koulutuksesta on tullut vuonna 2025 työelämän osaamisen jakamisen este.

Aila Paaso esitti väitöskirjassaan, että ammatillisen opettajan odotetaan tulevaisuudessa kehittävän omaa alaansa saumattomassa yhteistyössä työelämän kanssa. http://www.oamk.fi/ajankohtaista/?kieli=fi&ak_osio=uutisjuttu&kid=1&id=9292 Haasteeksi nousee, miten tämä käytännössä toteutetaan, kun tiedon määrä lisääntyy.

vuonna 2025

epätodennäköinen	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	todennäköinen
ei-toivottava	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	toivottava

6. LUOVAT VERKOSTOT

Vuonna 2025 korkeakoulut ovat luovia ja innovatiivisia verkostoja.

Korkeakoulupolitiikka on murroksessa parhaillaan. Oppilaitoksia on yhdistetty ja erilaisten toimintakulttuurien ja käytäntöjen yhteenhitsautuminen tuntuu vievän paljon aikaa ja on kivuliasta. Onko tilanne helpottunut 15 vuoden kuluttua? http://www.aalto.fi/fi/about/strategy/university_reform/ <http://www.mtv3.fi/uutiset/talous.shtml/2010/05/1117251/esko-aho-yliopistouudistus-tarkea-nokialle>

vuonna 2025

epätodennäköinen	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	todennäköinen
ei-merkityksellinen	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	merkityksellinen

7. YKSITYISET KORKEAKOULUT

Myös yrityksillä voi olla omia korkeakouluja vuonna 2025.

Tämä käytäntö on voimassa esimerkiksi Baltiassa: http://www.huippuvalmennus.fi/yrityksillejaoppi-laitoksille/EBS/fi_FI/EBSinfo/ Yliopistojen/korkeakoulujen yritys yhteistyölle voi olla monta eri muotoa: <http://www.cie.fi/whats-up/intel-ja-nokia-perustavat-ensimmaisen-yhteisen-tutkimuslaboratorion-ou-lun-yliopistoon.html>

vuonna 2025

epätodennäköinen	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	todennäköinen
ei-toivottava	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	toivottava

8. TYÖELÄMÄN VAATIMUKSET OPET

Työelämän vaatimuksiin vastaaminen on vahvistunut nykyisestä tieteeseen perustuvan opetuksen kustannuksella korkeakouluissa vuonna 2025.

”Tulkaa teknikot takaisin”, penetään Talouselämä-lehden artikkelissa, koska jo nyt insinööri koulutus tuottaa asiantuntijoita, joilla ei enää ole ymmärrystä käytännön työelämästä ja arjen työstä.

vuonna 2025

epätodennäköinen	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	todennäköinen
ei-toivottava	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	toivottava

9. KYVYT JA TAIDOT

Henkilökohtaisten ominaisuuksien ja kulttuurisen osaamisen opettamisesta on normaali osa korkeakouluopintoja vuonna 2025.

EK:n Tulevaisuusluotaimessa esitetään, että osaajilta edellytetään luovuutta ja innovatiivisuutta, teknologista osaamista, liiketoimintaosaamista, verkosto-osaamista, palveluosaamista, muotoiluosaamista, monikulttuurisuuden hallintaa ja kykyä ja halua vastuulliseen liiketoimintaan. http://www.ek.fi/ek_suomeksi/tulevaisuusluotain/index.php

vuonna 2025

epätodennäköinen	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	todennäköinen
ei-toivottava	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	toivottava

10. AMMATILLINEN TOHTORINTUTKINTO

Suomessa on ammatillinen (työelämälähtöinen) tohtorintutkinto vuonna 2025

Ammattikorkeakoulun kehitystä akateemisuuden suuntaan ovat voimistaneet jatkotutkintojen lisäksi niiden tutkimus- ja kehittämistoiminnan voimakas kasvu. Toisaalta yliopistot lähenevät ammattikorkeakouluja siinä, että ammattikorkeakoulujen menestyminen pakottaa ne kehittämään opetustaan ja luomaan tiiviimpiä suhteita työelämään. Akateeminen imu siis vetää ammattikorkeakouluja tutkimuksen suuntaan ja markkinaveto voima puolestaan saa yliopistot tähyämään soveltavan tutkimuksen ja alueellisen kehittämistoiminnan suuntaan. (Sakari Ahola: ”[Duaalimalli porskuttaa.pdf](#)”)

vuonna 2025

epätodennäköinen	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	todennäköinen
ei-toivottava	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	toivottava

KIITOS VASTAUKSESTASI! Paina ”TALLENNA” tallentaaksesi vastauksesi.

2. teema-alue: Rakenteellinen muutos yhteiskunnassa ja työelämässä

1. PROJEKTITYÖ

Korkeastikoulutettujen työsuhteet ovat muuttuneet projektiluonteisiksi vuonna 2025.

Opetusministeriön [Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa](#) sanotaan, että yhteen työpaikkaan tai edes työtehtävään sidottu osaaminen ei jatkossa tule riittämään. Ammatillisesti suuntautuneen peruskoulutuksen toisella tai korkea-asteella tuleekin perusammattitaidon lisäksi tarjota opiskelijalle niin laaja osaaminen, että se mahdollistaa työskentelyn vaihtelevissa työtehtävissä, on siirrettävissä työpaikasta toiseen, ja että se tarjoaa pohjan opiskelulle myöhemmällä iällä.

vuonna 2025

epätodennäköinen	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	todennäköinen
ei-toivottava	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	toivottava

2. TEHOKKUUSAJATTELU

Välitön taloudellinen tuotos on työsuhteen jatkumisen ainoa edellytys vuonna 2025.

Howard Gardner kyseenalaistaa työn ulkoiset motivaatiotekijät kuten tulokseen perustuvan palkkauksen parhaan tuloksen takaavana järjestelmänä. <http://www.eva.fi/julkaisut/eva-analyysi-hyva-tyo-paha-tyo/2728/> Kuitenkin tällä hetkellä tulostavoitteisuus ja erityisesti taloudellisesti mitattava tulos on yhä useammalla alalla tärkein arvo: http://www.vantaanlauri.fi/arkisto/2007/2007-09-13/ajankohtaista/Riittavan_hyva_tyontekija

vuonna 2025

epätodennäköinen	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	todennäköinen
ei-toivottava	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	toivottava

3. MUUTTUVUUS TYÖYMPÄRISTÖ

Tutkinnon jälkeinen pätevöittävä koulutus on hyödytöntä työelämän nopeasti muuttuvien ympäristöjen yhteydessä vuonna 2025.

Akateemiseen profession kohdistuu nyt ristiriitaisia odotuksia, joissa korkeakoulusektoreilla toimivilta asian- tuntioloilta odotetaan kasvavaa kykyä tiedontuotantoon ja tiedon siirtämiseen samalla, kun monet keskeiset työn edellytykset ovat muuttuneet ja muuttuvat edelleen. [Muuttuva akateeminen professio](#)

vuonna 2025

epätodennäköinen	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	todennäköinen
ei-toivottava	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	toivottava

4. ENGLANNINKIELISYYS

Akateemisen työelämän arkikielenä on englanti vuonna 2025.

[Oppimisen tulevaisuusbarometrissä 2030](#) (ss. 132-136) suomalaisen koulun englanninkielistymistä pidettiin todennäköisenä, mutta ei niinkään toivottavana kehityskulkuna. Kommentoissa englanti nähtiin yhä kansainvälisemmäksi muodostuvan työelämän arkikielenä, jonka osaaminen on työelämässä menestymisen välttämätön edellytys.

vuonna 2025

epätodennäköinen	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	todennäköinen
ei-toivottava	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	toivottava

5. VERKKO-OPPIMINEN

Opinnoista suoritetaan verkossa yli 90 prosenttia vuonna 2025.

[Oppimisen tulevaisuusbarometrissä 2030](#) asiantuntijat olivat sitä mieltä, että tulevaisuudessa lähiopetus on maksukykyisten opiskelijoiden etuoikeus. Verkko-oppimisen merkityksestä on viime vuosina puhuttu hyvin paljon (ks. esim. [FinnSight2015](#) , [Verkko-oppiminen ja ohjaus](#)).

vuonna 2025

epätodennäköinen	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	todennäköinen
ei-toivottava	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	toivottava

6. HUIPPUOPETTAJISTA KILPAILLAAN

Yliopistot kilpailevat maailmanlaajuisesti parhaista opettajista ja opiskelijoista vuonna 2025.

[Euroopan komission julkaisussa](#) muutaman vuoden takaa pohditaan eurooppalaisten yliopistojen ongelmia kansainvälisessä kilpailussa: esimerkiksi taloudellisten resurssien jaossa ne eivät ole yhtä hyvässä asemassa kuin yliopistot muissa teollisuusmaissa, etenkin Yhdysvalloissa. Haasteeksi nousevatkin niiden edellytykset kilpailla maailman parhaiden yliopistojen kanssa ja vastata kestävästä huippuosaamisen tasosta. Yliopistot joutuvat muuttumaan maailman mukana ja siitä on esimerkkinä viime vuosien voimakas yhdistymisbuumi. Isommalla organisaatiolla kun on enemmän resursseja kovenevassa kilpailutilanteessa.

vuonna 2025

epätodennäköinen	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	todennäköinen
ei-toivottava	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	toivottava

7. AASIALAISET AKATEEMISET OSAAJAT

Aasian akateeminen osaaminen hallitsee koulutusmarkkinoita vuonna 2025.

Aivovuoto Aasian maista on jo alkanut, ensin Yhdysvaltoihin ja vähitellen myös Eurooppaan: <http://www.taloussanommat.fi/ajatukset/2008/07/13/muuttoliike-ravistaa-eurooppaa/200818225/145>

vuonna 2025

epätodennäköinen	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	todennäköinen
ei-toivottava	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	toivottava

8. AMMATTIOSAAJISTA PULA

Korkeastikoulutettuja on liikaa, mutta käytännön ammattiosajista on huutava pula vuonna 2025.

[Yleissivistys ja osaaminen työelämässä 2030](#) -raportissa esitettiin mm., että parinkymmenen vuoden kuluttua Suomessakin voi olla tilanne, jossa osaamisen painopiste on nyrjähtänyt. Akateemisesti koulutettuja on tarpeeksi tai jopa liikaa, mutta puutetta on niistä, jotka tekisivät käytännön töitä – putkimiehistä, hoitohenkilökunnasta, poliiseista jne.

vuonna 2025

epätodennäköinen	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	todennäköinen
ei-toivottava	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	toivottava

9. AMMATTIKUVIEN MUUTOS

Tarkasti määritellyistä ammattikuvista on luovuttu vuonna 2025.

Tulevaisuudessa ihmisen identiteettiä saattaa määrittää jokin ihan muu kuin ammatti. Toisaalta ammatit itsessään ovat muutoksessa virtuaalisuuden, verkostomaisuuden ja globalisaation aiheuttamien uusien haasteiden edessä. (Anneli Eteläpelto: [Aikuskasavatustutkimuksen haasteet](#))

vuonna 2025

epätodennäköinen	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	todennäköinen
ei-toivottava	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	toivottava

10. KORKEASTIKOULUTETTUIJEN ASEMA

Korkeakoulutettujen asema vuoden 2025 työmarkkinoilla on heikentynyt nykyisestä.

Kasvatustieteen professori Kai Hakkarainen pohtii [kirjoituksessaan](#) sitä, pysyykö ihminen asiantuntijana muuttuvassa maailmassa pelkästään rutiinitietämyksen varassa. Tarjoaako rutiiniasiantuntijuus, joka perustuu kerran hankittuun osaamiseen, riittävän perustan selviytymiselle muuttuvassa työympäristössä ja todellisuudessa?

vuonna 2025

epätodennäköinen	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	todennäköinen
ei-toivottava	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	toivottava

11. RYHMÄT YHDESSÄ TYÖHÖN

Työnantaja hakee useammin työtehtäviin kokonaisia ryhmiä kuin yksittäisiä työntekijöitä vuonna 2025.

[Oppimisen tulevaisuusbarometrissä 2030](#) yksi tuloksista on, että kollektiivisesta älykkyydestä ja sitä kautta yhteisöllisestä tietämyksestä tulee yksi tulevaisuuden oppimisen avaintekijöistä. Ihmiset täydentävät toistensa tietoa, kuten sukupolvet tieteessä täydentävät ja jatkavat toistensa työtä. Ajatukseen tulee lisäulottuvuus, kun vapaudutaan siitä ajatuksesta, että kollektiivinen älynmuodostus edellyttää yksilön vapaasta tahdosta luopumista. (s. 109–112)

vuonna 2025

epätodennäköinen	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	todennäköinen
ei-toivottava	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	toivottava

KIITOS VASTAUKSESTASI! Paina "TALLENNA" tallentaaksesi vastauksesi.

3. teema-alue: Terveys, työterveys ja jaksaminen

1. LEPOISTELU

Leppoistelusta ja viipyilemisestä (slow life) on tullut vuonna 2025 vallitseva arjen toimintamalli.

Eryityisesti professori Sirkka Heinonen Tulevaisuuden tutkimuskeskuksesta on omissa kirjoituksissaan puhunut leppoistelusta (englanniksi slow life). http://yle.fi/alueet/turku/2010/02/raskas_tyo_vaatii_runsaat_tauot_1462101.html

vuonna 2025

epätodennäköinen	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	todennäköinen
ei-toivottava	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	toivottava

2. RAKENTEELLINEN OSA-AIKAISUUS

Merkittävä osa suomalaisista elää siten, että he tekevät ansiotyötä vain osan vuodesta ja elävät siitä saamallaan tuloilla loppuvuoden vuonna 2025.

Hitaamman elämän lisäksi myös kulutuksen vähentämisestä ja pyrkimyksestä yksinkertaisempaan elämään on nousemassa yhä merkittävämpi ilmiö nuorten parissa. Kuluttaminen ei enää ole oleellinen asia vaan elämänsisältö haetaan muusta, hyvästä luontosuhteesta, yhdessäolosta, henkisydestä ja kulttuurista, luovasta tekemisestä ilman ansiotarkoitusta jne. http://yle.fi/uutiset/kotimaa/2010/03/downshifting_kiinnostaa_nuoria_aikuisia_1531710.html

vuonna 2025

epätodennäköinen	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	todennäköinen
ei-toivottava	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	toivottava

3. OSAAMISEN PÄIVITTÄMINEN

Osaaminen ja tietäminen voidaan päivittää kuin tietokoneohjelmat vuonna 2025.

Vaatus jatkuvaan uudelleen koulutautumiseen ja oman osaamisen päivittämiseen nähtiin Oppimisen tulevaisuusbarometrissä 2030 sekä toivottavana että todennäköisenä tulevaisuutena <http://www.scribd.com/doc/32783236/Oppimisen-tulevaisuus-2030> (ss. 165–169)

vuonna 2025

epätodennäköinen	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	todennäköinen
ei-toivottava	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	toivottava

4. PSYYKEN KESTÄMINEN

Jatkuva uudelleen koulutautuminen on aiheuttanut merkittävästi psyykkisiä ongelmia vuonna 2025.

Tulevaisuudentutkija Elina Hiltunen peräänkuuluttaa kolumnissaan uudenlaista työkuultuuria, jossa työnantajan täytyy panostaa enemmän inhimilliseen johtajuuteen, organisaation arvoihin ja joustavuuteen. Hän sanoo, että samalla kun osa tämän päivän ammattiteista poistuu, kuten on käynyt esimerkiksi konekirjoittajalle, ratikan rahastajalle tai puhelunvälittäjälle, uusia ammatteja syntyy seuraavien 15 vuoden aikana.

<http://www.talouselama.fi/kolumni/article390669.ece> Mutta mitä tämä tarkoittaa sille ihmiselle, joka on yhtäkkiä työtön ja jonka kaikki osaaminen on täysin vanhentunutta?

vuonna 2025

epätodennäköinen	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	todennäköinen
ei-merkityksellinen	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	merkityksellinen

5. ELINIKÄ JA TYÖKYKY

Vuonna 2025 lähdetään eläkkeelle keskimäärin 75-vuotiaana.

Amerikkalainen teknologia-asiantuntija Raymond Kurzweil uskoo, että olemme aivan sen teknologisen innovaation kynnyksellä, jolla ihmisen elinikää saadaan pidennettyä loputtomiin. http://www.ted.com/talks/ray_kurzweil_on_how_technology_will_transform_us.html. Toisaalta vähentyvä työvoima ja toisaalta jatkuva osaavien työntekijöiden tarve aiheuttavat paineita eläkeiän nostamiseen ja maahanmuuton lisäämiseen. Työelämän tulevaisuutta koskeneessa seminaarissa esitetty EK:n johtaja Eeva-Liisa Inkeröisen kalvosarja http://www.ek.fi/www/fi/2010Tapahtumat/Tulevaisuus_tyoelamassa_24032010/Inkeroinen_-_Tulevaisuus_tyoelaemassa_24_3_2010_2.pdf

vuonna 2025

epätodennäköinen	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	todennäköinen
ei-toivottava	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	toivottava

KIITOS VASTAUKSESTA!

Liite 3: 2. kierroksen teesit

Taustatiedot

Sukupuoli:

mies nainen

Ikäryhmä

20-35

36-50

51-63

yli 64

Tehtävä (voit valita kaikki kohdallasi soveltuvat)

Opiskelijan ohjaus

Opetuksen suunnittelu

Käytännön opetustyö

Tutkimus

Työterveys, hyvinvointi

AY-toiminta

Muu järjestötoiminta

Opetusalan hallinto

Muu hallinto

Kunnallisen alan päätöksenteko

Yritystoiminta

Muu, mikä? _____

VÄITTÄMÄT

1. KOULUTUSVAIHEEN PITUUS

Vuonna 2025 ensimmäisen työelämään johtavan koulutusvaiheen keskimääräinen pituus on lyhentynyt 3–5 vuotta nykyisestä tehostuneen jatko- ja erikoistumiskoulutuksen ansiosta.

vuonna 2025

epätodennäköinen	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	todennäköinen
ei-toivottava	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	toivottava

2. KANDIOPETUS AMMATTIKORKEAKOULUISSA

Vuonna 2025 nykyinen kandidaattitason opetus hoidetaan lähes kokonaan ammattikorkeakouluissa. Yliopistoissa on maisteri- ja tohtoritason opetus.

vuonna 2025

epätodennäköinen	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	todennäköinen
ei-toivottava	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	toivottava

3. YKSITYISTEN YLIOPISTOJEN TASO

Vuonna 2025 yksityisten yliopistojen tarjoama koulutus on Suomessa tehokkaampaa ja korkeammalla tasolla kuin ns. normaaleissa yliopistoissa.

vuonna 2025

epätodennäköinen	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	todennäköinen
ei-toivottava	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	toivottava

4. KAIKILLA KORKEAKOULUOPINTOJA

Vuonna 2025 lähes kaikki voivat suorittaa korkeakoulutasoisia opintoja joustavien koulutusratkaisujen ansiosta.

vuonna 2025

epätodennäköinen	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	todennäköinen
ei-toivottava	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	toivottava

5. AMMATILLINEN TOHTORINTUTKINTO

Vuonna 2025 ammatillinen tohtorintutkinto on syrjäyttänyt työelämän kautta karttuneen kokemuksen ja hiljaisen tiedon merkityksen työmarkkinoilla.

vuonna 2025

epätodennäköinen	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	todennäköinen
ei-toivottava	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	toivottava

6. AVAINOSAAJIA TUETAAN

Työnantajat investoivat vuonna 2025 vain muutamiin avainosaajiin varmistaen heille korkeatasoisen koulutuksen.

vuonna 2025

epätodennäköinen	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	todennäköinen
ei-toivottava	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	toivottava

7. KADONNEET AMMATTI-IDENTITEETIT

Pysyvät ammatti-identiteetit ja ammattinimikkeet ovat vuonna 2025 lähes kadonneet.

vuonna 2025

epätodennäköinen	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	todennäköinen
ei-toivottava	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	toivottava

8. ENGLANTI OPETUSKIELENÄ

Korkea-asteen opetus on vuonna 2025 lähes kokonaan englanninkielistä.

vuonna 2025

epätodennäköinen	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	todennäköinen
ei-toivottava	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	toivottava

9. SUOMI KESKIKASTISSA

Suomi on vuonna 2025 jäänyt osaamisessa ja innovaatiokehityksessä keskikastiin, koska emme kykene kilpailemaan kansainvälisellä tasolla huippuopettajista ja –opiskelijoista.

vuonna 2025

epätodennäköinen	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	todennäköinen
ei-merkityksellinen	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	merkityksellinen

10. LAAJA YLEISSIVISTYS

Vuonna 2025 laaja yleissivistys ohittaa merkityksessään kapea-alaisen erityisosaamisen työelämässä.

vuonna 2025

epätodennäköinen	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	todennäköinen
ei-toivottava	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	toivottava

11. YKSITYISTYNEET KORKEA-ASTEEN OPINNOT

Vuonna 2025 täysipäiväisen opiskelun merkitys yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa on vähentynyt ja korkeampia opintoja suoritetaan enenevässä määrin suurten yritysten omissa koulutuskeskuksissa tai yritysten ja korkeakoulujen yhteistyönä.

vuonna 2025

epätodennäköinen	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	todennäköinen
ei-toivottava	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	toivottava

Liite 4: 3. kierroksen teesit

Taustatiedot

Sukupuoli:

mies nainen

Ikäryhmä

20-35

36-50

51-63

yli 64

Tehtävä (voit valita kaikki kohdallasi soveltuvat)

Opiskelijan ohjaus

Opetuksen suunnittelu

Käytännön opetustyö

Tutkimus

Työterveys, hyvinvointi

AY-toiminta

Muu järjestötoiminta

Opetusalan hallinto

Muu hallinto

Kunnallisen alan päätöksenteko

Yritystoiminta

Muu, mikä? _____

VÄITTÄMÄT

1. KOULUTUSVAIHEEN PITUUS

Vuonna 2025 opintojen tehostaminen opintoaikoja lyhentämällä on aikaansaanut sen, että keskeyttäneiden määrä on noussut. Syynä on se, että opiskelijoilla on suuria toimeentulo-ongelmia, koska työssäkäynti ei enää onnistu opintojen ohessa.

vuonna 2025

epätodennäköinen	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ . ☐ ☐ ☐	todennäköinen
ei-toivottava	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ . ☐ ☐ ☐	toivottava

2. KANDIOPETUS JA KORKEA-ASTEEN OPPILAITOSTEN YHDISTÄMINEN

Vuonna 2025 ammattikorkeakoulut ja yliopistot ovat yhdistyneet laajemmiksi korkeamman opetuksen oppilaitoksiksi, joissa on sekä ammattiin valmistavia opintolinjoja että tiedepohjaisia linjoja.

vuonna 2025

epätodennäköinen	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ . ☐ ☐ ☐	todennäköinen
ei-toivottava	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ . ☐ ☐ ☐	toivottava

3. MONTA PÄTEVYYTTÄ TYÖURAN AIKANA

Vuonna 2025 on tavallista, että ihminen joutuu opiskelemaan 2-3 erilaista pätevyyttä työuransa aikana.

vuonna 2025

epätodennäköinen	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	todennäköinen
ei-toivottava	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	toivottava

4. SITOUTUMINEN

Työnantajan suurin haaste vuonna 2025 on kyetä luomaan sellaiset työolosuhteet, jossa sekä avainosaajat että tavalliset työntekijät haluavat sitoutua oman osaamisensa kehittämiseen saman työnantajan palveluksessa.

vuonna 2025

epätodennäköinen	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	todennäköinen
ei-toivottava	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	toivottava

5. AMMATTI-IDENTITEETTI

Vuonna 2025 yhä useampi joutuu luomaan oman ammatillisen identiteettinsä oman asiantuntemuksensa ja osaamisensa perustalle ilman että se kiinnittyisi enää johonkin tiettyyn nimettyyn ammattiin.

vuonna 2025

epätodennäköinen	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	todennäköinen
ei-toivottava	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	toivottava

6. LASKENUT OSAAMISEN TASO

2010-luvulla PISA-tutkimuksen jälkimainingeissa ei osattu luoda Suomelle sellaista oppimisen visiota, joka olisi kantanut vuoteen 2025. Niinpä osaamisen taso on laskenut.

vuonna 2025

epätodennäköinen	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	todennäköinen
ei-merkityksellinen	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	merkityksellinen

7. SOSIAALINEN MEDIA JA ERITYISOUSAAMINEN

Vuonna 2025 kansainvälinen sosiaalinen media on tuottanut nuorille nykyistä laajemman yleissivistyksen ja korkeakoulutuksen tehtäväksi jää erityisosaamisen opettaminen.

vuonna 2025

epätodennäköinen	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	todennäköinen
ei-toivottava	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	toivottava

8. ERITASOISET KORKEA-ASTEEN OPPILAITOKSET

Vuonna 2025 suomalaiset korkea-asteen oppilaitokset rankataan kansainvälisissä arvioissa hyvin eri tasoisiksi ja tulevan työuran kannalta on oleellisen tärkeää, että tutkintopaperi on saatu korkealle arvioidusta oppilaitoksesta.

vuonna 2025

epätodennäköinen	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	todennäköinen
ei-toivottava	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	toivottava

9. KANDITUTKINTO PERUSTUTKINNOIKSI

Vuonna 2025 kandidaatin tutkinnosta on usealla alalla tullut perustutkinto ja maisteriohjelmat ovat suurelta osin ammattisuuntautuneita jatko-opintoja.

vuonna 2025

epätodennäköinen	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	todennäköinen
ei-toivottava	☐ --- ☐ -- ☐ - ☐ - ☐ ☐ ☐	toivottava

Muista tallentaa!

FUTUREX – Future Experts -hankkeessa toteutettiin vuosina 2010–2011 korkeakoulutuksen, työelämän suhteiden ja osaamistarpeiden tulevaisuuden haasteita ja mahdollisuuksia tarkasteleva delfoi-tutkimus.

Delfoi on tulevaisuudentutkimuksen piirissä kehitetty asiantuntijamenetelmä, jonka avulla saadaan esille uutta tietoa, valistuneita arvauksia, perusteltuja mielipiteitä ja hiljaista tietoa tarkasteltavan asian tulevaisuuden mahdollisuuksista, uhkista ja vaihtoehdoista.

Tässä tutkimuksessa on kysytty ja jäsennetty tulevaisuuden osaamistarpeita koulutuksen ja työelämän asiantuntijoiden toimiessa oraakkeleina ja zoomatessa katseensa vuoteen 2025. He ovat tuoneet esiin omat ajatuksensa tulevaisuuden toivotuista ja mahdollisista kehityskuluista muun muassa asiantuntijuuden, osaamisen, korkeakoulutuksen sekä yhteiskunnan ja työelämän rakenteellisen muutoksen osalta.

Käsillä oleva julkaisu on tuotettu FUTUREX-hankkeessa, joka on Euroopan sosiaalirahaston (ESR) 2007–2013 ohjelmakauden hanke ja jota rahoittaa Pirkanmaan elinkeino- liikenne- ja ympäristökeskus. Projektia koordinoi Turun yliopiston koulutus- ja kehittämiskeskus Brahea.